Digitaliseret af | Digitised by

Forfatter(e) | Author(s):	Collin, Edgar.; trykt som Manuskript for Br:. Br:.
Titel | Title:	Fremragende danske Frimurere : en Samling Portraiter med Biografier
Bindbetegnelse | Volume Statement:	Vol. 1
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kjøbenhavn : L. A. Jørgensen, 1872-1875
Fysiske størrelse | Physical extent:	2 bd. :

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
130019097790

FREMRAGENDE

DANSKE FRIMURERE.

EN SAMLING PORTRAITER MED BIOGRAFIER.

AF

BR.·. EDGAR COLLIN.

TRYKT SOM MANUSKRIPT FOR BR.·. BR.·.

KJØBENHAVN.

BR.·. L. A. JØRGENSENS FORLAG.

1872.

631

TRYKT HOS BR.·. LOUIS KLEIN.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

1975 K 1007
Erstatningsex

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Em. Bærentzen & Co lith. Inst.

Landgrev Carl af Hessen-Cassel.

LANDGREVE CARL,

Prinds af Hessen-Kassel.

Naar man vil give en Skildring af fremragende danske Frimurere, er Spørgsmaalet om, med hvilken Biografi man skal begynde, ikke vanskeligt at afgjøre. Den, der maa have den første Plads i en saadan Samling, er ubestridelig Landgreve Carl af Hessen. Og det er ikke alene, fordi han er den ældste af de Frimurere, hvis Levnet vi i det Efterfølgende ville skitsere, at han bør være forrest i Rækken, det er tillige, fordi han som Br.·. har spillet en stor Rolle rundt omkring i Verden, men fremfor Alt fordi han er den, hvem det hovedsagelig skyldes, at Frimureriet blev offenlig anerkjendt i vort Fædreland.

En Mand, der har ført et saa bevæget og paa mange Punkter indflydelsesrigt Liv som Landgreve Carl, giver i en vis Grad i sig selv et Billede af hele den Tidsalder, i hvilken han har levet og virket, og det er da saa meget vigtigere at lære en saadan Mands Liv at kjende, som han paa Grund af sin Stilling i Verden ikke tilhører Privatlivet, men Historien. I og for sig hører det til Sjeldenhederne i Danmark, at fremragende Personligheder efterlade sig Optegnelser til deres Livs og Tids Historie, og derfor er da ogsaa vort Fædrelands Memoire-Literatur saa uendelig fattig ligeoverfor andre Landes, navnlig Frankrigs. Men netop af den Grund maa Efterverdenen være Landgreve Carl taknemlig for, at han i sine »*Memoires de mon temps*« har efterladt sig et ikke uvigtigt Materiale, naar

Talen er om at skildre ham og hans Samtid. Og saa meget mere taknemlig maa man være ham, som det er en stor Sjeldenhed, at fyrstelige Personer befatte sig med at tage Pennen i Haand og skildre sig selv.

En Feil, som hyppig forekommer hos de Mænd, der have nedskrevet eller efterladt Optegnelser om deres eget Liv, er den, at de som oftest lade sig selv spille en fremragende Rolle i mange af Livets Begivenheder, i hvilke de kun have grebet ind med svag Haand, og det gjælder derfor om ved Benyttelsen af disse biografiske Optegnelser at undersøge, hvor Indbildningskraften eller mulig kun en Mangel i Hukommelsen ere løbne af med Sandheden. Gjør man sig imidlertid nøiere bekjendt med den afdøde Landgreves Memoirer, da vil man snart føle sig slaaet af den Vederhæftighed, der uvilkaarlig afspeiler sig i hans Stil, og betragter man tilmed hans medfølgende Portrait, da vil man i dette venlige og godmodige Ansigt finde en yderligere Bekræftelse paa, at denne Mand har bestræbt sig for at skildre sig selv og sin Tid saa sanddru som mulig, og man kan derfor uden Mistro benytte mangt et Punkt i hans egen Fremstilling, sammenholdt med, hvad der findes i andre Kilder.

Landgreve Carl blev født i Kassel den 19de December 1744. Hans Forældre vare Prinds Frederik af Hessen, den senere Landgreve Frederik den Anden, og Prindsesse Marie, en Datter af den engelske Konge Georg den Anden. Da Carls Fader gik over til den katholske Tro, lod Bedstefaderen, den regerende Landgreve Wilhelm den Ottende, efter Overenskomst med sin Søn de tre Børn opdrage af Moderen, som var en Pryd for sit Kjøn, og end yderligere bleve Børnene satte under den engelske, danske og preussiske Konges Varetægt.

I sit tiende Aar blev Carl tilligemed sine to Sødskende sendt til Göttingen, men da Syvaarskrigen udbrød to Aar senere, bleve de for yderligere Sikkerheds Skyld bragte til Kjøbenhavn for at beskyttes af Kong Frederik den Femte, der første Gang var gift med en Søster til Børnenes Moder. Deres Lærer,

en Schweizer ved Navn Sévéry, var en ung Mand med frisindede Anskuelser, som ofte sagde til dem: »Bild Eder ikke Noget ind, fordi I ere Prindser; thi I maa vide, at I ere skabte af det samme Stof som alle andre Mennesker, og det er kun Dygtigheden, der skaber Manden.« Disse Ord lade ikke til at have været uden Indflydelse paa den unge Prinds, thi i sine Memoirer skriver han: »Ingen har været mere overbevist om denne Sandhed end jeg.« »Deutsche Michel«, Etikette og Fødsels-Fordomme have stedse været mig en Latterlighed. Fra min Barndom af satte jeg min Lid til Gud. Jeg betragtede alle Mennesker som Lige for Hans Øine, og paa denne Grundsætning har ogsaa min Karakter uvilkaarlig baseret sig.«

Den unge Prinds tilbragte sine første Aar i Fred og Ro i Danmark, hvis udenrigske Affairer paa hin Tid lededes med udmærket Dygtighed af den ældre Bernstorff. I sin interessante Skildring af Danmark paa hin Tid omtaler Prindsen ligeledes, hvorledes Bernstorff var den Første, der forsøgte at frigjøre den danske Handel og Industri fra Hamborgs Overherredømme, men med et for den Periode sjeldent skarpt Blik bemærker han meget rigtig, at man gik altfor vidt i sine Bestræbelser for at oprette danske Fabriker, idet man ikke betænkte, at Danmarks sande Produktion bestod i Korn- og Kvægavl, og at Arbeidslønnen her var meget dyrere end i Frankrig og Tydskland. Han fortæller i den Anledning en ret kurieus Anekdote, som passerede 1788, da han i Forening med Kronprindsen og General Huth var i Norge. Ved at gaa over Torvet i Trondhjem gjorde Huth den Bemærkning, at det var skammeligt at se, hvorledes man i et Land, der producerede saa udmærket Kobber som det fra Røraas, indførte forarbeidede Kobbersager fra Udlandet. Prinds Carl svarede hertil: »Lad os undersøge Sagen fra Grunden af, inden vi dømme, bedste General. Følg mig.« De gik ind i en Boutik, saa paa forskjellige Gjenstande af Kobber og lod dem veie. Det viste sig da, at et Pund uforarbeidet Kobber fra Røraas var dyrere end et Pund, der var forarbeidet og indført til Norge

fra Nederlandene, og lige overfor denne Opdagelse havde Huth Intet at svare.

Krigen nærmede sig imidlertid Danmarks Grændser, og i Aarene 1757-58 samlede Frederik den Femte en Hær paa 28000 Mand i Hertugdømmerne, idet han nemlig frygtede for, at den svagelige Keiserinde Elisabeth af Ruslands Efterfølger skulde benytte sin Tronbestigelse til et Overfald paa Holsten. Da Elisabeth døde 1761, viste hendes Efterfølger Peter den Tredie strax sit fjendtlige Sindelag mod Danmark. Den danske Hær var meget slet udrustet, og man indkaldte derfor den franske General, Grev de Saint-Germain, for at han som Overgeneral i Holsten kunde sætte Armeen i bedre Stand. I denne Krig bar Prinds Carl for første Gang Vaaben mod Fjenden. Han udnævntes til Kommandeur for det holstenske Regiment og gik den 9de August paa en Pontonbro over Traven. Samme Dag blev Peter den Tredie stødt fra Ruslands Trone. Saasnart Efterretningen herom naaede den russiske Hær, trak den sig tilbage fra Danmarks Grændser, og den danske Armee gik i Kantonnement i Holsten og Slesvig. Prinds Carl tog Ophold med sit Regiment i Aabenraa, indtil han i November begav sig til Holland for at besøge sin Moder. Her blev han omtrent et Aarstid, og efter sin Tilbagekomst til Danmark fik han først Kommandoen over et af de kort forinden dannede Linieregimenter og blev Aaret efter udnævnt til Chef for Artilleriet, i hvilken Stilling han udfoldede en stor Aktivitet og arbeidede ivrig for Kanonstøbningen paa Frederiksværk.

Den 14de Januar 1766 døde Frederik den Femte, og Christian den Syvende kom paa Tronen. Prinds Carl stod i samme Yndest hos Sønnen som hos Faderen, og hans Stilling ved Hoffet blev yderligere sikkret, da han forlangte Kongens yngre Søster til Ægte. Den 30te August samme Aar ægtede han i Kjøbenhavn Prindsesse Louise, og det unge Ægtepar tog efter Bryllupet Ophold paa Hørsholm. Prinds Carl blev Præsident for »det høie Krigsraad« og snart efter Medlem af Statsraadet. Men det varede ikke længe, før det

gode Forhold mellem ham og Kongen var tilende. Prindsen holdt sig for største Delen udenfor alle de Intriger, der i saa fuldt Maal herskede ved Hoffet under Christian den Syvende og Caroline Mathilde, og han trak sig derfor tilbage, idet han tog Ophold i Hanau. Paa sin Udenlandsreise traf Kongen atter sammen i Hanau med Prinds Carl, Alt blev opklaret, og Prindsen blev atter velseet ved Hove.

Allerede i 1769 var Prinds Carl af Kongen bleven udnævnt til Statholder i Slesvig og Holsten, og under sit Ophold i Gottorp i 1772 erfarede han Caroline Mathildes og Struenses Fald, idet Enkedronningen afsendte en Kourer til ham og opfordrede ham og hans Familie til at komme til Hovedstaden. Men netop som han stod i Begreb med at afreise, kom der Kontraordre; man mente nu, at Prindsens Tilstedeværelse i Slesvig var nødvendig.

Nogle Maaneder senere maatte Regeringen dog ty til Prinds Carls Hjælp. Gustav den Tredie havde sendt Emissairer ind i Norge for at prædike Oprør, og Jordbunden var desværre altfor frugtbar. Landet var hidtil blevet meget stedmoderlig behandlet af Danmark, og i de norske Aviser drøftede man allerede det Spørgsmaal, om Landet ikke vilde staa sig bedst ved at blive forenet med Sverig. Den 29de September 1772 modtog Prinds Carl en Stafet fra Arveprinds Frederik, som i Kongens Navn tilbød ham Statholderskabet over Norge, og den følgende Dag afreiste han til Kjøbenhavn, hvorfra han i Slutningen af November Maaned drog op til Christiania. I Norge udfoldede han en stor Virksomhed. Han bereiste Landets vigtigste Byer, satte Armeen paa en bedre Fod, lod Fæstningsværkerne udbedre og forstod i kort Tid at vinde saa meget Terrain i Christiania, at den svenske Konge skal have yttret til den spanske Gesandt i Stockholm: »Jeg veed ikke, hvorledes det er gaaet til, men Prinds Carl har tilintetgjort alle de Forbindelser, jeg havde i Norge, og jeg troer, at Normændene ville kaare ham til deres Konge.«

Det tænkte Prindsen dog ikke paa. I April Maaned 1773

vendte han forklædt som Kourer gjennem Sverig tilbage til Kjøbenhavn, hvor han aflagde Regnskab for sin Sendelse. Da man i en i den Anledning nedsat Kommission spurgte ham, hvad han behøvede for fra Norge at gjøre et Indfald paa svensk Grund, saafremt Krigen mellem Rusland og Sverig skulde blive erklæret, lød hans lakoniske Svar: »Nur Eins, Ordre!« Der blev dog Intet af det paatænkte Angreb, og Prindsen reiste igjen op til Norge, hvor han opholdt sig i længere Tid og besøgte alle Landets Byer. Ved sin Hjemkomst til Slesvig blev han paa Kongens Fødselsdag i 1774 udnævnt til Feltmarschal som en Belønning for hans Virksomhed i Norge, og skjøndt han nu tog fast Ophold i Slesvig, vedblev han dog at være Norges Gouverneur, saaledes at alle Sager derfra gik gjennem hans Haand til Majestæten.

Aaret 1774 danner et Vendepunkt i Prinds Carls Liv. I dette Aar blev han Frimurer. Medens en af hans Biografer meddeler, at han blev optaget den 4de Marts 1775 som Frimurer i □ »Johann zum Korallenbaum« i Rendsborg (den senere »Karl zum rothen Löwen«), fortæller han selv, at han blev optaget som Frimurer i 1774 i □ i Slesvig. Denne □, hvis Navn var »Salomo zum goldenen Löwen«, var stiftet i Juli Maaned 1768 og dækkede 1796. Vi ville imidlertid lade Prinds Carl selv fortælle:

»I Foraaret 1774 blev jeg optaget som Frimurer i Logen i Slesvig, der dengang kun talte faa Medlemmer. Dette Skridt har havt en meget større Indflydelse, end man skulde tro, paa Resten af mit Liv, dels paa Grund af de inderlige Forbindelser, jeg sluttede i dette Selskab, dels paa Grund af de Erfaringer, jeg erhvervede mig der. De Omstændigheder, der ledsagede min første Optagelsesdag, vare saa aparte, at jeg troer at burde optegne dem her. Jeg havde spist til Middag paa Louisenlund tilligemed flere Personer, som indstændig havde opfordret mig til at lade mig optage. Efter Bordet skulde vi til Hest begive os hen til Søen, paa hvis anden Side det Hus, i hvilket Logen skulde holdes, fandtes. Jeg red bort

med Oberst Koeppern, der skulde optages tilligemed mig. Men de to Herrer, der havde spist sammen med os, Gaehler og Motz, og som ligeledes skulde have været med, fandt for godt at blive lidt tilbage paa Louisenlund og kom derfor for sent til at blive færgede over Søen. Det begyndte at blive mørkt, og neppe vare vi komne et Stykke ud, før Baaden sad fast i Fiskernes Net. Det kostede os Besvær at komme ud af Garnene, og mere end en Gang underveis havde vi det samme Uheld. Endelig saa vi et Lys i Nærheden af en Hæk paa et Høidedrag, og efter en temmelig vanskelig Overfart satte vi endelig Foden paa Land. Dette Bjerg eller rettere denne Høi hed tidligere Lysberg (Lichtberg), men kaldes nu Luseberg (Läuseberg). Vi maatte endnu vandre over et sumpigt Terrain, før vi naaede den bageste Indgang til Logehuset, hvor man havde ventet os i to Timer. Jeg blev optaget til Frimurer, og vi vendte tilbage til Slottet. Hvis jeg vilde stille et Horoskop herefter, da maatte denne Reise med stor Sikkerhed angive den knudrede og besværlige Vei, som jeg blev nødt til at tilbagelægge i Frimureriet, og den Tilstand, hvori jeg dengang fandt det.«

Inden vi gaa videre i Meddelelsen af biografiske Data til Prinds Carls Liv, ville vi i Korthed give et Overblik over hans Virksomhed som Frimurer. Ved Siden af det Liv, der i Midten og Slutningen af det attende Aarhundrede rørte sig i Frimureriet i Tydskland, blomstrede samtidig Charlatanismen med stor Frodighed. Mysticisme og Overtro bredte sig mere og mere, man troede at kunne læse Skjæbnens Veie i Stjernerne, Experimenter for at lave Guld gjordes daglig af selv oplyste og dannede Mænd, og man forsmaaede i sin Blindhed ikke at tage sin Tilflugt til Magien i det Haab ved overnaturlige Midler at kunne finde Livets Elixir, de Vises Sten og det Pulver, hvoraf man kunde smelte Verdens Løftestang, Guldet. At en Tidsalder som denne maatte frembringe mange Bedragere og Charlataner, der her troede at kunne fiske i rørt Vande, er ikke saa forunderligt, og ved Siden af de mange

høitbegavede Mænd, der med al deres Kraft arbeidede i uegennyttig Hensigt for at løse de store, uløselige Problemer, se vi en Hærskare af Charlataner, der spekulere i den grasserende Overtro. Som Exempler skulle vi fremhæve den polske Jøde Leucht, der 1763 optraadte under det pompeuse Navn »Baron Georg Friederich von Johnson, Ritter vom groszen Löwen, Storprior for Tempelherrernes Orden i Jerusalem, det høie Raads Senior og *Commissarius Generalis Ordinis.*« Fremdeles nævne vi Italieneren Joseph Balsamo, som under Navnet Grev Cagliostro bereiste den største Del af Europa og vakte stor Opsigt som Magier og Aandemaner, Grev Saint-Germain, der i 1770 fremtraadte som Adept i Paris og paastod at kunne lave Guld og Ædelstene, Professor Johann August Starck, som skabte Klerikernes System, o. fl. A.

Frimurerne bleve heller ikke uberørte af Tidsalderen. Mysticismen vandt Udbredelse hos mange Medlemmer, og hvad Under derfor, at Charlatanerne søgte en Støtte hos et Selskab, som ved sin Hemmelighedsfuldhed kunde bidrage endnu mere til at omgive dem med det mystiske Skjær, der ikke kunde taale at blive gjennemsigtigt, for at man ikke skulde se, hvor tomt og hult det bagved Liggende i Virkeligheden var. Vi se da ogsaa, at der i Slutningen af det attende Aarhundrede fremstaaer forskjellige hemmelighedsfulde Selskaber, som mere eller mindre ere Afarter af Frimureriet, Selskaber, som paa Grund af deres indre Væsen og Natur kun opstaa for snart efter at uddø. Tidsalderen frembringer saaledes f. Ex. Rosenkreuzerne, Illuminaterne, Klerikerne, de asiatiske Brødre osv.

Observantia stricta havde ved von Hunds og Schubarths Bestræbelser samlet en talrig Skare af Tilhængere om sig, og da den Førstnævnte saaledes i 1775 samledes med Ordensbrødrene paa Konventet i Brunsvig, fandtes der blandt Medlemmerne ikke mindre end sex og tyve tydske Fyrster. Paa dette Konvent blev nu Prinds Carl af Hessen den 25de Juli optaget som Medlem under Navnet *Carolus Eques a Leone resurgente*, idet han samtidig installeredes som Protektor for

Præfekturerne Binin (Kjøbenhavn) og Eydendorp (Slesvig). Som Medlem af den stricte Observants udfoldede Prinds Carl en stor Virksomhed. Da der blev indledet Underhandlinger med Sverig om at vælge Hertugen af Södermanland, den senere Kong Carl den Trettende af Sverig, til Hærmester for den syvende Provinds (Tydskland), modsatte Prindsen sig dette Valg, fordi han troede, at den svenske Konge havde politiske Planer bag Øret, og Prindsen forlangte derfor, men forgjæves, at deltage gjennem Geheimeraad Gähler som Deputeret i Præliminairkonferencerne i Hamborg 1777. Valget kunde ikke hindres, og han fordrede da, at de danske og holstenske Præfekturer skulde være uafhængige. Hertugen af Södermanlands Indflydelse som Hærmester var imidlertid kun til af Navn, thi i Virkeligheden se vi Hertug Ferdinand af Brunsvig føre Overherredømmet, og det er f. Ex. ham, der uden videre udskriver Konventerne. Prinds Carls Fordring om Uafhængighed for de danske og holstenske Præfekturer maa imidlertid vistnok være bleven taget til Følge, eller i ethvert Tilfælde er Uafhængigheden faktisk indtraadt ikke længe efter. I 1780 stod der nemlig i en hamborgsk Avis omtalt, at de danske og holstenske ▭ vare i et Afhængighedsforhold til den svenske store National-▭, til hvilken der maatte betales Tribut. Denne Notits vakte en vis Opsigt hos den danske Regering, thi den 29de April 1780 reskriberede Christian den Syvende til Konferentsraad Nielsen*) og Kammerherre Eyben, der vare fremragende Medlemmer af den i Kjøbenhavn i 1745 stiftede ▭, »at Frimurer-Ordenen aldrig i Vore Riger og Lande maa nogensinde erkjende nogen fremmed kongelig Printz for Ordensmester, eller tilstaa saadan kongelig Printz nogen Myndighed eller Indflydelse over Selskabet, eller nogen Del af Selskabet i Vore Riger og Lande.« Reskriptet udtalte dernæst, at det vel var bekjendt, at Hertug Ferdinand af Brunsvig havde en vis Myndighed over ▭ i de danske Stater, men at

*) Konferentsraad Nielsen havde som Pagehovmester været ▭'s Overhoved i Aarene 1745—49.

▣ efter denne Fyrstes Afgang aldrig maatte driste sig til at tilstaa nogen Fremmed, være sig fyrstelig Prinds eller Anden, nogen Myndighed og Indflydelse over ▣ uden først at have ansøgt om og erholdt kongelig Tilladelse dertil. Tillige fik ▭ i Kjøbenhavn Paalæg om at bekjendtgjøre dette i Rigets danske og tydske Aviser, og allerede den 1ste Mai s. A. læses i »Berlingske Tidende« følgende Avertissement:

»Paa Forlangende indrykkes: »Frimurerne i Kjøbenhavn holde sig forpligtede offentlig at bekjendtgjøre baade paa egne og paa samtlige i Hans Majestæts Riger og Lande befindende Frimureres Vegne, at den i en hamborgsk Avis staaende Efterretning om de danske og andre Logers Forhold til den Svenske store National-Loge er for saa vidt ugrundet, at ingen hverken enkelt Frimurer, eller heel Loge i Hans Majestæts Riger og Lande dependere i mindste Maade af Hs. kgl. Høihed Hertug af Südermanland, eller erkjende Høistsammes Myndighed over sig i Ordenssager. Ligesaa er det uden al Grund, at fra nogen Sted i de danske Stater nogen Tribut eller Afgivt til den Svenske store Loge eller nogen anden svensk Loge skulde nu eller herefter svares.«

I 1778 blev Prinds Carl af Præfekturet Ivenak (Hamborg) ndnævnt til *Protector Domorum Ordinis* og Mester af Stolen i de fire forenede ▣ i Hamborg, hvor han allerede 1776 i Forening med Hertug Ferdinand af Brunsvig havde stiftet ▭ »Fernande Caroline« og senere i 1787 stiftede ▭ »Ferdinand vom Felsen«, der dog først kun blev anseet som en Vinkel-▭. Han antog i 1778 Titel af *Protector et Superior Ordinis in Dania,* blev 1779 udnævnt til Coadjutor og eventuel Efterfølger af Hærmesteren i den syvende Provinds, ligesom han i samme Aar blev Provindsialmester for Storprioriet i Sydtydskland og Coadjutor i den ottende Provinds. Samme Aar tiltraadte han Lyoner-Systemet *Les chevaliers bienfaisants de la Sainte Cité* og bevirkede 1782 paa Konventet i Wilhelmsbad i Forening med Hertug Ferdinand af Brunsvig, at dette System blev antaget med enkelte Modifikationer under Navnet

»die wohlthätigen Ritter der heiligen Stadt,« medens han samtidig udnævntes til Generalstormesterens Coadjutor og eventuelle Efterfølger. I Aaret 1786 antog han Titel af Provindsialstormester i Danmark og udvirkede i 1792, at Kronprinds Frederik, der to Aar tidligere paa Gottorp Slot var bleven formælet med hans Datter, Prindsesse Marie Sophie Frederikke, udstedte en Kabinetsordre, hvorved Frimurer-Ordenen erholdt offenlig Anerkjendelse i Danmark. Dette Reskript, som er udstedt paa Christiansborg Slot den 2den November 1792, er stilet til »Den Durchlauchtigste Fyrste Vores elskelige kiære Fætter og Svoger Hr. Carl, Landgreve til Hessen, Fyrste til Herstfeldt, Greve til Catzenelbogen, Dietz, Ziegenhain, Nidda, Schaumburg og Hanau p. p.« Efterat dette Reskript udførlig har gjengivet det ovenfor omtalte Reskript af 29de April 1780, slutter det med folgende Ord:

»Som nu Hans Durchlauchtighed Hertug Ferdinand af Brunswig for kort Tid siden ved Doden er afgaaen, og bemeldte vores Conferentz Raad Nielsen, samt Vores Liv Medicus Gulbrand allerunderdanigst have indstillet til Vores Godtbefindende, hvorledes der i den Henseende herefter skal forholdes, saa give vi Eders Kiærlighed, Durchlauchtigste Fyrste, Vores elskelige kiære Fætter og Svoger Prinds Carl, Landgreve til Hessen Cassel herved naadigst tilkiende: at efterdi Eders Kiærlighed hidtil haver været Provincial Stormester over samtlige Loger i Vore Stater, og Vi aldeles skylder Eders Kiærligheds Indsigter og Klogskab, fuldkommen Tilliid, ville Vi i Naade, hvad vore Riger og Lande angaaer, forunde Eder den Myndighed og Indflydelse for Fremtiden, som Hertug Ferdinand, saalænge han levede, i Ordenens Sager havt og udøvet haver. Og da det, for det øvrige, ialt vil have sit Forblivende ved foranførte Vor Befalings Indhold, saa finde Vi blot fornodent at tilføye: at der nøye maa vaages over, og paasees, at, under Paaskud af, at høre til Frimurer Ordenen, i Vore Riger og Lande ingen Selskaber, eller Sammenkomster oprettes og taales uden de, som Eders Kiærlighed kiender for gode, og som staae

i vedbørlig Forbindelse og Bestyrelse med det Frimurer Selskab, som i Vore Lande er antaget, blandt hvis Medlemmer ere saa mange værdige og for Staten nyttige Mænd«.

»Hvilket alt skal tiene Vedkommende til allerunderdanigst og nøyeste Efterlevelse. Vi forblive Eders Kiærlighed med Kongelig Propension tilgoden.«

En saadan Kabinetsordre vilde paa hin Tid vanskelig være bleven udstedt, naar den regerende Kronprinds ikke i sin Svigerfader havde kjendt en ligesaa begavet som høihjertet Mand, hvis Personlighed var ham en tilstrækkelig Borgen for, at en saadan Anerkjendelse ikke vilde medføre nogen Skade for Ordenen og Roligheden i det danske Monarki, og denne legale Akt indeholder derfor i og for sig et talende Vidnesbyrd om den Mands Betydning, vi her forsøge at skildre.

En Mand som Prinds Carl kunde heller ikke blive uberørt af Tidsaanden. Som utrættelig Forsker søgte han Visdommen, hvor han troede at kunne finde den, og man seer ham derfor efterhaanden indtræde i mange af Datidens hemmelige Selskaber, saaledes i Illuminaternes Orden, hvor han traf den bekjendte Baron Knigge, i Philalethernes og de asiatiske Brødres Orden. Han, der var Godgjørenheden selv, og som stedse havde en hjælpende Haand til de Ulykkelige og Forladte, var ogsaa stedse rede, hvor det gjaldt at give Penge ud for at naa Vished om det ukjendte Høiere, dette mystisk Ubestemte, der ligesom laa i Luften. Paa Gottorp Slot, hvor han havde opslaaet sin Residents, gav han sig ivrig af med alkymistiske Studier. Uafbrudt arbeidede han i sit kemiske Laboratorium, og timevis kunde han sidde bøiet over Diglen og med spændt Forventning oppebie det Tidspunkt, da alle hans Bestræbelser og Forskninger skulde krones med Held, og han i den aabnede Digel skulde se det røde Guld glimre.

I sine kemiske Experimenter blev Prindsen bestyrket af Grev Saint-Germain. Denne Lykkeridder, som paastod, at han var 350 Aar gammel, idet han ved Hjælp af en Livselixir havde forlænget sin Levealder, traf sammen i Altona med Prindsen,

og skjøndt denne i sine Memoirer tilstaaer, at han frygtede for at se en Bedrager i Greven og gjorde Alt for at undgaa hans Besog, kom Saint-Germain dog til ham og vidste som overalt ogsaa at sætte sig fast i hans Gunst. Prindsens Gemalinde vilde en Dag sælge et Par Ørenringe, men Juvelereren bød hende en ren Bagatel for dem. »Tillad mig at beholde Ørenringene et Par Dage«, sagde Saint-Germain til Prindsessen, og da hun nogle Dage senere fik dem tilbage og viste dem til Juvelereren, svarede denne: Ja, disse Diamanter ere meget smukkere end dem, der bleve mig tilbudte forleden«, hvorpaa han betalte mere end det dobbelte Beløb for dem. At Saint-Germain har været i Besiddelse af omfattende Kundskaber, er vistnok hævet over al Tvivl; han forstod den Kunst at slibe og polere Ædelstene, og ved sin for den Tid ikke ubetydelige kemiske Viden var han en Mester i at farve ikke alene Silke og uldne Varer, men ogsaa Stene. Der findes endnu hos flere af vort Hofs Dignitarier saakaldte Rubiner, der ere blevne til under Prindsens og Saint-Germains Hænder i Laboratoriet paa Gottorp Slot. Da Greven yttrede Lyst til at oprette en Silkefarvefabrik, kjobte Prindsen af Kancelliraad Otte en Fabrik til ham i Eckernförde; der blev anskaffet Silke, Maskiner og Redskaber, og Fabriken lod til at skulle have god Fremgang, da den udødelige Greve desværre forkjølede sig ved at bebo et fugtigt Værelse og døde 1795 i sit to eller tre og halvfemsindstyvende Aar. Hermed hørte Prinds Carls kemiske Experimenter dog ikke op. Han var altfor optaget af det Hemmelighedsfulde, til at han skulde kunne opgive Kemien, der fremfor nogen anden Videnskab kan tiltale den, som har Hang til det Mystiske, det Overnaturlige. De Vises Sten søgte han dog ligesaa lidt som Livets Elixir, og heller ikke synes hans Bestræbelser længe at være gaaede ud paa at lave Guld; han fortæller idetmindste i sine Memoirer, at Saint-Germain ofte sagde til ham, at det ikke var Umagen værd at give sig af med at lave Guld, selv om man kunde den sjeldne Kunst, men at der laa en vid Mark aaben i Henseende til Forbedring af ægte

Stene, hvorved man kunde forøge deres Værdi i en uendelig Grad. Som et Kuriosum fortjener det at anføres, at den berømte Johan Georg Forchhammer som ungt Menneske arbeidede i Prinds Carls Laboratorium uden dog selvfølgelig at blive beskjæftiget ved de Forsøg, der mere eller mindre streifede ind paa Alkymiens Omraade. Naar han da om Morgenen kom ind til Prindsen, der endnu laa i Sengen, og foran hvem der hang en i Træ udskaaren Christus paa Korset, kunde Prinds Carl, der paa Forchhammers Tid var en gammel Mand, stirre forunderlig ud i Rummet og tale halvt uforstaaelige Ord, idet han ofte mumlede: »Man hat mir gesagt . . .« Dette ubestemte »Man«, om hvem Prindsen aldrig gav nogen nærmere Forklaring, var det en usynlig Aand, med hvem han efter den Cagliostroske Methode havde havt en Samtale, eller var det Frelseren, der havde vist sig for ham? Rimeligvis den Sidste, thi der vides intet Bestemt om, at Prinds Carl har været nogen egenlig Tilhænger af Aandemaneriet, hvorimod han med sin stærke Fantasi og sin levende christelige Tro let kunde lade sig hilde i den Tanke, at Frelseren viste sig for ham, hvis Bestræbelser kun gik ud paa at finde Lyset og Sandheden. Men skjøndt Prindsen ikke var egenlig Aandemaner, troede han dog at have Samkvem baade med de gode og de onde Aander, og der fattes ikke Vidnesbyrd om, hvorledes han ofte om Morgenen udtalte sin Glæde over i natlige Kampe at have beseiret usynlige onde Aander, ligesom han jævnlig kunde fortælle, hvorledes de gode Aander i Nattens Mulm havde vist sig for ham og meddelt ham kostelige Sandheder, der ved ham vare bestemte til at udbredes i Verden.

Vi vende nu tilbage til Prinds Carls Liv i den ydre Verden. Skjøndt Statholder i Norge havde han dog sit Hovedkvarter paa Gottorp Slot, hvorfra han navnlig ofte aflagde Besøg i Hanau hos sin ældre Broder. Da han efter et saadant Besøg i 1776 var paa Hjemreisen fra Hanau, modtog han i Altona et Brev, hvori Enkedronning Juliane Marie, som førte en udstrakt Korrespondance med Frederik den Anden af Preussen,

spurgte Prindsen, om han ikke kunde have Lyst til at deltage i et Felttog under den store Hærfører. Prindsen tog med Glæde mod Tilbudet og afreiste i Juli Maaned samme Aar til Berlin. Efterat den baierske Kurfyrstestamme var uddød med Maximilian Joseph, fremkom nemlig Østerrig med Fordring paa en Del af dennes Besiddelser. Kurfyrsten af Pfalz, som var den nærmest-Arveberettigede, anerkjendte disse Fordringer, men Hertugen af Zweibrücken, som efter ham var den, der skulde arve Besiddelserne, protesterede herimod, og hans Protest fik saamegen mere Betydning, som Frederik den Store understøttede den med sin Hær, der strax rykkede frem mod de osterrigske Grændser. Prinds Carl begav sig nu fra Berlin til Frankenthal, hvor Kongen havde sit Hovedkvarter, og hvor hans Broder, der som preussisk Generalmajor gjorde Kampagnen frivillig med, opholdt sig.

Prinds Carls Skildring af dette Felttog er et af de interessanteste Partier i hans Memoirer, men Pladsen forbyder os nærmere at gaa i Detailler. Kun nogle enkelte Smaatræk kunne vi ikke undlade at fremhæve. Da Prindsen blev inviteret til Kongens Taffel, bragte Frederik den Anden Talen hen paa Agerdyrkningen og Kvægavlen i Holsten. Prindsen fortalte ham da, at Heste og Kvæg vare meget talrige der, og at der fandtes Godser, paa hvilke man havde Besætninger paa tre til fem Hundrede Køer. »Paa Ære«, udbrød Kongen med Liv, »jeg troer ikke, at min kjære Veninde Dronning Juliane Marie vilde have Noget imod at hjælpe mig med tredive Tusinde Køer». Herpaa svarede Prinds Carl: »Jeg tvivler ikke derom, Deres Majestæt, og i saa Tilfælde vilde det blive mig, som kom til at kommandere dem. Er det i sin Tid lykkedes for Hannibal med en Skare Oxer at tilintetgjøre de romerske Ørne under Fabius' Anførsel, nærer jeg ingen Tvivl om, at jeg vil kunne være ligesaa heldig i Deres Majestæts Tjeneste«. Alle taug og slog Øinene ned, indtil Kongen med Mildhed sagde: »Tak, kjære Prinds!«

Felttoget, der ikke var af videre Betydning, sluttede 1779

ved Freden i Teschen, hvor Østerrig maatte lade sig nøie med nogle ubetydelige Afstaaelser af det baierske Gebet. Prinds Carl havde deltaget i flere Træfninger og erhvervet sig Kongens Agtelse og Yndest ved sit Mod i Kampen, sit skarpe Blik og sin Frimodighed i Tale. Efter Kongens Taffel i Breslau bragte Frederik den Store saaledes Talen hen paa Religionen. Han spottede Krucifixet, latterliggjorde den christelige Tro og fandt ivrige Tilhængere blandt de forsigtige Hofmænd. Kun Prinds Carl blandede sig ikke i Samtalen. Kongen lagde snart Mærke dertil og vendte sig rask om mod ham med de Ord: »Hør, kjære Prinds, troer De paa disse Ting?« Prindsen svarede da oieblikkelig i en fast Tone: »Lige saa sikker som jeg er paa i dette Øieblik at se Deres Majestæt, ligesaa sikker er jeg paa, at Jesus Christus har været til og er død paa Korset som vor Forløser«. Kongen taug et Øieblik og sank hen i Tanker. Derpaa greb han med Et Prindsen i den høire Arm, trykkede den stærkt og sagde: »Vel, kjære Prinds, saa er De den første Mand af Aand, som jeg har truffet troende«. Kort efter begav Prindsen sig ind i et Sideværelse, og her traadte den gamle General Taunzien hen til ham, lagde begge sine Hænder paa hans Skuldre og udbrød: »Nun, Gottlob, hab' ich doch erlebt, dass ein ehrlicher Mann Christum bekannt hat vor dem König!« At Frederik den Store ikke følte sig fornærmet over Prindsens ofte frimodige Udtalelser, laa vel dels i, at han nærede en stor Agtelse for hans ædle Karakter, men dels uden Tvivl ogsaa deri, at Kongen selv var et ivrigt Medlem af Frimurer-Ordenen.

I Aaret 1782 afholdtes det store Frimurer-Konvent i Wilhelmsbad under Forsæde af Hertug Ferdinand af Brunsvig, og Prinds Carl, som dengang var Provindsial-Stormester over de to tydske Provindser og Italien, tog en meget virksom Del i dette i Frimureriets Historie saa mærkelige Konvent. Det blev endogsaa betroet ham at slutte det, da Hertugen havde maattet vende hjem til sine Besiddelser. Samtidig hermed var det, at Illuminaterne, dette efter jesuitisk Mønster af Professor Weishaupt i Ingolstadt dannede Selskab, begyndte at udbrede

sig, navnlig i Baiern. Paa Konventet gjorde de kun faa Proselyter, men det følgende Aar kom en af Illuminaterne, den hessen-darmstadtske Geheimeraad Bode, til Kassel for at bevæge Prinds Carl til at tiltræde dette hemmelige Selskab. Prindsen var nemlig nu efter flere Aars Forløb bleven forsonet med Faderen, hvis Børn havde levet adskilte fra ham, fordi han gik over til den katholske Tro. Prindsen hælder i sine Memoirer til den bekjendte Anskuelse om, at Illuminaternes Orden kun var en maskeret Jacobinisme, hvis Endemaal var Religionens og alle Troners Tilintetgjørelse, og at det er denne Orden, fra hvilken den franske Revolution har sit Udspring. Bode, som var beordret til at udnævne Prindsen til Overhoved for Nordtydskland, Danmark, Norge, Sverig og Rusland, overgav ham alle nødvendige Dokumenter, for at han kunde sætte sig ind i Systemet, idet han tilfoiede, at naar Magten kom i gode Hænder, vilde Selskabet kunne udrette meget Godt, hvorimod der kunde opstaa store Ulykker, saafremt Illuminaterne styredes af slette Personer. Prinds Carl — hvis Memoirer vi i dette Tilfælde udelukkende citere — saa med Rædsel, at Bode havde Ret, men gik ind paa at tage Overherredømmet i det nordlige Europa under den Betingelse, at han alene kunde optage Medlemmer. Han fik tillige en Liste over Tilhængerne, af hvilke der kun fandtes faa i Danmark, og ved sin Tilbagekomst tog han derfor enkeltvis Medlemmerne for og viste dem, hvor statsfarlige og forbryderiske dette Selskabs Hensigter vare. Herved standsedes Selskabets Udbredelse i Danmark, og da Forfølgelserne mod det begyndte i Baiern, døde det efterhaanden hen i Tydskland.

Under sit Ophold paa Gottorp i 1784 erfarede Prindsen, at Kronprinds Frederik i Kjøbenhavn havde styrtet det Guldbergske Ministerium og selv grebet Statens Tøiler. Et Brev kaldte ham atter til Hove, og nu lagdes Spiren til det inderlige Forhold, der stedse bestod mellem ham og den unge Kronprinds, og som bestyrkedes endmere derved, at Kronprindsen i 1790 ægtede hans Datter Marie Sophie Frederikke. Prinds

Carl havde vel i den lange Tid mellem 1772 og 1784 været i Kjøbenhavn, men hans Ophold havde hver Gang kun udstrakt sig til nogle faa Dage, da Enkedronningen og hendes Parti frygtede for, at han ved sin Indflydelse skulde styrte dem. Efter hvad der foreligger, synes der dog ingen Grund at have været til denne Frygt. Med sin aabne, loyale Karakter kunde Prinds Carl ikke forene det ad Krogveie at gjøre sin Indflydelse gjældende for mulig under Kronprindsens Umyndighed og Kongens Sygdom at komme i Spidsen for et Regentskab i Danmark.

Fire Aar efter sin Kaldelse til Kjøbenhavn modtog Prinds Carl et stort Bevis paa Kronprindsens Tillid. Der var udbrudt Fjendtligheder mellem Sverig og Rusland, og trods A. P. Bernstorffs Anstrengelser, og skjøndt Kronprinds Frederik egenhændig tilskrev sin Onkel Gustav den Tredie af Sverig et indtrængende Brev, kunde Danmark dog ikke holdes udenfor Krigen. Rustningerne begyndte saavel i Danmark som i Norge, og Prinds Carl, der endnu bestandig fungerede som Norges Statholder, blev udnævnt til Øverstkommanderende over den dansk-norske Hær. Der blev samlet en Styrke i Danmark paa 12000 Mand og udrustet en Eskadre paa sex Linieskibe foruden nogle Fregatter. Den russiske Minister i Kjøbenhavn forlangte, at dette Auxiliairkorps skulde rykke fra Norge ind i Sverig, som saaledes paa en Gang blev angrebet i Finland af Russerne og mod Vest af de Danske. Der udsendtes en Cirkulairskrivelse fra Danmark til Stormagterne, i hvilken Bernstorff angav de nærmere Grunde til Rustningen, og hermed maatte Krigen betragtes som udbrudt.

Den 17de August 1788 afreiste Prinds Carl af Hessen-Kassel fra Kjøbenhavn over Fladstrand til Frederiksværn, og nogle Dage senere efterfulgtes han af den unge Kronprinds, der som Volontair vilde deltage i dette Felttog. Da den Øverstkommanderende var ankommen med Kronprinds Frederik til Fæstningen Frederiksstad, modtog de her Underretning om, at den svenske Konge rimeligvis for Øieblikket opholdt sig i Dalarne for at samle Tropper, efterat han havde forladt Finland,

hvor der havde været Mytteri i hans Hær. Den svenske Grændse var kun beskyttet af General Hjerta, som stod med henved 5400 Mand ikke langt fra Venersborg ved Götaelvens Udløb af Venern, medens samtidig et Korps paa 1000 Mand med 10 Kanoner skulde beskytte Svinesund. Den 24de September overskred Prinds Carl Sverigs Grændse ved Krogstrand paa Idefjordens østlige Bred. Han lod Oberstlieutenant Oldenborg besætte Strömstad og rykkede selv frem med sin Avantgarde. Efter Ordre af General Hjerta, som var ivrig beskjæftiget med at samle friske Tropper, forskandsede den svenske Oberst Tranefeldt sig paa den østlige Bred af Bækken Quistrum, men glemte at afkaste den Bro, som førte over til hans forskandsede Stilling. Her stod da den første Kamp. De i Antal langt overlegne dansk-norske Tropper forcerede Overgangen over Broen, idet de understottedes af det paa Bækkens Bred opstillede Artilleri, omgik det svenske Korps, der ikke talte mere end 806 Mand, og angreb det fra alle Sider. Efter en kort Modstand nødtes Oberst Tranefeldt til at overgive sig, sine Soldater, Kanoner og hele Materiel i de Danskes Hænder. Fægtningen havde forøvrigt ikke været blodig; paa svensk Side var der 17 Døde og 50 Saarede, medens Tabet paa dansk Side var 6 Døde og 15 Saarede. Prinds Carl rykkede nu videre frem. Den 1ste Oktober s. A. overgav Uddevalla sig, hele Bohuslehn blev besat, Stæderne Kongelf og Venersborg overgav sig uden Sværdslag, og den 5te Oktober stod Fortravet af den dansk-norske Hær foran Göteborg, hvor Gustav den Tredie selv opholdt sig. Imidlertid ankom der en preussisk Kourer til Kjøbenhavn, som meddelte fra Kabinettet i Berlin, at Friederich Wilhelm den Anden af Preussen ikke rolig kunde se paa, at Ligevægten mellem de nordiske Riger forrykkedes ved Sverigs Tilintetgjørelse, og at han derfor øieblikkelig vilde besætte Hertugdømmerne Slesvig og Holsten, saafremt den dansk-norske Hær ikke trak sig bort fra svensk Territorium. Da nu den engelske Gesandt Elliot rent ud underrettede Kronprinds Frederik om, at England vilde gjøre fælles Sag

med Preussen, og da samtidig Oberst Armfeldt ved Carlstad havde samlet et svensk Troppekorps, hvoriblandt der fandtes 4000 Dalkarle og en Mængde Bønder fra Wärmland og Dalsland, fandt Kronprindsen det raadeligst at slutte en foreløbig Vaabenstilstand. Denne blev undertegnet den 9de Oktober, og hermed endte faktisk denne Krig, som havde afbrudt en 68-aarig Fred og kostet Danmark henved 7 Millioner Rdlr. Den engelske og den preussiske Gesandt trængte nemlig paa med Fordringen om, at de dansk-norske Tropper skulde rømme Sverigs Territorium, og Prinds Carl forlagde derfor sit Hovedkvarter til Uddevalla, hvorpaa han den 5te November s. A. underskrev en Konvention med Sverig om Rømningen af svensk Territorium. Den 6te November begyndte Tilbagetoget, som dels paa Grund af den strenge Aarstid, dels paa Grund af uheldig trufne Dispositioner kostede Adskillige Livet.

Med dette korte Felttog afsluttede Prinds Carl af Hessen sin Krigerbane, og fra denne Tid førte han et temmelig roligt Liv lige til sin Dødsdag. Han var nu ikke som før henvist til at skulle leve paa Gottorp Slot, men var en velseet Mand hos sin Svigerson. Størsteparten af sin sidste Levetid tilbragte han dog paa det forstnævnte Slot, ivrig arbeidende paa Frimureriets Fremme, der for ham var en Livsopgave, som han omfattede med hele sin Sjæls Varme, og uafbrudt foretagende kemiske Experimenter i sit Laboratorium. Af hans ydre Murer-Gjerninger skulle vi endnu kun anføre, at han den 3die Mai 1802 i Byen Slesvig lagde Grundstenen til et Fattig-Hospital, der skyldte den tidligere indgaaede ▭ »Salomo zum rothen Löwen« sin Tilbliven. I de senere Aar af sit Liv svandt den engang saa kraftfulde Mand sammen. Han laa længe tilsengs, og hans Aandsevner svækkedes efterhaanden, medens han samtidig havde Syner og troede at staa i direkte Forbindelse med Frelseren. Endelig sov han hen paa Gottorp Slot den 17de August 1836 i en Alder af over en og halvfemsindstyve Aar.

Ikke uden Grund havde den Afdøde i sit et og tyvende Aar, da han af den danske Konge benaadedes med Elefant-

Ordenens Insignier, taget til Valgsprog »*Omnia cum deo*«. Som en rød Traad gaaer denne Fortrøstning til Herren gjennem Landgreve Carl af Hessen-Kassels Liv, og saavel indenfor Privatlivets fire Vægge som i sine offenlige Hverv se vi ham stedse optræde med Mildhed, Kjærlighed og Overbærenhed, medens man omtrent paa hver Side i hans Memoirer kan se Agtelsen for det høieste Væsen skinne igjennem. At denne Mand, som med en inderlig Tro forbandt en lys Forstand og et aabent Øie for alt Skjønt og Herligt, maa have fundet sig tilfreds og lykkelig ved den Murer-Gjerning, han øvede i over to og tredsindstyve Aar, er hævet over al Tvivl og fremlyser klart af hans egne Ord. I det almindelige Frimureries Historie har han indskrevet sit Navn med lysende Træk, saa at det er kjendt langt ud over vort lille Lands Grændser, men fremfor Alt bør dog de danske Frimurere aldrig glemme den Mand, som ved sit ædle Sind og sin indflydelsesrige Personlighed udvirkede, at Frimurernes Samfund fik en legal Anerkjendelse i vort Fædreland.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

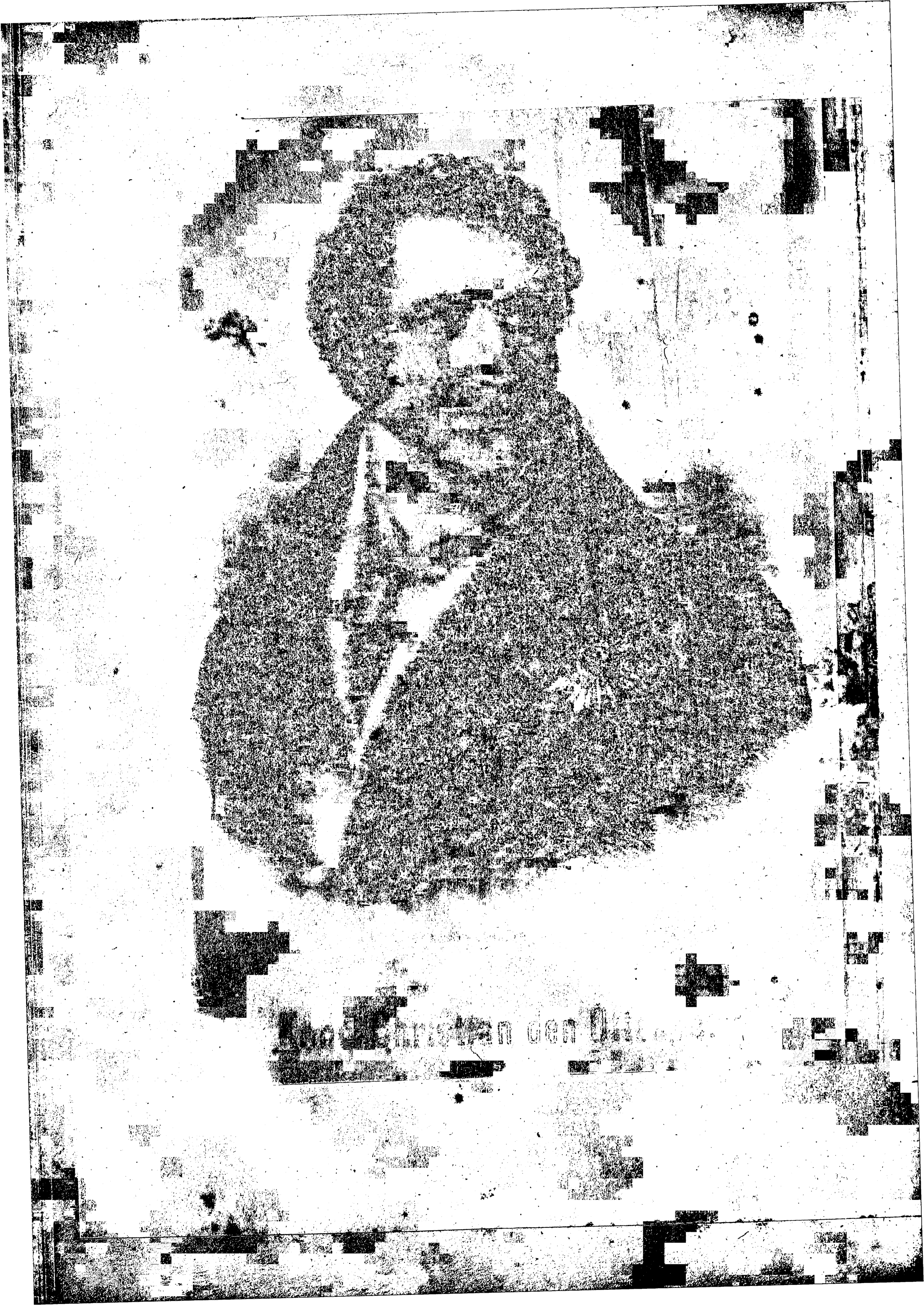
Kong Christian den Ottende.

KAPITEL HAN DEN OTTENDE.

Den [illegible] 1751 var der [illegible] Røre i [illegible] Trompeterne, Paukerslagene [illegible] ter af [illegible] med Altaren over Christiansborg, Holstenshus[illegible]nsport og musikalske, fra Toihusbatterierne samt fra Kjøbenhavns og Christianshavns Volde blev der samtidigt med syv og tyve Kanonskud kongelige Lakaier og Ridere færdedes uophørlig gjennem Gaderne, og om Eftermiddagen var der stor Kour i Arvepris-Palæet. Det kongelige Hus var nemlig blevet forøget med en lille Prinds, som maaske engang vilde komme til at bære [illegible] Kongekrone.

[illegible] erik, [illegible]b, og [illegible] udvig af Mecklenburg-Schwerin [illegible] Fødsel. Til hin i Daaben Navnet Christian Frederik.

Hans Moder var en begavet og høitdannet Kvinde; de Egenskaber, som hun selv altid havde vidst at værdse, ønskede hun ogsaa at se sin Søn bestilte og Prindsen [illegible] derfor allerede fra den tidligste Barndom [illegible] ordeles omhyggelig Opdragelse i den første Tid under [illegible] Hensyn af fortrinlig [illegible]. Fra Naturens Haand var han [illegible]. Aandet end stærkt udviklet, vakte Siden af en ydre [illegible]nhed, der [illegible] end ud og med Aarene [illegible] man hos Dronningens Søn af Evner og en Lyst til Kundskab, som [illegible] stærk [illegible].

KONG CHRISTIAN DEN OTTENDE.

Den 18de September 1786 var der et ualmindeligt Røre i Kjøbenhavn. Trompetere, Paukerslagere og Hautboister af Garden mødte paa Altanen over Christiansborg Slotstaarnsport og musicerede, fra Tøihusbatteriet samt fra Kjøbenhavns og Christianshavns Volde blev der saluteret med syv og tyve Kanonskud, kongelige Lakaier og Løbere færdedes uophørlig gjennem Gaderne, og om Eftermiddagen var der stor Kour i Arveprindsessens Gemak. Det kongelige Hus var nemlig blevet forøget med en lille Prinds, som maaske engang vilde komme til at beklæde Danmarks Kongetrone.

Dette Fyrstebarn var en Søn af Arveprinds Frederik, Kong Frederik den Femtes Søn af andet Ægteskab, og Prindsesse Sophie Frederikke, en Datter af Prinds Ludvig af Mecklenburg-Schwerin. Ti Dage efter sin Fødsel fik han i Daaben Navnet Christian Frederik.

Hans Moder var en begavet og høitdannet Kvinde; de Egenskaber, som hun selv altid havde vidst at vurdere, ønskede hun ogsaa at se sin Søn besidde, og Prindsen fik derfor allerede fra den tidligste Barndom en særdeles omhyggelig Opdragelse, i den første Tid under hendes eget Tilsyn og senere under en Kreds af fortræffelige Lærere. Fra Naturens Haand var han alt Andet end stedmoderlig behandlet; ved Siden af en ydre Skjønhed, der snarere forøgedes end aftog med Aarene, opdagede man hos ham et Fond af Evner og en Lyst til Kundskab, som var større end sædvanlig.

Den Plan, som var lagt for Prindsens Undervisning, gav Naturvidenskaberne en fremragende Plads mellem de Kundskaber, man ønskede, han skulde tilegne sig. Hans Lærere anlagde forskjellige Smaamuseer til ham, og disse blevé yderligere forøgede ved Prindsens egen Flid. Det morede ham at sværme omkring ude i Naturen, og man saa ham ikke sjelden, navnlig i Fredensborg Have og Skov, paa ivrig Jagt efter Insekter og Planter. Disse Sidste tørrede han selv, og Prinds Christians Naturaliekabinet paa Christiansborg Slot blev snart ikke alene nydeligt og omhyggeligt indrettet, men tillige ret omfangsrigt. Slottets Brand i 1794 ødelagde imidlertid som saa meget Andet ogsaa disse Samlinger. Det var en ikke ringe Bekymring for den unge Prinds, men Sorgen blev dog samme Aar endnu større, idet hans fortræffelige Moder bortkaldtes ved Døden.

Naar man er ung, naar Indtrykkene komme i tætsluttet Flok, det ene efter det andet, glemmer man imidlertid hurtigere, og Prinds Christians livlige Barneaand vendte sig snart igjen fra Bekymringerne til den nye, vidtstrakte Synskreds, der efterhaanden aabnede sig for ham. Efter sin Gemalindes Død var Arveprinds Frederik med hele Hoffet flyttet til Amalienborg. Her blev der grundlagt et nyt Museum til Prinds Christian, for hans Skyld oprettede man en botanisk Have ved Sorgenfri, man gav ham paa alle Omraader de bedste Lærere, der kunde findes, hans Fader samlede hos sig en udvalgt Kreds af begavede og kundskabsrige Mænd, for at den unge Prinds kunde udvikles og dannes i Omgang med dem, og man havde da ogsaa den Glæde at se Prinds Christian gjøre stadig større og større Fremskridt. Han havde et hurtigt Nemme, og lagde tidlig Mærke til Alt, hvad der foregik omkring ham. Allerede i en Alder af kun tolv Aar begyndte han den Række af Optegnelser, der senere som Dagbøger fortsattes, lige til han lagde sig paa Dødsleiet.

Gjennem denne interessante Memoiresamling er det muligt at følge Prinds Christians Udvikling i Børneaarene og se,

hvorledes hans Tanker hurtig udvide sig og komme til at omfatte dybere og alvorligere Interesser. De første Blade handle om Nytaarsgaver og Baller, men det varer ikke længe, førend han fortæller om politiske Forhandlinger mellem England og Rusland, om Slaget paa Kjobenhavns Rhed, om Hertugen af Augustenborgs Bestræbelser, osv. osv. Thi Prinds Christian var fra Barn bleven Yngling, en ung, haabefuld og af Alle afholdt Fyrste, opvoxet under lykkelige Livsvilkaar, dannet i udmærkede Mænds Skole og af Naturen saa rigt udstyret med Evner, at han i fuldeste Maal havde kunnet drage Nytte af den Omhu, der var anvendt paa hans Opdragelse. Hvilke Frugter saaledes hans Kjærlighed til Naturvidenskaben havde baaret, seer man f. Ex. allerede i 1804, da Prindsen optræder offenlig som Naturforsker. Der var i Kjobenhavn faldet en saakaldet Svovlregn, og Prinds Christian havde selv anstillet Iagttagelser over denne Naturbegivenhed. Resultatet af disse meddelte han i et Brev til den bekjendte naturkyndige Hofraad Blumenbach, og saavel denne som Professor J. H. Voigt udtalte sig med stor Anerkjendelse om Prindsens Undersøgelser.

Samtidig med, at han saaledes berigede sin aandelige Udvikling, var han i ren legemlig Henseende bleven en af Landets skjønneste unge Mænd. En høi og mandig Vext, kongelig Anstand, et ædelt formet Ansigt med skjønne og udtryksfulde Træk samt end yderligere forskjønnet ved et langt, lokket Haar, en let, ridderlig Elegance i hele hans Optræden vare Fortrin, der i høi Grad udmærkede Prinds Christian. Der var en paafaldende Forskjel mellem ham og hans ældre Fætter, Kronprinds Frederik. Hans tilkommende Forgænger paa Tronen var jævn og borgerlig i al sin Færd, en Ven af Prunkløshed og spartansk Tarvelighed; Prinds Christian var derimod Aristokrat i Alt, dannet efter atheniensisk Forbilled, selv baade med Hensyn til Tankegang og Ydre i Besiddelse af Formskjønhed og i hele sin offenlige Optræden en Repræsentant for det lyse, straalende Skjønhedsliv. Han sluttede sig

tidligt til de af Hovedstadens selskabelige Kredse, der vare Brændpunkterne for det aandelige Aristokrati, og navnlig var han en hyppig Gjæst i et Hjem, hvor man fortrinsvis søgte at samle Alt, hvad Kjøbenhavn dengang eiede af Videnskabsmænd, Kunstnere og Digtere, og hvor denne udsøgte Kreds af Aandens Herrer fik et endnu mere glimrende Relief ved de mange fornemme Hofmænd og Diplomater, som den aandrige Værtinde, Forfatterinden Frederikke Brun, ogsaa forstod at drage til sig. Saavel her som ved Ballerne i »Harmonien« — dengang Aristokraternes Klub — blev Prindsen stedse anseet for den Eleganteste blandt de Elegante. At hans Smag og fine Dannelse yderligere udvikledes gjennem et Liv som dette, vil man let kunne forstaa, og da han i Aaret 1808 valgtes til Præses i Akademiet for de skjønne Kunster, kunde han derfor i alle Maader med Rette ansees værdig til at beklæde en saadan Plads. Han var, har man sagt, fra Vuggen Skjønhedens og Veltalenhedens Yndling, hvem Muser og Gratier havde givet deres Medgift.

Kunstakademiet skylder Prinds Christian ikke saa Lidet. »Et nyt Liv — siger en begavet Forfatter — havde begyndt at yttre sig i den forældede Stiftelse, og for en stor Del udgik det fra Christian Frederiks varme Hjerte. Til alle Sider vendte han sit milde, oplivende Øie, og den Jordbund, som længe ikke havde følt Plovjernets velgjørende Fure, begyndte snart at grønnes som en Rugmark i det tidlige Foraar under det smeltende Snelag. Nu kastede den ædle Fyrste med Tilfredshed sit Øie henover Marken, som fra hans Haand havde modtaget en god Udsæd; men hans Blik standsede ikke ved de havomklædte Kyster; det søgte videre ud, ud over Havet, mod Norges Klipper. Der skulde dog ogsaa Kunstens Sol engang rødme paa de snedækte Tinder.« Kongen havde 1811 givet sit Bifald til Oprettelsen af et Universitet indenfor Norges Grændser. Men selvfølgelig havde dette mange Vanskeligheder at bekæmpe, før det kunde træde i Virksomhed, og der maatte sættes mange dygtige Kræfter i Bevægelse, før Planen kunde

blive til Virkelighed. Saavel ved Tale som i Gjerning bidrog Prinds Christian til dette Foretagendes Fremme og vandt paa Grund heraf allerede dengang Normændenes Hjerter.

Til Tak for Kongens Gave blev der paa »Gjethuset« afholdt en Fest, og Prinds Christian var ifølge hele sin Stilling til Sagen selvfølgelig ogsaa blandt de Indbudne. Han holdt ved denne Leilighed en Tale, der ikke alene bestyrkede de Forhaabninger, Folket satte til den unge, begavede Fyrste, men som ogsaa aabnede Kong Frederiks Øine for hans Fætters ualmindelige Evner. Kongen havde netop paa den Tid Brug for en kongelig Prinds, i hvis Hænder han kunde lægge en alvorsfuld og vigtig Sag. Man begyndte nemlig mere og mere at ane Sverigs Planer med Hensyn til Norge, og efter Napoleons Tilbagetog fra Rusland kastede Carl Johan fuldstændig Masken. Under saadanne Forhold maatte det være Kongen hoist magtpaaliggende at kunne sende en Mand til Norge, som han fuldstændig kunde stole paa, og som allerede havde vundet Indpas i Normændenes Hjerter. Prinds Christian var den nærmeste Arving til Danmarks Trone, hans personlige Interesser faldt saaledes sammen med Kongens, og da denne nu tillige var bleven overbevist om Prindsens Evner til at paatage sig den vanskelige Mission, var det saare rimeligt, at det blev ham, der sendtes til Fjeldlandet.

Den 11te Mai 1813 blev Prinds Christian da i Virkeligheden ogsaa udnævnt til Statholder i Broderriget.

Det var et alvorligt Hverv, der herved overdroges den unge Fyrste. Men ved Siden af den skjønne nydelsesrige Tilværelse, han førte i Hovedstaden, havde han dog ogsaa allerede tidligere gjort Bekjendtskab med Livets Alvor. Han var i sit tyvende Aar bleven formælet med sin skjønne Slægtning, Prindsesse Charlotte Frederikke af Mecklenburg-Schwerin. Hun fødte ham to Sønner, af hvilke den ene døde strax efter Fødselen, medens den anden, Prinds Frederik, blev sin Faders Efterfølger paa Danmarks Trone. Men dette Ægteskab varede kun kort. Allerede 1809, da Prinds Christian var

fraværende paa Jagt, blev der til Kongen gjort en Angivelse om Prindsessens Forhold, hvilket senere medførte en Skilsmisse.

Disse huslige Bekymringer vare endnu i frisk Minde hos Prinds Christian, da han drog til Norge. Forklædt som Matros kom han heldig forbi de engelske Speiderskibe og landede den 21de Mai paa norsk Grund. Folket modtog ham med Glæde, og saavel ved sine Henvendelser til Landet som paa sine Reiser gjennem dette vandt han mere og mere sine nye Undersaatters Hjerter. Med Glæde vilde de have fulgt den unge, stolte, høitbegavede Fyrste paa den Expedition til Sverig, som man i Danmark havde besluttet skulde aabne den nylig udbrudte Krig med Carl Johan. Men da kom som et Tordenslag Budskabet om Norges Afstaaelse.

Der fandtes ganske vist i Landet et Parti, som længe havde ønsket en Tilslutning til Sverig, og flere af Norges mest indflydelsesrige Mænd, saaledes Grev Wedel-Jarlsberg, stod i Spidsen for dette. Men de Normænd, som holdt fast ved den gamle Forening med Danmark, vare dog langt talrigere, og Nationalstoltheden æggedes end yderligere ved Afstaaelsen, dette pludselige Brud paa Folkeretten. Man greb strax Tanken om selv at værge sin Uafhængighed, og Alles Øine vendtes mod Prindsen. For tilfulde at lære Folkets Stemning at kjende tiltraadte han den 27de Januar 1814 en Rundreise gjennem Landet. »Paa denne Reise — saaledes fortæller en af hans Biografer — strømmede Folket ham overalt imøde. Fra Dovrefjelds Høider og fra Dalenes Dybder tilraabte Mænd, Ynglinge, Koner og Børn ham: Vi ville seire eller dø for gamle Norges Frihed! Du vil ikke forlade os! Da nu Prindsen var kommen til Guldbrandsdalen, steg han der, hvor Marmorsøilen for Seiren over Sinclair viser sig, af Hesten og læste høit Indskriften: Ve enhver Normand, hos hvem Blodet ikke ruller varmt gjennem Aarerne, naar hans Øie skuer dette Mindesmærke! — »Ville ogsaa I,« raabte han til de omkring ham staaende Landfolk, »ligesom vore Forfædre hengive Liv

og Blod for Fædrelandets hellige Sag?« — hvorpaa der som Svar fulgte et tusindfoldigt Hurra.«

Overalt mødte han den samme Hyldest, den samme Stemning og de samme Ønsker. Han kunde da ikke længere nære Tvivl om, at det norske Folk ventede og stolede paa ham, han gav efter for sine Venners Opfordringer, antog Titel af Norges Regent og indkaldte en almindelig Rigsforsamling, der skulde ordne Landets Stilling. Fra Kong Frederik ankom der Bud paa Bud for at bevæge Prindsen til at underkaste sig den afsluttede Fred og vende tilbage til Danmark; der blev forestillet ham, hvilke Farer han udsatte sig for, og at man, hvis han ikke gav efter, rimeligvis vilde frakjende ham Arveretten til Danmarks Trone, men Prinds Christian troede ikke at burde svigte det Land og det Folk, som han havde vundet kjær, og som i Nødens Stund klyngede sig til ham. Med en glimrende Tale aabnede han den indkaldte Rigsforsamling, og denne tog derpaa fat paa Arbeidet med Tilveiebringelsen af en Konstitution for Riget. Vel var den frie Forfatning for Norge, der blev Frugten heraf, ikke udsprungen af Prinds Christians Tanke. Den var meget mere — som H. C. Ørsted siger i sit Mindeskrift over Kong Christian den Ottende — Frugten af Tingenes Magt, som yttrede sig under mange frisindede Normænds Medvirkning, men hans Deltagelse i dette vigtige Værk var dog en saadan, at det ikke var kommet saa heldigt istand uden hans Agtelse for Frihed og Folkerettigheden og hans lykkelige Sands for det, som i de farefulde Dage tjente til Rigets Vel, ja til at redde det norske Folks Selvstændighed.

Det norske Folk tiljublede ogsaa sin Fyrste Hyldest og Taknemlighed for hans Stilling til denne vigtige Sag, og samme Dag, den 17de Mai, som Grundloven blev underskreven, blev man enig om at vælge Prindsen til Konge over Norge. To Dage senere fandt Kaaringen Sted i Forhandlingssalen paa Eidsvold.

Under uendelig Jubel holdt den nye Konge sit Indtog i Christiania den 20de Mai, men denne Dag var ogsaa den

sidste Jubelens Dag; Tiden, der fulgte efter, blev usigelig rig paa Ængstelser og Sorg. Carl Johan samlede sine Hære for at tvinge Norge med Vaabenmagt, Gesandter fra de allierede europæiske Magter ankom til Christiania og erklærede det for en uigjenkaldelig Beslutning, at Kieler-Traktaten skulde opfyldes, selv England, paa hvis Bistand man havde haabet, meddelte rent ud, at man med Kraft vilde opfylde sine Forpligtelser mod Sverig, og fra Kongen af Danmark modtog Prinds Christian en i særdeles bestemte Former affattet Befaling om at vende tilbage til Danmark.

Men Norges unge Konge havde ikke længere noget Valg. Han maatte blive tro mod det Folk, der paa en saa tydelig Maade havde vist ham sin Hengivenhed og nu kun havde ham at ty til. Han gjorde Alt for at undgaa en Krig, men da det viste sig, at den var uundgaaelig for at hævde Norges Selvstændighed, maatte han med sit Folks Ønske og Villie optage Handsken, som hans Modstander tilkastede ham.

Den norske Stridsmagt var imidlertid den svenske langt underlegen, og hverken Prinds Christian selv eller nogen af af hans Generaler besad en Feltherredygtighed, der kunde veie op mod denne uheldige Stilling. Den svenske Hær trængte ind over Grændsen; stadig understøttet af Flaaden udførte den den ene heldige Operation efter den anden og vandt stedse større og større Terrain. Tilsidst maatte Umuligheden af Kampens heldige Fortsættelse være indlysende for Alle, og Kong Christian saa sig da efter Forhandlinger med sit Statsraad i den sørgelige Nodvendighed at maatte indlade sig paa Sverigs Betingelser. Et uerstatteligt Gode for Norge havde han imidlertid opnaaet; Kongen af Sverig lovede at anerkjende den eidsvoldske Konstitution, selvfølgelig kun med Forbehold af saadanne Forandringer, som Sverigs og Norges Forening maatte udkræve.

Storthinget blev indkaldt; i dets Hænder nedlagde Prinds Christian det Aktstykke, hvorved han frasagde sig sine Rettigheder til den norske Trone, indskibede sig derpaa og forlod

for bestandig Norges Kyst. Med Hjertet fuldt af Sorg saa Normændene ham drage afsted, thi i den Tid, i hvilken han havde staaet ved Roret i deres Land, havde han vidst at vinde deres Kjærlighed og Tillid.

I ti Dage tumledes det Skib, der skulde føre Prinds Christian tilbage til Danmark, omkring i Kattegattet, men endelig landede han den 4de November i Aarhus, netop samme Dag, som Carl Johan valgtes til Konge i Norge.

Prindsen havde under sin Fraværelse fra Hjemmet ikke vundet saa lidt Terrain i det danske Folks Hjerte; man saa, hvorledes han var optraadt i Norge, og man ventede, at hans senere eventuelle Færd som Konge af Danmark vilde komme til at gaa i samme Retning. Men den Bevaagenhed, Frederik den Sjette tidligere havde næret for ham, var derimod ikke voxet i samme Grad som hans Popularitet. Indtil Tiden havde dækket over Prindsens Mangel paa underdanig Lydighed, ønskede Souverainen at se ham fjernet fra Hovedstaden. Gouverneurposten over Fyen var nylig bleven ledig ved Prinds Christian af Hessens Død, og den tidligere Konge af Norge fik da denne Post i Erstatning for sin Trone.

Før Prindsen tiltraadte den, var han imidlertid indtraadt i et nyt Ægteskab, nemlig med sin skjønne Slægtning, Prindsesse Caroline Amalie af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Augustenborg. Allerede i 1813 synes Kjærligheden til hende at være vaagnet i Prindsens Hjerte, men Bryllupet blev dog først feiret den 22de Mai 1815. Vielsen fandt Sted i Augustenborg Slotskapel, og Slotspræsten paastod, neppe uden Grund, at han den Dag havde viet det smukkeste Par i hele Riget.

Med sin unge og deilige Brud holdt da Prinds Christian sit Indtog paa Odense Slot. Han blev modtaget med Forventninger af Fyenboerne, og han skuffede dem heller ikke. »Hans Fortjenester af Fyen — er der blevet sagt om ham — bleve allevegne erkjendte, og med den fuldeste Ret, thi skjøndt de fleste af hans Velgjerninger vare udførte og maatte udføres af Kommunerne selv, saa vare dog Alle enige i, at det var hans

personlige Iver, hans Gaver til at udsone og vinde og hans overlegne Aand, der havde sat Kommunernes Kræfter i Bevægelse.«

Opholdet i Fyen kom til at spille en betydeligere Rolle i Prindsens Liv, idet han her følte sig hendraget til Murersamfundet og lod sit Ønske om at blive Frimurer blive til Virkelighed. Efter en af Generalstormesteren, Prinds Carl af Hessen-Kassel, meddelt Bemyndigelse, dateret Gottorp den 1ste Februar 1817, blev Prindsen i sit Kabinet paa Odense Slot den 8de og 24de Februar samt den 12te Marts 1817 af Br.·. Bendz, som da var Mester af Stolen i St. Joh. = M.·. t.·. d.·. t.·. H.·., indviet i Ordenens tre første Grader, og i en den 12te Mai s. A. afholdt Lærlinge-= indførtes han første Gang i =. Fra dette Øieblik deltog han jævnlig i dens Arbeider, og ved sine fremragende Aandsevner, sit varme Hjerte og sine udmærkede Talegaver blev han snart den Første og vidste her som overalt at vinde Br.·. Br.·.'s Kjærlighed og Tillid. Den Kjærlighed, hvormed han omfattede den Ø, hvis indre Styrelse var lagt i hans Hænder, bredte sig naturligvis ogsaa til det nye snevre Samfund, i hvilket han var bleven indlemmet, og skjøndt han senere kaldtes bort fra Fyen, og skjøndt vigtige Statssager ofte lagde Beslag paa hans Tid og Tanker, glemte han dog aldrig den =, hvor han først havde seet Lyset, men gav den talrige Beviser paa, hvor kjær den var ham. Af enkelte Momenter i Prindsens Frimurerliv skulle vi her anføre følgende. Medens han som Vikar for den høiv.·. Generalstormester førte Hammeren, installerede han den 24de Mai 1824 ='s Taler, Br.·. Steenbuch, og den 30te Mai 1827 Br.·. Hanck som Mester af Stolen. I Lærlinge-= den 28de Mai 1830 foreslog han, at der fra = skulde udgaa en Institution, som sørgede for, at de Fattige i Odense bespistes om Vinteren, og dette Forslag blev med stor Varme modtaget af Br.·. Br.·. Den paafølgende Vinter var Foretagendet allerede i Gang, og den endnu den Dag idag i Odense bestaaende »Bespisningsanstalt« er et blivende Minde om Prinds Christians Virk-

somhed som Frimurer. Men Br.·. Br.·. i Odense skylde ham endnu Oprettelsen af en anden Hjælpeforening, nemlig Understøttelsesfondet for Enker og Born efter Br.·. Br.·. af = i Odense, idet han i en Lærlinge-= den 17de Juni 1833 foreslog at oprette et saadant Fond, og snart havde han den Glæde at se det træde i Kraft og udfolde en velgjørende Virksomhed, der ikke er uddod. Da den hoiv.·. Generalstormester, den gamle Landgreve Carl, afgik ved Døden i 1836, holdtes der i Odense en Sorge-= i denne Anledning, og her udtalte Prinds Christian, hvor dybt han følte sig berørt ved Erindringen om, at han ved den hoiv.·. forevigede Generalstormester var bleven optaget og indfort i denne =, og bad Br.·. Br.·. være overbeviste om, at han saavel ved denne Erindring som ved sine Folelser stedse vilde bevare Br.·. Br.·. i Almindelighed og = i Odense i Særdeleshed i br.·. Erindring, ligesom han vilde tilsikkre den sin Beskyttelse. Dette Udsagn svigtede Prindsen aldrig, men gav tvertimod ved mange Leiligheder Bevis paa, hvor kjær = i Odense var ham.

Men der var stille paa det stille Slot i Odense, og Prindsens livlige Aand trængte til et mere bevæget Liv og til større Omgivelser. Derfor fulgte i denne Periode hans omfattende Udenlandsreiser. Med sin Gemalinde og Søn forlod han Odense den 20de Juli 1818, antog i Altona Navnet Greve af Oldenburg og ankom i Begyndelsen af Juli til Badet Pyrmont, hvor han paa Grund af sin Gemalindes Helbredstilstand opholdt sig i to Maaneder. Her traf han sammen med flere fyrstelige Gjæster, og saavel hos disse, som hos hvem det ellers kom i Berøring med, vandt det danske Fyrstepar snart stor Yndest. Fra Pyrmont gik Reisen til Mainz, hvor Prindsen fik den venligste Modtagelse hos Keiser Franz, der dengang opholdt sig paa dette Sted, og han seilede derpaa med Keiseren ned ad Rhinen for at aflægge et Besøg hos Fyrst Metternich paa Johannisberg. Lidt senere hilste han paa Keiser Alexander i Frankfurt og tog i nogen Tid Ophold i Heidelberg, hvor han knyttede en varig Forbindelse med den

berømte Mineralog Leonhard. Efter derpaa at have tilbragt nogle Dage i Schaafhausen sammen med sin Gemalindes Brødre gjensaa han atter Fædrelandet.

Han tilbragte Vinteren i Odense, men allerede det følgende Aar droges han atter til Udlandet. I syv Maaneder gjennemkrydsede han Tydskland i alle Retninger, og først efter at have stiftet et noie Bekjendtskab med Videnskabens, Kunstens og Naturens Mærkværdigheder reiste han i Slutningen af Aaret til Italien. Opholdet her blev langt. I femten Maaneder vexlede han Opholdssted, væsenlig mellem Rom og Neapel; glimrende Fester bleve givne til hans Ære, og overalt kappedes Hofferne og de Lærde om at udmærke ham. Selv udvidede han paa denne Reise sine Kundskaber i alle Retninger, og under hans hyppige Udflugter i Neapels Omegn var det ikke saa sjeldent, at hans Ledsagere, blandt hvilke der ofte fandtes en Del unge danske Videnskabsmænd, fik Leilighed til at forbauses over Prindsens alsidige Viden. I Rom blev han optaget som Medlem af det berømte Arkadiernes Akademi. Her omgikkes han stadig med Kunstnere og Lærde af alle Nationaliteter, og da han den 15de August 1822 efter et Besøg i Schweiz, Paris og London vendte tilbage til Danmark, medbragte han fra Italiens i denne Henseende saa rige Jordbund en høist værdifuld Samling af antike Kunstgjenstande og andre Oldtidslevninger. Denne Reise var den længste og den rigeste paa Udbytte, Prindsen foretog. Da han var hjemkommen fra den, tilbragte han en lang Tid i Ro for at samle de indvundne Resultater, og først 1838 besøgte han igjen forskjellige Egne i Udlandet.

»Det er ikke, som om man talte med en Dilettant af Fyrsteslægt, men som om man havde for sig en Professor i Naturvidenskaberne,« havde Alexander Humboldt engang yttret om ham under hans Besog i Paris. Ogsaa herhjemme forstod man at sætte Pris paa disse Fyrstens omfattende Kundskaber, og man viste ham det saaledes, da man i 1838 udnævnte ham til Præses i Videnskabernes Selskab.

Der var imidlertid ogsaa indtraadt en Forandring i hans

og Kongens Forhold til hinanden. Flere Omstændigheder bidrog til at nærme dem, og efterhaanden, som Kongen lærte at kjende hans Troskab og hans Evner, ønskede han ogsaa at at benytte begge. Den 4de Marts 1831, netop som Provindsialstændernes Indførelse var under Forhandling, fik Prinds Christian Sæde i Statsraadet og bidrog vistnok væsenlig ved sine Kundskaber og sin Virksomhed til en Afgjørelse af denne vigtige Sag.

Da Landgreve Carl af Hessen-Kassel var afgaaet ved Døden i 1836, var Prinds Christian den Nærmeste til efter ham at overtage den første Plads i Frimurersamfundet i Danmark, og vi aftrykke her efter Ussings Reskriptsamling følgende under 12te Novbr. 1836 udstedte

»Ordre til Hs. kgl. Høih., Prinds Christian Frederik til Danmark osv., angaaende at være General-Stormester over Frimurerlogerne i de danske Stater, samt om Frimurer-Ordenens Stilling her i Landet.*)

Vi Frederik den Sjette, Konge til Danmark osv. osv. Vor venlige Hilsen, og hvad vi ellers formedelst Slægtskab mere kjærligt og godt formaa! Vi have under Dags Dato fundet os foranlediget til ved Reskript til Medlemmerne af Direktoratet for Frimurer-Ordenen i Vort Rige og Vore Lande at tilsige bemeldte Orden Vor allernaadigste Beskyttelse, hvorhos Vi have meddelt Direktoratet Følgende:

1) At Frimurer-Ordenen aldrig i Vore Lande og Vort Rige maa nogensinde erkjende nogen Fremmed, være sig Prinds eller Anden, som ikke opholder sig i vore Stater, som Ordensmester eller tilstaa saadan Prinds eller Anden nogen Myndighed eller Indflydelse over Selskabet eller nogen Del af Selskabet i Vort Rige og Vore Lande, uden først dertil at have ansøgt og erholdt Vor skriftlige Tilladelse.

2) At Frimurer-Ordenen i Vort Rige og Vore Lande

*) Under samme Dato afgik et Reskript af lignende Indhold til Direktoratet for Frimurer-Ordenen i de danske Stater.

aldrig maa ved Sammenskud, Skjænk eller hvad Navn det kan kaldes, lade Vore og Statens Penge gaa ud af Landet.

Disse to Poster, som Vi herved paalægge Selskabet som en ubrødelig Lov, har det i allerdybeste Underdanighed paa det Nøieste og altid at iagttage, saa kjært som det haver og bor have Vor Kongelige Hyldest og Naade. Hvorfor Vi og herved endvidere byde og befale:

a) At Logerne her i Staden uopholdeligen skulle lade en rigtig Afskrift (med en vedføiet rigtig tydsk Oversættelse, hvor denne behøves) af denne vor allernaadigste Befaling, naar samme først her i Logerne er oplæst for alle Lemmerne, cirkulere i alle Loger i Vort Kongerige og Hertugdommerne, og ville Vi, at to af Logens Forstandere paa hvert Sted skal med fulde Navn og vedtegnet Embede undertegne en Forsikkring, at denne vor Befaling dem og deres Loger til allernaadigst Efterlevelse dem og deres Loger er bekjendtgjort, hvilken Forsikkring, saasnart samme er fra alle Loger i Vort Rige og Vore Lande indloben, I, som Vi denne Vor Befaling nu tilsende, have strax allernaadigst til Os Selv at indskikke.

b) For at denne Vor Befaling ei skal komme i Forglemmelse, ville Vi og hermed befale, at samme paa Ordenens fornemste Dag i alle Loger i Vore Stater for alle Lemmerne oplæses. Saaledes er Vor Kongelige Villie, som indtil det Nøieste er at opfylde,

Som nu den durchlauchtigste Fyrste, Hr. Carl, Landgreve til Hessen, Vor hoistelskede Svigerfader, ved Døden er afgaaet, og det i den Anledning allernaadigst er indstillet til Vort allernaadigste Godtbefindende, hvorledes der i den Henseende herefter skal forholdes, saa give Vi Eders Kjærlighed herved naadigst tilkjende, at Vi i Naade, hvad Vort Rige og Vore Lande angaaer, forunde Eder som General-Stormester over samtlige Frimurerloger i Vore Stater, den Myndighed og Indflydelse for Fremtiden, som han, saalænge han levede, i Ordenens Sager havt og udøvet haver. Og da det for det Øvrige Alt vil have sit Forblivende ved foranforte Vor Befalings Ind-

hold, saa finde Vi blot fornødent at tilføie, at der maa noie paasees og vaages over, at, under Paaskud af at høre til Frimurer-Ordenen i Vort Rige og Vore Lande, ingen Selskaber og Sammenkomster oprettes og taales uden saadanne, som Eders Kjærlighed kjender for gode, og som staa i tilbørlig Forbindelse og Bestyrelse med det Frimurer-Selskab, som i Vort Rige og Vore Lande er antaget, blandt hvis Medlemmer ere saa mange værdige og for Staten nyttige Mænd.

Hvilket allernaadigst skal tjene Vedkommende til allerunderdanigst og nøieste Efterlevelse. Vi forblive Eders Kjærlighed med kongelig Protektion bevaagen. *Frederik Rex.*«

Dette Reskript blev i Kjøbenhavn oplæst i ⧉ Z.·. t.·. N.·. og F.·. z.·. g.·. H.·. samt i ▭ i Odense den 10de December 1836. Prindsens høitidelige Installering som Generalstormester i ⧉ i Kjøbenhavn fandt Sted samme Aar. Han var allerede den 15de Oktober 1817 under Stamnumer 982 bleven optaget i ▭ Z.·. t.·. N.·., i hvis Arbeider han under sit Ophold i Kjøbenhavn tog flittig Del. Saaledes skjænkede han i en Lærlinge-▭ den 20de December 1837 sit af Em. Bærentzen malede Portrait i Legemsstørrelse, af hvilket vi her meddele en Afbildning, til de forenede ⧉ og overtog kort efter Protektoratet for Murer-Foreningen i Kjøbenhavn. Da Prindsen første Gang efter sin Udnævnelse til Ordenens Overhoved kom til Fyen, besøgte han strax ▭ i Odense den 2den Juni 1837, ved hvilken Leilighed han selv førte Hammeren og holdt et belærende Foredrag for Br.·. Br.·. om Mureriets Formaal. Den 21de August 1837 vare Br.·. Br.·. i Odense for første Gang forsamlede i det Lokale, som de have afbenyttet indtil Aaret 1870, og ved denne Leilighed behagede det den høiv.·. Generalstormester i Ordenens Navn og i Kraft af den ham givne Myndighed at indvie dette Lokale til en Arbeidssal for Murersamfundet af St.·. Joh.·. ═ M.·. t.·. d.·. t.·. H.·., idet han udtalte Ønsket om, at den st.·. M.·. i.·. d.·. H.·. vilde give sin Velsignelse til, at Br.·. Br.·. der maatte finde Løn for deres Arbeider, at Enighed og Fred maatte herske indenfor Murene,

og at Br.·. Br.·. aldrig der forgjæves maatte søge Opmuntring og Trøst i ligesindede Br.·. Br.·.'s Kreds. I 1839 besøgte Prindsen atter sin kjære □ i Odense, hvor der den 8de Juni i hans Nærværelse ophængtes et Portrait af ham, hvilket han havde skjænket □. Den 26de August s. A. var han sidste Gang som Kronprinds i □ i Odense, og paa denne Dag indviede han sin Son i den ærv.·. Ordens 1ste Grad.

Den 3die December 1839 døde Kong Frederik den Sjette, og samme Dag blev Prinds Christian fra Balkonen paa Amalienborg Slot udraabt til Danmarks Konge. Folket havde elsket den gamle Kong Frederik, og det var med oprigtig Sorg, at man modtog Budskabet om hans Død. Men ved Siden af Bekymringerne fandt man dog en Trøst deri, at den Mand, som nu besteg Tronen, var den Samme, som man længe havde seet hen til med rigt Haab og med store Forventninger, Forventninger om, at han vilde være i Stand til at tilfredsstille de Folkelængsler og den Frihedstrang, som var vaagnet over hele Europa, og som ogsaa var naaet herop til vort lille Danmark.

Prinds Christian vilde imidlertid ved sin Tronbestigelse vistnok have været langt heldigere stillet, saafremt disse Forvetninger ikke havde existeret. Baade han og hans Folk vilde da have undgaaet Skuffelser, som nu ikke kunde udeblive. Thi tiltrods for alle sine rige Evner var den nye Konge ingenlunde den, som Folket — og maaske ogsaa Tiden — ventede paa.

Hans Ungdomstid, netop de Aar, i hvilke han maatte modtage de stærkeste og for hele hans Livsbetragtning mest afgjørende Indtryk, faldt sammen med den store Napoleons glimrende Herredømme, og han havde næret en udelt Beundring for det stolte franske Keiserdømme. Hans Opdragelse gjorde ham til Aristokrat; hans Syslen med Videnskaberne og

hans omfattende Kundskaber aabnede ganske vist i mangfoldige Retninger hans Blik for, hvad der var sandt og rigtigt, men det gik ham, som det saa ofte gaaer netop dem, hos hvem Dannelsen har fæstet dybest Rod: den gav ham Kjærlighed til det Bestaaende og Angst for en fuldstændig Rokken ved den Grundvold, hvorpaa Tidens og hans egen Udvikling var bygget. Han vilde hæve Folket op til sig; han vilde, han turde ikke, som sin Efterfølger, stige ned til det. Men det var netop dette, man onskede; netop derfor kom Skuffelserne.

»Nu fulgte vel — siger en af hans Biografer — Kongens Udsagn: »Trykkefriheden har ingen varmere Ven end mig«; Kjøbenhavns Kommunallov blev givet Nytaarsdag; Naadessekretariatet blev sat til at begrændse Naadesakterne og bekræfte det kongelige Udsagn: »Nu ville vi Alle spare»; Postforsendelsesretten for offenlige Tidender udvidedes; Sagen om Fritagelse for Bønderkarlene fra at skulle tage fast Tjeneste bragtes frem igjen; Indskrænkninger i Armeen og Flaaden paabegyndtes; Negerslavernes Frihed forberededes; den forhadte Jagtret indskrænkedes; Reskriptet af 14de Mai tilsikrede de Distrikter i Slesvig, hvor det danske Sprog var Kirkesprog, Brugen af dette Sprog i alle Regerings- og Retssager; — men Alt dette kunde ikke tilfredsstille en Folkestemning, i hvilken Konstitution og politiske Garantier vare Dagens Løsen. At det danske Monarkies særlige Sammensætning efter Nationaliteter stillede store Vanskeligheder i Veien for en Fællesforfatning for hele Monarkiet, at disse Vanskeligheder forøgedes ved Holstens og Lauenborgs Stilling til det tydske Forbund, ved Forskjelligheder i Tronfølgen, ved Slesvigs og Holstens Fordringer paa at have fælles Repræsentation, medens Kongeriget med Rette paastod, at statsretlig henhørte Slesvig til Danmark, det vilde man ikke forstaa. Man forlangte kun, man undlod at sige, hvorledes Modsætningerne skulde udjævnes; Sprogstriden og den skandinaviske Bevægelse, der siden paafulgte eller yderligere opblussede, kunde kun udvide Kløften.»

Var der end saaledes opstaaet en ulykkelig Spaltning mellem Konge og Folk, saa maatte Majestæten dog altid klart føle, at alle Br.·. Br.·.'s Hjerter hang ved ham, og at de saa op til ham med Beundring og Kjærlighed. Han var derfor ogsaa en jævnlig Gjæst i ▭, om end hans mange Regeringspligter ikke tillod ham saa flittig som i tidligere Tider at deltage i Arbeiderne. Fra ▭ i Odense sendtes der ham en Lykønskningsadresse i Anledning af hans Tronbestigelse, og i hans Svar, som oplæstes i ▭ den 27de Februar 1840, hedder det blandt Andet: »Som vor Ordens Generalstormester vil jeg fremdeles lede dens Anliggender i mine Stater og, saavidt jeg formaaer det, vaage over dens Hæder og Held; det vil i Særdeleshed glæde mig at kunne bidrage til at fremme Arbeidet i denne ▭, fra hvis Ø.·. Murerlyset først kom mig imøde, og hvor jeg senere selv tændte det for min Søn.» Den 16de Juli s. A. besøgte Kongen ▭ i Odense første Gang efter sin Tronbestigelse, og dette Besøg gjentoges den 9de Oktober 1841 og den 5te Oktober 1844. Den 4de Januar 1845 bragte den m.·. ærv.·. Mester i Odense Br.·. Br.·. en Hilsen fra Generalstormesteren med udtrykkeligt Tilføiende, at ligesom han havde indstiftet en Festdag for ▭ Z.·. og F.·. i Kjøbenhavn, at holdes hvert Aars 27de December til Erindring om Johannes Evangelisten, fordi det er paa hans Evangelium, at Mureren aflægger sit Løfte, og Festdagen saaledes egner sig til at indskærpe Mureren det aflagte Løfte og dets Betydning, saaledes anbefalede han ogsaa denne ▭ at optage denne Festdag.

Kongen maatte efter Regeringens Tiltrædelse snart føle, at havde det været et tungt og vanskeligt Hverv at styre Norge, saa var det maaske endnu tungere og endnu vanskeligere at regere Danmark; tungere, fordi i Norge voxede Folkets Kjærlighed til Regenten saa at sige Dag for Dag, medens den i Danmark snarere blev bestandig mindre eller i ethvert Tilfælde bestandig mere tilsløret af Misstemning; vanskeligere, fordi det i Norge egenlig kun havde været en eneste stor, alvorsfuld Sag, der skulde føres til sin Løsning, medens derimod

i Danmark det ene Store stykkede sig ud i hundrede og atter hundrede smaa Sporgsmaal, som alle krævede et Svar.

Hvad Kong Christian imidlertid kunde gjøre ved udholdende Flid og ved Anvendelse af sin mangeaarige Indsigt i Regeringssagerne, det gjorde han i fuldeste Maal. Han var altid beskjæftiget, altid arbeidsom, maaske mere arbeidsom end nogen af hans Forgængere. Mange vigtige Forbedringer fulgte derfor ogsaa Slag i Slag. En noiagtig Offenliggjorelse af Finantsvæsenets Regnskaber skyldes saaledes ham, han saa det Forældede og Uhensigtsmæssige i Ordningen af forskjellige af Administrationens Grene og medvirkede selv utrættelig til en Reorganisation, han lod den gamle Kriminal- og Politiret i Kjøbenhavn afløse af en ny, han gav Island et eget Althing, han sørgede for Oprettelsen af en Livsforsikkrings- og Forsørgelses-Anstalt i Kjøbenhavn samt en Filialbank i Flensborg, han lod udgaa en ny hensigtsmæssig Veianordning, solgte de lidet indbringende Kolonier Tranquebar og Frederiksnagor, sendte Korvetten »Galathea» paa en Rundreise omkring Jorden, reorganiserede Armeen og traf mange andre og nyttige Foranstaltninger. Men man forlangte stadig noget Andet og Større. Alt, hvad Kongen gjorde til Landets Bedste, var meget godt, men det kunde dog ikke stille det store Folkespørgsmaal i Skygge og dæmpe Nationens Frihedstrang.

Saa kom i Aaret 1842 Udnævnelsen af Prinds Frederik af Augustenborg til Statholder i Slesvig og Holsten. Over hele Landet, selv i Slesvig og Holsten, modtog man med Bekymring Efterretningen om denne Udnævnelse. Man nærede en høi Grad af Mistillid til den augustenborgske Prinds, og man forstod ikke, at Kongen netop havde valgt ham til Statholder for at forsøge en Bilæggelse af Striden mellem Rigets forskjellige Dele. Man talte med Bekymring om dette Kongens Skridt, Misfornøielsen med det bredte sig videre og videre, og den Ministerforandring, som fulgte kort efter, og der væsenlig havde sin Grund i det, gjorde det endnu mere upopulairt.

Men der skulde snart følge et andet Spørgsmaal, i hvilket Kongens og Folkets Svar vare endnu mere divergerende, og som derfor end yderligere bidrog til at udvide Kløften. I den slesvigske Stænderforsamling angreb man Kongens Sprogreskript. Ægget ved denne Uretfærdighed reiste den brave Slesviger Peder Hjorth Lorenzen sig og lod sit Modersmaal lyde ud gjennem Salen. Da man søgte at afvise ham med Haan og Foragt, blev han ved at tale og indankede til Slutning Sagen for Kongens Dom. Rundt om i Landet blev der med ivrig Patriotisme taget Parti; den viborgske Stænderforsamling og Østifternes Forsamling støttede Peder Hjorth Lorenzens Kamp for Modersmaalets Ret, og gjennem Adresser saavel til ham som til Kongen gav Folket aabent sin Betragtning og sine Ønsker tilkjende. Begeistrede, som Gemytterne vare, kunde Kongens Afgjørelse langtfra tilfredsstille dem. De Deputerede, som ikke troede sig det tydske Sprog tilstrækkelig mægtige — hed det i den Forordning, som udstedtes den 29de Marts 1844 — skulde strax ved Sessionens Aabning tilkjendegive, at de vilde tale Dansk, og det skulde da være dem tilladt at benytte sig af deres Modersmaal, dog saaledes, at deres Taler bleve førte til Protokols paa Tydsk. Videre turde Kongen ikke gaa; han vidste ikke, at Tilbageholdenhed i dette Tilfælde var langt farligere, end det mest vidtgaaende Mod vilde have været, farligere, fordi den rokkede Folkets Tillid til dets Herskers fædrelandske Sindelag.

Medens maa saaledes i Danmark med Bekymring frygtede for, at der ikke blev sat en tilstrækkelig Dæmper paa de separatistiske Bevægelsers Udvidelse i Hertugdommerne, voxede disse Bevægelser mere og mere. Selv i Repræsentationerne omtalte man den kongelige Mandsstammes Afgang som det Tidspunkt, da Haabet om et Slesvig-Holsten endelig skulde blive en statsretlig Virkelighed. Kong Christian saa maaske ikke Faren i hele dens Omfang; i ethvert Tilfælde haabede han at kunne bringe Bevægelsen til at lægge sig. Den 8de Juli 1846 lod han udgaa sit aabne Brev, i hvilket han høi-

tidelig erklærede, at Slesvig og Lauenborg vare uadskillelige Dele af den danske Stat, og at han tillige haabede at kunne ordne de enkelte tvivlsomme Forhold med Hensyn til Holsten saaledes, at dette Lands Forbindelse med det ovrige Rige sikkredes.

Hos mange varme Patrioter vakte dette Brev ganske vist Glæde, men der var dog ogsaa Andre, som i det kun saa en Halvhed, hvor et helt og stærkt Skridt var nodvendigt. Slesvigholstenerne modtog det selvfolgelig med stor Forbittrelse, og Frugten af det stærke Rore, som fremkaldtes ved det, blev, at Stænderforsamlingerne oploste sig i Utide. Prinds Frederik af Augustenborg indgav sin Begjæring om Afsked, der blev modtaget af Kongen. Han lod den efterfølges af andre, og han begyndte mere og mere at indse Nodvendigheden af i denne Sag at træde op med saa megen Kraft og saa megen Energi som mulig. Derfor lod han ogsaa en slesvigholstensk Folkeforsamling i Nordtorf sprede med væbnet Magt samt afviste i Begyndelsen af 1847 den Adresse, der var overrakt ham af Ridderskabet. Det var gaaet op for ham, at han ikke længere kunde forhandle med disse Fjender af det danske Fædreland; det var gaaet op for ham, at der nu maatte tages Parti helt og afgjort, og da han havde seet dette, kunde hans Valg selvfølgelig heller ikke noget Øieblik være tvivlsomt. Han var Danmarks Konge, dansk med Liv og Sjæl og vilde til det Yderste hævde Danmarks og Danskhedens Ret.

I flere mindre Foranstaltninger saavelsom i offenlige Taler sporede man tydelig denne Kong Christians bestemte Villie til at gjøre Alt, hvad hans Folk kunde ønske, der skulde gjøres i dette vigtige Spørgsmaal om Rigets Udelelighed. Folk og Konge syntes at have faaet en uvilkaarlig Fornemmelse af, at man gik farefulde Dage imøde; derfor begyndte man at udjævne den Kløft, som havde dannet sig, man begyndte atter at nærme sig hinanden i Tillid og Kjærlighed, men kun Begyndelsen blev gjort, Værket blev aldrig fuldført. Thi kort efter, at Kongen med Hensyn til det slesvigske Spørgsmaal

var slaaet ind paa en Vei, paa hvilken hele Folket kunde gaa sammen med ham, og kort efter, at han havde besluttet sig til at lade en ny Forfatning se Lyset, døde han silde om Aftenen den 20de Januar 1848.

Kongen havde i de to sidste Aar været mindre stærk end tidligere, og navnlig var han da ikke sjelden bleven anfaldet af Brystkrampe og af kvælende Trykken for Hjertet. Den 5te Januar aflagde han et Besøg i Orlogskorvetten »Valkyrien», der stod i Begreb med at afgaa til Ostindien. Medens han holdt en Tale til Besætningen, havde han lagt sin Kappe fra sig og blottet sit Hoved. Herved paadrog han sig en Forkjølelse, der snart antog en farligere Karakter. En Brystaffektion fulgte, og han maatte paa Grund af den aarelades; Saaret inflammerede, og den 20de Januar erfarede Hovedstaden, at en Pyæmi havde endt Kongens Liv. Med alvorlige og bange Anelser modtog man Efterretningen om hans Død; »nu brister det derovre,» havde Kongen selv sagt før sin Død, og denne Frygt delte hans Folk med ham. Man vidste endnu ikke, at han i sin Søn efterlod Danmark en Konge, der vilde være i Stand til at samle hele Nationen omkring sig, tage Kampen op mod Forræderne og føre den seirrig tilende.

Og som Folket stod i bange Anelser om det Kommende, saaledes stod Frimurerne med Sorg i Hjertet ved den Afdødes Kiste, utrøstelige over Tabet, som for Øieblikket syntes uerstatteligt. Vel vidste de, at den Afdødes Søn var et Led i deres Kjæde, men de anede ikke engang, at han som Ordenens Overhoved skulde bringe det ærv.·. Samfund i en langt frodigere Blomstring end forhen og ved en Omordning af Systemerne hæve Frimureriet i den danske Stat til en hidtil ukjendt Høide.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Em Bærentzen & C:o Lith. Inst.

Verner Hans Frederik Abrahamson.

Captain.

WERNER [illegible] FREDERIK ABRAHAMSON

[illegible] i Slesvig, af tydske Forældre fødtes [illegible]en
[illegible] den Mand, som blev en af Danskhedens første
[illegible] Banerførere, en af det danske Sprogs varmeste
Forkjæmpere og Talsmænd i Skolelovene af det forrige Aarhundred.

Denne Mand var Werner Hans Frederik Abrahamson. Faderen, Johan Benjamin Abrahamson, var Kaptain ved det i Slesvig garnisonerende »slesvigske Infanteri-Regiment Landfolket«; Moderens Navn var Louise Juliane [illegible]lt. Sønnen viste tidlig Lyst til Læsning, men da [illegible]ke
[illegible]am
[illegible]ler
[illegible]ler
[illegible]aa
egen [illegible] [illegible] [illegible] af [illegible]ke
Klassikere. Følgen heraf blev, at Drengen allerede i sit tiende Aar begyndte at skrive Vers efter Hagedorns og Gellerts Mønstre, medens han samtidig nærede den største Foragt for Historie og Geografi. Disse to Discipliner docereded paa hin Tid saaledes, at man lærte Side for Side i en lille Kompendium udenad, og dette kunde den livlige Dreng ikke udholde. Derimod [illegible] tidlig Interesse for Mathematiken, og havde [illegible] ikke senere [illegible]let, var denne Videnskab bleven hans Yndlingsfag.

Da han var 17 Aar gammel [illegible], og Faderen stod nu tilbage med Sønnen og en 10 Aar ældre Søster. Der var Fat-

WERNER HANS FREDERIK ABRAHAMSON.

Captain.

WERNER HANS FREDERIK ABRAHAMSON.

I den tydsktalende By Slesvig, af tydske Forældre fødtes den 10de April 1744 den Mand, som blev en af Danskhedens første og ivrigste Bannerførere, en af det danske Sprogs varmeste Dyrkere og Talsmænd i Slutningen af det forrige Aarhundred.

Denne Mand var Werner Hans Frederik Abrahamson. Faderen, Johan Benjamin Abrahamson, var Kaptain ved det i Slesvig garnisonerende »slesvig-holstenske Regiment Landfolk«; Moderens Navn var Louise Juliane Rhewaldt. Sønnen viste tidlig Lyst til Læsning, men da Forældrene ikke holdt af at sætte ham i Byens Kathedralskole, lod de ham faa Hjemmeundervisning. Denne var alt Andet end god; der kunde af og til gaa et halvt, ja et helt Aar, uden at der kunde findes nogen Lærer, og Drengen studerede derfor paa egen Haand i Faderens Bibliothek, der mest bestod af tydske Klassikere. Følgen heraf blev, at Drengen allerede i sit tiende Aar begyndte at skrive Vers efter Hagedorns og Gellerts Mønstre, medens han samtidig nærede den største Foragt for Historie og Geografi. Disse to Discipliner doceredes paa hin Tid saaledes, at man lærte Side for Side i et lille Kompendium udenad, og dette kunde den livlige Dreng ikke udholde. Derimod fattede han tidlig Interesse for Mathematiken, og havde Omstændighederne ikke senere hindret det, var denne Videnskab vistnok bleven hans Yndlingsfag.

Den 13de Juli 1757 døde hans Fader, og Enken stod nu tilbage med Sønnen og en to Aar ældre Søster. Der var Fat-

tigdom i Hjemmet, og Udsigterne vare ikke lyse for den trettenaarige Dreng. Da kom Hjælpen uventet. Den Afdødes Venner i Hovedstaden udvirkede, at Werner den 24de November samme Aar blev udnævnt til virkelig Landkadet, og hermed opfyldtes et af de kjæreste Ønsker for Drengen, som lige fra sin Barndom havde sværmet for Alt, hvad der vedrørte Soldatervæsenet. I Mai Maaned det følgende Aar kom den unge Abrahamson ind paa Landkadetakademiet i Kjøbenhavn, hvor han ved Hjælp af sine Forkundskaber sprang den nederste Klasse over.

Naar man læser den Skildring af Akademiet, som Abrahamson har givet i »Minerva«, fristes man til at tvivle om dens Rigtighed, saafremt man ikke kjendte dens Forfatters store Sanddruhed og Paalidelighed. Undervisningen var saa slet, som man nutildags ikke kan finde den i nogen Almueskole, de tiaarige Drenge, der kom ind i nederste Klasse, kunde sjelden stave i en Bog, og stundom bleve de siddende fire til sex Aar i Klassen uden at gjøre Fremskridt. Lærerne, som selv Intet kunde, vilde bibringe Eleverne Kundskab ved at prygle og sulte dem. Hele den øvrige Tilstand paa det kgl. Landkadetakademi svarede til Opdragelsen. Disciplin kjendte man ikke til, ligesaa lidt som til Renlighed, Hudsygdomme vare en almindelig Plage, og der fandtes Kadetter, som i sex Aar vare hjemsøgte af Utøi og Udslæt. De sov To og To i Sengene, vadskede sig i Gaardsrummet og kjendte kun Slagsmaal og raa Lege. Det var under Straf forbudt at tale Dansk ved Akademiet, men for ikke ganske at glemme Modersmaalet maatte nogle Kadetter efter Tour hver Søndag høre en dansk Prædiken i Kirken.

Saaledes gik det til 1761, da Oberst Gude blev Chef for Akademiet, men da fik ogsaa Alt en anden Gænge. De uduelige Lærere bleve afskedigede, Orden og Disciplin indførtes, og den unge Abrahamson sporede snart Virkningen, der for ham blev af uvurderlig Nytte. Under Overkondukteur Wegener, den eneste dygtige af Akademiets tidligere Lærere, havde han

gjort store Fremskridt i de mathematiske Videnskaber, og da han i 1762 med Fændriks Anciennetet var kommen ind i den af Chefen oprettede øverste Klasse, gaves der ham rigelig Tid til at udvide sine Kundskaber ved Selvstudium. Og han forsomte ikke denne Leilighed; Frugten viste sig ved, at han gjorde et grundigt Bekjendtskab først med det italienske og senere med det tydske Sprog. »Metastasio og Tasso — skriver han i sin Selvbiografi — have siden forsødet mig mangen mødefuld Time.«

Aaret efter forlod den unge Abrahamson Akademiet. Han havde ønsket at komme til Ingenieurerne, fordi han navnlig interesserede sig for Befæstningskunsten, men hans Ønske blev ikke opfyldt, og den 26de Oktober 1763 blev han udnævnt til Lieutenant ved det slesvigske Infanteri-Regiment, der kantonnerede i Rendsborg. Tjenesten her gav ham ikke Meget at bestille, til Lediggang var han ikke født, og derfor anvendte han hele sit Otium til at studere tydsk Literatur og Poesi. Her stiftede han ogsaa et nøie Bekjendtskab med Shakspeares og Miltons Digterværker, hvorimod han ikke fandt Behag i de franske Forfattere. Da blev han den 1ste April 1767 »ligesaa uventet som uønsket« forsat til Artilleriet med Ordre til uopholdelig at begive sig til Kjøbenhavn. Hvad der navnlig pinte ham ved denne Forsættelse, var Pengespørgsmaalet. Gagen var ikke høi, og hans Indtægter havde lidt et stort Skaar, idet han under sit halvfjerdeaarige Ophold i Rendsborg havde maattet forskaffe sig en blaa Uniform med Sølv, der var bleven reglementeret istedenfor den tidligere røde med Guld. En af hans Venner, daværende Lieutenant Schleppegrell, hjalp ham imidlertid paa en ligesaa smuk som ædel Maade ud af Forlegenheden, og saa kom han altsaa til Kjøbenhavn som Artillerioffícer, skjøndt han paa Akademiet saagodt som ingen Undervisning havde nydt i denne Gren af Krigsvidenskaben. Han vidste dog atter her ved egen Hjælp at bøde paa sine manglende Kundskaber og tog private Timer i Algebra og Fysik.

Gjenkomsten til Kjøbenhavn danner paa en Maade Vendepunktet i Abrahamsons Liv. Den skjønne Literatur havde efterhaanden vidst at fængsle hans Tanker saaledes, at Begeistringen for Krigerstanden kjølnedes lidt efter lidt. Med sit hurtige Nemme og ikke almindelige Talent for Sprog maatte han ogsaa snart føle sig mere og mere tiltrukken af Poesiens underfulde Skatte, som han allerede kunde nyde i flere Sprog, men endnu var hans Higen efter at berige sine Kundskaber og uddanne sin Smag langtfra mættet. Da han forlod Rendsborg, skrev en af hans Venner nogle Vers af Ovid i hans Stambog. Ærgrelsen over ikke at kunne forstaa disse Vers var nok for ham til at begynde paa Latinen, og ved Hjælp af Ordbog og Grammatik gav han sig ufortøvet ifærd med at studere Ovids Forvandlinger, hvis to første Boger han oversatte paa tydsk Prosa. Men samtidig gik det op for ham, at der var et andet Sprog, som han fremfor Alt burde lære, og det var Fædrelandets, det danske Sprog. Paa hin Tid var der ikke nogen Racestrid mellem Landets tydsktalende og dansktalende Undersaatter, der alle styredes af den samme Landsfader, men det tydske Sprog havde dog i alle offenlige Sager næsten fortrængt det danske, og omend Abrahamson ikke med P. A. Heiberg udbrød »Al vor Fortræd er tydsk«, saa følte han dog alt for godt, at det danske Sprog burde være Landets Hovedsprog, der skulde tales ikke alene af Borgerne, men ogsaa af Regeringen. Først nu tog han for Alvor fat paa at studere Dansk og søgte Omgang med indfødte Danske, der talte Sproget uden nogen tydsk Tilsætning. Neppe to Aar efter, at han var begyndt paa dette Studium, var han kommen saa vidt, at han kunde indsende et i rimfrie Jamber skrevet Digt »Landsfaderen og Erobreren« til Selskabet for de skjønne Videnskaber. Prisen fik han vel ikke, men hans Digt tiltalte dog i saa høi Grad, at A. G. Carstens, »Nordens Aristark«, gjennemsaa det og fik det optaget i Samlingen »Forsøg i de skjønne Videnskaber«, hvor det som *Accessit* indbragte Forfatteren en Medaille af 40 Rigsdalers Værdi. Nogen videre stor digterisk Værdi har

dette Digt ikke, men det søger sin Betydning deri, at det vidner klart om Abrahamsons medfødte Sprogtalent, store Iver og Udholdenhed, naar det gjaldt om at erhverve sig Kundskaber.

I Foraaret 1769 mistede han sin Søster, og han blev derfor nødt til åt reise over til Slesvig, hvor Moderen, der havde været sengeliggende i fire Aar, trængte haardt til hans Hjælp. Et helt Aar igjennem tilbragte han i Slesvig By, men Tiden gled let hen for ham; han havde jo det danske Sprog at studere, og det forsømte han ikke. Men ved Siden heraf dyrkede han ogsaa de andre Sprog. Han udvidede sit Kjendskab til Tydsklands Klassikere og gav sig endogsaa til at oversætte et Værk fra Latin. Forkjellige Forhold bevirkede dog, at han ikke fik lagt sidste Haand paa det. Man maa imidlertid allerede paa den Tid være bleven opmærksom paa, at den unge Lieutenant düede til noget Mere end til at slæbe hele Livet hen med at gjøre Vagttjeneste for mulig i en fremrykket Alder at opnaa den Lykke at blive Kaptain. Der blev nemlig gjennem Professor Geus gjort ham et Tilbud om en Ansættelse ved Landkadetakademiet som Lærer i Filosofi og de skjønne Videnskaber, men hvor gjerne han end havde modtaget en Post, der gav ham et rigeligt Otium til at beskjæftige sig med videnskabelige Sysler, maatte han dog afslaa Tilbudet. Hverken Fremtidsudsigterne eller Pengevilkaarene vare saaledes, at han turde vove at ansøge om sin Afsked af Krigstjenesten for at erholde Lærerpladsen.

Snart tilbød der sig dog en anden og bedre Plads for ham.

Den af det danske Artilleri- og Ingenieur-Væsen saa høit fortjente General Huth havde henledet Struensees Opmærksomhed paa, at Danmark i høi Grad trængte til en Skole, hvor Artilleriofficererne kunde faa den fornødne Fagdannelse, og med sit skarpe Blik havde den almægtige Minister strax indseet Rigtigheden af Generalens Bemærkninger. Der blev snart gjort de fornødne Forarbeider, og der blev endogsaa til-

budt Ministerens Broder, den bekjendte Professor i Befæstningskunsten og Artillerividenskaben C. A. Struensee ved Akademiet i Liegnitz, en Plads som Lærer ved den nye Artilleriskole, men han afslog dog Tilbudet, og der udnævntes derfor i 1768 to dygtige yngre Officerer, Lieutenanterne Krebs og Mechlenburg, til Lærere i Mathematik og Artillerividen-skab ved Skolen. I sin »Geschichte der königl. Artillerischule in Kopenhagen« har Abrahamson i Aaret 1780 givet et interessant Bidrag til Forstaaelsen af, hvorledes Undervisningen dengang dreves i vore militaire Læreanstalter. De to ovennævnte Lærere holdt deres Forelæsninger paa Tydsk, der var det befalede Sprog for hele Armeen, og de unge Artillerilærlinge, som for det Meste vare Sønner af danske eller norske Forældre, forstod derfor i Reglen ikke et Ord af Forelæsningerne. Disse Lærlinge, der vare Sønner af Artilleriofficerer, bleve i deres tiende Aar satte i Numer som Konstabler og Underkonstabler og kunde da med deres femtende Aar avancere op til Underfyrværkere, men Officerernes Stilling var paa hin Tid saa lidet misundelsesværdig, at Drengene, der neppe nok ved deres Indtræden i Skolen kunde skrive ordenlig eller havde lært »de fire Species«, kun satte ringe Pris paa at faa saamange Kundskaber, at de kunde blive Officerer.

I Aaret 1771 blev General Huth Chef for Artillerieskolen, og med ham begyndte et nyt Liv at røre sig i den. Han fik »Gjethuset« indrømmet til Lokale og udvirkede, at Regeringen aarlig anvendte 1000 Rdlr. til Undervisning. I sit syv og tyvende Aar blev nu Abrahamson ansat som Lærer saavel i det tydske og danske Sprog som i Geografi, og der tillagdes ham en aarlig Gage af 150 Rdlr. Det var altsaa en indfødt Slesviger, som i Danmark begyndte den første offenlige Undervisning i Modersmaalet for den danske Armee. Men Slesvigeren, der hidtil omtrent kun havde talt og tænkt paa Tydsk, havde lært det danske Sprog, fordi han indsaa, at det var hans Modersmaal, og lige til sin sidste Stund vedblev han med Styrke, ja ofte med ungdommelig Lidenskabe-

lighed at kæmpe for Modersmaalets Fremme, der var og blev hans Livs kjæreste Opgave.

En Gage af 150 Rdlr. om Aaret! Det var ikke Meget, navnlig naar man betænkte, hvad den unge Lærer maatte udrette. Lærebøger fandtes der ingen af, og han maatte derfor selv udarbeide en tydsk Grammatik for sine Tilhørere og en Geografi i tabellarisk Form. At faa Bøgerne trykte kunde der ikke være Tale om, og han maatte af den Grund anvende Timerne til at diktere sine unge Tilhørere Lærebøgerne. Tiden var saa knap for ham, at han maatte opgive sit Yndlingsstudium Mathematiken, thi for at leve var han nødt til at give Privatinformationer i Tydsk og til at oversætte forskjellige Skrifter paa Dansk og Tydsk.

Den 14de September 1770 ophævede Struensee Censuren, og da den almindelige Skrivefrihed herved indførtes, var Abrahamson en af de Første, der benyttede sig af den. Men medens vor Literatur har utallige Beviser paa den Gemenhed, ublu Frækhed og Cynisme, hvormed Anonymerne brugte det dem indrømmede store Gode, se vi heller ikke her Abrahamsons ædle Karakter fornægte sig. I Alt, hvad han skrev, lyste hans Agtelse for Sandheden og hans Fædrelandskjærlighed frem, og derfor bleve hans Skrifter ogsaa modtagne med stærkt Bifald af Datidens Kritikere. Med sjelden Frimodighed, Aabenhed, Ærlighed og skarpt Blik for de daværende Skrøbeligheder skildrede han 1771 i sine »Tanker om Krigsstanden og dens Forbedring« de Mangler, som fandtes ved den danske Armee, navnlig ved det hvervede Infanteri, og han gjorde mange fornuftige Forslag til at forbedre Officerernes og Soldaternes mere end tarvelige Kaar.

Skjøndt Skrivefriheden som bekjendt i Begyndelsen benyttedes her i Landet paa en alt Andet end hæderlig Maade, og skjøndt den som Følge deraf havde talrige Angribere, vedblev Abrahamson dog til sin Død at være dens varmeste Ven og Forsvarer. De Ulemper, der flød af den, bleve efter hans Mening i rigeste Maal opveiede ved de store Goder, den ydede

Nationen, og i et af ham i 1790 udgivet Skrift »Om Trykkefrihed og Pressetvang« har han forfægtet Trykkefrihedens Sag paa det Bedste. At navngive Forfatter og Bogtrykker og at drage dem til Ansvar for Domstolene, det ansaa han for at være et tilstrækkelig betryggende Værn mod det skrivende »Utøi« og politiske Udskeielser af Pressen. Herved mente han dog ikke, at man burde forbyde Forfattere at yttre sig om Statssager; tvertimod, naar Skrifter om saadanne Materier »ere grundede i Sandhed og foredrages med Anstændighed og undersaatlig Ærbødighed«, mener han, at de bør taales. »Prentede Bagvaskelser« og »Skriftsmøreres« usleste Produkter skulde man give en Plads ved Siden af de gode Skrifter, »ligesom man under Myggene en Plads i Naturen og vil hellere imellem taale et Myggestik end undvære Sommeren«. Med et for hin Tidsalder sjelden skarpt, klart og uhildet Blik saa Abrahamson saavel de Goder, der vare forbundne med Skrivefriheden, som de Farer, den førte med sig, og han var den Første, som offenlig udtalte, at Struensee ved Reskriptet af 14de September 1770 havde lagt Bøddelens Øxe i sine Fjenders Hænder. Vel indskrænkede Struensee allerede det følgende Aar ved Reskriptet af 7de Oktober Pressens utrolige Udskeielser, men da var det allerede for silde; den onde Sæd var spiret, den voxede frem og kvalte ham, der havde fremkaldt den. »Naar jeg seer paa saadanne Skrifter — siger Abrahamson, idet han nævner flere af Trykkefrihedsperiodens væmmeligste Pamfleter — saa betragter jeg Skrivefriheden som et Sværd, den forrige Administration hvæssede mod sin egen Hals.«

Ikke blot i Ord, men ogsaa i Gjerning viste Abrahamson den Kjærlighed, han bar til Skrivefriheden, og den Nytte, han haabede at kunne stifte ved den. I Forening med ni andre bekjendte Mænd, blandt hvilke vi kun skulle nævne P. C. Abildgaard, Professor J. C. Fabricius, Abraham Kall, Peder Top Wandal og Finantssekretair Zoega, begyndte han i Foraaret 1772 under Navnet »Bibliothek for nyttige Skrif-

ter« at udgive et Ugeskrift, som skulde indeholde Alt, hvad der paa nogen Maade kunde være til Nytte for Nationen, og han selv blev en af de flittigste Medarbeidere, hvem ikke faa Stykker i Vers og Prosa skyldes. Men Ugeskriftets Program var for omfattende og de Medvirkendes Deltagelse for ringe; et Aar senere gik »Bibliotheket« atter ind.

Det var ikke noget almindeligt Syn paa hin Tid at se en Officer i Hs. Maj. Kongens Tjeneste benytte sit Otium til at skrive ikke alene om Sporgsmaal, der vedrørte Armeen og dens Detail, men om enhver Sag, der kunde siges at staa paa Dagsordenen, og som paa den ene eller den anden Maade kunde siges at komme ind under »det til Borgerheld Sigtende.« I de Dage forstod en Officer bedre at bruge sin lange Spanskrørsstok paa Soldatens Ryg end at føre en Kamp med Pennen, men skjondt Abrahamson saaledes var et Særsyn blandt sine Kammerater, vidste han dog altid ved sin Retskaffenhed, sin Ærlighed og sin Varme at fjerne al Misstemning, som hos Officerskorpset let kunde være opstaaet mod »Pennehelten.« Og denne Mistemning kunde dog saameget lettere være fremkommen, som han ifølge sine Interesser og det Kald, han følte i sig, efterhaanden kom til at staa sine Krigskammerater temmelig fjernt og sluttede et varmt og inderligt Venskab med alle Hovedstadens literaire Kapaciteter, der med Glæde aabnede deres afsluttede Kreds for den unge, arbeidsomme og varmtfolende Mand, hvis Pen aldrig laa stille, naar det var Tid at handle.

Vi se saaledes efterhaanden Abrahamson blive Medarbeider af Jacob Badens »Kritiske Journal«, hvortil han i 1773 leverede flere Recensioner; vi finde ham to Aar senere som Medlem af det danske Literaturselskab, og i 1776 bliver han Medredacteur af »det almindelige danske Bibliothek«, som udgaves af Prof ft, og hvorved han vedblev at være medvirkende lige til Bibliothekets Ophør i 1780. Som Censor manglede Abrahamson Adskilligt. Man mærker i hans Kritiker snart, at man har en Autodidakt for sig, og at denne Mand

ikke tilbunds har tilegnet sig et grundigt Kjendskab til Oldtidens Klassikere, og der er derfor ogsaa en paafaldende Forskjel mellem ham og Tydsklands store Kritiker Lessing, hvem Abrahamson dog ikke alene havde studeret ivrig, men endogsaa aflagt et Besøg i det wolfenbüttelske Bibliothek. Og dog læser man aldrig en Recension af Abrahamson uden med en vis Interesse. Man føler sig slaaet af den Alvor, hvormed han tager sig af enhver Sag, den Grundighed, hvormed han stræber at komme til Bunds i den, og den Vederhæftighed, der ligesom lyser ud af hans Ord. Thi Alvor var for ham det Første; han var ikke af Naturen anlagt som Satiriker eller Ironiker, og de Prøver, han har aflagt i disse Retninger, ere derfor ikke faldne heldige ud. Selv i hans faa Skjæmtedigte, af hvilke kun et eneste kan siges at være naaet til vor Tid, nemlig »Min Søn, om Du vil i Verden frem, saa buk!« ligger Alvoren paa Bunden, og herpaa er da navnlig det nævnte Digt et ypperligt Exempel. Det er ikke for at spøge eller skjæmte, at han giver sine »Leveregler«; han blotter med Skaanselsløshed Datidens Brøst, viser, hvorledes den krummede Ryg er det sikkreste Middel til at naa op ad Livsstigen i materiel Henseende, og udtaler sig med en for Datiden sjelden Oprigtighed mod alt det Forargelige ved Smiger og Kryben for de Store.

Særlig interessante ere Abrahamsons Theaterkritiker. Han begyndte denne sin Virksomhed med de bekjendte »Kritiske Tanker over Syngespillet Tronfølgen i Sidon og Efterspillet Den dramatiske Journal,« i hvilke han selvfølgelig sluttede sig til sin Ven Ewald. Men medens denne med sjeldent Lune persiflerer Theaterdirekteur Bredal og de tydske Officerer i »De brutale Klappere,« gaaer Abrahamson til Værket med streng Alvor og hævder Publikums Ret til uforstyrret at pibe ad et slet Theaterstykke som »Tronfølgen«. Efter at have paavist den Nytte, Skuespilkunsten kan stifte, udbryder han: »Publikum eller den Del deraf, som besøger Skuepladsen, er Herre over den sidste og over Alle, som høre dertil.« Men

binder man Hænderne paa Publikum i Theatret, da vil snart »dets Anseelse falde, og fra Herre vil det styrte ned til Ligemand, Slave og Smigrer.«

Abrahamsons Samtidige som Theaterkritiker var den bekjendte Student Rosenstand-Goiske, der virkede med et langt større Pund i den Retning. Men ret interessant er det at lægge Mærke til, at det dog er den tydskfodte og tydsktalende Officer, som først tager Ordet for, at Theatret skal være dansk, at det først er ham, der som varm Patriot hæver Nationalitetens Banner. For dette Spørgsmaal har Rosenstand-Goiske ganske vist ogsaa Interesse, og han tager ogsaa gjentagende Ordet for, at Theatret skal være nationalt, men han standser sin kritiske Journal med det andet Bind og lover med beregnet Klogskab at lade være at udgive sit Manuskript om Theatrets indre Forhold, dets Bestyrelse og Kunstnere, da der bliver stillet ham et godt materielt Ækvivalent i Udsigt. Her er den store Forskjel mellem de to Kritikere. Af et saadant Hensyn kan Abrahamson ikke lade sig binde; hvad der er hans Mening, maa og skal frem. Med dydig Harme udtaler han sig mod franske Skuespillere og Dandsere, men navnlig mod italienske Operister. I »Bibliothek for nyttige Skrifter« foreslaaer han at omorganisere hele Theatret, og i sin Iver for Sagen troer han, at det er gjort med at oplære indfødte Sangere og Dandsere, naar man endelig vil beholde disse to Kunstarter, for at faa dem til at fremblomstre.

Vi ville nævne endnu et Exempel paa Abrahamsons store Interesse for Danmark. Gjennem Gerstensbergs »Schleswigsche Literaturbriefe« var han bleven gjort opmærksom paa den sjeldne Skat, som vort Land eier i sine Kæmpeviser, og han tog ikke alene Ordet for, at man burde samle og optegne denne Skat, men han var endogsaa medvirkende i denne Retning, idet han i Forening med Rahbek og Nyerup senere udgav fem Bind »Udvalgte danske Viser fra Middelalderen«. Allerede i Aaret 1773 var Abrahamson, som han selv siger, »bleven opmærksom paa« Islandsk, »som egenlig burde kaldes

det gamle nordiske Sprog,« og med den ham egne Ihærdighed gav han sig strax i Kast med vort Oldsprog. Han lærte det saa godt, at han allerede i 1778 i »Almindelig dansk Bibliothek« kunde levere den første danske Oversættelse af en islandsk Saga, »Fortællingen om Gunlaug Ormetunge og Skjalden Rafn.« I sin Levnetsbeskrivelse yttrer han: »Jeg mærkede snart, hvormegen Nytte det medførte til Indsigt i de tre nordiske Rigers nu brugelige Sprog. Jeg fandt stor Lyst til at læse Sagaerne, saasnart jeg havde gjort mig bekjendt med Sproget, og disse saa høiligen interessante Værker have givet mig største Fornøielse og ere endnu blandt de Skrifter, jeg helst gider læst.«

Da man i 1775 i Kjobenhavn stiftede »det danske Literatur-Selskab«, blev Abrahamson naturligvis et af dets ivrigste Medlemmer. Selskabets Levetid var kun kort — efter henved syv Aars Virken se vi det dø hen —, men det kom dog til at spille en vis Rolle, navnlig ved den Varme, hvormed dets Medlemmer tog sig af Ewald og støttede ham. Og det bør da ikke forbigaaes, naar der er Tale om Abrahamson, at en af hans største literaire Fortjenester er den, at han var en af de Første, der havde et aabent Blik for Ewalds Betydning for den danske Digtekunst. I Skrift og Tale virkede Abrahamson for denne sin inderlige og sande Overbevisning, og om han end i enkelte Punkter kunde lade sig forlede af sit Hjertes Varme til at overvurdere den forkuede Digters Betydning, navnlig som komisk Forfatter, saa forstod han dog i det Hele den store Digter ganske anderledes end sin Samtid, og ikke uden Grund nævner Ewald derfor ved Siden af sin Ungdoms Elskede, Arense Hulegaard, Abrahamson som en af de Venner, til hvem han havde fuldstændig Tillid. I »Alm. dansk Lit. Journal« og i »Lærde Efterretninger« skrev Abrahamson sine for den Tid grundige og alvorlige Recensioner over Digterens »Fiskerne«, »Rolf Krage« og »Harlequin Patriot« og var derfor ogsaa med Rette blandt alle yngre Skribenter den værste Anstødssten i Oinene paa »det norske Sel-

skab« eller i det Mindste den Del af de unge Normænd, der hverken kunde eller vilde se i Ewald Skaberen af den nyere danske Digtekunst. Men Abrahamson lod sig ikke skræmme af nogen Opposition. Satirens bittre Pile prellede af mod hans jernfaste Karakterstyrke, med Alvor fulgte han det Kald, han havde sat sig, og sin Overbevisning blev han tro til sit Livs Ende.

Neppe sex og tyve Aar gammel saa Abrahamson Lyset, idet han den 10de Februar 1770 blev optaget som Medlem af = i Kjobenhavn og indskreven i Matriklen under Løbenummer 66. Det er saa saare naturligt, at han kunde have Lyst til at blive indlemmet i et Selskab, hvor Humaniteten har sit Sæde, og det er ligesaa forklarligt, at han ved sine ikke almindelige Aandsevner, sin rene Karakter, sit ædle Sindelag og varme Hjerte snart maatte blive en af de mere Fremtrædende indenfor ='s Mure. Den ydre Foranledning til, at han bestemte sig til et saadant Skridt, lader sig naturligvis ikke angive; mulig har det bidraget dertil, at ikke faa af hans Kammerater i Hæren og Marinen paa hin Tid vare Medlemmer af =, i hvis Arbeider de fandt en kraftig og gavnlig Modvægt til det orkesløse Liv, de vare vante til i deres daglige Dont. Mulig kan ogsaa hans tidlige Studium af de tydske Klassikere have bidraget dertil. Blandt hans kjæreste Forfattere var nemlig Lessing, og det er ikke umuligt, at dennes mesterlige »Ernst und Falk« kan have aabnet hans Øine for, at det ikke var nogen tom og aandløs Virksomhed, der rørte sig indenfor ='s tæt tilstængede Port. Kort efter Abrahamsons Optagelse i Ordenen begyndte imidlertid = Z.·. t.·. N.·. at indstille sine Arbeider, dels paa Grund af den Gjæring, som der var i alle Samfundsforhold under det Struenseeske Regimente, dels af andre, Ordenen udelukkende vedrørende Grunde, og først i Begyndelsen af 1773 optoges atter Arbeidet, navnlig ved Konferentsraad Nielsens Initiativ*). Ordenen fandt nu snart en

*) Konferentsraad Georg Nielsen, som allerede er nævnet i den første af disse Biografier, var en Præstesøn fra Nordborg paa Als. I sit attende

saa stærk Tilslutning, at det hoie ⊠ gav Tilladelse til, at der maatte stiftes en tydsk Afdeling af ═ i Kjøbenhavn, og den 18de November 1778 aabnedes da ═ Fr.·. z.·. g.·. H.·. af den hoiv.·. Br.·. Grev von Baudissin som ordf.·. M.·., medens Abrahamson udvalgtes til ═'s Taler, i hvilken Anledning han paa Aabningsdagen i et Foredrag udviklede Ordenens Maal og Øiemed for Br.·. Br.·.

Man maa ikke se noget Forunderligt i, at han, Dansk-hedens Forkæmper, blev Medlem af og Embedsmand i den tydsktalende ═, thi det maa stedse vel erindres, at paa hin Tid stod den danske og den tydske Nationalitet ikke fjendtlig ligeoverfor hinanden, og end mindre kunde der selv-følgelig vise sig noget Nationalhad i de to sideordnede ⧉. Det er saaledes let at opvise talrige Exempler paa, at mange af vore bedste danske Mænd ere blevne optagne som Medlemmer af den tydsktalende og ikke af den dansk-talende ═.

Som Taler udviklede Abrahamson en stor og fortjent Virk-somhed i ═, Noget, hvorom de af ham i Trykken udgivne Murertaler noksom kunne vidne, og at hans Foredrag have været af en for hin Tid ikke almindelig Betydning, sees bl. A. deraf, at de gjentagne Gange senere ere blevne benyttede

---

Aar gik han til Universitetet i Jena, hvor han i to Aar studerede Theologi, absolverede sine Examina i Hamborg, blev 1744 Lærer for Frederik den Femtes Pager og to Aar senere Pagehovmester. I 1755 overdroges det ham at undervise Kronprindsen, den senere Kong Christian den Syvende, og han var med i det Følge, som i Altona modtog Dronning Caroline Mathilde. Han blev hendes Kabinetssekretair og Kasserer og senere Bibliothekar ved Kongens Haandbibliothek og Chatolkasserer, hvilke Embeder han bestyrede i en lang Aarrække. Ved Hoffet stod han i stor Yndest, og han skal have efterladt sig interessante Memoirer over sin Tids Hofhistorie, hvilke desværre gik tilgrunde ved Slotsbranden i 1794. I Frimurer-Ordenen indtog han en fremragende Plads og bevirkede ved sit Retsind, sin ufortrødne Arbeidsomhed og sin Indflydelse, at ⧉ i Kjøbenhavn voxede saavel i Styrke indadtil som i Anseelse udadtil.

af andre Talere i ═. At opregne, hver Gang han har talt, vilde blive et altfor vidtløftigt Arbeide; det maa være nok at sige, at han i sine Foredrag forstod at fremdrage klart og tydeligt for Br.·. Br.·., hvilke deres Pligter saavel i som udenfor ═ vare. Vi skulle kun anføre, at det faldt i hans Lod ved to forskjellige Leiligheder, nemlig den 13de November 1779 og den 7de November 1780, i de forenede ⧉ at holde Taler til Æresgjæsten, Hertug Ferdinand af Brunsvig, den eligerede Stormester for alle forenede ⧉ i Tydskland og de danske Stater. Efter i tre Aar at have ført Ordet holdt Abrahamson endelig den 2den Mai 1781 sin Afskedstale som Taler i ═ Fr.·. z.·. g.·. H.·.

I Mellemtiden havde ═ skiftet ordf.·. M.·., og i en □ den 3die October 1782 meddelte Generaladjudant Anthon von Brackel, at han som ordf.·. M.·. i ═ Fr.·. z.·. g.·. H.·. nedlagde Hammeren, og at Br.·. Abrahamson var valgt til hans Efterfølger. Endnu i samme ═ blev Abrahamson beklædt med sin Myndighed og takkede Br.·. Br.·. for dette fornyede Bevis paa deres Kjærlighed og Tillid til ham. I henved tolv Aar beklædte han denne Hæderspost, dog paa en kort Afbrydelse nær. Den 2den Juni 1784 meddelte han nemlig Br.·. Br.·., at han, vistnok nærmest paa Grund af sine Forretninger i Ydreverdenen, var nødt til at nedlægge Hammeren, og man valgte da Br.·. Hans Heinrich v. Bülow til hans Eftermand. Denne saa sig imidlertid ikke istand til at modtage det hædrende Valg, som da gik over til Kommandanten i Citadellet v. Holten. Heller ikke denne kunde paa Grund af sin bundne Stilling som Fæstningens Øverstbefalende overtage Posten, og i en Skrivelse af 20de Oktober s. A. til den gammelskotske ═ bad da Br.·. Br.·. om, at Abrahamson paany maatte blive deres ord.·. M.·.. Andragendet blev bevilget, og i en ═ den 10de November s. A. meddelte Abrahamson, der ligeoverfor dette Bevis paa Br.·. Br.·.'s Tillid satte alle personlige Hensyn til Side, at Ordenens Ypperste atter havde udnævnt ham til at føre Hammeren.

Fraregnet den korte Tid fra den 2den Juni til den 10de November 1784 førte Abrahamson altsaa som sagt i tolv Aar Hammeren i = Fr.·. z.·. g.·. H.·., og med Værdighed, Kjærlighed og Mildhed passede han sin ansvarsfulde Dont. Et enkelt Exempel paa hans Interesse for Ordenen kunne vi ikke undlade at anføre. I 1785 havde det i Kjøbenhavn vakt stor Opsigt, at Kammerherre, Jægermester v. Eppinger var flygtet bort fra Byen med en anden Mands Hustru. I sin Vrede herover havde Kongen frataget Flygtningen hans Embede og Titler, og i en = den 26de December s. A. kom det paa Spørgsmaal, hvorvidt den Kompromitterede, hvis Sag endnu svævede for Retten, kunde vedblive at være Medlem af = eller ikke. En af hans Venner talte ivrig hans Sag i = og mente, at han ikke burde stryges af Listen over Br.·. Br.·., forend Retten havde domt ham skyldig, men da tog Abrahamson Ordet og erklærede, at om ogsaa Retten mulig paa Grund af enkelte Formaliteter kunde frikjende den Br.·., hvorom der her var Tale, saa havde han dog i moralsk Henseende en saadan Skamplet paa sit Navn, at han var uværdig til at være Medlem af =, og Abrahamson sluttede sin Tale med at erklære, at han ifølge sin Stilling maatte fordre den Skyldige udelukket, selv om han var hans kjødelige Broder eller Fader. Følgen blev da ogsaa, at den Bortflygtede blev strøgen af ='s Liste.

Den 13de November 1793 blev der i de forenede ⧉ i Kjøbenhavn holdt en stor Jubilæumsfest i Anledning af, at det to Dage tidligere var halvhundrede Aar siden, at Frimurerordenens velgjørende Lys tændtes i de danske Stater, og ved denne Høitid førte Landgrev Carl af Hessen selv Hammeren, medens Abrahamson holdt Festtalen.

Aaret efter sluttede Abrahamson sin Virksomhed som ord.·. M.·., idet han i et Cirkulaire til Br.·. Br.·. meddelte dem, at hans Forretninger nødte ham til at nedlægge Hammeren. Den 19de November s. A. nedlagde han da sin Værdighed og overgav Hammeren til sin Efterfølger, Br.·. Münter, hvis Bestalling fra ⊠ blev oplæst ved samme Leilighed.

I Sommeren 1778 gjorde han sin første og eneste Udenlandsreise, idet han tog til Wolfenbüttel, hvor han havde Forretninger. Hvori disse »Forretninger« bestod, omtaler han hverken i sin Levnetsbeskrivelse eller i den Skildring, han gav af Reisen i »Alm. dankse Bibliothek«, men for hver den, der er lidt kjendt med Frimureriets Historie, kan det ikke være nogen Hemmelighed, hvorpaa denne Reise gik ud. I Wolfenbüttel blev der nemlig i Dagene fra 15de Juli til 27de August 1778 afholdt et Frimurer-Konvent, hvori Abrahamson som Medlem af *Observantia stricta* deltog. Her traf han da ogsaa, som han selv omtaler, sammen med den bekjendte hessen-darmstadtske Geheimeraad Bode, der under Navnet *Eques a lilio convallium* var et af Konventets ivrigste Medlemmer, og denne førte ham da atter til sin Ven Lessing, hvem Abrahamson saaledes personlig gjorde Bekjendtskab med, uden at han dog høstede nogen synderlig Nytte deraf, idet Konventet næsten optog hele hans Tid.

Det var ikke forgjæves, at Abrahamson havde besøgt dette Konvent. Thi efterat man her i Landet den 1ste September 1782 havde antaget det saakaldte rektificerede Murer-System, var Abrahamson først og fremmest den, der forstod at udjævne Forskjellighederne mellem *observantia stricta* og det nye System, at udarbeide dette Sidste nærmere og at skaffe det Indgang.

Allerede tidligere var Abrahamson bleven bekjendt med Tyge Rothe, af hvis »Christendommens Virkning paa Folkene i Europa« han havde leveret en tydsk Oversættelse, og i Rothes Hus gjorde han Bekjendtskab med Filosofens Broderdatter Benedikte Rosine Rothe, hvem han i 1779 hjemførte som sin Hustru. Som han var i sit offenlige Liv, saaledes var han i Hjemmet, og intet Under derfor, at det huslige Liv gled skjønt og lykkeligt hen for ham, skjøndt hans materielle Kaar kun vare trange. Hans Hustru fødte ham tre Sønner og en Datter. Af Sønnerne, af hvilke den ene døde for Faderen, er Forkæmperen for Indførelsen af

den indbyrdes Undervisning i Danmark, Oberst Benjamin Abrahamson, den mest bekjendte.

Aaret efter sit Giftermaal afløste Abrahamson Professor Smith som Lærer ved det kgl. Landkadetakademi i Filosofi og de skjønne Videnskaber, og her viste han atter sin Ihærdighed til at arbeide, idet han selv først maatte give sig til at studere Logik og Sjælelære, før han kunde lære sine Elever Noget, og han udarbeidede derfor selv de Lærebøger, hvorefter han docerede. To Aar senere hædredes han ved at blive ordenligt Medlem af det kgl. norske Videnskabernes Selskab, hvor han i den Afhandling, han skulde indsende til Selskabet, kurieust nok forsøgte at forklare et Sted i Horats' *Ars poetica*, som han troede hidtil havde været falsk udlagt. I 1783 vandt han af Selskabet for de skjønne Videnskabers Fremme Prisen for Oratoriet »Christi Kirke«, til hvilket Professor Lem senere komponerede en Musik, der blev opført ved Hoffet.

Med dette kom Abrahamson samme Aar i nærmere Beroring, idet det blev betroet ham »at traktere det tydske Sprog grammatikalsk« med Kronprindsesse Lovise Augusta, og i tre Aar havde han den Glæde at læse med sin høitbegavede, fyrstelige Elev.

Efter at have staaet som Lieutenant i to og tyve Aar blev han endelig i 1785 Stabskaptain i Artilleriet, men da der to Aar senere blev et Kompagni ledigt, som skulde tilfalde ham, søgte han om sin Afsked. Hans Helbred tillod ham ikke det dermed forbundne Arbeide, og tilmed maatte han i saa Tilfælde have opgivet den Lærervirksomhed, der var bleven ham saa kjær. Afskedsansøgningen blev bevilget, men samtidig fik han den kjærkomne Tilladelse at maatte vedblive at bære den Artilleriuniform, i hvilken vi se ham afbildet paa foranstaaende Portrait.

Han var altsaa nu bleven bedre Herre over sin Tid, og han forstod at anvende den. Blandt hans Skrifter fra denne Periode maa vi fremfor Alt nævne »Tronfølgen i Gondar, en

Fortælling med Undersøgelser«. I dette lille Skrift, der udsolgtes paa nogle faa Dage, havde Abrahamson paa den ham egne djærve Maade taget Ordet mod dem, der raillerede over Regeringen, Kronprindsen og hele Hoflivet. Ingen skal mistænke ham for, at han haabede at opnaa Hofgunst ved sit lille Skrift; tvertimod, han holdt sig skjult bag Anonymitetens tætte Slør. Men det var hans Natur imod at se Folk ofte paa den frækkeste Maade laste det Bestaaende, og da han som varm Frihedsven var af den Mening, at Friheden godt kunde trives under Monarkiet, naar man blot havde Skrive- og Trykkefrihed, saa maatte han føre et alvorligt Slag mod de Mange, der gav deres Galde og republikanske Ideer Luft paa en tøilesløs Maade.

Saa kom endelig Aarene 1789—90 med deres bekjendte Polemik mod Tydskeriet i Danmark. Her var atter Abrahamson blandt de Forreste i Kampen og blandt dem, der først hævede Nationalitetens Banner. I Smaaskrifter og Artikler kæmpede han for Modersmaalets Ret; det var gaaet op for ham, at Folket maatte tænke og tale paa sit eget Sprog, ikke leve af et laant, fremmed Tungemaal, og at Folket gjennem Kjærligheden til og Agtelsen for Modersmaalet vilde vinde Kjærlighed til Fædrelandet og derigjennem styrke det da og i Fremtiden. Denne mægtige Nationalitetsfølelse, der brændte i Abrahamsons Bryst som en hellig Lue, forlod ham ikke, før Døden lukkede hans Øine.

I henved tyve Aar havde han med Iver og Interesse samlet sig et ikke ubetydeligt Bibliothek af mureriske Skrifter, hvilket ⚌ erhvervede i Foraaret 1795. Skjøndt han var fratraadt sin Post som ord.·. M.·. i ⚌, vedblev han dog flittig at deltage i dens Arbeider. Vi se ham saaledes føre Hammeren den 17de Oktober 1804, da hans ældste Søn Ludvig, der var bleven Kopist ved Landsoverretten paa St. Croix, blev indlemmet i Murer-Samfundet, og i en ⚌ den 23de Oktober 1805 finde vi ham som Oplæser af et smukt Mindedigt over to afdøde Br.·. Br.·. Endelig træffe vi ham i ⚌ den 10de

Februar 1808, hvor Br.·. Lorentz som ordf.·. M.·. henledede Br.·. B.·.'s Opmærksomhed paa, at Abrahamson paa denne Dag for syv og tredive Aar siden havde seet Murer-Lyset for første Gang.

Fra Mai Maaned 1797 var Abrahamson bleven Inspekteur ved det kgl. Landkadetakademi, hvor han tillige erholdt Fribolig, og denne Post beholdt han til sin Død.

Under Slaget paa Kjøbenhavns Rhed i 1801 var han bleven for gammel, til at han selv kunde tage aktiv Del i Kampen, men hans Aand blev ikke uberørt af den berømmelige Kamp, hvorom man har et Vidnesbyrd i hans to bekjendte Digte fra hin Tid »Vi Alle Dig elske livsalige Fred« og» Være Fred med Eder Alle, dem vi saa i Krigen falde«. Hans Digtervirksomhed i hine Dage fandt da ogsaa en smuk Paaskjønnelse, idet Kronprindsen i den Anledning skjænkede ham en Gulddaase.

Da Professor Rasmus Nyerup i Aaret 1806 offenlig udtalte Ønsket om, at der i Kjøbenhavn maatte blive indrettet et oldnordisk Museum, henledede han i en Artikel Opmærksomheden paa Abrahamsons Fortjenester som Oldgransker, og da der Aaret efter blev nedsat en Kommission for at »bevare og anvende til offenlig Brug de i Danmark og Norge værende Oldsager«, blev Abrahamson Medlem af den og leverede enkelte Afhandlinger til »Antikvariske Annaler«.

Den 28de Januar 1809 hædrede Kongen den Alderstegne med Ridderkorset. Lige til sin Død vedblev han at virke, og endnu paa Sygeleiet læste han Korrektur paa de sidste Ark af sin »fuldstændige danske Sproglære«. Bogen udkom den 22de September 1812, og samme Dag hensov han. Det Sidste, den tydskfødte og tydsktalende Mand lagde Haanden paa, var en Haandbog i det danske Sprog, som han elskede høist af alle. Fire Dage senere blev han stedet til Jorden, og i det ualmindelig talrige Følge vare Br.·. Br.·. selvfølgelig tilstede i et anseeligt Antal. Hans Lig blev begravet paa Assistentskirkegaarden, hvor Biskop Balle holdt Mindetalen over ham.

I ⚌, som er prydet med Abrahamsons Portrait, hvoraf foranstaaende Billede er en Kopi, blev der afholdt Sørgefest for den Afdøde, og her talte Br.·. Biskop F. Münter og Br.·. Knud Lyne Rahbek over den til d.·. e.·. Ø.·. indgangne Br.·., hvis sjeldne Vandel i Livet stedse vil staa som et skjont Exempel til Efterlevelse for alle Br.·. B.·.

»Han var Borgerven — siger Pastor Michelsen om ham i sine Mindeord i »Borgervennen«, som den Afdøde i en Aarrække havde redigeret, — han elskede sine Landsmænd og Medborgere saa høit, at ingen Broder kan elske den anden høiere. Han var Fædrelandets Ven og indviede det sin Tid og sine Evner; selv i den Alder, da mange Andre nutildags soge Hvile og Magelighed, vedblev han at virke og anstrenge sig og gavne det storligen. Han var Religionens Ven, den ene danner store Mænd; den opdrog ham til det, han var.«

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Eyo Bærentzen & Co lith Just

Overhofmarskal og Overstaldmester

Adam Wilhelm Hauch

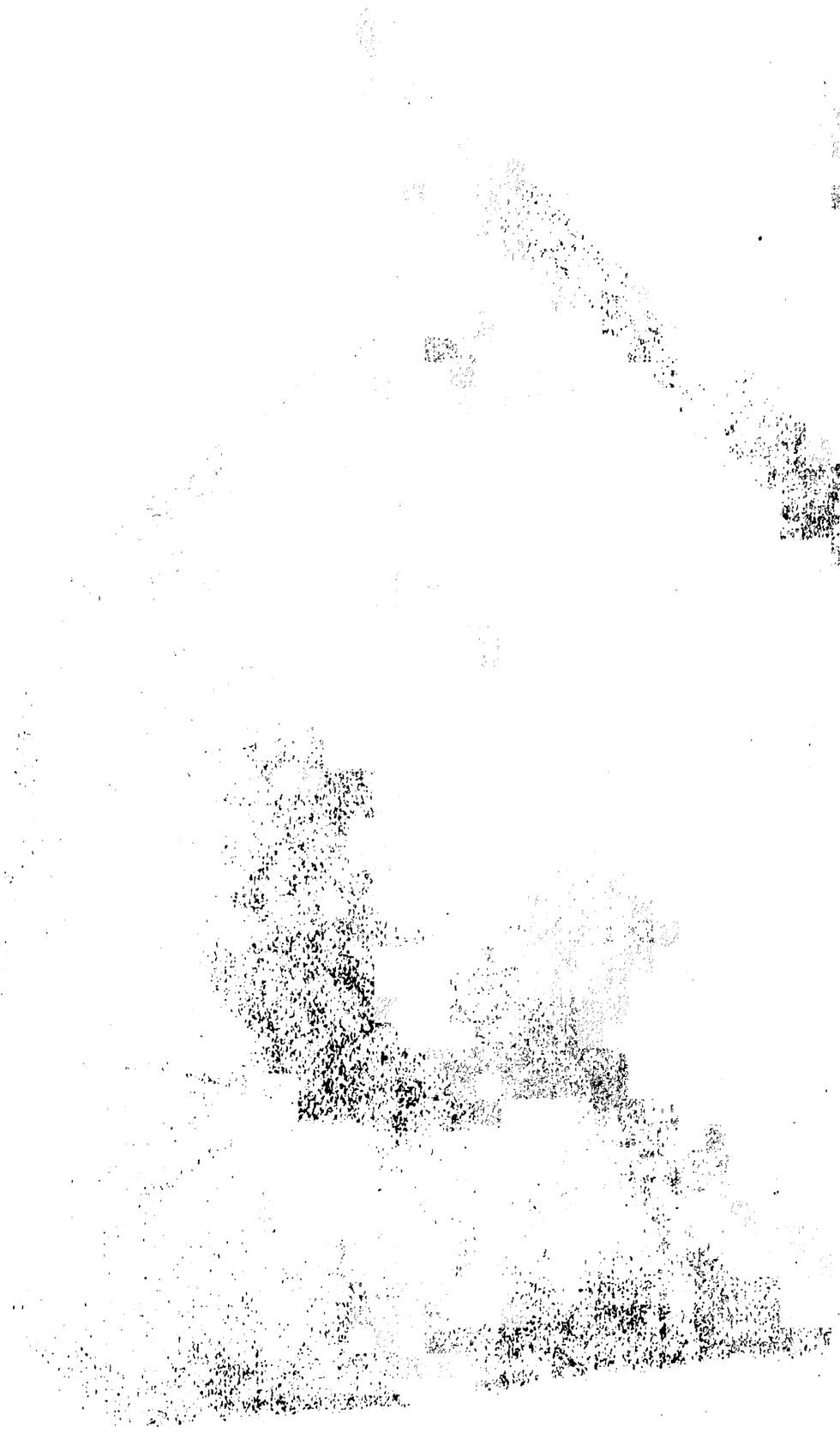
[illegible] fremfor alle Ting være [illegible]ns Ven.
[illegible] elske Lyset og søge det. Han må [illegible] en sand
[illegible]lende Attraa efter [illegible] kjende i deres
[illegible]skikkelse. Løgn og [illegible] med for
[illegible] Ærlighed og Oprigtighed [illegible] hans Hædersmykke.
Han [illegible] Sandhedens Ven.

Vanskelig vil man ved [illegible] Barne kunne udtale
[illegible] en Mand, over
[illegible] den Mand, hvis

[illegible] en 26de
[illegible] adlede
[illegible] Herre-
gaarden Hvngsdal. Moderens Navn var Sophie, født v. Styrup. Faderen stod [illegible] hos Kongen, som blandt Andet viste dette ved Sonnens første Levevar at udnævne ham til Fændrik [illegible] Hans tiende Aar at forfremme ham til Premierlieutenant [illegible] det norske Livregiment Dragoner.

Fra Begyndelsen af var han altsaa bestemt til Krigertanden, men skjønt han ogsaa i denne Stilling viste sin Dygtighed, var det [illegible] ikke her, at han paa en lang Livsvandring skulde høste [illegible] Laurbær.

[illegible] lod ham fra [illegible] Barndom faa en god og [illegible] Opdragelse, saa at han i 1771. ikke sexten

ADAM WILHELM HAUCH.

»En Murer maa fremfor alle Ting være Sandhedens Ven. Han maa elske Lyset og søge det. Han maa have en sand og vedholdende Attraa efter at lære alle Ting at kjende i deres rette Skikkelse. Løgn og Forstillelse maa være fremmed for ham: Aabenhed og Oprigtighed ere hans Hæderssmykke. Hauch var Sandhedens Ven«.

Vanskelig vil man ved en Frimurers Baare kunne udtale sandere Ord, og vanskelig vil man kunne finde en Mand, over hvem de med større Ret kunne siges, end den Mand, hvis lange, virksomme og daadrige Liv her skal skildres.

Adam Wilhelm Hauch er født i Kjøbenhavn den 26de September 1755. Hans Fader var den fem Aar tidligere adlede Generallieutenant Andreas von Hauch, senere Eier af Herregaarden »Kongsdal«; Moderens Navn var Sophie, født v. Styrup. Faderen stod i høi Gunst hos Kongen, som blandt Andet viste dette ved i Sønnens femte Leveaar at udnævne ham til Fændrik og i hans tiende Aar at forfremme ham til Premierlieutenant ved det norske Livregiment Dragoner.

Fra Vuggen af var han altsaa bestemt til Krigerstanden, men skjøndt han ogsaa i denne Stilling viste sin Dygtighed, var det dog ikke her, at han paa sin lange Livsvandring skulde høste de skjønneste Laurbær.

Hans Fader lod ham fra hans tidligste Ungdom faa en god og omhyggelig Opdragelse, saa at han i 1771, ikke sexten

Aar gammel, som privat Dimittent fik sit akademiske Borgerbrev som Student ved Kjøbenhavns Universitet. Men Studenten var jo allerede Lieutenant, og han helligede sig derfor strax til den militaire Stand, idet han ogsaa her søgte at uddanne sine Kundskaber. Allerede i 1775 blev han forsat til Hestgarden, Aaret efter udnævnt til Kammerjunker og det paafølgende Aar forfremmet til Ritmester.

Lykken smilede saaledes til ham, men den gjorde ham hverken fortumlet eller lad. Stolthed kjendte han ikke til, Ladhed var Noget, der fremfor Alt var hans virksomme Natur fremmed. Som Militair fandt han i Danmark ingen praktisk Virkekreds, og da derfor den baierske Sukcessionskrig var udbrudt, søgte han om Tilladelse til at deltage i Felttoget under Frederik den Stores Anførsel. Ved kgl. Resol. af 12te August 1778 blev hans Ansøgning bevilget, og han fik Ansættelse i det preussiske Kavalleri. Skjøndt Felttoget ikke blev ført med stor Kraft, fik den unge Mand dog Leilighed til at give Prøver paa Mod og Dristighed, men neppe fik han i 1779 at vide, at Freden faa Dage senere skulde sluttes, førend han strax forlod den preussiske Leir og benyttede den resterende Tid af Permissionen til en kortere Reise i Tydskland og Frankrig, fra hvilken han allerede samme Aar vendte hjem til Danmark. Efter Hjemkomsten steg han atter hurtig ad Rangstigens Trin. I 1782 fik han Majors Karakter og Kammerherretitlen. Aaret efter blev han udnævnt til Staldmester, og endelig blev han i 1784 Sekond-Major.

Krigeren glemte dog ikke Videnskaberne. Den grundige Opdragelse, som Hauch havde faaet, havde givet ham en saadan Forkjærlighed for boglige Sysler, at han anvendte al sin Fritid i Videnskabens Tjeneste. Derfor var han ogsaa i disse Aar en sjelden Gjæst ved Hoffets Forlystelser, og derfor søgte han og fandt tillige talrige Venner blandt Landets Lærde. Naturvidenskaberne, og da navnlig Fysiken, nærede han størst Interesse for, og i Peter Christian Abildgaard fandt han den Mand, som kunde veilede ham og bibringe ham Kjærlighed

til det Fag, han satte høiest. Han indsaa imidlertid snart, at han enten maatte forsage Naturvidenskaberne eller opgive Krigerstanden, saafremt han vilde drive sine Studier til noget Mere end en blot og bar Dilettantisme, og Valget var for ham ikke vanskeligt. I 1786 udtraadte han af Militair-Etaten, og da han nu kun havde sit Staldmester-Embede at passe, var der givet ham bedre Tid end forhen til at gjøre kemiske og fysiske Experimenter.

Paa hin Tid, hvor saa meget af det Gamle og Bestaaende maatte vige for de nyere Ideer og Anskuelser, var der ogsaa en stærk Gjæring blandt Udlandets Kemikere. De nye Theorier truede med rent at fortrænge de gamle, og Hauch, som saa, at han for at følge med Tiden og dens forskjellige Brydninger i videnskabelig Henseende vilde kunne høste Nytte af at reise i Udlandet, forlod da Hjemmet i 1788. Over Danzig gik han først til Polen og Galizien for i sin Egenskab af Kongens Staldmester at undersoge disse Landes Hesteavl, men da dette Arbeide var tilende, helligede han udelukkende de videnskabelige Sysler den ovrige Del af Reisen. Han gjorde et Ophold i Berlin, besøgte det nordlige Tydskland, gjæstede derpaa Holland og tog endelig til England, hvor han i nogle Maaneder høstede et stort videnskabeligt Udbytte. Derfra reiste han til Paris, hvor han vilde slaa sig til Ro i længere Tid, men i dette Forsæt blev han forhindret, idet en kgl. Ordre det følgende Aar kaldte ham tilbage, for at han kunde overtage den øverste Bestyrelse af den kongelige Staldetat.

Efter sin Hjemkomst giftede han sig i Vinteren 1789 med Froken Wibecke Magdalene v. Brockenhuus, og i sit lange Ægteskab havde han kun en Sorg, at hans Hustru ikke skjænkede ham nogen Livsarving.

Under sit Ophold i London i 1788 blev Hauch Medlem af den ærv.·. Frimurer-Orden, idet han optoges i den derværende St. Joh. ▭ Pillegrim. Det nye Samfund, i hvilket han var indtraadt, tiltalte ikke alene hans Hjerte, men ogsaa hans Forstand, og efter sin Hjemkomst tiltraadte han den 29de

Dcbr. 1790 den herværende St. Joh. ▭ Z.·. t.·. N.·., af hvilken han snart blev et meget virksomt og fremragende Medlem.

Kun et Aar havde han omtrent været borte, men han havde vidst at nytte Tiden, og det mindste Udbytte af Reisen var ikke det, at han havde stiftet Bekjendtskab med mange af Datidens mest udmærkede Naturforskere. Blandt disse vare især Priestley, Cavendish og Herschel i London, Lavoisier i Paris.

Navnlig det sidste Bekjendtskab var af indgribende Betydning for ham som Videnskabsmand. Som Slutningen af det forrige Aarhundrede i saa mange Retninger var Vidne til, at de nye Ideer brød over alle Diger og kuldkastede eller knuste det Bestaaende, saaledes skete der ogsaa paa Kemiens Omraade en stor Omvæltning, der ikke afsluttedes uden heftige Brydninger mellem Forkæmperne for de nye Theorier og Forsvarerne for de gamle Anskuelser. Man havde i over et halvt Sekulum hyldet det af Stahl grundlagte, saakaldte »flogistiske« System, der i sin Tid havde været det bedste, men som efterhaanden ikke kunde passe til de talrige Opdagelser, der skete paa Kemiens Omraade. Først søgte man at passe de nye Theorier ind i det gamle Systems Folder, men da Opdagelserne bleve for mange, kunde dette ikke længere gaa, og Brydningen mellem det Gamle og det Nye kunde da heller ikke udeblive. Det blev Lavoisier, som blev kaldet til at være de nyere kemiske Ideers Banebryder. Det af ham fremsatte nye System bragte Kemikerne i alle Lande i Fyr og Flamme; Videnskabsmændene delte sig i to Leire, og der blev kæmpet med Bitterhed saavel for det gamle som for det nye System. Sandheden gaaer altid af med Seiren, og saaledes var det ogsaa her. Lavoisiers System overvandt al Modstand og blev tilsidst antaget som Dogme af alle Kemikere. Et af Stridens heftigste Tvistepunkter havde været Spørgsmaalet om Vandets Sammensætning. Den nye Lære — skriver Br.·. H. C. Ørsted i sin i Videnskabernes Selskab holdte Mindetale over Hauch — antog med Rette, at Vandet har to Bestanddele, en brændbar og en ildnærende,

som hver for sig ere Luftarter, men frembringe Vand og intet Andet end Vand, naar deres Grundstoffer bringes til at indgaa Forening. Denne Lære, hvorved Vandet skiltes ved sin gamle Ret til at betragtes som et Element, fandt ivrige Modstandere. Det godtgjordes ved Forsog, at den nye Lære om Sammensætningen var rigtig, men Modstanderne søgte at svække Forsøgenes Beviskraft ved andre Forsøg. Hauch, der som sagt havde kjendt Lavoisier personlig, fulgte selvfølgelig hele denne videnskabelige Strid med den storste Interesse, og for at komme til Klarhed om, hvor Sandheden var, besluttede han sig til selv at prøve sig frem. Med Alvor og Omhyggelighed skred han til Arbeidet, og det lykkedes ham snart at paavise, at man ikke erholder Luft af Vandet, naar man med Forsigtighed leder det gjennem et glødende Metalrør. Tillige godtgjorde han ved sine Experimenter, at naar Tilhængerne af Stahls System havde paastaaet, at Vandet ved Ildens Paavirkning kunde omdannes snart til en, snart til en anden Luftart, saa forholdt denne Paastand sig ikke rigtig, thi ganske vist kunde man faa Luftarter af Vand, naar det lededes gjennem glødende uglaserede Lerrør, men dette Resultat opnaaedes kun derved, at de talrige fine Mellemrum i Lerrørene tillod de gjennemstrømmende Vanddampe at trænge ud. Hans Forsøg bleve hilsede med stort Bifald, men han vogtede sig vel for at lade dem fremtræde med nogen Ostentation; han sluttede sig ikke til noget af Partierne, men experimenterede kun og lod sine Forsog tale for sig.

I 1791 blev han den 5te Februar Medlem af det kgl. danske Videnskabernes Selskab, og han var et alt Andet end uvirksomt Medlem, hvorom Selskabets Skrifter bære Vidne. Over et Tidsrum af ti Aar indsendte han en Mængde meget interessante og lærerige naturvidenskabelige Afhandlinger til Selskabet, og blandt disse skulle vi her kun nævne nogle enkelte: 1) Forsøg til et forbedret Udlade-Elektrometer, med to Kobbere, 2) Undersøgelse om Vandets Bestanddele, 3) Beskrivelse af en ny Luftprøver, med Kobber, 4) Beskrivelse over en for-

bedret Gazometer eller Luftmaaler, med Kobber, 5) Beskrivelse over den saakaldte brændende Harmonika, 6) Theori om Bidselstængernes Anvendelse, 7) Om Tordenveir i Norge, o. s. v., 8) Oversigt over Ligheden og Uligheden mellem Galvanismen og Elektriciteten samt Undersøgelse om, hvorvidt Vandet kan ansees for et sammensat Legeme eller ikke. De fleste af disse Afhandlinger havde Forfatteren den Glæde senere at se oversatte paa flere fremmede Sprog.

Samtidig med sin Forfattervirksomhed begyndte han at anskaffe sig en meget stor Samling Instrumenter, der efterhaanden voxede til at faa en for Videnskaben ikke ringe Betydning. Denne Instrumentsamling, som han omfattede med en sjelden Interesse lige til sit Livs sidste Time, og af hvilken han kort før sin Død udgav en Beskrivelse, var opstillet paa en sjelden smuk og overskuelig Maade, og i sit fysiske Kabinet var det ham i længere Tid en stor Glæde at holde Foredrag for Tidens yngre Videnskabsmænd, som med Interesse lyttede til de klare Tanker, der udgik fra den høitbegavede Mands Læber. Paa denne Tid, i 1794, var det ogsaa, at han udgav sin store Lærebog i to Dele, »Begyndelses-Grunde til Natur-Læren«, hvori han tog Lavoisiers Parti og bekæmpede det flogistiske System. Lærebogen, som optoges med saa stort Bifald, at der faa Aar efter maatte foranstaltes en ny Udgave af den, udkom i to tydske og en svensk Oversættelse.

Kongen, som allerede i 1793 havde hædret den talentfulde Videnskabsmand med Danebrogsordenens Storkors, udnævnte ham det paafølgende Aar til Hofmarschal. Thi for Hauch syntes Tiden altid at kunne slaa til, og hvor mange Forretninger man end i Aarenes Løb overlæssede ham med, lod han dog aldrig til at være overbebyrdet. I sin Stilling som Hofmarschal fandt han en vid Mark for sin Handlelyst. Hofholdningen, der tidligere havde været ført paa en mere end overdaadig Maade, ledtes af ham ind i det rette Spor; Husholderiskhed maatte der for ham fremfor Alt til, og han vidste at indføre et Sparsomheds-System, der dog ikke havde

Noget med Karrighed at bestille. Han havde et vaagent Øie med alle Indtægter og Udgifter, Orden og Akkuratesse vare hans Løsen, Fasthed i Administrationen og ubetinget Lydighed for enhver Ordre hans Lov.

Da han derfor af Majestæten ved Saisonens Begyndelse i 1794 blev udnævnt til Chef for det kgl. Theater og Kapel, førte han alle sine Theorier over paa de nye Forhold, hvor de som oftest kun passede mindre godt. Hans store Talent i administrativ Henseende havde været hans Adkomst til Posten, thi han havde aldrig beskjæftiget sig videre med dramatisk Kunst og Poesi, og hans hele Kjendskab til Skuepladsen bestod deri, at han i Kronprindsens Følge besøgte Theatret eller indfandt sig der, naar Jomfru Astrup optraadte. Hans to Meddirekteurer vare Edvard Storm, som døde en Maanedstid senere og efterfulgtes af Kjerulf, og Thomas Thaarup. Men Hauch var her som overalt den ene Styrende. Alt skulde gaa rask fra Haanden, nye Stykker skulde opføres, ligegyldigt hvem der var Forfatter; kunde man ikke prøve om Dagen, maatte man tage Natten til Hjælp, og var der ingen nye Kostumer, skulde man hjælpe sig med de gamle Pjalter i Garderoben. At Kunsten ikke gavnedes ved en saadan Bestyrelsesmaade, er klart nok, og at Skuespillerne heller ikke vare tilfredse med en Chef, der vidste at hævde sin Myndighed, er lige saa indlysende. Men desuagtet saa de dog op til ham; vel kunde han med sin fornemme Mine ofte bringe dem til Fortvivlelse, men gjorde de punktlig deres Pligt, var han dem god, og havde han lovet dem Et eller Andet, da vidste de, at det altid blev opfyldt. I fire Aar varetog han denne Post, men fratraadte da efter eget Ønske og blev i November 1798 udnævnt til Overhofmarschal.

Efter Krigens Udbrud mellem Danmark og England i 1801 begjærede Studenterne ved Kjøbenhavns Universitet at organiseres for at deltage i Hovedstadens Forsvar. Deres Begjæring opfyldtes, og i Spidsen for de akademiske Borgere, der fik Navn af Kronprindsens Livkorps, blev Hauch stillet. Den vanskelige Opgave at være Øverstbefalende over et Korps af en saadan

Natur løste han saavel til sine Undergivnes som til Kronprindsens Tilfredshed, og da Korpset indtil videre opløstes ved en kgl. Resolution af 17de Juli s. A., hed det i denne Skrivelse: »Vi have og med særdeles Tilfredshed erfaret, at det har fuldkommen svaret til Vores Forventning, og med uafbrudt Flid og Anstrengelse, under Anførelse af dets nidkjære og fortjente Kommandeur og hans Officerer, søgt at dannes til ligesaa duelige som kjække Forsvarere.«

Hermed var Hauchs Funktion som Chef for Studenterkorpset dog ikke til Ende. Da Englænderne i 1807 besluttede at overfalde Hovedstaden, opfordrede Kronprindsen ved en Skrivelse af 11te August s. A. til Direktionen for Universitetet og den lærde Skole Studenterne ved Kjøbenhavns Universitet til paany at træde sammen under Navnet Kronprindsens Livkorps. Skrivelsen sluttede saaledes: »Dette Korps skal anføres af den saa almindelig agtede Overhofmarschal Hauch.« Han vedblev nu at være Chef for Korpset og fratraadte først efter sin derom indgivne Ansøgning den 17de Marts 1814, idet han samme Dag blev udnævnt til Marschal for de kgl. Ordener.

I 1801 kaldtes han atter tilbage til det kgl. Theaters Bestyrelse for at søge at hjælpe paa Theatrets fortvivlede Pengestatus, og i denne Stilling maatte han, vistnok meget mod sin Villie, blive i ti Aar, indtil han endelig fik sin Afsked i 1811. Men medens Administrationen saaledes i flere Retninger nød Godt af hans Indsigt, led Videnskaben derunder, og han maatte for største Delen fra disse Aar ophore med sin Forfatter-virksomhed.

Den 17de Marts 1802 blev Hauch udnævnt til Chef for Kunstkamret og den 12te Januar 1803 til Chef for det kgl. Mønt- og Medaille-Kabinet, som han strax satte paa en bedre Fod. I Kunstkamret var hans Virksomhed af en Natur, som fik Indflydelse i mange andre Henseender. Her var samlet alle mulige forskjellige Slags Ting; der var ingen Plan for det Hele, og Museet var egenlig mere et Raritetskammer end en Samling af virkelig Værdi; Hauch vidste da at omgive sig med Fagmænd,

og ved disses Bistand bragte han Orden i det Hele. Alt Værdiløst blev fjernet, Malerierne udskilte, og man dannede det Museum, af hvilket senere det nuværende oldnordiske Museum og det ethnografiske Museum ere fremstaaede. Paa Hauchs Forslag gav Kongen Tilladelse til, at Malerierne herfra og fra de kgl. Samlinger maatte udgjore et Billedgalleri, der blev tilgængeligt for det store Publikum, og da senere den Hjelmstjernske Portraitsamling af berømte Danske var bleven skjænket Kongen af Hjelmstjernes Datter, Grevinde Rosencrone, foreslog Hauch at danne en historisk Portraitsamling paa Frederiksborg Slot, Det er bekjendt nok, hvor udmærket denne Samling var, og det var et i mange Henseender uerstatteligt Tab, da den for en stor Del ødelagdes ved Frederiksborg Slots Brand. Man skylder ligeledes Hauch, at der paa Rosenborg Slot blev indrettet en Samling, som skulde bestaa af Gjenstande til Erindring om Kongerne af den Oldenborgske Stamme, og ligeledes har han en væsenlig Del i, at Landet besidder den smukke historiske Vaabensamling, som opbevares i Tøihuset.

Det kunde føre for langt, hvis vi her nærmere vilde dvæle ved enhver af de Kommissioner, i hvilke Hauch har havt Sæde, eller ved alle de forskjellige Institutioner, han stod i Spidsen for. Kun nogle enkelte af dem skulle derfor fremhæves. Han var Chef for det kgl. Museum for Naturvidenskaberne og for det store kgl. Bibliothek, af hvilket han udskilte den store og værdifulde Kobberstiksamling, som ved Sagkyndige blev nøie revideret og fik en egen Bestyrer. Han blev i 1807 valgt til Præsident i det kgl. Selskab til Veterinairkyndighedens Fremme, afløste i 1831 Schimmelmann som Præsident i det kgl. Videnskabernes Selskab, var første Medlem af Direktionen over Stutterivæsenet og Veterinairskolen, af Kommissionen angaaende de i Danmark værende Oldsagers Bevaring, af Bestyrelsen for Samfundet til det danske Literaturs Fremme, af Selskabet til moralsk fordærvede Personers Forbedring, Æresmedlem af Akademiet for de skjønne Kunster, af det kgl. medicinske Selskab i Kjøbenhavn samt Æresmedlem eller ordenligt Medlem

af flere udenlandske Selskaber, og endelig var han Medlem af Direktionen over det kgl. Institut for Blinde.

Ved denne hans sidste Virksomhed maa vi standse et Øieblik, thi vi komme her til en ny Side af hans Liv, nemlig hans Virken som Medlem af Selskabet »Kjæden«. Som bekjendt er der her i Danmark kun to hemmelige Selskaber, Frimurer-Ordenen og Kjæde-Ordenen. Vi have seet, hvorledes Hauch var et fremragende Medlem af det første Selskab, og vi ville nu kaste et Blik paa, hvad han har virket og udrettet som Medlem af det sidstnævnte.

Kjæde-Ordenen »De tre Vise af Østerland« er gammel her i Landet. Paa den af Ordenen i April 1863 udgivne Matrikel nævnes Ordenen som »fornyet den 27de November 1774,« uden at der nærmere angives, naar den først har begyndt sin heldbringende Virksomhed her i Landet, thi om end Hemmelighedens Slør er bredt over dette Selskab, saa er det dog vitterligt, at det har virket med en stor Menneskekjærlighed og udrettet meget Godt ikke alene for Hovedstaden, men for hele Landet. Hauch blev allerede i en tidlig Alder Medlem af Kjæde-Ordenen, og efter at have gjennemgaaet de forskjellige Grader afløste han den 1ste December 1798 *Prof. med.*, Etatsraad M. Saxtorph som Ordenens Stormester. Denne Hæderspost beklædte han til sin Dødsdag, og han var altsaa i henved fyrgetyve Aar den, der ledede Ordenens Anliggender til Held og Velsignelse for de Ulykkelige og Forladte, til Ære og Hæder for »Kjæden.« Han var saaledes den, som ved sin Indflydelse i Aaret 1813 bevirkede, at Kjæde-Ordenen, som selv savnede et Lokale, fik Tilladelse til at benytte ═'s Sal til sine Samlinger, og da Sognepræsten ved Garnisons Kirke, Taleren i ═ Fr.·. z.·. g.·. H.·., Br.·. Christian Brorson i Aaret 1811 først meddelte Hauch sin Plan om, at Kjæde-Ordenen burde virke til de Blindes Fremme, da modtog Hauch ikke alene Planen med stor Glæde, men han bidrog ogsaa ved sin store Indflydelse til at bringe den frem i Verden og sætte den i Værk paa en god og kraftig Maade.

»Institutet for Blinde« stiftedes som sagt i 1811, og det er bekjendt nok, hvor Meget det skylder Kjæde-Ordenen. I Aarenes Løb steg imidlertid Trangen til en Udvidelse, og ved Lov af 11te Januar 1857 oprettedes da det saakaldte nye »Kongelige Blindeinstitut«, i hvilket Eleverne fra det gamle Institut optoges det følgende Aar. Den Pragtbygning, som da opførtes efter Etatsraad Meldahls Tegning, er tilligemed Inventariet bekostet af Kjæde-Ordenen, som af sine Midler anvendte ikke mindre end 74000 Rd. hertil, foruden hvad Byggegrunden kostede. Men derfor har denne Orden ogsaa Ret til at deltage i Institutets Bestyrelse gjennem Valget af to af de fem Bestyrelsesmedlemmer og til at besætte 18 af de 60 Elevpladser i Institutet. I 1826 var Hauch ligeledes den, der hovedsagelig udvirkede, at »Forsørgelsesanstalten for Blinde« oprettedes, og her underholdes nu ti Fruentimmer og tre Mandfolk for »Kjædens« Regning. Senere, dog først i Efteraaret 1861, aabnedes det med Forsørgelsesanstalten i Forbindelse staaende »Asyl for blinde Born,« og Anstalten eier nu en Kapital af over 50000 Rd. Dog hermed ere Hauchs Fortjenester af denne Orden ikke forbi. I de strenge Vintre tænkte han ofte paa dem, som hungre, og hans ædle Aand fattede da den smukke Plan, der i Vinteren 1829—30 paa en saa velsignelsesrig Maade traadte ud i Livet som »Bespisningsanstalten for Trængende i Kjøbenhavn.« Kjæde-Ordenen satte paa hans Opfordring Foreningen i Gang, og den bestaaer endnu den Dag idag, idet den har affødt flere lignende i Kjøbenhavn og vore største Kjøbstæder. Der uddeles fra den hver Vinter over 100,000 Portioner varm Mad til Stadens Fattige, som vist ofte i deres stille Sind have velsignet den Mand, som gav Impulsen til denne Kjærlighedsgjerning.

Thi kjærlig var Hauch. Den anstandsfulde, stolte Adelsmand skjulte bag sit fornemme Ydre et Hjerte, som følte varmt for Nød og Elendighed, og hvor han kunde, lindrede han Sorg og Smerte. Herpaa kan hans Virksomhed i Frimurer-Ordenen

ogsaa opvise talrige Exempler, saafremt man vilde og kunde fremføre dem.

Efterhaanden var Hauch i ▭ stegen til de høieste Værdigheder. Saaledes blev han i Efteraaret 1818 af den høiv.·. General-Stormester, Landgrev Carl af Hessen-Kassel, udnævnt til *Commissarius magn.·. mag.·.* ved ▭ Direktoriet og det paafølgende Aar til gammelskotsk Overmester og Præsident i det gammelskotske Frimurer-Direktorium. Samme Aar modtog han i en Lærl.·. ▭ i Fr.·. z.·. g.·. H.·. den 17de Marts Søster ▭'s Ærestegn. Ved hans Medvirkning kjøbte den skotske ⊠ C.·. t.·. L.·. i 1833 for en Sum af 1000 Rdl. Sølv i kgl. Obligationer en Seng i Vartou for et Mandfolk, efterat den samme ⊠ allerede ti Aar tidligere havde kjøbt en Seng sammesteds for et Fruentimmer.

I Tidens Løb var Hauch imidlertid, som naturligt var, ogsaa naaet til de høieste Embeder i Landet. I 1814 blev han Marschal for de kgl. Ordener, 1817 Ridder af Elefanten, 1824 fik han Rang med Geheime-Statsministre, 1828 blev han Overkammerherre og 1831 Vicekantsler for de kgl Ordener.

Den 11te November 1821 feirede han sit halvhundredaarige Jubilæum som Embedsmand i Statens Tjeneste, og blandt de Æresbevisninger, der vistes ham paa denne Dag, bør det ikke glemmes, at Universitetet hædrede ham med et Æresdiplom som *Doctor philosophiae.*

Dog, Tiden kom ogsaa, da denne Mand skulde bortkaldes fra sit lange, daadrige og anstrengende Liv. I sit 82de Aar begyndte den kraftfulde Olding at skrante, han kastedes paa Sygeleiet og udaandede endelig efter fem Maaneders Sygdom den 26de Februar 1838. Den 6te Marts førtes hans Lig til Holmens Kirkes Kapel for at bisættes der ved Siden af hans bortgangne Hustrues, og en talrig Skare af Br.·. Br.·. samledes da i Sørgehuset for at bevise ham den sidste Ære. Her blev afsunget et af Br.·. C. H. Visby forfattet »Farvel« til Melodi af Br.·. Fr. Kuhlau, og Taler holdtes af Br.·. Visby og Br.·. Brorson.

I ▭ mindedes den afdøde Hædersmand paa en ligesaa smuk som værdig Maade. Det høiv.·. gammelskotske Frimurer-Direktorium udstedte den 10de Marts en Kundgjørelse om, at samtlige Medlemmer af den gammelskotske ⊠ og af St.·. Joh.·. ⧉ skulde anlægge og bære Sorg, indtil Storsørge-▭ var bleven afholdt, ligesom inden den Tid ingen Taffel-▭ maatte finde Sted.

Storsørge-▭ afholdtes da den 4de April 1838 under Forsæde af den nyudvalgte gammelskotske Overmester, Justitsraad og Raadmand, Br.·. A. C. Riis-Lowson. Ved Overmesterens høire Side sad den høiv.·. General-Stormester, Prinds Christian Frederik, og Sæde i Ø.·. havde desuden de høiv.·. Br.·. Br.·. Landgreve Wilhelm til Hessen-Kassel og Generalmajor J. H. Hegermann-Lindencrone, den sidst afgangne ordf.·. M.·. i ▭ Z.·. t.·. N.·. Efterat ▭ var aabnet paa sædvanlig Maade, blev en Kantate til Musik af Br.·. A. P. Berggreen afsungen af Br.·. Br.·., hvorpaa Br.·. C. H. Visby, der ved denne Leilighed fungerede som Stor-▭'s Taler, holdt Talen over den Afdøde. Efter ham talte paa Tydsk den anden Stor-Forstander, ord.·. M.·. i ▭ Fr.·. z.·. g.·. H.·., Pastor C. L. H. Hamburger, og endelig havde Br.·. Br.·. Brorson og H. C. Ørsted Ordet, idet den Sidste meddelte, at Videnskabernes Selskab vilde lade præge en Medaille til den Afdødes Erindring, hvilken ogsaa Br.·. Br.·. kunde erholde.

Virtus sola nobilitas havde Hauch taget til sit Valgsprog, og ligesom hans Vaabenskjold med Rette bar tre Hjerter i sig, saaledes var hans Valgsprog ogsaa Rettesnoren for hele hans Livs Gjerning.

Det foranstaaende Portrait, til hvilket Originalen findes i ▭, viser os Hauch i hans kraftfuldeste Alder, iført Staldmester-uniformen, som han saa gjerne bar, da han omfattede denne ene Side af sin Virksomhed med stor Forkjærlighed. Han var af Middelstørrelse — siger Ørsted i sin Mindetale om ham, — dog snarere stor end lille. Hans Legeme var veldannet og stærktbygget, lige langt fra Fedme og Magerhed. Ansigtet var stort, med stærke, veldannede mandige Træk, hvori Fastheden

ikke manglede Blidhed. De skjønne brune Øine vare ildfulde og talende. Hans hele Holdning var smuk, saaledes som man kunde vente det af et veldannet stærkt Legeme, hvis Kræfter fra Ungdommen af vare uddannede ved ridderlige Øvelser. Hans Sundhed var stærk og vedligeholdt sig indtil hans sidste Sygdom. Endnu i hans firsindstyvende Aar kunde man fristes til at antage ham for en Mand, som ikke var over de tredsindstyve. Hans Aand var kraftfuld og udmærket ved et lykkeligt Forhold mellem de forskjellige Evner. Hans aandelige Væsen passede vel til det Legemlige. Det var, som om to Magter kæmpede om at besidde ham: paa den ene Side Statstjenesten og Borgersamfundet, paa den anden Side Videnskaberne. For begge havde han udmærkede Evner, men det var for hine, han især havde uddannet dem, saa at han snarere maatte betragtes som en meget begavet Forretningsmand, der opoffrede sin Fritid til Videnskaberne, end som en Videnskabsmand, der henreves af Forretningslivet. Havde Opdragelse og udvortes Kald ikke ført ham saa vidt i den ene Retning, vilde han sikkert have virket mere i den anden. Hans Karakter var fast uden derfor at have Noget af den Uboielighed, der lukker Adgangen for bedre Overbevisning. Han ønskede, at det Rette maatte ske, og lod sig derfor let overbevise ved Grunde. I Omgang forbandt han den rene Sjæls Jævnhed, Ligefremhed og Venlighed med Hofmandens Verdenstone og Anstand. Vi kunne slutte med den trøstelige Sandhed, at den fortræffelige Mand er bleven paaskjønnet efter sit Værd.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Etatsraad Kammeradvocat

JOHAN MARTIN SCHÖNHEIDER.

JOHAN MARTIN SCHØNHEYDER.

Den 9de Juli 1831 døde i Kjøbenhavn en aldersvagen Hædersmand, som gjennem hele sit lange, virksomme Liv havde været Gjenstand for Høiagtelse af alle de Mange, med hvem han i Tidernes Løb var kommen i Berøring.

Denne Mand var Konferentsraad, Høiesterets-Assessor Johan Martin Schønheyder. Han saa Dagens Lys den 4de Februar 1752 i Kjøbenhavn, hvor Faderen, Johan Frantz Gottlieb Schønheyder fra Hadersleb i Sønderjylland var »beromt anset« Borger og Købmand. Moderen Ida Birgitte Marie, født 1759 fødte Søn med sin [illegible] at Broderen Johan [illegible] blev Biskop i [illegible] for Alder at kun [illegible] dimitteret til Kjøbenhavns Universitet. Frods [illegible] Studenten have havt et ikke ubetydeligt Fond af klassiske Kundskaber, thi efter *examen artium* nød han den Ære samme Aar at holde den ved de saakaldte *honores* da brugelige [illegible] *tium artium*.

Det følgende Aar absolverede Studenten Schønheyder den filosofiske saakaldte uden Examen med bedste Karakter og [illegible] paa det Studium, som senere skulde [illegible] saa megen Berømmelse og Hæder. Han [illegible] Universitetets [illegible] — som han [illegible] det kgl. Ordens Kapitel indsendte *vita* — [illegible] hvilke [illegible] at høre Professorerne Hans, der [illegible] blev

JOHAN MARTIN SCHØNHEYDER.

Den 9de Juli 1831 døde i Kjobenhavn en alderstegen Hædersmand, som gjennem hele sit lange, virksomme Liv havde været Gjenstand for Hoiagtelse af alle de Mange, med hvem han i Tidernes Løb var kommen i Berøring.

Denne Mand var Konferentsraad, Hoiesterets-Assessor Johan Martin Schonheyder. Han saa Dagens Lys den 4de Februar 1752 i Kjøbenhavn, hvor Faderen, Johan Frantz Gottlieb Schønheyder fra Ilmenau i Sachsen, var »berømmelig Kirurgus og Akkoucheur.» Moderen hed Mette Mossin. Den i 1752 fødte Søn nod sin første akademiske Undervisning af Broderen Johan Christian, som senere blev Biskop i Trondhjem, og af ham blev han i en Alder af kun tretten Aar dimitteret til Kjøbenhavns Universitet. Trods sin Ungdom maa Studenten have havt et ikke ubetydeligt Fond af klassiske Kundskaber, thi efter *examen artium* nød han den Ære samme Aar at holde den ved de saakaldte *honores* da brugelige *gratiarum actionem.*

Det følgende Aar absolverede Student Schønheyder den filosofiske eller saakaldte anden Examen med bedste Karakter og tog derpaa strax fat paa det Studium, som senere skulde indbringe ham saa megen Berømmelse og Hæder. Han var en ivrig Tilhører i Universitetets Sale, men — som han selv fortæller i sit til det kgl. Ordenskapitul indsendte *vita* -- navnlig havde han Nytte af at høre Professor Dons, der senere blev

Etatsraad og Laugmand i Trondhjems Stift. Dennes Foredrag vare saa grundige og klare, at de overflødiggjorde enhver Manuduktion, og udelukkende ved egen Forberedelse og eget Studium meldte den tyveaarige Student sig til den latinsk-juridiske Embedsexamen, som han absolverede den 21de Februar 1772 med bedste Karakter saavel til den theoretiske som til den praktiske Prøve. Allerede forinden sin Examen var han bleven Medlem af det da i høi Grad blomstrende »juridisk-praktiske Selskab«, som lededes af Videnskabens ypperste Dyrkere, og han gav her de første Beviser paa det juridiske Skarpsyn og den omfattende Viden, der senere skulde føre ham saa vidt paa Embedsveien.

Paa den Tid kunde en Kandidat gjøre en anderledes hurtig Karriere end nutildags. Vi se Schonheyder kun otte Maaneder efter sin Embedsexamen at faa kgl. Bevilling til at være Prokurator ved Hof- og Stadsretten, og han har uden Tvivl ved sin Dygtighed og sjeldne Retskaffenhed snart vidst at skaffe sig et talrigt Klientel, ligesom han ogsaa erhvervede sig stor Anseelse saavel hos Retten som hos det plaiderende Publikum ved sine Indlæg i de Sager, der vare betroede i hans Hænder. Det bedste Bevis herpaa er, at han allerede to Aar efter sin Prokuratorbestalling, nemlig den 21de April 1774, udnævntes til Høiesteretsadvokat.

Nu var den to og tyveaarige Mand kommen paa sin rette Hylde. Hans Kundskaber, fremragende juridiske Dannelse og skarpe Opfattelse vare for gode til at opslides ved at føre Retssager af mere almindelig Natur ved Underretterne. En saadan Mand burde kun give sig af med de vanskeligste Spørgsmaal i Retsvidenskaben og ved sin logiske Deduktion søge at faa dem klarede for Landets overste Domstol. Sagerne udebleve heller ikke. I alle vigtige Retstvister henvendte man sig til ham, hans Klientel forogedes saa at sige Dag for Dag, og talrige Medborgere fandt hos ham virksom Bistand og satte med Fortrøstning deres Lid og Haab til hans dybe Indsigt, utrættelige Iver og strenge Retskaffenhed.

Han var Arbeidsomheden i egen Person, og skjøndt de Byrder, der lagdes paa hans Skuldre, skulde synes for tunge for en enkelt Mand, bar han dem dog med Lethed, ja, han vidste endogsaa at faa Tid til at adsprede sig paa en værdig Maade. Digtekunsten var tidlig bleven ham kjær, og navnlig var da Holberg hans Yndlingsforfatter. Han kunde sin Holberg omtrent udenad, og ikke alene i daglig Tale, men endogsaa i sin Virksomhed for Retten kunde han ikke undlade at indflette et eller andet Citat af Holbergs Komedier. Men han blev ikke staaende derved. Hans Interesse for Digtekunsten bragte ham tillige til at blive en hyppig Theatergænger, og herfra var paa den Tid Springet ikke stort til ogsaa at være Medlem af det saa bekjendte »Borups Selskab.« Snart blev han ikke alene Tilskuer i dette Selskab, som inden sine Vægge talte næsten alle Datidens mere fremragende Mænd, men Embedsmanden blev selv Akteur og traadte ikke uden Held op i flere af Holbergs Lystspil, hvorved han sikkert endnu mere udviklede sine rhetoriske Evner.

I »Dagen« for 1831 har Oehlenschlæger skrevet et smukt Digt til hans Minde, hvori det blandt Andet hedder om hans Virksomhed i »Borups Selskab«:

»Han dyrked Museme med Themis.
Næst Loven og den danske Ret
Var kjærest ham udødelige Holberg.
. . . . . der søgte han
Sin Aftenfryd paa Dagens travle Værk,
Og glædte sig ved Brødres Vid bag Masken,
Og bifaldt, med sin lydelige Latter,
Hvert ægte Træk, som kom fra sund Natur.
Selv tog han Del i Øvelserne;
Og naar han med vor Rotbøll traadte frem
I Holbergs Skuespil som Advokat
Og glimred med begeistret Munterhed, —
Da glæded os de Stores Ironi,
Og ret vi følte, hvad de var, for Alvor.

Denne Kjærlighed til Holberg og den dramatiske Kunst bevarede Hædersmanden til sin sidste Time. Hin Tid tillod, hvad vor Tid vanskelig vilde kunne forsone sig med, at en høitstaaende Embedsmand, en Mand, i hvis Hænder Utalliges Velfærd beroede, optraadte som Skuespiller og anvendte sine mødsommelig erhvervede Fritimer til at more Andre ved sin »Ageren.« Og dog svækkede det ikke hans Anseelse. Gradvis steg han op ad Rangsstigens Trin, og gradvis forøgedes hans Anseelse og den Agtelse, Alle nærede for hans Karakter.

»Han var en Retfærds-Mand — Veltalenhed,
Begeistring for den Undertryktes Sag
Lød paa hans Læber . . . .«

Ni og tyve Aar gammel blev Schønheyder Medlem af den ærv.·. Frimurer-Orden. Han blev optaget den 21de Februar 1781 i □ Z.·. t.·. N.·. og indskreven i Matriklen under Nr. 245. Med sine sjeldne Gaver kunde han ikke længe forblive staaende paa de nedre Trin, han indviedes snart i de høiere Graders Mysterier og blev et af □'s mest nyttige og fremragende Medlemmer. Hans sjeldne Svada gjorde ham selvskreven til at være Taler i □, og som saadan virkede han i en lang Aarrække i dette Samfund, som han til sin Dødsdag omfattede med den varmeste Interesse og Kjærlighed, og som han helligede hver Time af sin knapt tilmaalte Tid.

Den 28de September 1785 var Schønheyder bleven Kammeradvokat, og ved en kongelig Resolution af 27de December 1797 blev det ham forbeholdt at indtræde som Assessor i Høiesteret med Anciennetet i Henseende til Sæde og Gage efter den daværende yngste Assessor. Som Retskyndig nød han stor og fortjent Anseelse, en Anseelse, der tillige indbragte ham betydelige Summer. Mange vare de, som afæskede ham et Responsum i et eller andet tvivlsomt Spørgsmaal, og alle hans Afgjørelser bar Spor af hans dybe Kundskab og skarpe Opfattelse. Blandt disse hans Responsa er der et, som har faaet en vis literairhistorisk Berømmelse. Baggesen havde i An-

ledning af Skuespiller Hans Christian Knudsens storartede Begravelse indrykket følgende Epigram i »Danfana«:

»Stands, Axelstad, i Sort, paa Gravens Rand,
Og tænk Dig om, før selv Du ligger:
Hvad er Dig, svar mig! Konge, Folk og Land,
Naar Du begraver som din største Mand
Din første Gjøgler og din bedste Tigger.«

Epigrammet vakte stor Forargelse i Kjøbenhavn, thi den Afdøde var ikke alene en udmærket dramatisk Kunstner, men havde ogsaa ved sine talrige Reiser i Danmark og Norge i samfulde femten Aar indsamlet henved 300,000 Rdlr. til dem, der havde lidt mest ved Fædrelandets ulykkelige Krige. Schønheyder blev af Student Peder Hjort privat opfordret til at afgive et Responsum over dette Epigram, og hans Afgjørelse, der findes aftrykt i Molbechs »Athene« 7de Bind, gik Baggesen stærkt imod. Han ansaa det for givet, at den Afdødes Familie ved en Sagsanlæggelse vilde kunde faa Forfatteren idømt en betydelig Straf for at have kaldt Knudsen »en Gjøgler« og »en Tigger.«

Den 8de August 1781 indtraadte Schønheyder i Ægteskab med Johanne Margrethe Smith, en Datter af Stiftsprovst, *Dr. theol.* Smith i Christianssand, og dette Ægteskab, hvori der fødtes ham fem Børn, hengled i huslig Ro og Lykke, indtil hans Hustru bortkaldtes den 26de October 1822. Paa Kongens Fødselsdag i 1803 var han bleven udnævnt til virkelig Justitsraad, to Aar senere blev han den 12te Juli Etatsraad, og endelig blev han paa Kongens Fødselsdag i 1809 dekoreret med Danebrogsordenens Ridderkors.

Til dette Ridderkors knytter der sig en Historie, der i visse Hensender kaster et udmærket Lys over hans Karakter og viser, at Rahbek havde Ret, naar han i sit Digt til hans Ære sagde: »Thi Sandhed og Retfærdighed han havde valgt sig til Ledsager.«

Da den engelske Hær i 1807 gjorde Landgang paa Sjælland, flygtede alle Øvrighedspersoner i Kjøbenhavns Amt i største Skyndsomhed ind til Hovedstaden og lod Amtets Beboere skjøtte sig selv. Den engelske General Cathcart henvendte sig da til tre bekjendte Mænd i Kjøbenhavns Omegn, Grev Schulin paa Frederiksdal, Etatsraad de Coninck paa Dronninggaard og Pastor Rønne i Lyngby, idet han underrettede dem om, at den engelske Armee maatte have Mad og Fourage. Vilde Beboerne i Amtet godvillig levere Fjenden alt det Fornødne, da var man rede til at betale for det; i modsat Tilfælde vilde Egnen blive plyndret. De tre Mænd fik Tilladelse af Generalen til at sende en Kourer ind til Kjøbenhavn for at anmode den bortflygtede Øvrighed om at vende tilbage og selv tage Bestemmelse, men Koureren vendte hjem med den Besked fra Amtmanden, at han agtede at blive indenfor Kjøbenhavns Volde, og at den Mand, som vilde række Fjenden en hjælpsom Haand, var en Landsforræder,

De tre ovennævnte Mænd traadte da sammen og dannede en Kommission, som snart blev enig om af to Onder at vælge det mindste. De bereiste Omegnen, skaffede den nødvendige Proviant til Englænderne, og den rige Etatsraad de Coninck stod stedse i Forskud og hjalp Bønderne. Herved blev det velhavende Amt forskaanet for en Plyndring, der vilde have forvoldet overordenlig stor Skade til ingen Nytte. Der blev optaget en Protokol over alt det Forefaldne, og da Fjenden var draget bort, indsendte de Tre denne Protokol til Kancelliet. Cold, som da var Præsident, takkede dem for deres Uleilighed, men skyndte sig med at indberette det Passerede til Kong Frederik den Sjette, idet han samtidig androg paa, at de maatte blive straffede som Landsforrædere. Kongen beordrede øieblikkelig en Kommision nedsat for at dømme de tre Mænd, og samtidig gav han Ordre til at hensætte de Anklagede i Citadellet.

Denne sidste Ordre blev dog ikke udført. Pastor Rønne blev suspenderet, Etatsraad de Coninck, som af Græmmelse

fik et apoplektisk Anfald, fik Tilladelse til at maatte opholde sig i sin Gaard i Bredgade, og Grev Schulin fik Stuearrest paa Frederiksdal. Efter langvarige Undersøgelser blev Resultatet imidlertid, at Kommissionen ved sin Dom fuldstændig frikjendte de tre Tiltalte, men herved blev Kongen, som naturligvis havde faaet et farvet Referat af Sagen, saa forbittret, at han beordrede Dommen indanket for Hoiesteret.

Til hvem skulde de tre Anklagede henvende sig for at faa en Defensor, naar det ikke var til Schønheyder? Han førte da ogsaa Sagen for dem ved Landets øverste Domstol. Generalfiskal Bilsted holdt først sin Anklagetale og fordrede de Tiltalte straffede efter Lovens fulde Strenghed, idet han navnlig paaberaabte sig Danske Lovs 6 — 4 — 1. Da de Conincks Søn, som overværede Proceduren, spurgte Schønheyder, hvad 6 — 4 — 1 vilde sige, svarede Advokaten tørt: »Aa, det er ikke Andet, end at Deres Fader skal straffes med Steile og Hjul og hans Formue konfiskeres.« Den unge Mand blev forfærdet, men Schønheyder vedblev: »Tag sig en Pris, Farlil, og vær rolig; nu kommer Touren til mig.«

Og saa kom Touren til ham. I et af Veltalenhed sprudlende Foredrag viste den eminente Taler, hvor brødefrie de tre Anklagede vare. Med Tørhed blottede han ethvert af Anklagerens Argumenter og endte tilsidst med at sige til Kongen, der overværede Mødet:

»Ja, Deres Majestæt, De har fornylig skjænket mig dette Ridderkors, men havde jeg Ret til at raade over det, da tog jeg det i dette Øieblik af mig og fæstede det paa Brystet af de Mænd, der her staa uretfærdig anklagede for Deres Majestæts høieste Domstol.«

Det var stærke Ord at sige paa hin Tid, og man maatte være en Mand af Schønheyders Betydning og med hans varme Følelse for Retfærdighed og Sandhed for at have Mod til at udtale dem. De faldt imidlertid ikke i nogen ufrugtbar Jordbund, og Kongen følte sig ikke krænket derover. Ved Høiesterets Kjendelse bleve de tre Mænd fuldstændig frifundne, og

Schønheyder høstede baade Ære og Guld for sit glimrende Forsvar.

Som Beundringen og Høiagtelsen steg i Ydreverdenen for den fremragende Hædersmand, saaledes gik det ogsaa indenfor ▭'s Mure. Den 7de Juli 1803 blev han, efter af Br.·. Br.·. at være valgt til Mester af Stolen, indsat i denne Hæderspost af *Commissarius magn.·. mag.·. Prov.·.*, Br.·. Gulbrand, og i en lang Aarrække førte han med Dygtighed og Kjærlighed Hammeren i ▭ *Z.·.* t.·. N.·., idet Br.·. Br.·., hver Gang der skulde ske Valg paa en ordf.·. M.·., næsten enstemmig hædrede ham med Gjenvalg. I 1804 var det nemlig i ⧉ blevet vedtaget, at der hvert tredie Aar skulde ske Valg paa en Mester af Stolen, der altsaa ikke som tidligere skulde beklæde denne Værdighed *ad dies vitae.* Dette Gjenvalg fandt saaledes Sted i en M.·. ▭ den 10de Mai 1806, og det gjentog sig lige til Aaret 1818, da Schønheyder paa Grund af sine talrige Forretninger nedlagde sin Værdighed og afløstes af Konferentsraad, Br.·. Monrad. Denne blev allerede det følgende Aar efterfulgt af Landmaaler, Br.·. Warberg, der dog i Aaret 1821 veg Pladsen for Schønheyder, som da atter overtog den ansvarsfulde Post og beklædte den til den 22de October 1828, da han paa Grund af sin høie Alder saa sig nødsaget til at overgive Hammeren i General, Br.·. Hegermann-Lindencrones Hænder, ved hvilken Leilighed Br.·. Rahbek talte til den fratraadte Mesters Ære.

Under Schønheyders første Embedstid som Mester af Stolen skiftede ⧉ Lokale og flyttede fra Pilestræde hen til Eiendommen Matr. Nr. 11 Litra H i Kronprindsensgade, det nuværende Nr. 7. I ▭ den 6te Juli 1805 kunde han nemlig meddele Br.·. Br.·., at de to ⧉'s nye Bygning var saa vidt fremskreden, at Grundstenen kunde lægges, i hvilken Anledning en Tinkasse, i hvilken ⧉'s Tegn, Kataloger og Lister samt Mønter fra Aaret og en Tinplade med de fornødne Data skulde gjemmes, blev indmuret under Grundstenen. Den nye Bygning reistes da ogsaa, og den 7de Januar 1807 holdt de to ⧉

deres første Møde i det nye Ordenshus, ved hvilken Leilighed saavel Schønheyder som Br.·. Br.·. F. Münter og K. L. Rahbek talte. Arbeidet i den nye Bygning maatte dog kort efter standse, idet den under Hovedstadens Bombardement blev indrettet til Lasareth for Studenterkorpsets Medlemmer og taget i Brug den 20de August 1807. Bygningen blev, saavidt vides, skaanet under det forfærdelige Bombardement, men dette maa dog ikke regnes Englænderne til Gode, thi trods det sorte Flag, der vaiede over Almindeligt Hospital, var dette dog f. Ex. Skive for deres Bomber og Congreveske Raketter og blev saa ilde medtaget, at de Syge maatte flyttes bort derfra.

Den 28de Januar 1813 blev Schønheyder benaadet med Danebrogsmændenes Hæderstegn, og den 30te October 1822, da han kunde feire sit Jubiliæum som halvhundredaarig Statstjener, udnævnte Kongen ham til Konferentsraad. Ved Jubelfesten for ham holdt Etatsraad, Generalfiskal Rottboll Talen, idet han med Rette kunde citere Jesu Syrachs Ord: »Du skal staa op for den Graahærdede og bøie dit Hoved for den Alderstegne.«

Sex Aar senere tog Schønheyder, hvis Alder ikke tillod ham det besværlige Hverv at være Advokat, den 12te Januar sin Afsked som Høiesterets- og Kammeradvokat, og fire Dage derefter blev han extraordinair Assessor i Høiesteret, hvilken Plads han med usvækket Aandskraft beklædte til sin Dødsdag, den 9de Juli 1831.

Denne Smertens Dag mindedes af Br.·. Br.·. ved en Sørgefest i ▭ Z.·. t.·. F.·. den 17de Februar 1832, hvor Br.·. S. L. Tuxen som ordf.·. M.·. og Br.·. Visby holdt Mindetaler over den Afdøde.

Med ufortrøden Flid havde han i sin Ungdom tilegnet sig et Foraad af ægte og brugbar Kundskab, der kom ham til Nytte gjennem hele Livet. Men han blev ikke staaende derved. Han stagnerede ikke i sin Viden, men fulgte trolig med Tidernes Udvikling. Han saa ikke ned paa de nyere Ideer som paa umodne Fostre, men laante dem et villigt Øre, prøvede med

Opmærksomhed og Upartiskhed alle Ting og valgte det Bedste. Han var beskeden i Fordringer, blid i Adfærd, hjertelig og forekommende i Omgang, og med fuld Foie kunne vi om ham citere Digterens Ord:

» . . . . I Hjertets Pantheon
Bevares hans berømmelige Navn.
I Venskabs Kreds vi smykke det med Laurbær,
Og ønske Brødre, som ham vorde lig.«

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Em. Bærentzen & Cº lith. Inst.

KONG FREDERIK DEN SYVENDE.

KONG FREDERIK DEN SYVENDE.

Dronning Christian [illegible] Gemalinde Prindsesse [illegible] af Slesvig-Holstein-Sønderborg-Schaumburg havde havt stor Sorg [illegible] Landsfiskalen Søn af hans Hustru at han var kommen til Verden. Hendes og den tilkommende Kong Christian den Femtes Tab erstattedes dog allerede et Aar efter, den 6te [illegible] ved Fødselen af en anden lille Prinds, der [illegible] Dager senere blev døbt og fik Navnet Frederik [illegible] med [illegible] en at [illegible] om, [illegible] sit [illegible] Familieforhold allerede [illegible] rnede [illegible] Moder fra ham, da han kun var lidt over et Aar gammel, [illegible] skjøndt hans Fader [illegible] Grund af sit Ophold i Norge i længere Tid ikke personlig kunde sørge for den unge Prinds nær [illegible] og sørge for hans Opdragelse, blev der dog [illegible] Retning [illegible] for baade i aandelig og legemlig [illegible] de at [illegible] en saadan Udvikling, at han engang kunde træde i [illegible] Land og Rige med Evner som Villie til at [illegible] Bedste. Prindsen havde et blødt Gemyt, og han [illegible] derfor ogsaa strax af Faderen Ordre til at for[illegible] Kampe imod ham, men sørgede for at skaffe ham en passende Omgang, og der blev særlig lagt Vægt paa,

KONG FREDERIK DEN SYVENDE.

KONG FREDERIK DEN SYVENDE.

Prinds Christian Frederiks første Gemalinde, Prindsesse Frederikke af Mecklenborg-Schwerin, havde havt den Sorg at se sin førstefødte Søn dø kort efter, at han var kommen til Verden. Hendes og den tilkommende Kong Christian den Ottendes Tab erstattedes dog allerede et Aar efter, den 6te Oktober 1808, ved Fødselen af en anden lille Prinds, der allerede Dagen senere blev dobt og fik Navnet Frederik Carl Christian.

Rundt om i Danmark blev den nyfødte Prinds hilset med samme Glæde som af Forældrene, man syntes næsten at have havt en af disse forunderlige, gaadefulde Anelser om, hvad han engang i Tiden skulde blive for Folket og for sit Fædreland. Skjøndt sørgelige Familieforhold allerede fjernede hans Moder fra ham, da han kun var lidt over et Aar gammel, og skjøndt hans Fader paa Grund af sit Ophold i Norge i længere Tid ikke personlig kunde staa den unge Prinds nær og sørge for hans Opdragelse, blev der dog i enhver Retning gjort Meget for baade i aandelig og legemlig Henseende at give ham en saadan Udvikling, at han engang kunde træde i Spidsen for Land og Rige med saavel Evner som Villie til at fremme dets Bedste. Prindsen havde et blødt Gemyt, og hans Lærere fik derfor ogsaa stedse af Faderen Ordre til at fare frem med Lempe imod ham, man sørgede for at skaffe ham en passende Omgang, og der blev særlig lagt Vægt paa,

at hans naturlige Anlæg udvikledes. Interessant er det i saa Henseende at lægge Mærke til, hvorledes de gamle nordiske Oldtidsminder allerede i en meget tidlig Alder fængslede hans Opmærksomhed. Først var det Faderens Samling af Oldsager, der vakte hans Interesse, og snart bleve Høiene i Omegnen af Sorgenfri, navnlig i Nærheden af Brede, Gjenstand for delvise Udgravninger.

I det Hele taget knyttede mange af hans Ungdomsminder sig til Sorgenfri, men navnlig var der dog to Dage af Aaret, der her bleve tilbragte paa en Maade, som tiltalte ham i fuldeste Maal. Paa sin Faders og sin egen Fødselsdag drog han herud i Forening med et større Antal Legekammerater, og man foranstaltede da Krigslege saavel til Lands som til Vands, navnlig med smaa Kanoner og Baade paa Lyngby Sø, hvor der leveredes Søbatailler *en miniature*, i hvilke ogsaa ældre Prindser af Kongehuset deltog.

I en Alder af sytten Aar blev Prinds Frederik konfirmeret i Christiansborg Slotskirke, der ved denne Leilighed første Gang benyttedes efter Slotsbranden. Konfirmationen fandt Sted den 22de Mai 1826, og allerede faa Dage senere deklareredes hans Forlovelse med Kong Frederik den Sjettes yngste Datter, Prindsesse Vilhelmine. Det var en Forbindelse, der var aftalt saa at sige fra Vuggen, og dermed var dens Skjæbne tydelig nok tilkjendegivet. Prindsen var en altfor frihedselskende Karakter, til at han kunde snøre sit Hjerte ind efter Konvenientsens strenge Love.

Hans Fader vidste imidlertid af egen Erfaring, i hvor høi en Grad der kan hentes Udvikling fra Besøg i fremmede Lande, fra Kjendskabet til deres Institutioner, deres Sæder, deres Natur og deres store Mænd. Det havde derfor ogsaa tidlig været hans Bestemmelse at lade den unge Prinds tiltræde en Udenlandsreise efter Konfirmationen. Den 6te Juli 1826 sagde han Farvel til Hjemmet og drog til Tydskland, Frankrig, Schweiz og Italien. Hans egenlige Bestemmelsessted var dog Byen Genf, som med sine mange udmærkede Samlinger

og Anstalter for Videnskab og Kunst samt sine mange Selskaber for Oplysningens Udbredelse havde erhvervet sig et vist Ry som passende Opholdssted for unge Fyrster. Her udvidede Prinds Frederik i mange Retninger sine Kundskaber, og det tillige paa det rent praktiske Omraade. Han gjorde saaledes en Tid Tjeneste som Menig i den genfiske Nationalgarde. Da han engang i denne Egenskab stod paa Vagt udenfor Kommandantens Bolig, maatte han blandt Andet præsentere Gevær for den franske Gesandt, en Episode, hvorover han morede sig kosteligt, da den samme Gesandt senere ifølge Ordre fra sin Regering overleverede Prindsen Æreslegionens Officerskors som Belønning for en Afhandling om de dengang ved Militairetaterne brugelige Geværer. Paa dette Officerskors satte han iøvrigt stor Pris, fordi han mente at have fortjent det, og han vilde senere som Konge ikke ombytte det med Storkorset, der efter hans Anskuelse kun var blevet ham givet som Følge af hans Fødsel og Stilling. Han vendte tilbage fra Genf med Diplom som Borger af Republiken og — som Frimurer.

Den frie Republik Schweiz har altsaa Æren af at have i en af sine ⧉ optaget den Mand, der hævede Frimureriet i Danmark til en hidtil ukjendt Høide og Anseelse, der førte det ind i det rette Spor og med sjelden Iver og Indsigt ledede dets Anliggender til sit Livs sidste Stund. Paa hvilken Dag Prinds Frederik blev Medlem af Frimurerordenen i Schweiz, vides ikke, men han er rimeligvis bleven optaget i Sommeren eller Efteraaret 1827.

Den 24de Oktober 1828 hilste han atter Fædrelandets Kyster. Man havde imidlertid herhjemme truffet omfattende Forberedelser til hans Formæling, og den 1ste November s. Aar blev han under festlig Jubel fra hele Befolkningens Side gift med Prindsesse Vilhelmine. I ▭ Z.·. t.·. N.·. feiredes denne glædelige Begivenhed ved en Fest den 23de Januar 1829 hvor Ordenens General-Stormester var tilstede og takkede for den Tale, som Br.·. Rahbek holdt til Brudeparrets Ære. Men det var

som sagt politiske Hensyn og ikke Hjertets Valg, der havde været det Afgjørende ved dette Ægteskab, og Prindsen lærte ikke at sætte Pris paa det huslige Liv sammen med sin unge Hustru. Kjærligheden til Søen førte ham i 1832 og 1833 ud paa forskjellige Togter. Da han kom hjem, forøgedes Spændingen mellem ham og hans Gemalinde. Beretningen om uheldige huslige Forhold kom Frederik den Sjette for Øre, og efter Samraad med Prinds Christian befalede Kongen den unge Fyrste at forlade Kjøbenhavn og begive sig til Jægerspris Slot, hvor han skulde forblive, indtil et Orlogsskib var udrustet for at føre ham til Island. Til denne Begivenhed har rimeligvis Digteren sigtet, naar han siger:

»I Ungdommen blev han fra Hove stødt
Til Folkets Skjød,
Der trivdes han bedst, og der voxte han sammen
Med Bønder, Matroser, i Fare, i Gammen.
Ham Skole blev givet
Af selve Livet.«

I Ensomheden paa Jægerspris Slot vaagnede paany hans Interesse for Oldsager og for de gamle Gravhoie. Den allerede dengang berømte Oldgransker Thomsen kom ud til ham, og i Selskab med ham undersøgte Prindsen nu adskillige af de Gravhoie, der ligge paa den nordlige Spids af Horns Herred. I Mai Maaned 1834 var Orlogsskibet, som skulde føre ham til Island, udrustet, og den 31te i samme Maaned ankom han til Reykjavik.

Prinds Frederik var den første Mand af dansk Kongeblod, der satte Foden paa islandsk Grund, og han vandt i fuldeste Maal Islændingernes Hengivenhed. Den jævne og ærlige Ligefremhed, som allerede nu var et meget fremtrædende Træk i hans Karakter, kunde ikke Andet end bøie Hjerterne imod ham overalt, hvor han kom hen.

Han tilbragte Sommeren paa Island, besøgte Geysir, Hekla og en stor Mængde af Øens interessante historiske Punkter, blandt andre saaledes Reykholt, hvor Snorre Sturleson i sin

Tid boede, I de øde og bjergrige Egne, hvor Mangelen paa Veie gjorde Vogne ubrugelige, og hvor man ofte saa sig nødsaget til at benytte Kirkerne som Herberg, vænnede Prindsen sig til Haardførhed og Udholdenhed. Efter en Reise, rig paa vexlende Indtryk og rig paa indhostede Erfaringer, vendte han i September tilbage til Danmark.

Man vilde imidlertid endnu ikke modtage ham ved Hove, men anviste ham Opholdssted i Fredericia, hvor han udnævntes til Kommandeur for et Infanteriregiment. Ligesom hans forskjellige Reiser, saaledes antages ogsaa det paafolgende femaarige Ophold i den jydske By at have havt en særdeles gavnlig Indflydelse paa ham. En af hans Biografer fremhæver som meget væsenligt, at han her fandt Ro og Otium til, omgiven af intelligente Mænd, at kunne følge med og anstille Betragtninger over de Begivenheder, der foregik i Landet, og som vare af den Beskaffenhed, at de ligesom forberedte hans egen fremtidige Regering og ligesom anviste den Vei, han havde at følge for at opnaa Popularitet og blive den folkelige Konge, som han blev. Med Borgerstanden i Fredericia stod han sig stadig overordenlig godt; hans jævne Væsen, der ikke satte stor Pris paa Etiketten, var vel egnet til at gjøre ham i hoi Grad elsket i den lille Kjøbstad, og naar han, hvad der ikke hændte saa ganske sjelden, tilbragte hele Dagen i Borgernes Skydeselskab, vare altid baade Gjæst og Værter lige fornøiede med hinandens Selskab.

Den Instrux, som Kommandanten i Fredericia Fæstning havde faaet af Kongen i Anledning af Prindsens Ophold i Byen, lød blandt Andet paa, at Prindsen hverken maatte tage til Kjobenhavn eller reise til Udlandet; derimod var det ham ikke forment at gjøre Udflugter rundt om i Jylland og til Fyen. Vi se ham da saaledes ogsaa i Sommeren 1839 besøge sin Fader i Gouvernementsboligen i Odensé, og ved denne Leilighed var det, at Prinds Christian den 26de August s. A., da han for sidste Gang som Kronprinds besøgte = M.·. t.·. d.·. t.·. H.·., indviede sin Son, der rigtignok forud var optaget som Frimurer

i Genf, i den m.·. ærv.·. Ordens 1ste Grad, hvorpaa Prindsen blev indskreven som Murer under Stamnumer 1260.

Den 3die December 1839 døde Kong Frederik den Sjette, og Prindsens Fader besteg Tronen under Navn af Christian den Ottende. Som Følge heraf blev den unge Fyrste nu Kronprinds, og han udnævnedes tillige samtidig til Gouverneur over Fyens Stift. Han forlod derfor Fredericia og tog Ophold paa Slottet i Odense. I sin Bestyrelse af Fyen fulgte han den Vei, som var anvist ham af hans Fader. Han havde sin Opmærksomhed ivrig henvendt paa alle offenlige Foranstaltninger, og Øen kan takke ham for, at mange af dens mest nyttige større Foretagender ere blevne satte igjennem.

Den Kjærlighed og Interesse for Br.·. Br.·. i Odense, som Faderen havde næret, gik ogsaa i Arv til Sonnen, der med Iver deltog i Arbeiderne i □. I en Konference-□ den 3die Marts 1840 erholdt Prinds Frederik Ordenens 2den Grad, og da Christian den Ottende den 16de Juli s. A. for første Gang besøgte □ i Odense som Konge, blev Sønnen ved denne Leilighed optaget i 3die Grad.

Hans Ægteskab med Prindsesse Vilhelmine var i Mellemtiden blevet fuldstændig opløst, og da han i 1840 paa en Søreise var kommen til Neu-Strelitz i Mecklenborg, bragtes der snart derfra Bud til Danmark, at Kronprindsen paany var bleven forlovet, denne Gang med Prindsesse Mariane af Mecklenborg-Strelitz. Bryllupet fandt Sted det følgende Foraar, men skjøndt man vel neppe tør tvivle om, at dette Ægteskab har været begrundet i Mere end rent politiske Hensyn, lykkedes det dog ikke Prindsen at knytte sin unge Gemalinde varigt til sig. Længsel efter Hjemmet kaldte hende bort fra Danmark, først for kortere Tid og senere for bestandig. Den 30te September 1846 blev ogsaa dette andet Ægteskab hævet.

Størsteparten af Tiden under Christian den Ottendes otteaarige Regering tilbragte Prindsen i Fyen, dels i Odense, dels paa den smukke lille Sommerresidents Frederiksgave. Naar han var borte fra Øen, befandt han sig væsenlig paa Søreiser.

Der flød noget af Christian den Fjerdes Blod i hans Aarer, og han befandt sig aldrig bedre, end naar han var ude paa det aabne, frie Hav mellem sine raske, begede Gutter. De beundrede og elskede ham, thi det var Noget for dem at se deres tilkommende Konge kjæk og uforfærdet trodse Storm og Uveir sammen med den menige Mand, altid være i godt Humeur, naar den friske Kuling blæste ind over Dækket, og altid have en drøi Vittighed, en Vittighed, som de forstod, paa rede Haand. Den første af hans større Søreiser i denne Periode gik iøvrigt til Skotland og Færøerne, den anden til Madeira og Spanien. Paa de fleste af disse Togter optog han med Blyant eller Sortkridt smaa Skitser af de Steder, som tiltalte ham mest. Han havde i denne Henseende megen Smag, ligesom han ogsaa paa andre Omraader, navnlig det Musikalskes, besad heldige Naturgaver.

Det mindeværdige Aar 1848 var imidlertid oprundet. Om Aftenen den 20de Januar døde Kong Christian den Ottende, og den næste Morgen blev Kronprindsen fra Balkonen paa Christiansborg Slot udraabt til Konge under Navn af Frederik den Syvende. Han blev hilset med uendelig Jubel, i hvilken der dog fra ikke faa Sider blandede sig Raabene: »Leve Friheden!« »Leve Konstitutionen!«

Men Kongen hørte disse Raab, han kjendte sit Folks Ønsker og Længsler, og han havde allerede besluttet at opfylde dem, før man bad ham derom. Samme Dag, som han besteg Tronen, udstedte han et aabent Brev, i hvilket han erklærede, at han vilde omfatte samtlige Landsdeles Beboere med samme landsfaderlige Kjærlighed, og at han ikke alene vilde fortsætte de af hans Fader paabegyndte Forbedringer i Forvaltningen, men ogsaa tilendebringe den af ham paatænkte Ordning af Statens offenlige Forhold, hvis Fuldførelse kun var bleven udsat ved Kong Christians Sygdom og Død. Som en videre Udvikling heraf udkom lidt senere det aabne Brev af 28de Januar. Kongen erklærede i dette, at han vilde indføre en Forfatning, som i lige høi Grad egnede sig til at betrygge

Kronens uantastelige Rettigheder og til at sikkre samtlige Undersaatters Rettigheder. I dette Øiemed agtede han at indføre fælles Stænder for Danmark samt for Slesvig og Holsten, der skulde samles i lige Antal fra Kongeriget og fra Hertugdømmerne.

Denne sidste Bestemmelse vakte imidlertid Misfornøielse rundt omkring i Landet. Kong Frederik havde upaatvivlelig vedtaget den i den bedste Hensigt, men uheldige Raadgivere havde bragt ham til at se galt paa Sagen. Man følte sig et Øieblik skuffet i de Forventninger, man havde næret til den nye Monark; paa det første Kasino-Møde den 11te Marts udtalte Orla Lehmann, at den nye Forfatning var en Krænkelse af dé Danskes Ret, H. N. Clausen talte for Slesvigs Forening med Danmark, og Misfornøielsen voxede. Den skulde dog snart forsvinde igjen, thi Kong Frederik havde ikke noget mere levende Ønske end at handle i fuldkommen Overensstemmelse med sit Folk. De store Begivenheder, der medførte denne Overensstemmelse som sin for Danmark saa heldbringende Frugt, vare allerede dukkede frem over den historiske Horisont.

Det havde under Christian den Ottendes Regering ulmet under Asken i Slesvig og Holsten; nu begyndte Flammerne at slaa op, de Flammer, som snart skulde smelte sammen til et blodigt, treaarigt Oprør. Den 18de Marts afholdt slesvigske og holstenske Stænderdeputerede en Forsamling i Rendsborg, hvor man besluttede at sende en Deputation til Kongen for at forlange Slesvigs og Holstens Forening ved en fælles fri Forfatning, Slesvigs Indlemmelse i det tydske Forbund osv. Efterretningen om dette Møde naaede Kjøbenhavn den 20de Marts og vakte selvfølgelig den største Bevægelse og den mest glødende Harme saavel hos Kongen som hos hele Befolkningen. Hovedstadens ledende Mænd samlede til et nyt Kasino-Møde saa stor en Part af Folket, som det store Lokale kunde rumme, og man enedes om i en Henvendelse til Kongen at udtale Ønsket om at se hans Trone omgivet med nye Mænd, til hvem Folket

kunde have Tillid, samt Haabet om, at han vilde tilveiebringe en nøie Tilslutning mellem Danmark og Slesvig.

Den 21de Marts satte et uhyre Folketog sig i Bevægelse fra Raadhuset til Christiansborg. Det udbredte sig paa Slotspladsen, medens Hovedstadens Kommunalbestyrelse begav sig til Kongen for at overbringe ham Folkets Ønsker. Borgerrepræsentanternes Formand, Br.·. L. N. Hvidt, var Ordfører, og da han havde oplæst Adressen, svarede Kongen med følgende Ord: »Det glæder mig at kunne sige Dem, at jeg allerede har forekommet det, hvorom De beder mig. Det gamle Ministerium er opløst. Det har idag tilbageleveret mig sine Fuldmagter. Naar De, mine Herrer, ville have samme Tillid til Deres Konge, som jeg har til mit Folk, saa vil jeg være Dem en tro Leder til Ære og Frihed«. Kongens Ord besvaredes fra Kommunalbestyrelsens Side med et »Kongen leve«, som gjentoges af flere tusinde Stemmer saavel fra Slotspladsen, hvor L. N. Hvidt fra Fodstykket af en Lygtepæl forkyndte Mængden, at Stemann, Ørsted og de andre Ministre vare afgaaede, som udenfor Raadhuset, hvorhen Folkemængden fulgte Kommunalbestyrelsen, og hvor Hvidt atter meddelte, at Ministeriet var opløst. »Kongen leve« lød det i et vedvarende Jubelraab; han havde mellem sig og sit Folk sluttet den Pagt, som siden skulde befæstes, aldrig løses.

»Martsministeriet« blev derpaa dannet. Grev A. V. Moltke blev Premierminister, og han samlede i Kabinettet F. M. Knuth, E. Bardenfleth, C. A. Bluhme, Tscherning, Monrad, L. N. Hvidt og Orla Lehmann. Da Deputationen fra Rendsborg ankom, fik den det Svar, at Kongen hverken havde Ret eller Villie til at indlemme Slesvig i det tydske Forbund, men at Holsten som tydsk Forbundsstat skulde faa en selvstændig fri Forfatning. Samtidig udsendte Kongen en »Hilsen til Kjøbenhavns Indvaanere«, i hvilken han takkede dem, fordi de havde vedligeholdt Ro og Orden, meddelte dem det Svar, Deputationen havde faaet, samt tilføiede, at han, saafremt hans Tilbud ikke

modtoges, vilde med hele det danske Folk hævde Danmarks Værdighed.

Denne sidste Forsikkring skulde snart bekræftes med Gjerning. Der dannedes en provisorisk Regering i Kiel, Oprøret udbrød, og Prindsen af Augustenborg overrumplede Rendsborg, samtidig med at hans Broder, Prindsen af Noer, ilede til Berlin, hvorfra han medbragte den preussiske Konges Løfte om Bistand. Faren var overhængende, men rundt om i Danmark imødesaa man den med Tryghed, thi Folket stolede paa Kongen som Kongen paa Folket, og man samledes i gjensidig Tillid for at gjøre Alt, hvad man evnede, for Fædrelandets Ret og Ære.

Den 28de Marts skulde de første danske Tropper afgaa fra Kjøbenhavn til Slesvig. Kong Frederik red Aftenen forud fra Christiansborg Slot til Rosenborg Exercerplads for at sige de Bortdragne Farvel. Alt som han paa Hjemveien — fortæller en af hans Biografer — kom længere frem ad sin Vei, trængte den bølgende Folkehob, der delte Kongens Følelse, under jublende Raab sig nærmere og nærmere om ham og hans Hest. Man vilde trænge denne Folkehob tilbage. Men Kongen forstod den. »Lad Folket kun holde sig til mig«, saa lød hans Ord til de Ængstelige. Det var fra dette Tog, fra dette Farvel foran Christian den Fjerdes Borg, at der udgik en Følelse for Kong Frederik, som varede hele hans Liv igjennem. Det var fra dette Tog og fra den Hyldning, der paa dette ydedes den nye Konge, at han ret fik Øie for og senere aldrig glemte, at han gjorde vel i at lade sætte paa sit Skjold: »Folkets Kjærlighed min Styrke«.

Kampen begyndte, og Kong Frederik, der vilde være midt imellem sin Hær, afreiste til Als. Efter den heldige Fægtning ved Bov holdt han den 10de April sit Indtog i Flensborg og besøgte derpaa Byen Slesvig. Men Preusserne væltede nu deres Masser ud over den danske Grændse, og de danske Tropper maatte trække sig tilbage. Det hæderfulde Slag ved Slesvig blev tabt, og Preusserne drog ind i Jylland. Det saa

mørkt ud, men Konge og Folk haabede paa bedre Dage og paa Seir for den retfærdige Sag. Preusserne forlod ogsaa i Virkeligheden snart efter Jylland. de Danske kæmpede tappert i flere mindre Fægtninger, i Juni Maaned landede svenske Hjælpetropper paa Fyen, og endelig blev der den 26de August under Kong Oscars Mægling i Malmo sluttet en Vaabenstilstand paa syv Maaneder. Den midlertidige Ro benyttede Kongen til at opfylde det store Løfte, han havde givet sit Folk. Den 5te Oktober foretoges Valg til den grundlovgivende Rigsforsamling, og den 23de s. M. aabnede Kong Frederik paa Christiansborg Slot den første danske Rigsforsamling, der havde været afholdt i Danmark siden Enevældens Indførelse. Forsamlingens egenlige Opgave var at overveie og vedtage Rigets fremtidige Grundlov, men den fik dog samtidig det Hverv at udtale sig om Forslag til at forskaffe Statskassen de Pengemidler, som vare nodvendige til Krigens Førelse, samt angaaende almindelig Værnepligt.

Under disse Forhandlinger var der imidlertid udbrudt en Ministerkrise. Hvidt, Bluhme, Knuth, Tscherning og Monrad udtraadte af Kabinettet og erstattedes af General C. F. Hansen, Grev Sponneck, P. G. Bang, Madvig og H. N. Clausen. Grunden til Forandringen var vistnok særlig den, at Martsministeriets demokratiske Sammensætning stillede Hindringer i Veien for Underhandlinger med Udlandet. Det nye Ministerium, »Novemberministeriet«, som det kaldtes, holdt dog fast ved sin Forgængers Hovedgrundsætninger: Grundlovens Gjennemførelse og Eidergrændsens Haandhævelse. Man vilde endogsaa vide, at det særlig havde forpligtet sig til ikke at gaa ind paa Forhandlinger om Slesvigs Deling.

Med Hensyn til dette Punkt vare nemlig baade Konge og Folk enige om ikke at vige en Haarsbred fra deres Ret. Kong Frederik havde ved Revuen paa Leerbæk Slette udtalt de betydningsfulde Ord »Det skal ei ske«, og for dette Kongeords Gjennemførelse vilde han kæmpe til det Sidste.

Lige saa fast og bestemt, som han udtalte dette »Det

skal ei ske«, ligesaa haardnakket holdt Fjenden imidlertid fast paa sin Beslutning om at rane et Stykke af Danmarks gamle Grændseland. En fortsat Kamp var derfor nødvendig, Vaabenstilstanden ophørte, og den 3die April 1849 begyndte Fjendtlighederne paany saavel til Lands som til Vands.

Der var i de Danskes Rækker baade freidigt Mod og glade Forhaabninger. Men desværre bragte allerede den første Efterretning fra Krigsskuepladsen et Budskab, som indeholdt den dybeste Sorg baade for Konge og for Folk. Paa hin ulykkelige Skjærtorsdag sprang i Eckernförde Fjord Linieskibet »Christian den Ottende« i Luften, medens »Gefion« maatte overgive sig, og man saa med Bekymring Olaf Rye trække sig tilbage helt op i Jylland. Dog det var kun mørke Skyer, der spredte sig igjen. Den 5te Juni underskrev Kong Frederik paa Christiansborg Slot Danmarks Riges Grundlov, og hans Gave bar strax velsignelsesrige Frugter: det Folk, som han havde hævet fra Trældom til Frihed, følte ved sig selv, at det maatte og skulde seire, — og det seirede.

Hin herlige sjette Julidag oprandt. Bülow, de Meza og Rye førte ved Fredericia deres kjække Skarer mod Fjenden; Hesten blev skudt under Rye, men tilfods førte han sine Tropper til Seiren, der vilde have udbredt dobbelt Glæde over Danmark, hvis der ikke samtidig var kommet Budskab om, at den tappre General var falden i Spidsen for sine Soldater. Efter ti Timers Kamp var hele Linien, som Insurgenttropperne havde anlagt, i de Danskes Hænder og den opløste Oprørshær i vild Flugt mod Syd. Fire Dage senere sluttedes den anden Vaabenstilstand, de preussiske Tropper drog hjem, og mellem Danmark og Preussen blev der derefter den 2den Juli 1850 sluttet Fred i Berlin.

Man antog, at selve Insurrektionen hermed vilde falde til Føie, men det viste sig snart, at Forhaabningerne i saa Henseende maatte blive skuffede. De danske Soldater skulde høste endnu flere Laurbær. Understøttede af tydske Frivillige brød Oprørerne ind i Slesvig under General Willisen, og der

fulgte nu for vort Fædreland de berømmelige Hæders- og Seirsdage ved Isted, Mysunde og Frederiksstad. Dermed var Oprøret undertrykket, under festlig Jubel vendte de danske Tropper tilbage fra Kampen, og overalt blev der beredt dem den mest hædrende Modtagelse, en Modtagelse, ved hvilken Kong Frederik baade gav og modtog Beviser paa, at det var en sand og træffende Benævnelse, naar man rundt om i Landet kaldte ham »den Folkekjære«. Han stod i disse Glædens Dage ved sit Folks Side med samme Deltagelse og med samme aabne Ærlighed, som han havde gjort det i Kampens farefulde Tid. Den 5te Marts 1851 udstedte han det Reskript, ved hvilket han selv overtog Regeringen af Hertugdommet Slesvig.

Vi gjøre nu et Ophold for at skildre Kongens Virksomhed som Frimurer. Efter sin Faders Død blev Kong Frederik Ordenens General-Stormester, og Kongen deltog jævnlig i ⧉'s Arbeider, men det var dog egenlig først efter Krigens Ophør, at han ret helligede Frimureriet i Danmark sine Kræfter og hævede det til dets høie Standpunkt. Dette skete navnlig ved Indførelsen af det saakaldte svenske System, der afløste det tidligere, saakaldte rektificerede System, under hvilket de danske ⧉ hidtil havde arbeidet. Denne Begivenhed er af saa stor Betydning i det danske Frimureries Annaler, at vi ville dvæle lidt nærmere herved.

I Helsingør havde der tidligere existeret en ▭ under Navnet »Maria til den røde Ørn«, som var bleven indviet den 13de December 1779 under Forsæde af Br.·. Elbrecht. Under Krigen med England i Aarhundredets Begyndelse dækkede imidlertid denne ▭, men i 1850 vaagnede Lysten hos flere Br.·. Br.·., der vare bosatte i Helsingør, til atter at faa den oprettet. Deres under 19de Juli 1850 til Kong Frederik indgivne Andragende blev paa Frimurer-Direktoriets Indstilling bevilget den 15de September s. A. og bragt til Br.·. Br.·.'s Kundskab den 4de Oktober. Under de Forberedelser, der i den Anledning bleve trufne for at stifte ▭ K.·. i Helsingør, kom flere af Br.·. Br.·. i Forbindelse med svenske Br.·. Br.·. i

Helsingborg, hos hvilke Sagen fandt den hjerteligste Deltagelse. Herved fik enkelte danske Br.·. Br.·. Interesse for det svenske Frimureri, som hidtil kun var løselig kjendt af de Danske, og Skibsklarerer i Helsingor, senere svensk-norsk Vicekonsul Knud Actonius Gad besluttede derfor tillige med tre andre Br.·. Br.·. at reise til Christiansstad for at optages i den derværende St.·. Andr.·. ⊠ *Cubiska Stenen.* Da de havde modtaget St.·. Andr.·. Graderne, fandt de sig saa tilfredse dermed, at de besluttede at skride frem fra Trin til Trin for paa denne Maade at naa den høiere Kundskab, de søgte. Disse Br.·. Br.·.'s Indvielse i St.·. Andr.·. Graderne fandt Sted, førend ═ K.·. i Helsingør høitidelig indviedes under det rektificerede System den 9de April 1851 af det gammelskotske Frimurer-Direktoriums Præsident, den høiv.·. Br.·. Søren Ludvig Tuxen, ved hvilken Leilighed General-Stormesteren lod sig repræsentere ved den høiv.·. Br.·., Overhofmarschal J.-G. Levetzau. Allerede ved Indvielsesfesten kom det svenske System paa Tale, og da efterhaanden flere Br.·. Br.·. af ═ K.·. lod sig forfremme i Christiansstad, steg Stemningen for dette System saaledes, at den helsingørske ═ under 20de September 1851 indgav et Andragende til General-Stormesteren om Tilladelse til at antage den svenske Frimurerlære. Andragendet blev bevilget ved allerh. Resolution af 12te April 1852.

Saavel af denne Tilladelse som af den Omstændighed, at flere af Kongens nærmeste Omgivelser gik til Christiansstad for at lade sig indvie, tør man vel drage den Slutning, at han ikke alene har været gunstig stemt for Sagen i og for sig, men tillige i den seet en ny Vei til en inderligere Forbindelse mellem Naborigerne og disses Kongehuse. Og denne Slutning stadfæstes yderligere derved, at Kong Frederik selv lod sig optage i den svenske Frimurerlære ved Hs. kgl. H. Kronprinds Carl af Sverig-Norge, den IXde Frim.·. Pr.·.'s S.·. P.·. Denne Optagelse fandt Sted i Sommeren 1852 paa Frederiksborg Slot, og Høitideligheden overværedes af mange høierestaaende svenske Br.·. Br.·. saavelsom af de danske Br.·. Br.·., der forud vare

indviede i de høiere svenske Grader. Til Forberedelse af denne Handling, ved hvilken Frederiksborg Slotskirke benyttedes efter at være sat i Forbindelse med flere til den stødende Lokaler, var der meddelt et kgl. Kommissorium til Br.·. Br.·. Gad, Kornbeck, H. V. Lange og C. H. Visby, af hvilke Gad og Lange maatte reise til Christiansstad for at søge Underretning om enkelte Ting samt andrage paa Udlaan af visse nødvendige Aktstykker fra Arkiverne m. m.

Efterat ▭ K.·. havde modtaget Tilladelse til at antage den svenske Frimurerlære, traadte Br.·. Br.·. Tuxen, Visby og Gad ifølge allerh. Kommissorium sammen for at afgive Betænkning over Oversættelsen af de svenske Ritualer for St.·. Joh.·. Graderne. Da der imidlertid blev foretaget enkelte Forandringer i Ceremoniellet efter det tidligere rektificerede System, maatte Br.·. Gad, før Ritualoversættelsen blev bifaldet, begive sig til den svenske store Lands-▭ i Stockholm for at opnaa dennes Approbation. Denne blev ogsaa meddelt, og inden sin Afreise overværede han i Stockholms Magistral-Kapitel Kong Frederik den Syvendes Udnævnelse til Ridder af Carl den Trettendes Orden samt modtog denne Ordens røde Kors for ved sin Hjemkomst at overlevere det til Kongen, der som bekjendt siden den Tid stedse bar denne Dekoration, paa hvilken han satte stor Pris. Kongen paatænkte endogsaa en Tid at indstifte en lignende Dekoration for danske Br.·. Br.·., saaledes at Ordenstegnet tillige kunde bæres udenfor ▭, men forskjellige Ting bevirkede, at Planen ikke kom til Udførelse.

Den 24de Juni 1853 feiredes i ▭ K.·. Festen for Overgangen til det svenske System, ved hvilken Leilighed Kong Frederik selv ledede Festhandlingen, der bl. A. overværedes af Hs. kgl. H. Prinds Oscar til Sverig-Norge.

Hermed var altsaa Begyndelsen gjort til den svenske Frimurerlæres Indførelse i Danmark som Regel og Rettesnor for Arbeidet, men Kongen lod det ikke blive derved. Paa hans Befaling indførtes Systemet efterhaanden i samtlige danske ▭, nye ▭ stiftedes, og den danske store Lands-▭ grundlagdes.

Efter Begjæring af flere høitstaaende Br.·. Br.·. i ═ K.·. stiftedes saaledes den 18de Marts 1855 i Helsingør St.·. Andr.·. ⊠ *C. F. S.*, der to Aar senere flyttedes til Kjøbenhavn, og fra ▭ K.·. udgik ligeledes Grundlæggerne af St.·. Joh.·. ▭ C.·. i Aalborg, der indviedes den 15de November 1855.

Fremdeles indførtes det svenske System den 5te Januar 1855 i ▭ Z.·. & F.·. t.·. d.·. k.·. H.·. i Kjøbenhavn og i ═ M.·. t.·. d.·. t.·. H.·. i Odense den 6te Juli 1858. Den 21de November s. A. grundlagdes og indviedes endelig den danske store Lands-═ i Kjøbenhavn. Endelig stiftedes og indviedes den 24de Juni 1863 St.·. Joh.·. ═ Fr.·. i Flensborg, som efter den sidste ulykkelige Krig saa sig nødsaget til at standse med sine Arbeider. Den ordf.·. M.·. for ═, Appellationsretsraad F. Knudsen, for Tiden den danske store Lands-═'s Kantsler, fik nemlig i 1867 Paalæg af den preussiske Regering om, at ═ enten skulde indsende sine Ritualer til Regeringens Prøvelse eller underkaste sig den preussiske store Lands-═ i Berlin. Det Første kunde Br.·. Br.·. ikke gjøre; det Sidste vilde de ikke. Derfor foretrak de at lade Arbeidet hvile, idet de trygt stolede paa, at der vilde oprinde lykkeligere Dage for det underkuede Slesvig.

Efterat det svenske System var indført i de danske ⧉, lod Kongen for de høiere Grader indrette en Kap.·. ═ paa Frederiksberg Slot, og her deltog han stadig i Arbeidet, ligesom han med Kraft og Fasthed styrede Ordenens Anliggender. Efter Kongens Død blev denne Kap.·. ═ flyttet ind til Frimurerordenens Bygning i Kronprindsensgade.

Kong Frederik havde umiddelbart efter Slaget ved Isted indgaaet et tredie Ægteskab, idet han den 7de August i Frederiksborg Slotskirke lod sig vie morganatisk til Lehnsgrevinde Louise Danner. Det var denne Gang ikke Statshensyn, der havde dikteret hans Valg. Da hans to tidligere Ægteskaber imidlertid ikke havde skjænket ham nogen Tronarving, maatte det være ham magtpaaliggende at ordne Arvefølgen. Allerede i November 1849 havde han egenhændig tilskrevet Keiser

Nicolaus angaaende denne Sag, og efter længere Forhandlinger blev Resultatet, at Keiseren for sig og sin Linie gav Afkald paa sine eventuelle Rettigheder til en Part af Holsten til Fordel for Hs. kgl. H. Prinds Christian af Glücksborg, den senere Kong Christian den Niende.

Samtidig søgte man at ordne Slesvigs Stilling til Kongeriget. Gjennem forskjellige Overgangsled dannedes det saakaldte Helstatsministerium med Bluhme som Premierminister, og man søgte at gjennemføre den hos en stor Part af Befolkningen høist upopulaire Helstatspolitik. For en Stund medførte den en vis Kulde mellem Konge og Folk, men det maa dog vel erindres, at Kongen med Hensyn til den har yttret, »at han selv neppe mægtede ganske at overskue Forholdene«. Hvad han først og fremmest havde for Øie, var Slesvigs fuldstændige Udelelighed, og den led jo tilsyneladende heller ikke noget Skaar ved Helstaten. Bluhme blev imidlertid afløst af A. S. Ørsted, og efterat der var udgaaet særlige Forordninger om Hertugdømmernes Forfatning, udkom der den 26de Juli 1854 en Forordning om det danske Monarkies Forfatning for dets Fællesanliggender. Ifølge denne Forordning skulde der vælges et Rigsraad paa 50 Medlemmer fra Kongerigets forskjellige Dele, men med en hovedsagelig kun raadgivende Virksomhed. Forordningen vakte imidlertid stor Uvillie rundt om i Landet, da man ikke uden Grund troede i den at finde Bestemmelser, som stod stærkt i Strid med den ved Grundloven hjemlede Frihed. Kjøbenhavnske Borgere dannede en »Forening til at værne om Grundloven«, og i Folkethinget hørte Angreb paa Ministeriet til Dagens Orden. Kongen forsøgte da en Opløsning af Thinget, men den førte kun til, at alle Oppositionens Medlemmer gjenvalgtes.

Kong Frederik havde netop foretaget en Reise til Hertugdømmerne for at aabne den sydslesvigske Jernbane mellem Flensborg og Tønningen, og han havde overalt faaet en ligefrem enthousiastisk Modtagelse. Desto mere paafaldende maatte det være ham ved Hjemkomsten i de mest udbredte Dagblade at

læse, »at Kongen gjorde sig ilde lidt af sit Folk, naar han beholdt Ministeriet Ørsted«. Hans Valgsprog var jo »Folkets Kjærlighed min Styrke«, og han vilde for ingen Pris, at dette Valgsprog ikke skulde udtrykke Sandheden. Ministeriet fik da sin Afsked, Kongen bøiede sig for anden Gang efter Folkets Ønske og omgav sig med nye Raadgivere, til hvem Folket havde Tillid. Ved et Fakkeltog til Christiansborg Slot bragte Kjøbenhavns Befolkning sin Tak til Kongen for den foretagne Forandring i Regeringen.

Det nye Ministerium med P. G. Bang som Konseilspræsident gik dog væsenlig i det gamles Spor, og Helstatsforfatningen traadte i Virksomhed. I de paafølgende Forsøg paa at gjennemføre denne Sag have Kong Frederiks Ministre rimeligvis havt mere Del end Kongen selv, og det kan da heller ikke bebreides ham, at Forsøgene væsenlig strandede. Fortsatte Forviklinger medførte endelig, at man den 6te November 1858 maatte ophæve den i 1855 udstedte Forfatningslov for det danske Monarkies Fællesanliggender for Hertugdømmerne Holstens og Lauenborgs Vedkommende. Den 30te Januar 1859 aabnedes den holstenske Stænderforsamling, og denne traadte, understøttet af det tydske Forbund, i stadig Opposition til Danmark og Danmarks Interesser. Forskjellige Forsøg paa en Løsning af Striden, navnlig under det Hall-Monradske Ministerium, førte ikke til noget definitivt Resultat. Man kjender de evindelige Forhandlinger frem og tilbage, og man veed, hvilken sorgelig Ende hele Sagen fik.

I disse for Kongen ofte tunge Timer søgte han Trøst og Ro blandt Frimurernes Rækker. Ikke alene var han en flittig Gjæst i ☰ Z.·. & F.·. t.·. d.·. k.·. H.·. — under hvilket Navn ⧉ Z.·. t.·. N.·. og F.·. z.·. g.·. H.·. vare blevne sammensmeltede i Aaret 1855 — men navnlig deltog han i Møderne i Kap.·. ☰ paa Frederiksberg Slot, hvor han selv styrede Arbeidet, omgivet af Mænd, hvis Hjerter hang ved ham. Fra den Tid daterer sig ogsaa Kongens varme Venskab til den svenske Konge, der havde indviet ham i det svenske Frimureries Hemmeligheder og hædret ham med Carl den Trettendes Orden, og det kan vistnok med

Foie paastaaes, at de skandinaviske Sympathier; ikke alene hos de to Herskere, men ogsaa hos mange Andre, have faaet et stærkt Stød fremad ved det svenske Systems Indførelse. At Hs. Maj. Kong Carl den Femtende udnævnte Grev Hamilton til svensk-norsk Minister i Kjøbenhavn, laa ikke alene i, at Greven var Kongens Fortrolige, men var uden Tvivl ogsaa bevirket derved, at Ministeren som hoitstaaende Frimurer havde anderledes let Adgang til den danske Monark, end hans Stilling som Diplomat hjemlede ham. Ved Nabokongernes gjensidige Besøg blev det saa godt som aftalt, at der af de tre nordiske Riger skulde sluttes et Forbund mod ydre Fjender. Tiden kom, da Forbundet skulde træde i Kraft, men det skete ikke. Dog laa Skylden herfor ikke hos Sverigs Monark, men hos det svenske Statsraad, som ikke turde gjøre Skridtet helt ud og hjælpe Danmark, da det var i Fare.

I Slutningen af 1859 hændte en sørgelig Begivenhed, som Kong Frederik tog sig meget nær. Et af hans kjæreste Opholdssteder baade Sommer og Vinter var Frederiksborg Slot. Medens han opholdt sig her, udbrød der Natten mellem den 16de og 17de December en Ild, der greb saaledes om sig, at hele Hovedbygningen gik op i Luer. Han maatte da forlægge Residentsen til Christiansborg Slot, en Flytning, der blandt Andet havde til Følge, at han blev Vidne til de beklagelige Gadedemonstrationer i Anledning af Misfornøielsen med det Rotwitt - Blixen - Fineckeske Ministerium samt med Grevinde Danner.

Saadanne smaa Misstemninger vare imidlertid kun forbigaaende og deltes i Reglen ogsaa kun af Befolkningens Minoritet. Folkets virkelige Sindelag ligeoverfor Kongen lagde sig tydeligst for Dagen paa hans mange indenlandske Reiser, under hvilke han næsten overalt blev modtaget med en til Sværmeri grændsende Enthousiasme. Den franske Oberst Vautrelaine gav ved en Afskedsfest, der paa Glücksborg fandt Sted for ham og endel andre franske Officerer, en god Skildring af dette Forhold, idet han omtalte Slutningsscenen

af den store Revue, der netop var fulgt efter Leirøvelserne, med følgende Ord: »Midt iblandt en Mængde Officerer og Borgere, der vare begjærlige efter at se og høre Kongen, og som med Ærbodighed trængte sig omkring ham, lignede Monarken, der var besjælet af en Velvillie, som ikke gjorde Skaar i hans Værdighed, en Fader, omgiven af sine Børn. Han henvendte Ordet til Alle, og Begeistringen gav sig Luft overalt. Vi følte os selv grebne af den almindelige Bevægelse, og med glad Sympathi sagde vi til hinanden: Lykkeligt det Folk, der regeres af en saadan Souverain, lykkelig og mægtig den Souverain, der støtter sig paa et saadant Folks Kjærlighed!«

At Kong Frederik selv har forstaaet at vurdere et saadant Forhold mellem Konge og Folk, fremgaaer bedst af de mindeværdige, smukke Ord, han henvendte til sin unge Slægtning, Prinds Vilhelm, da de græske Deputerede indfandt sig for at tilbyde ham Hellenernes Trone. De græske Afsendinge vare mødte paa Christiansborg Slot, og i Overværelse af dem var det, at Kongen, greben af Øieblikkets Stemning, vendte sig til Prindsen og sagde: »Inden Du forlader dette Sted, vil jeg endnu give Dig et hjerteligt og velment Raad med: Lad det stedse være din Stræben at vinde og bevare dit Folks Kjærlighed. Jeg vil ikke rose mig dermed, men det er af Erfaring, jeg taler, naar jeg siger, at deri bestaaer en Konges sande Lykke. Hold fast paa dit Lands Forfatning, stræb stedse at skaffe den Anerkjendelse, og sorg for, at den bliver overholdt. Naar Du gjør Dig dette til Regel, vil det gaa Dig og dit Land vel«.

Kongen nærmede sig imidlertid sit Livs sidste Dage. Ved sine Møder med Sverigs Konge havde han truffet en Afgjørelse om, at de tre nordiske Riger i Farens Stund skulde staa hinanden bi, og han havde, sandsynligvis stolende en hel Del paa Aftalerne i saa Henseende, endelig villet bringe det længe svævende Spørgsmaal om Hertugdømmernes Stilling til en Afgjørelse. Fællesforfatningen, den saakaldte Novemberforfatning,

var allerede vedtaget af Rigsraadet, da Kongen døde den 15de November 1863. Under sit Ophold paa Glüksborg havde han ved en af sine Udflugter paadraget sig en Forkjølelse, der gik over til Rosen og endte hans Liv.

Efterretningen om dette saa lidet ventede og saa ulykkelige Dødsfald vakte rundt om i Landet den største Bestyrtelse og den inderligste Sorg. Ligtoget den 20de December, da Kongen førtes i Land fra Rheden, og den paafølgende Bisættelse i Roskilde Domkirke ville sikkert mindes af alle Nulevende; sjelden er der vistnok blevet fældet flere Taarer over en Konges Lig, men sjelden har ogsaa nogen Fyrste været elsket, som Kong Frederik var det, og sjelden er en Hersker død under Forhold, hvor Nationen trængte saa haardt til ham.

Stor var Sorgen trindt om Land, og ikke mindst blandt Frimurerne. For dem var det ikke alene Kongen, der var død; de havde tillige mistet deres Overhoved, deres Fader, den Mand, som havde hævet deres Orden i den danske Stat til en forhen ukjendt Høide. Som raadvilde Faderløse stod de ved hans Kiste, utrøstelige over det store Tab, de havde lidt, uvisse om, hvem der indenfor deres snævre Kreds kunde tage Arven op efter ham. Hvad Under derfor, at ogsaa Br.·. Br.·. ligesom det hele øvrige Folk viste den Hedenfarne den sidste Ære ved Sørgefesten! Da Kongen laa paa *Castrum doloris*, samledes først en Kreds af Br.·. Br.·. paa Christiansborg Slot om Fyrstens Baare, hvorefter Br.·. C. Otto fremsagde det skjønne Digt, som findes trykt i hans »I og for St.·. Joh.·. ▭ Z.·. & F.·.« pag. 361, og senere afholdtes en Storsørge-▭ til Ære for den Afdøde.

I ▭, der er prydet med Kongens Portrait, hvorefter det foranstaaende er kopieret, hænger der en Sølvgren, som var anskaffet af Br.·. Br.·., for at den skulde pryde den Afdødes Kiste. Det blev imidlertid ikke tilladt Frimurerne at henlægge Grenen paa Kisten i Roskilde Domkirke; de maatte ikke ved et synligt Tegn vise, hvor kjær Kong Frederik havde

været alle Br.·. Br.·. Men blev det ogsaa nægtet dem at vise den Afdøde denne udvortes Hyldest, saa kunde man dog ikke hindre dem i at bevare i deres Hjerter en inderlig Kjærlighed til og en dyb Høiagtelse for den Fyrste, som var dem et mildt og dog fast Overhoved, og under hvis beskjærmende Ægide Frimureriet skjød de herligste Skud i vort Fædreland.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Em Bærentzen & Cº lith Inst

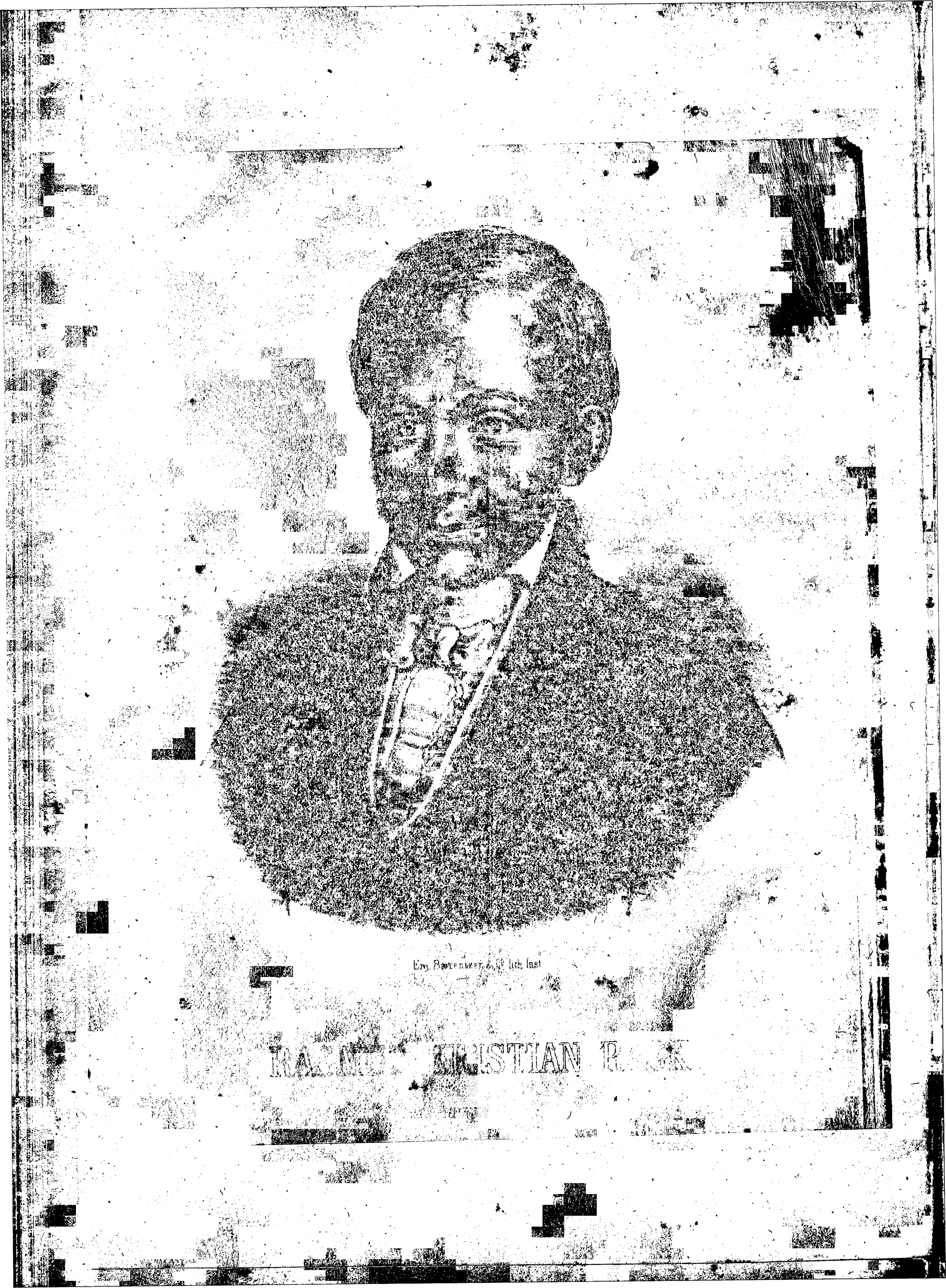
RASMUS KRISTIAN RASK.

RASMUS KRISTIAN RASK

Hvis nogen Mand i Verden [illegible] r det fortjener Æren.

»Staterne forene Mennesker, for at ethvert enkelt Menneske i denne Forening desto bedre og sikkrere kan nyde sin Del af Lyksaligheden. Men selv ved den allerbedste Statsforfatning vil der i det borgerlige Samfund findes forskjellige Nationer, forskjellig Religion, forskjellige Stænder m. m. Det borgerlige Samfund kan ikke [illegible] uden at splitte [illegible] ikke splitte [illegible] en Kloft imellem dem, [illegible] Skillemur mellem [illegible] illelvan man deraf [illegible] Der [illegible] Grad [illegible] i enhver Stat fandtes Mænd, som vare nævnte over Mængden fordomme og [illegible] vaste, hvor Patriotisme hører op med at være Dyd: Mænd, som ikke laa under for den dem fra Fødselen indprentede Religions Fordomme, som ikke troede, at kun det, de ansaa for Godt og Sandt, i Virkeligheden ogsaa var det: Mænd, som ikke blændedes af Overtroens Hellighed eller forargedes over borgerlig Ringhed: Mænd, hvis Selskab [illegible] de vie mellem sig og den Ringe dristar [illegible] ede sig. Hvad om det nu var Fattigrene, som blandt [illegible] havde sat sig til [illegible] atter saa meget som noget [illegible] over de Kloster, hvori Mennesterne ere blevne [illegible] fremmede?«

[illegible] det [illegible] Alt at gjøre disse [illegible] sine vil

Eng. Barrenger & Co. 16th Inst

RACHEL CHRISTIAN ROCK

RASMUS KRISTIAN RASK.

Hvis noget Samfund her i Verden er universelt, da er det Frimurer-Ordenen.

»Staterne forene Menneskene, for at ethvert enkelt Menneske i denne Forening desto bedre og sikkrere kan nyde sin Del af Lyksaligheden. Men selv ved den allerbedste Statsforfatning vil der i det borgerlige Samfund findes forskjellige Nationer, forskjellig Religion, forskjellige Stænder m. m. Det borgerlige Samfund kan ikke forene Menneskene uden at splitte dem, ikke splitte dem uden at skabe en Kloft imellem dem, uden at drage en Skillemur mellem dem. Saadanne Adskillelser maa man derfor atter søge at fjerne. Det var i hoi Grad ønskeligt, hvis der i enhver Stat fandtes Mænd, som vare hævede over Mængdens Fordomme og noie vidste, hvor Patriotisme horer op med at være Dyd; Mænd, som ikke laa under for den dem fra Fødselen indprentede Religions Fordomme, som ikke troede, at kun det, de ansaa for Godt og Sandt, i Virkeligheden ogsaa var det; Mænd, som ikke blændedes af borgelig Høihed eller forargedes over borgerlig Ringhed; Mænd, i hvis Selskab den Høie nedlod sig og den Ringe dristig hævede sig. Hvad om det nu var Frimurerne, som blandt Andet havde sat sig til Opgave atter saa meget som mulig at udjævne de Kløfter, hvorved Menneskene ere blevne hinanden saa fremmede?«

Uden i Et og Alt at gjore disse Lessings Ord til sine vil

en Frimurer vanskelig kunne nægte, at en enkelt Side af Frimuriet, dets universelle Karakter, herved har fundet et ganske adækvat Udtryk af den store tydske Filosof. Thi Frimureriet er universelt, det omfatter ikke et enkelt Land, ikke en enkelt Verdensdel, men det omspænder som i et uhyre Net hele Jordkloden, bredende sig med ustandselig Magt i Tidernes Lob fra Nord til Syd, fra Øst til Vest.

Der gives i Europa intet Land, i hvilket Frimureriet ikke eier et Hjem. I Amerika har det sine Tilhængere fra Kanada og ned til Kap Horn, Australien og Van Diemens Land tælle for Tiden over hundrede forskjellige ⧉, i Asien finde vi Br.·. Br.·. blandt de Forviste i Siberien, blandt Persere og Arabere, selv i Kina og Japan træffes talrige Frimurere, og saavel i Forindien som Bagindien og paa de talrige Øgrupper i det store Ocean holdes den ærv.·. Orden hoit i Agt. Afrika har for over hundrede Aar tilbage hævt ⧉ baade mod Nord og Syd. Saaledes blev der f. Ex. i 1747 stiftet en ▭ i Alexandria, medens hollandske Br.·. Br.·. i 1772 oprettede den første ▭ i Kaplandet.

Denne Frimureriets universelle Karakter har ogsaa sin store Betydning for den Reisende. Hvorsomhelst en Br.·. kommer hen paa Jordkloden, er han sikker paa at kunne træffe Br.·. Br.·., der, naar han giver sig tilkjende for dem, ville modtage ham, ikke som en Fremmed, men som en kjær Ven, hvem de ville staa bi ikke alene i Ord, men i Gjerning. Nu er det ganske sikkert saaledes, at Egennytten mindst af Alt bør være den Drivfjeder, som bringer en Mand til at søge Optagelse i Frimurer-Ordenen, men derfor kan man dog ligefuldt med Føie pege hen paa den Nytte, som det i utallige Tilfælde kan være for den Reisende, at han er optaget som Frimurer og i fremmed Land kan give sig tilkjende for fremmede Br.·. Br.·..

Naar vi her et Øieblik have dvælet ved denne enkelte Side af Frimureriet, da er det, fordi vi i denne Række Skildringer af fremragende danske Frimurere have villet medtage en Br.·., for hvem denne ene Side af Frimureriet har havt sin

store Betydning, og vil man nævne en saadan Br.·., bliver Valget ikke svært: det bliver Navnet paa Danmarks mest beromte Reisende, Rasmus Kristian Rask.

Han er ogsaa i en anden Retning et godt Exempel paa Frimureriets universelle Karakter. Han afgiver nemlig et fuldgyldigt Bevis paa, at selv de storste videnskabelige Naturer have kunnet finde Tilfredsstillelse ved at lade sig optage i den ærv.·. Orden.

Naar man som Dreng lidt vantro ryster paa Hovedet ved i Oldtidens Historie at læse om Mithridates, der talte to og tyve Sprog og kunde Navnene udenad paa sine Tusinder af Soldater, saa forsvinder Tvivlen, naar man læser om Bondedrengen fra Fyen, der kjendte Alverdens Sprog og havde en Hukommelse, som i sit Slags ikke var mindre end Mithridates'.

Omtrent en Milsvei fra Odense ligger der en lille Landsby, som hedder Brændekilde. Her boede der mod Slutningen af det forrige Aarhundrede en Husmand, som hed Hans Christian Rasch. Af Profession var han Skræder; men han kunde, som man siger, Mere end sit Fadervor. Folk paa Egnen vare overbeviste om, at han eiede et Exemplar af »Cyprianus«, og at det var igjennem denne Bog, at han havde hentet sig sin Lærdom. Thi Husmanden og Skræderen var »en klog Mand«. Hele Egnen søgte til ham for at faa et godt Raad; han kurerede mange Syge, og navnlig var han en Mester i at hele Benbrud. Men hvor klog han end var, kunde han dog ogsaa tage feil. Han havde havt to Sonner, store og stærke, som Doden berøvede ham. Da giftede han sig for anden Gang, og den 22de November fodte hans Hustru ham en Søn, som i Daaben fik Navnet Rasmus Kristian.

Da Faderen saa den spæde Dreng, yttrede han: »Hvad der duede Noget, tog Vorherre; det Daarlige lod han mig beholde«. Men den spæde Dreng duede til Noget, han duede til langt Mere, end Faderen i sine dristigste Dromme kunde have tænkt sig, og det varede da heller ikke mange Aar, før

det gik op for Skræderen, at denne lille Søn nok vilde blive til Noget her i Verden.

Saasnart Drengen kunde læse, gav han sig af med den ikke ringe Bogsamling, han fandt i Faderens Skab. Her fandt han Arild Huitfelts Kronike, Holbergs Heltehistorier og »Den danske Skueplads«, men han fik dog ikke uforstyrret Lov til at fordybe sig i disse Skrifter. Faderen foretrak at give ham gudelige Bøger i Hænde, og Sønnen maatte da lære lange Stykker af Katekismus, Forklaringen derover, Bønnebøger og gudelige »Traktater« udenad. Dette var Drengen saameget imod, at det senere vakte hans Ulyst til at studere Theologi, hvortil Faderen havde sat sit Haab.

I 1801 giftede Faderen sig for tredie Gang, og Drengen blev nu sat i den latinske Skole i Odense. Dengang var den gamle Skolegang endnu i Brug. Man lærte Alting paa Remse, sang for Penge ved Lig og spiste paa Omgang hos Byens mere velhavende Borgere. Allerede kort efter lagde man i Byen Mærke til den forunderlig opvakte Dreng eller »den lille Professor«, som Borgerne kaldte ham, og længe varede det ikke, før han var langt forud for alle sine Meddisciple. En Aften kom daværende Konrektor Bloch op for at se til en syg Discipel, der delte Kammer sammen med Rask hos en fattig Murmesterenke, og her saa Konrektoren, at Rask, der dengang var i nederste Lektie, sad fordybet over en Bog: »Hvad er det, Du læser?« spurgte Konrektoren ham. »Aa, det er kun lidt Islandsk, jeg lærer mig selv«, svarede Drengen undseelig. Bloch opfordrede Drengen til at blive ved med dette Studium, og da man ved Skolens Reform det følgende Aar indførte Præmier for Flid, var Rask selvfølgelig blandt de Disciple, der skulde belønnes. Med rigtigt Blik for, hvad der gavnede ham mest, skjænkede man ham Folioudgaven af »Heimskringla«, og denne Belønning var den nærmeste Aarsag til, at han kastede sig over Studiet af Olnordisk, saaledes at han ved Hjælp af denne Bog udarbeidede sig selv et islandsk Lexikon og forfattede en islandsk Grammatik, hvortil Udkastet var færdigt,

inden han forlod Skolen. Dog lod han sig ikke nøie dermed, men begyndte samtidig at lægge sig efter andre Sprog, navnlig Grønlandsk og Kreolsk, og gav sig allerede dengang af med Undersøgelser om Retskrivning. En Følge heraf var, at han forandrede sit Navn fra Rasch til Rask.

I Odense havde han havt en god Støtte og Opmuntring i Landsdommer Gustav Ludvig Baden, men da han i 1807 var bleven dimitteret til Universitetet og det paafølgende Aar havde taget anden Examen, ved hvilken han ligesom ved Studenterexamen fik første Karakter, fandt han en ikke mindre trofast Støtte og Veileder i Professor Rasmus Nyerup, der ligeledes var en Bondesøn fra samme Egn.

Nyerup skaffede ham Ansættelse som Volonteur ved Universitetsbibliotheket og opfordrede ham ivrig til at studere videre. Rask skrev nu i »Kjøbenhavns Skilderi« sin første Afhandling om Ordet »*Ur*«, hvilket indviklede ham i en Pennefeide, der førtes med en saadan Ilterhed, at de stridende Parter spotvis fik Navnet »Urhanerne«. Han var allerede paa den Tid bekjendt som en lovende ung Mand, men hans Navn blev først berømt, da han i 1811 udgav sin »Veiledning til det islandske eller gamle nordiske Sprog«, der af alle Islændere blev anerkjendt for sin Fortrinlighed.

Det paafølgende Aar blev han Amanuensis ved Universitetsbibliotheket og fulgte med Nyerup paa en antikvarisk Reise gjennem Sverig og en Del af Norge. Udbyttet af Reisen var, at han lærte Finsk, begyndte at studere Lappisk og gjorde sig bekjendt med det norske Bondesprog. Samtidig hermed var han beskjæftiget med at udarbeide en latinsk og græsk Sproglære efter en ny Plan, han lærte sig alle de Sprog, der afstamme fra Latin, og studerede med Ivrighed nordisk Filologi. I 1809 var hans Opmærksomhed bleven henledet paa de indiske Sprog. Han studerede da ogsaa Engelsk og Hebraisk, fik fat paa en Oversættelse af det Nye Testamente paa Malayisk og lærte sig ved Hjælp af nogle malayiske, hollandske og latinske Ordboger med Lethed at læse Sproget, medens han jævnsides

udarbeidede sig selv en malayisk Sproglære og kom ind paa Studiet af Tagalisk og Tahitisk. Da fremsatte det kgl. Videnskabernes Selskab i 1813 Prisspørgsmaalet: »Historisk at undersøge og med passende Exempler at oplyse, af hvilke Kilder det gamle skandinaviske Sprog sikkert kan udledes; at angive Sprogets Karakter og det Forhold, hvori det fra ældre Tider og gjennem Middelalderen har staaet dels til de nordiske, dels til de germaniske Dialekter, samt nøiagtig bestemme de Grundsætninger, hvorpaa al Udledelse og Sammenligning i disse Tungemaal bør bygges.«

Dette var en Opgave, der var som affattet for Rask, og han gav sig da ogsaa strax ifærd med at besvare den.

Hvorledes vare imidlertid hans Kaar paa disse Tider? Man skulde tro, at han maatte have Tilstrækkeligt til sit Livs Underhold for saaledes at kunne vie sig til Videnskaben, men det var langtfra Tilfældet. Hjemmefra fik han Intet, og hans Underhold bestod i, at han havde Kommunitet og Regents samt en lille Pengeunderstøttelse fra Videnskabernes ædle Mæcen, Geheimeraad Bülow til Sanderumgaard. Hans Fornødenheder — skriver en af hans Biografer — vare kun faa; hvad han kunde erhverve, anvendtes til Boger. I det første Aar levede han hele Dagen af tørt Surbrød og Vand; kun sjelden kunde han gjøre sig tilgode med en Ret varm Mad, og naar dette endelig var nødvendigt, gik han om Aftenen, sædvanlig med en gammel Kavai paa, da han undsaa sig ved sin Trang, ned i en Kjælder, hvor han kunde faa en saadan Ret for fem Skilling. Naar en af hans nøie Venner besøgte ham om Aftenen, og han dog gjerne, naar Spisetiden kom, vilde byde ham Noget, saa kom atter den gamle Kavai frem. Han gik da ud og hentede i et Torklæde nogle varme Kartofler, som med lidt Salt til udgjorde hele Aftensmaaltidet; men dette krydredes med desto kraftigere aandelig Føde. Han arbeidede samtidig ikke blot hele Dagen igjennem, men ogsaa sædvanlig til Klokken Tre om Natten, og gav ofte indtil tolv Timers Information om Dagen.

Endelig blev hans kjæreste Ønske opfyldt: han kom til Island. En islandsk Kjobmand tilbod ham fri Reise, han fik kgl. Understottelse, lærte at tegne for at kunne afbilde Runestene og andre Mindesmærker og ankom i Foraaret 1813 til Island, hvor Hungersnøden dengang herskede. At han kunde Landets Sprog ganske godt, inden han naaede Landet, bevises bedst af folgende Anekdote, som han selv har fortalt. Da han paa Øen vilde aflægge sin Ven, Provst Helgesen et Besøg, forklædte han sig paa Veien som Bondedreng og foregav at bringe Brev fra Nordlandet, uden at hans Ven af hans Udtale af det islandske Sprog kunde høre, at han havde en Udlænding for sig. Og dog indrommede Rask i sine Breve til Hjemmet, at han aldrig vilde have lært Islandsk tilgavns, hvis han ikke var kommen derop. Hos Helgesen fuldførte han sin Afhandling over det islandske Sprogs Oprindelse, sendte den til Kjøbenhavn og fik den udsatte Prisbelonning. Derpaa bereiste han hele Landet, studerede med Iver Folkets Sæder og Sprog, gjennemgik alle haandskrevne Samlinger, hvor saadanne fandtes, og vendte først i Efteraaret 1815, altsaa efter over to Aars Fraværelse, tilbage til Kjobenhavn.

Under sit Ophold i Island var han bleven forfremmet til Underbibliothekar ved Universitetsbibliotheket, men Lønnen var saa ubetydelig, at han for at leve atter maatte begynde at give Timeundervisning. Han søgte at blive Professor ved Universitetet i de gamle nordiske Sprog, men det var der ikke Raad til ved Universitet. Han gav sig nu til at studere Angelsaxisk og skrev en Afhandling om den danske Grammatiks Endelser og Former, forklarede af det Islandske. Han havde fuldstændig brudt med det System, der hidtil havde været brugt af alle Etymologer, thi det stod klart for ham, naar man vilde bevise, at de nordiske Sprog stod i Slægtskab med og Forhold til de andre europæiske Klasser af den japetiske Sprogæt, da maatte dette Bevis hentes fra Overenstemmelserne i Sprogenes grammatikalske Bygning. Derfor stod ogsaa hans Hu til at studere de indiske Sprog, men for at reise til Asien

behøvede han Penge, og han havde intet Andet end sine 200 Rd. om Aaret som Underbibliothekar. Geheimeraad Bülow var da atter den, som hjalp ham. Han tilsikkrede Rask en Understøttelse af 2000 Rdl. til en Reise i Asien, og den 25de Oktober forlod den Lærde igjen sit Fædreland.

Reisen gik først til Kalmar og derfra til Stockholm, hvor han holdt Forelæsninger over Islandsk, og hvor han fandt en Forlægger til sin Udgave af »Edda«, som ingen kjøbenhavnsk Bogtrykker havde turdet binde an med. Dette vakte Uvillie hos Flere i Danmark. og man sagde, at han vilde svigte sit Fædreland, men skjøndt Rygtet meddelte ham, at han ingen yderligere Pengehjælp kunde vente fra Hjemmet, besluttede han dog at reise videre. Han vilde lade sig uddanne til Bogtrykkersvend og som saadan besøge Rusland, Polen og Preussen.

Saa galt stod det dog ikke til i Hjemmet. Tvertimod, Kongen udnævnte Rask til Professor og gav ham foreløbig 400 Species aarlig i to Aar til et Ophold i Rusland. Det Første, Rask gjorde med denne Sum, var at anvise 100 Rdl. til Understottelte af sin ene Halvbroder, der efter Faderens Død i 1810 stod ene i Verden.

I Begyndelsen af Februar 1818 gik Rask til Finland, hvor han studerede Finsk og Lappisk, og kom i Slutningen af den følgende Maaned til St. Petersborg, hvor han blev udmærket modtaget af flere høitstaaende Lærde. Han lærte Russisk, gav sig i Kast med Jakutisk og Aleutisk, gjorde et Udkast til en slavonisk Sproglære, studerede samtidig Arabisk og Persisk og fik alligevel Tid til at fuldende sin Sanskrit-Grammatik og arbeide paa en Grammatik i det græske Sprog. Hans Lyst til at gaa til Indien steg Dag for Dag, og saasnart han derfor havde faaet Brev om, at Kongen havde bevilget ham en Forhøielse af Stipendiet med 200 Species til en toaarig Reise i Indien, begav han sig strax afsted, uden at han forsikkrede sig om, at Pengeunderstøttelserne kunde træffe ham paa Veien.

Den 13de Juni 1819 afreiste han til Moskow og gik derfra til Astrakan. Denne Tour var saa anstrengende for ham,

at han i to og tyve Dage hverken fik varm Mad eller Kaffe og kun en eneste Gang laa afklædt i en Seng. Sligt afskrækkede ham ikke. Han reiste videre i sin »Kibitke«, sluttede sig til en Afdeling russiske Tropper og naaede endelig den 8de November Tiflis, hvor man antog ham for en Spion, forinden han havde legitimeret sig med sine Papirer. Fra Tiflis gik Reisen til Tauris, Teheran og Ispahan, hvor han studerede Ny-Persisk, Tartarisk, Mongolsk og Manjurisk. Derfra drog han til Persepolis og Schiraz, hvor han faldt i en farlig Sygdom, af hvilken han dog igjen kom sig. Det gik da ogsaa, som man kunde vente: det Øieblik kom, hvor han langt borte fra Hjemmet stod uden en Skilling i Lommen, men dog blev han overalt hjulpen frem. Hans vidunderlige Sprogkundskab var ham den bedste Anbefaling, og hvor han traf engelske Embedsmænd, forstrakte de ham rundelig med Penge til at fortsætte den storartede, videnskabelige Reise.

Saa naaede han Bombay, hvor han fandt en udmærket og gavmild Vært i Gouverneur Elphinstone. Ved at gjøre Bekjendtskab med Braminerne, som undrede sig over den Fremmedes forbausende Kjendskab til deres Sprog, samlede han sig en sjelden og ubetalelig Skat af indiske Haandskrifter, der overlodes ham for en ringe Sum, fordi han ikke var Englænder af Fødsel. Her studerede han Hindostansk, Sanskrit, Zend, Pehlvi, Guzuratisk og Mahrattisk, gik derpaa ned ad Ganges og naaede Benares, som han dog snart forlod for at reise til Serampore. Denne sidste Flodreise var ham meget ubehagelig; han troede, at Baadfolkene og de Soldater, der vare medgivne ham som Sikkerhedsvagt, vilde give ham Gift og bestjæle ham, men han kom dog lykkelig og vel til sit Bestemmelsessted. Efter hans Ankomt blev der anstillet Undersøgelse om, hvorvidt hans Mistanke var begrundet eller ikke, men der kom Intet frem. Hans Mistro voxede imidlertid, samtidig med at hans Helbred tog af, hvortil Grunden maaske laa i, at han paa Reisen til Teheran var bleven sparket for Brystet af en Hest. Landsmænd, som han traf, pleiede ham

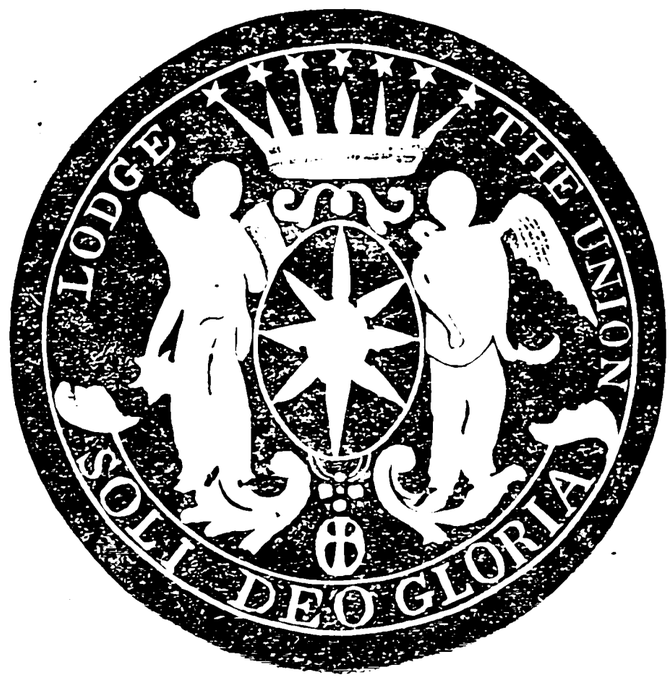
dog paa det Omhyggeligste, og snart kunde han reise til Kalkutta og derfra til Madras i Selskab med den danske Missionair Haubro. I Madras tilbragte han tre Maaneder med at studere Cingalesisk og Sanskrit under en lærd Bramins Veiledning og skrev en lærd Afhandling om Zend-Sprogets Ælde og Zend-avestas Ægthed.

Men Reisen gik snart videre, og den 28de Oktober ankom han til Trankebar, hvor han tilbragte en Maanedstid paa dansk Territorium. Skjøndt han var træt og overanstrengt, kunde han dog ikke unde sig selv nogen Hvile. Hver Time i disse Egne forekom ham at være for kostbar til at offre, og da hans Landsmænd ikke paa andre Maader kunde hindre ham i at sidde oppe om Natten for at granske i de indiske Skrifter, maatte de tilsidst stjæle Olien fra hans Natlampe for saaledes at tvinge ham til at tage sig den saa fornødne Hvile. Den 22de November afreiste han til Ceylon og naaede otte Dage senere Hovedstaden Colombo.

Paa Ceylon var det, at Rask blev Frimurer. Paa sine Reiser gjennem de mange forskjellige Lande var det sikkert mere end en Gang gaaet op for ham, at en Frimnrer, hvor han end kommer paa Kloden, er vis paa at finde Br.·. Br.·., som stedse med Kjærlighed og Beredvillighed aabne Armene fer den Nysankomne og staa ham bi med Raad og Daad. Hvad Under derfor, at han her, hvor han slog sig til Ro i længere Tid, søgte at blive et Led af den Kjæde, som snoer sig rundt hele Jorden, og hvad Under, at ▭ paa Ceylon satte en Ære i at tælle en saa beromt Mand blandt sine Medlemmer!

Naar Rask er bleven optaget i den ærv.·. Orden, vides ikke, men det vides med Bestemthed, at han blev optaget i den paa Øen i Aaret 1794 stiftede hollandske ▭ *Die Vereeniging*, som senere har standset sine Arbeider. Som Bevis herpaa skulle vi her ordret aftrykke det for ham udfærdigede Certifikat, der for Øieblikket befinder sig i Br.·. Traps Værge, og paa hvilket Rask efter Skik og Brug har skrevet sit Navn.

Certifikatet lyder saaledes:

To the Glory of the Great Architect of the Universe
Chapter the Union
East of Colombo in the Island of Ceylon.
And the light shined in Darkness and the Darkness comprehendeth it not.
To all whom it concerns.

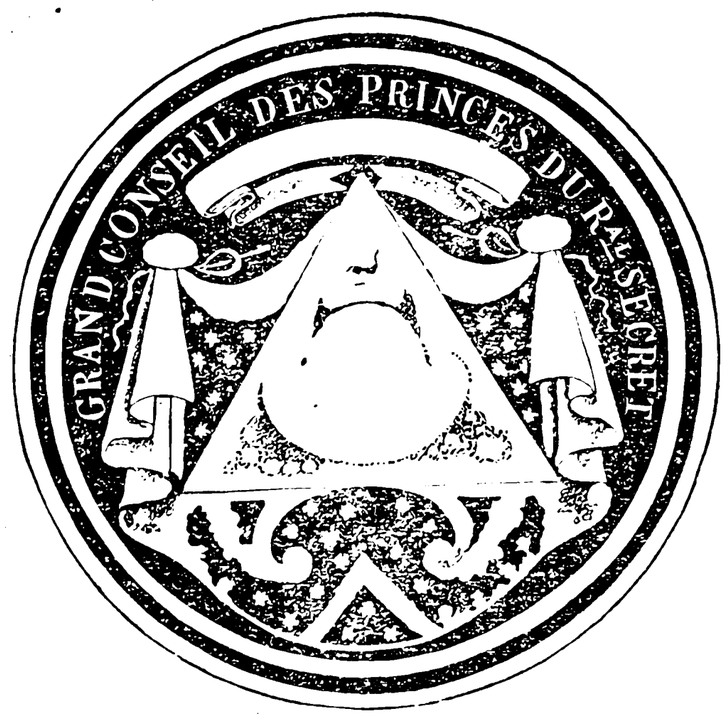
We Gualterus Schneider Grand Knight, Grand Inspector, Elu Kadosh and Souv.·. Prince of the Royal Secret 32. degree, & venerab.e Master of the R.e Lodge Union East of Colombo, do hereby certify, that our well beloved Brother Erasmus Christian Rask Professor and under Librarian aged 34 years, native of Copenhagen in Denmark, who has signed in the Margin his name hereof, is in consideration of the great zeal and assiduity, which he manifested during our work by virtue of the Power invested in us and by virtue of our high degrees have been raised and confirmed as we do by these present raise and confirm on him the said worthy Brother under the usual Solemnities, the most venerable & most sublime degree of Grand Pontiff and Sublime Ecossois of the Heav.·.ly Jerusalem, and he has complied with all the duties connected therewith. We do herefore

Erasmus Christian Rask

not only recommend our said Brother Erasmus Christian Rask but also in consequence of his constant zeal, fidelity & assiduity, in the strongest manner to the Brotherly Love of all true & worthy Brethern Free Masons to whom this Certificate may be exhibited requesting them to admit this our said worthy & learned Brother into their works, under solemn promise doing so reciprocally.

In testimony thereof I have hereunto subscribed my name and affixed the seal of our Chapter.

East of Colombo in the Island of Ceylon the 23. day of March in the year of our Lord 1822 and of Masonry 5822.

G. Schneider,
Gd.·. Ir.·. Gr.·. E.·. C.·. R.·. S.·. & S.·. P.·. R.·. S.·. 32°.

Sit Ophold i Colombo benyttede Rask iøvrigt til at sysselsætte sig med Pali-Sproget og det gamle Cingalesiske eller Elu. Han begyndte paa en dansk Afhandling om at udtrykke de indiske Sprog med latinske Bogstaver, hvoraf det første Ark endogsaa blev trykt i Colombo, men snart tog hans Kræfter saaledes af, at han mærkede, at han maatte reise hjem, endskjondt han saa gjerne vilde have været til Bagindien, hvor han ret kunde have studeret Pali. Faa Dage efter, at hans Patent som Frimurer var udstedt, forlod han da Øen, men den 5te April stødte Skibet paa blinde Skjær ved Galle. Heldigvis var Skibet saa nær Land, at der kunde komme Hjælp,

og Rask reddede sig tilligemed sine kostbare cingalesiske og Pali-Haandskrifter, hvorimod han mistede endel Bøger og Penge. Over Land vendte han tilbage til Colombo, som han først igjen forlod den 19de August 1822.

Han var dengang fuldstændig blottet for Penge, men som tidligere blev han hjulpen af Englænderne, og det tør vel neppe være en altfor dristig Hypothese at antage, at Br.·. Br.·. fra = paa Ceylon have bidraget Deres for at hjælpe deres Br.·., den fremragende Lærde fra det fjerne Norden, til hans Hjemstavn. Ogsaa fra det kgl. dansk-ostindiske Regeringsraad paa Trankebar fik han Understøttelse, og den 1ste December 1822 gik han med sine kostbare Skatte, der danne en enestaaende Samling i Europa, ombord paa det danske Skib »Juliane Marie«, som førtes af Kaptain Duntzfeldt.

Den 5te Mai 1823 landede Rask i Kjøbenhavn. Halvsyvende Aar havde han været borte, men han vendte ikke hjem som den forlorne Søn. Sine sjeldne Haandskrifter, der senere have vundet europæisk Berømmelse, afgav han til Kongen med Ønske om, at de maatte ansees som en Erstatning for de Udgifter, hans Hjemreise havde foraarsaget den kongelige Kasse, og Haandskrifterne fik deres Plads i det store kgl. Bibliothek. Hans Helbred havde bedret sig endel paa Søreisen, og af sin Landsmænd hædredes han med et Festmaaltid. Han flyttede ind til sin fordums Velynder, Professor Nyerup, og begyndte igjen sin Virksomhed ved Universitetsbiblioteket. Hans kjæreste Ønske, at blive Professor ved Universitetet, blev dog ikke opfyldt, og at han endelig to Aar senere fik en saadan Post, skyldtes maaske nærmest den Omstændighed, at han havde afslaaet et meget lokkende Tilbud fra Universitetet i Edinburgh om at beklæde en Professorplads der. Det var ved denne Leilighed, at han i sit Brev til det skotske Universitet skrev de mindeværdige Ord: »Sit Fødeland skylder man Alt, hvad man kan udrette.«

Rask var nu altsaa i 1825 bleven Professor — ikke i de osterlandske Sprog — men i Literairhistorie, og først sex Aar

senere opnaaede han dette. Han havde kort efter sin Hjemkomst kastet sig over et andet Spørgsmaal, der tidligere havde havt endel Interesse for ham, og fra 1824 førte han lige til sin Død en heftig Kamp til Gunst for den af ham opstillede danske Retskrivningslære. I flere Aar optog denne Sag en stor Del af hans Tid, som øiensynlig havde baaret bedre Frugter ved at blive anvendt til Udarbeidelsen af de betydelige sproglige Materialsamlinger, han havde fort med sig fra sin store Reise. Nu derimod ivrede han saa stærkt for sit System, at han end ikke vilde lade Noget trykke, naar ikke hans egen Retskrivning fulgtes, og herved hæmmedes da atter hans Produktivitet. Retskrivningsspørgsmaalet medforte bittre Pennefeider, der bidrog til at ærgre ham og svække hans i Forveien ikke stærke Helbred, og Følgen var, at med hans Sygelighed voxede hans gamle Mistænksomhed og Tilbagetrukkenhed frem igjen. Dog lagde han ikke sine Sprogstudier paa Hylden. Af en Akræer, der var kommen hertil fra Guinea, lærte han Akra Sproget, udarbeidede en moesogothisk Ordbog og fuldendte en Oversigt over den malebariske Sprogklasse.

Efter Nyerups Død var Rask bleven Bibliothekar ved Universitetsbibliotheket, og hans økonomiske Stilling var derved bleven en Del forbedret, men Bitterheden var ikke borte fra hans Sind, idet den tværtimod næredes ved, at en Forlovelse, som han havde indgaaet, ophævedes meget hurtig. I 1831 udbrød han, da hans Venner lykønskede ham til hans Udnævnelse som Professor i de osterlandske Sprog: »Jeg frygter, det er for silde«. Og han havde Ret; det var for silde. Hans Bryst var angrebet, saaledes at Lægerne forudsagde hans nære Død, og dog undte han sig selv ingen Hvile fra Arbeidet. Lige til sin sidste Stund arbeidede han ufortrødent i Sprogvidenskabens Tjeneste og passede sin Dont som Universitetsbibliothekar. Endelig seirede Sygdommen over hans kraftfulde, energiske Aand, og efter to Dages Sygeleie hensov han den 14de November 1832.

Faa Dage før sin Død havde han havt den Glæde at mod-

tage et Brev fra Kongen, som i dette bevidnede ham sin Tilfredshed med hans Virksomhed.

I Rask tabte Danmark det storste Sproggeni, som maaske nogensinde har levet i Verden. Man opregner ikke mindre end 55 forskjellige Sprog, hvis Bygning han skildrede, og hvis Plads i de forskjellige Sproggrupper han anviste med en Naturforskers Noiagtighed. Han beskrev gjennem sine sproglige Arbeider, hvorledes Skytherne havde spredt sig fra Indien helt op til Gronland, og hvorledes disse vare blevne fortrængte af den japetiske Æt, og navnlig dvælede han som Nordbo ved den gothiske Stamme, for hvis Sprog han nærede den dybeste Interesse.

Fremfor Alt var han Videnskabsmand. Han støttedes i sine Studeringer ikke alene af en vidunderlig Hukommelse, men ogsaa af en Klarhed i Tanken, en Distinktion i Udtrykket, der viste sig tydeligst ved hans sjeldent fuldendte Fremstillingsevne og Mesterskab i at drage Slutninger af de forskjelligste Sammenstillinger. Han var en Lærd, hvis Navn aldrig vil uddo; han var en Mand, som Frimurer-Ordenen med Stolthed regner blandt sine Ypperste.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Em Bærenizen & Cº lith Inst

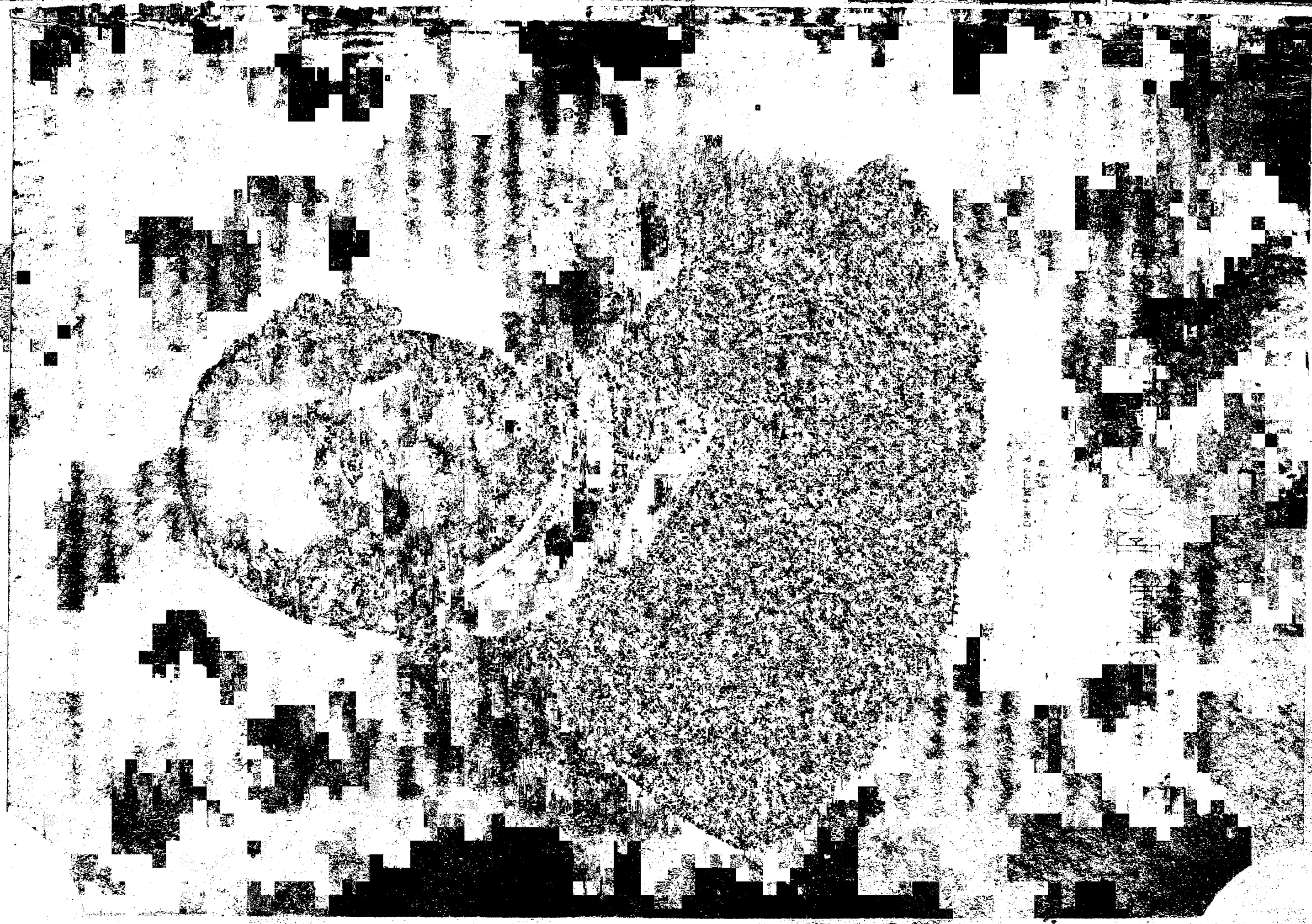
Biskop F.C.C.H.Münter.

FREDERIK MÜNTER.

Naar vi i den foregaaende Biografi have givet en Skildring af en fremragende Videnskabsmand, som paa Reisen til Verdens fjerneste Egne fandt en Stotte og et Tilhold i Frimureriet, ville vi i denne beskjæftige os med en anden Videnskabens Dyrker, der ved Siden af sine talrige øvrige Studier gjorde Frimureriet til Gjenstand for de grundigste og mest lærde Undersøgelser, og som ved sine Skrifter i denne Retning har erhvervet sig et Navn, der naaer langt ud over vort lille Lands Grændser.

Det [illegible] lærde Frimurer-Lexikon, der [illegible] har uden Tvivl været Lexikon, Læsere, og en kort Levnetsskildring af denne Mand [illegible] her derfor ikke savnes i denne Samling, om ikke af [illegible] fordi det herhjemme er et Særsyn, at Sjællands Bisp[illegible], den ved sin Karakter og sin theologiske Videnskabelige fremragende Personlighed, var et ivrigt Medlem af Frimurer-Ordenen.

I Nederlandene levede der i det femtende Aarhundrede en anseet Kjøbmandsfamilie ved Navn Münter. En af Efterkommerne drog til den mægtige Hansestad Lybeck for at etablere en Handelsforretning der, og i henved to Sekler hørte Familien Münter til denne Byes mest fremragende Borgerstand. Fra Hansestaden kom *Dr.* Balthasar Münter, der som ung anseet Theolog blev ansat i Gotha som Hof-Diakonus og Predikant ved Vaisenhuset. Kort Tid efter sin Ansættelse indgik han Ægteskab med den adelige Frøken Magdalene

FREDERIK MÜNTER.

Naar vi i den foregaaende Biografi have givet en Skildring af en fremragende Videnskabsmand, som paa Reisen til Verdens fjerneste Egne fandt en Støtte og et Tilhold i Frimureriet, ville vi i denne beskjæftige os med en anden Videnskabens Dyrker, der ved Siden af sine talrige øvrige Studier gjorde Frimureriet til Gjenstand for de grundigste og mest lærde Undersøgelser, og som ved sine Skrifter i denne Retning har erhvervet sig et Navn, der naaer langt ud over vort lille Lands Grændser.

Den mest lærde Frimurer blandt alle Danske har uden Tvivl været Biskop Münter, og en kort Levnetsskildring af denne Mand bør derfor ikke savnes i denne Samling, om ikke af anden Grund, saa fordi det herhjemme er et Særsyn, at Sjællands Biskop, den ved sin Karakter og sin theologiske Viden lige fremragende Personlighed, var et ivrigt Medlem af Frimurer-Ordenen.

I Nederlandene levede der i det femtende Aarhundrede en anseet Kjøbmandsfamilie ved Navn Münter. En af Efterkommerne drog til den mægtige Hansestad Lybeck for at etablere en Handelsforretning der, og i henved to Sekler hørte Familien Münter til denne Byes mere fremragende Borgerstand. Fra Hansestaden kom *Dr.* Balthasar Münter, der som ung anseet Theolog blev ansat i Gotha som Hof-Diakonus og Prædikant ved Vaisenhuset. Kort Tid efter sin Ansættelse indgik han Ægteskab med den adelige Frøken Magdalene

Sophie Ernestine Frederikke von Wangenheim, og den 14de Oktober 1761 fødte hun ham en Søn, der i Daaben fik Navnet Frederich Carl Christian Henrik Münter.

Faa Aar efter denne Søns Fødsel udnævntes Faderen til Superintendent i Tonna, et Par Mil fra Gotha, men denne Post fratraadte han snart, idet der i 1765 blev gjort ham Tilbud om at være Præst for St. Petri tydske Menighed i Kjøbenhavn.

Dr. Münter var fyrgetyve Aar gammel, da han med sin Hustru og sin fireaarige Søn kom til Kjøbenhavn for at overtage et Embede, som paa hin Tid var af stor Betydenhed. Dels hørte der nemlig en stor tydsk Menighed til Kirken, og dels besøgtes den af talrige af Stadens fornemste Familier. Ikke alene som Prædikant, men ogsaa som Psalmeforfatter vandt han snart et anseet Navn, og da han under Struensees Fængsling var dennes Sjælesørger, gik hans Navn hele Europa rundt, efter at han havde udgivet den Henrettedes bekjendte »Bekehrungsgeschichte«. Han var en nøie Bekjendt af Bernstorff, Schimmelmann og Klopstock, høit agtet og elsket ikke blot af de Store, men af hele sin Menighed, der sørgede dybt over ham ved hans Bortgang i 1793.

Faderen ledede med stor Omhu sine Børns Opdragelse, thi foruden Sønnen Frederik havde hans Hustru skjænket ham to Sønner, af hvilke den ene døde strax efter Fødselen, og den anden druknede i en ung Alder, samt to Døttre. Den ældste Datter Frederike blev gift med Geheime-Konferentsraad Constantin Brun, hvis Hus i en lang Aarrække var et gjæstfrit Hjem for Alt, hvad Danmark talte af skjønne Aander. Den yngste Datter Johanne døde 1797 efter at være bleven gift med den bekjendte Baron C. U. D. von Eggers.

Sønnen Frederik fik dygtige Lærere og viste tidlig Spor af ikke almindelige Evner. Med Iver og Lyst kastede han sig over enhver Bog, der faldt ham i Hænderne, og snart var han fortrolig med vore egne og Udlandets mest fremragende Digterværker. Faderen vidste dog stedse at holde denne Lyst

indenfor de rette Grændser, saa at Videnskaben Intet led ved Studiet af de skjønne Kunster. Drengen gjorde betydelige Fremskridt i Sprogvidenskab og Mathematik, fik ved Besøg hos Spengler en saa stor Interesse for Naturvidenskaberne, at han endogsaa senere ved at høre Kratzensteins Forelæsninger tænkte paa udelukkende at dyrke dette Fag, men herfra lod han sig dog afholde, idet Lægevidenskaben, for hvilken han ingen Interesse nærede, dengang var nøie knyttet til Dyrkelsen af det første Studium. Derimod kom der i det fædrene Hjem to andre Mæud, som fik en ikke ringe Betydning for ham. Den Ene var den lærde Carsten Niebuhr, til hvem den unge Münter kunde sidde timevis og lytte, naar han fortalte om sine Reiser i Morgenlandene, og den Anden var den udmærkede Kobberstikker Preisler, som vidste at vække hans varme Interesse for Kunsten. Begge disse Mænd bleve af stor Betydning for hans Livs senere Udvikling.

I 1778 blev Münter dimitteret til Universitetet og blev som en af de dygtigste Kandidater i Forening med den senere afdøde Historiker Frederik Sneedorff beæret med at holde de latinske Taler ved Uddelelsen af de saakaldte *Honores*. I to Aar gjennemgik han det akademiske Kursus, tog 1779 anden Examen og absolverede 1781 theologisk Attestats med Udmærkelse. Under sine Studier havde han navnlig følt sig tiltrukken af daværende Professor N. E. Balles kirkehistoriske Forelæsninger, hvilket ogsaa senere sporedes, da han selv optraadte som theologisk Skribent.

Samtidig begyndte han at skrive Vers, men han fandt i sin Fader en saa skarp Kritiker, at han opgav at ville være Digter, skjøndt han følte sig stærkt tiltrukken til Digtekunsten, navnlig af Ewald. Noget af det Første, han har ladet trykke, er derfor ogsaa en i 1780 udkommen tydsk Oversættelse af »Balders Død«, og saa stor Veneration nærede han for den ulykkelige Digter, at han, saalænge hun levede, sørgede for den Kone, der havde pleiet Ewald i hans sidste Dage.

Neppe var han bleven Kandidat, førend han drog til Göt-

tingen for ved det derværende Universitet at udvide sine Kundskaber. Fra Hjemmet medbragte han udmærkede Anbefalinger til de mest fremtrædende Mænd i det nordlige Tydskland, og Reisen gav et godt Udbytte for den unge Videnskabsmand, der studerede under Mænd som Heyne, Koppe, Walch og Bøhmer og stiftede Bekjendtskab med Ebert, Wieland, Gleim, Gatterer og Herder. Han var henved to Aar borte fra Hjemmet, hvortil han vendte tilbage i Efteraaret 1783.

Hans Hu stod imidlertid til Udlandet; han indsaa klart, hvor Meget han kunde lære der, og med inderlig Glæde modtog han derfor Efterretningen om, at der var bevilget ham en kongelig Understøttelse til en videnskabelig Reise i Syd-Europa, navnlig for at han skulde undersøge de Haandskrifter af det Nye Testamente, som efter Sigende fandtes opbevarede i Ragusa.

Han afreiste da i Foraaret 1784, og denne Reise fik i mange Retninger stor Betydning for ham. Inden han naaede Ragusa, fik han at vide, at de omtalte Haandskrifter aldeles ikke fandtes der, men med Kongens Tilladelse besøgte han istedenfor Italien, hvor han tilbragte to Aar, beskjæftiget med Studiet af den klassiske Oldtid og den romerske Kirkes Forfatning og Grundsætninger. I Rom opholdt han sig et Aarstid og fandt i Kardinal Borgia en sjelden Velynder, der ikke alene stillede sine egne literaire Skatte og sit Museum til hans Disposition, men endogsaa skaffede ham uhindret Adgang til Bibliothekerne.

Her var det da, at Münter ved sine Efterforskninger i det corsinske Bibliothek tilfældig traf paa et Manuskrift, som indeholdt Tempelherrernes Statuter samt endel Oplysninger til Processen mod dem. Dette Fund var for ham, der allerede paa sin Udenlandsreise var bleven optaget i Frimurer-Ordenen, af den største historiske Interesse. Han kastede sig over denne navnkundige Ordens Historie, studerede den talrige Literatur, Ordenen allerede dengang havde at opvise, og udgav 1791 i Berlin under Titelen »Statutenbuch des Ordens der

Tempelherren; aus einer alten französischen Handschrift erläutert« en tydsk Oversættelse af det mærkelige Fund, han havde gjort. Aaret efter indrykkede han i Eggerts »Deutsches Magazin« en Afhandling om »Aufnahme der Tempelherren nach dem alten Ritual; ein Auszug aus der in Rom entdeckten groszen Regel dieses Ordens«, og senere forfattede han til 11te Bind af Henkes »Magazin für Religionsphilosophie, Exegese und Kirchengeschichte« en Artikel »Ueber die hauptsächlichsten gegen den Tempelorden erhobenen Beschuldigungen.«

Herved lagde Münter Grundstenen til sin Berømmelse som lærd Frimurer.

Fra Rom gik han til Neapel og Sicilien, hvor han blandt Andre gjorde Bekjendtskab med Filangieri. Denne Reise beskrev han senere i »Efterretninger om begge Sicilierne«, et Værk, der blev oversat paa Tydsk, Hollandsk, Italiensk og tildels Svensk.

Han vilde være reist tilbage over Paris, men Broderens pludselige Død foraarsagede, at han vendte direkte hjem til Danmark, hvortil han efter over tre Aars Fraværelse ankom i Sommeren 1787.

Hans ansete Navn som lærd Frimurer var selvfølgelig ogsaa naaet til ⧉ i Kjøbenhavn, og da han den 17de Oktober 1787 blev affilieret som St.·. Joh.·. M.·. i ▭ F.·. z.·. g.·. H.·. og indskreves i Matriklen under Stamnumer 399, modtog han samme Dag Værdigheden som Taler i ▭. Denne Post beklædte Münter i en Række af Aar og virkede ved sine Foredrag hen til ikke alene at udbrede Kundskab om Ordenen blandt Br.·. Br.·., men ogsaa at indprente i deres Hjerter de gyldne Sandheder, der have deres Rod i Frimureriet.

Efter sin Hjemkomst konkurrerede han med sin Ven, *Dr.* Birch om det overordenlige Professorat i Theologi ved Universitetet, og han vandt Prisen til Held ikke alene for sig selv, men ogsaa for Danmark, thi var han ikke bleven den Seirende, havde han modtaget en Plads som Gesandtskabspræst i Paris.

Under 1ste November 1788 blev han altsaa extraordinair Professor i Theologi ved Universitetet og allerede halvandet Aar senere ordenlig Professor og Assessor i Konsistorium. Iblandt Universitetslærerne vakte det Betænkelighed, at Münter kun var ni og tyve Aar gammel, men Bernstorff bortryddede denne Hindring ved sin Yttring: »Man skal ikke staa i Veien for en ung Mands Lykke.« Denne Lykke skaffede ham imidlertid mange Misundere, og navnlig var N. D. Riegels den, som offenlig angreb ham og blandt Andet ankede over, at han var født i Gotha. Münter forfattede i den Anledning et Forsvarsskrift og viste det til sin Fader. Denne kastede det strax i Ilden og sagde til Sønnen, at Tiden vilde være hans bedste Forsvarer. Og Faderen havde Ret. Ved sin Lærdom og Ufortrødenhed skaffede den unge Professor, der samme Aar modtog den theologiske Doktorgrad i Anledning af sin Dissertation *de ætate versionum N. T. copticarum,* sig en talrig Tilhørerkreds, som med Interesse lyttede til hans klare og anskuelige Forelæsninger over Kirkehistorien, kirkelige Oldsager, Dogmehistorien, Indledningen til det nye Testamente, den populaire Dogmatik, Pastoraltheologien og det gamle Testamentes poetiske Bøger.

Som Docent ved Universitetet havde Münter overhovedet sin Styrke i sin store Lærdom. Han kjendte hver Strid, der var ført om et Dogme, hver Forklaring, der var givet af et Skriftsted, men noget bestemt dogmatisk System havde han ikke selv. Dog var han fast i sin Tro paa Christendommens Guddommelighed, og denne Tro kunde Intet rokke.

I ▭ Fr.·. z.·. g.·. H.·. var han imidlertid en flittig Arbeider, og da derfor Br.·. Abrahamson i et Cirkulaire til Br.·. Br.·. havde meddelt dem, at han paa Grund af sine Forretninger saa sig nødsaget til at nedlægge den Hammer, som han med saa stor Nidkjærhed havde ført i en lang Aarrække, blev der den 22de Oktober 1794 afholdt Valg i ▭ paa en ordf.·. M.·., og Valget faldt da paa Münter. Den 19de November s. A. nedlagde Abrahamson Hammeren og overrakte

den til Münter, der nu tiltraadte dette Embede, efterat hans Bestalling fra □-Direktoriet var oplæst for Br.·. B.·.. I Søster-□ Z.·. t.·. N.·. holdt Taleren, Br.·. Thomas Thaarup den 10de December s. A. Lykønskningstalen til Münter, som — hvad der er et karakteristisk Træk for hin Tidsalders Anskuelser — bad Br.·. Br.·. om, at hans Valg til ordf.·. M.·. af Hensyn til hans verdslige Stilling forelobig maatte holdes hemmeligt for Alle, der stod udenfor Frimureriet.

Münter var i 1791 indtraadt i Ægteskab med Maria Elisabeth Krohn, en Borgermesterdatter fra Lybeck, ved hvis Side Livet gled lykkeligt hen for ham, indtil hans elskelige Hustru i 1809 overfaldtes af en heftig Sindssygdom, som først hævedes flere Aar efter. I disse Aar begyndte han sin omfattende Skribentvirksomhed og udarbeidede mange af sine vigtigste Værker, bl. A. »Versuch über die kirchlichen Alterthümer der Gnostiker«, »Magazin für Kirchengeschichte und Kirchenrecht des Nordens« 1—2, »Vermischte Beiträge zur Kirchengeschichte«, »Haandbog i den ældste kristelige Dogmehistorie«, »Undersøgelser om de persepolitanske Indskrifter« og »Betragtninger over den naturlige Theologi.«

Han var i atten Aar Universitetslærer, men ved Siden heraf udviklede han en ikke ringe Virksomhed i forskjellige Kommissioner. Ham var det f. Ex., der udarbeidede Forslaget, hvorefter der nedsattes en Kommission til Opbevaring af nordiske Oldsager, og det er altsaa ham, hvem Danmark nærmest kan takke for sit verdensberomte oldnordiske Museum. Ligeledes virkede han ivrig for en Forbedring af Almuens Undervisning og gjorde som Medlem af Vaisenhusets Direktion en Reise til Tydskland for at gjøre sig bekjendt med de derværende Borgerskoler. Paa denne Reise var han flere Gange i Livsfare paa Grund af Krigsurolighederne, men slap dog heldigvis uskadt hjem.

Under Kjøbenhavns Bombardement i 1807 truedes hans Bopæl, der laa saa nær ved Frue Kirke, med fuldstændig Undergang, men heldigvis reddedes hans kostbare Bibliothek

og sjeldne Samling af Antikviteter, medens han og hans Familie søgte Tilflugt i de brandfrie Kjældere hos Svogeren Constantin Brun. Bombardementet blev imidlertid ikke uden Indflydelse paa ham, thi Biskop Balle følte sig saa nedbrudt ved den Ulykke, der havde ramt Fædrelandet, at han søgte sin Afsked, og den 2den April 1808 udnævntes Münter til hans Efterfølger som Sjællands Biskop.

Inden sin Udnævnelse til denne vigtige Post havde Münter nedlagt sin Værdighed som ordf.·. M.·, i ▭ Fr.·. g.·. g.·. H.·., hvor han i de mellemliggende Aar havde udfoldet en rig Virksomhed. Den 20de April 1801 meddelte han saaledes Br.·. Br.·.; at ▭ Z.·. t.·. N.·. havde indsamlet 500 Rdl. til Saarede og forældreløse Børn af Faldne fra 2den April 1801, hvorpaa Br.·. Br.·. i den tydsktalende ▭ skjød 300 Rdl. sammen til samme Øiemed. Samtidig hermed holdt han lærerige mureriske Foredrag, f. Ex. den 26de Marts 1803, hvor han i ▭ gav en Skildring af Skriftet' »Eudoxas oder über die Aufnahme im Orden Pythagoras'«, forfattet af den bekjendte østerrigske Rigsfriherre, Br.·. Joseph v. Sonnenfels, og den 11te Januar 1804, hvor han talte om Dødens og Forgængelighedens Symboler.

Efterat det, som tidligere omtalt, var blevet afgjort i ▭ den 13de Oktober 1804, at der hvert tredie Aar skulde ske Valg paa en ordf.·. M.·., faldt Valget enstemmig paa Münter, og han beklædte Posten endnu i tre Aar. Da meddelte han Br.·. Br.·. i ▭ den 13de November 1807, at han paa Grund af sine talrige Forretninger saa sig nødsaget til at frabede sig Gjenvalg til Posten, idet han dog paa Abrahamsons Opfordring erklærede sig villig til fremdeles at have Opsigt med ▭s Bibliothek, og endelig nedlagde han i ▭ den 23de December s. A. Hammeren, som han overleverede til Br.·. Gulbrand som *Commissarius magn.·. mag.·.* for den høiv.·. General-Stormester, Landgrev Carl af Hessen. Hans Efterfølger blev General, Br.·. Lorentz.

Münters Virksomhed som Frimurer var dog derfor ikke

afsluttet; tvertimod se vi ham i Foraaret 1808 begynde at holde en Række Forelæsninger for Br.·. Br.·. i begge ⧉, og senere førte han ved forskjellige Leiligheder Hammeren, f. Ex. i ▭ den 8de Mai 1811, da hans Søn blev optaget i den ærv.·. Orden.

Da han var bleven udnævnt til Sjællands Biskop, troede Mange, at den lærde Professor egenlig ikke egnede sig til at beklæde denne hoie geistlige Stilling. Men her forregnede man sig atter. Om han end ikke var nogen overordenlig Prædikant, i hvilken Retning baade hans Stemme, Gestikulation og Adspredthed lagde ham Hindringer i Veien, kunde han dog ofte tale med en Høihed og Kraft, der ikke forfeilede deres Virkning, og hvad den administrative Side af Embedet angik, da forvaltede han den med stor Dygtighed. Som Biskop faldt det i hans Lod i 1815 at salve Kong Frederik den Sjette og Dronning Marie Sophie Frederikke; han fik Pastoral-Seminariet oprettet og bevirkede, at der nedsattes en Kommission til at reviderere det nye Testamentes kirkelige Oversættelse. Al den Fritid, der levnedes ham, tilbragte han enten i ▭ eller i sit Studerekammer i Bispegaarden, der rummede alle hans Samlinger. Hans Bibliothek talte over 14000 Bind, og af Mønter havde han over 10,000, af hvilke alle de kufiske efter hans Død overlodes til det kgl. Møntkabinet. Hans Antikvitetsamling talte over 600 Numere, af hvilke de største Stykker efter sydlandsk Skik vare indmurede i Bispegaardens Port og paa Gangene, hvor de endnu findes.

Den høie, stærktbyggede Mand, af hvem vi meddele et Portrait efter Hornemanns Maleri, havde et Jernhelbred og kunde indtil de sidste Aar før sin Død med Lethed udholde de største Anstrengelser, hvorom ogsaa hans Skribentvirksomhed kan tale, thi regner man Alt med, hvad han har skrevet, faaer man henved 120 forskjellige Afhandlinger eller Bøger. I de sidste Par Aar af sit Liv begyndte han dog at ældes i en foruroligende Grad, men hans Aand var lige usvækket, og endnu Dagen før sin Død gik han sig en Tour om Eftermiddagen.

Ved sin Hjemkomst faldt han om, og den følgende Dag, Langfredag den 9de April 1830, sov han roligt hen i sine Børns Arme.

Et talrigt Følge, hvoriblandt de kongelige Prindser saaes, ledsagede den Afdøde til hans sidste Hvilested paa St. Petri Kirkegaard, hvor han efter sit eget Ønske jordedes ved sin Faders Side.

Ogsaa Frimurerne sørgede, som naturligt var, over Tabet af den elskede, høitagtede Br.·.. Der holdtes Sørgefester til hans Ære i begge ⧉, hvor Br.·. Br.·. Hamburger og Visby talte over ham i ⚌ Fr.·. z.·. g.·. H.·. og Br.·. Hegermann-Lindencrone i ⚌ Z.·. t.·. N.·..

Ved sin Redelighed, Embedsdygtighed og Lærdom vandt Münter Geistlighedens Agtelse, ved sin Jævnhed i Sæder, sin Aabenhed i Adfærd og sin godmodige Venlighed vidste han at vinde Enhver, med hvem han kom i Berøring. Som Lærd har han indskrevet sit Navn i den europæiske Literaturs Annaler, som Menneske har han efterladt sig det skjønneste Eftermæle.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Em. Bærentzen & C° lith Inst

Knud Lyne Rahbek.

KNUD LYNE RAHBEK.

[illegible] er [illegible] Søeborg i
[illegible] Vise, og [illegible] sig ikke
[illegible] almengyldig [illegible] til en vis
Grad passe paa den Mand, [illegible] ken vi her
i Korthed ville beskjæftige os. Om [illegible] er Alting
glemt.« Ja, vel er der [illegible] kel, siden
Rahbek fremstod [illegible] ivellerende
Tidsalder [illegible] nme Mand
eller [illegible] t betragte
[illegible] Betydning
[illegible] e, høitbe-
[illegible]

[illegible] dog er Rahbek en af Mellemled[illegible] s Kultur-
og Literaturhistorie, dog har Rahbek med lysende [illegible] ræk, som
Skriftet[illegible] Smil ikke kan udviske, indskrevet sit Navn
blandt vort Lands mest fremragende Mænd. Men Sagen er
den at [illegible] for at kunne [illegible] og forstaaes maa sees i
[illegible] en Tid, i hvilken han levede og [illegible] ckede, og
[illegible] paa [illegible] Mænd [illegible] vde over-
[illegible] det han var [illegible] [illegible] raire An-
skuelser [illegible] ken kunde [illegible] [illegible] r den nye
Tid [illegible] var og [illegible] [illegible] fremmed,
saa [illegible] for sin Tid [illegible] aldeles en overordenlig
stor og gavnlig [illegible] hvilket [illegible] varig Plads i

KNUD LYNE RAHBEK.

»Om hundred Aar er Alting glemt« synger Carl Søeborg i sin bekjendte Vise, og skjøndt disse Ord i og for sig ikke indeholde en almengyldig Sandhed, kunne de dog til en vis Grad passe paa den Mand, med hvis Levnet og Virken vi her i Korthed ville beskjæftige os. »Om hundred Aar er Alting glemt.« Ja, vel er der endnu ikke forløbet et Sekel, siden Rahbek fremstod, men dog synes vor kritiske, Alt nivellerende Tidsalder at være godt paa Veie til at glemme denne Mand eller til i det Mindste med et overlegent Smil at betragte hans Virksomhed, som om han ikke havde anden Betydning end den, at han havde været gift med den aandrige, høitbegavede Kamma Heger.

Og dog er Rahbek en af Milepælene i Danmarks Kultur- og Literaturhistorie, dog har Rahbek med lysende Træk, som Skeptikernes Smil ikke kan udviske, indskrevet sit Navn blandt vort Lands mest fremragende Mænd. Men Sagen er den, at Rahbek for at kunne fattes og forstaaes maa sees i Belysningen af den Tid, i hvilken han levede og virkede, og om han end paa sine gamle Dage paa en Maade havde overlevet sig selv, idet han var stagneret i Fortidens literaire Anskuelser og hverken kunde fatte eller lempe sig efter den nye Tidens Aand, der var og maatte blive hans Væsen fremmed, saa har han dog for sin Tid havt ikke alene en overordenlig stor og gavnlig Indflydelse, der sikkrer ham en varig Plads i

vort Lands Historie, men han har tillige ved sin Virken i Livet og ved sin Færd som Frimurer erhvervet sig et Navn, der ikke vil glemmes af Br.·. Br.·, i den ═, for hvilken han næsten i et halvt Aarhundrede virkede med Ufortrødenhed og Iver.

Knud Lyne Rahbek blev født i Kjøbenhavn den 18de December 1760.

Paa hin Tid stod Enevælden rundt om i Europa paa sit Høidepunkt. Fyrsterne førte et glimrende Hof, som ydermere forherligedes ved den talrige Kreds af Adelsmænd, der sluttede Kreds om Tronens Fod. Borgerstanden var skilt fra Hove ved en dyb Kløft, men denne Kløft, som de ringere Stillede i Samfundet ikke kunde komme over, var ingen Hindring for en anden Faktor i Samfundet: Filosofien banede sig Vei til Herskernes gyldne Sale. Fyrster som Frederik den Store, Katharina den Anden, Joseph den Anden af Østerrig og Sverigs Gustav den Tredie gav sig ifærd med denne Videnskabernes Videnskab, Statsmænd som Marquis Pombal og d'Aranda søgte at overføre Filosofernes Problemer paa Statskunsten, og paa hin Tid anede Ingen, at denne Filosofi til Syvende og Sidst skulde blive det mægtige Drivhjul, der satte den store franske Revolution i Værk. De Theorier, som Montesquieu, Voltaire og Rousseau havde fremsat, og som Encyklopædisterne d'Alembert og Diderot i Forening med La Metrie, Helvetius og Holbach senere paa en Maade satte i System, bleve af Filantroperne førte ud i Livet og bragte i Anvendelse paa Opdragelsen. Rousseaus »Emile« affødte de nyere Opdragelsesmethoder, hvis Apostle vare Pestalozzi, Campe og Salzmann, og hos os bleve Basedow og Hofpræst Christiani Bærere for denne Retning, hvor man fjernede sig fra de døde Sprog for at slutte sig til Studiet af Naturvidenskaberne og de levende Sprog. Blandt de Instituter, som i Kjøbenhavn skrive sig fra denne Opdragelsesvennernes Tidsalder, skulle vi nævne »Borgerdydskolen« og «Selskabet til Efterslægtens Fremme«. Den strenge Pietisme, som havde været eneherskende under Christian den

Sjettes Regimente, fandt heftige Modstandere i Opdragelsesvennerne, der nærmede sig de rationalistiske Anskuelser og prædikede Skolens Uafhængighed af Kirken.

I denne gjærende Tidsalder, hvor paa ethvert Punkt det Nye stod op mod det Gamle, og hvor Gjæringen først kunde finde Hvile, efterat Hundreder af Offre havde ladet Livet under Guillotinens dødbringende Kniv, opvoxede Rahbek og modtog de Indtryk, der for ham skulde have blivende Værd for hele Livet. Han voxede op paa en Tid, da Friheden overalt gjorde sine Krav gjældende, da Fritænkeriet traadte frem mod Pietismen i uforsagt Kamp, og døg blev han, paa hvem Tidsalderen havde en saa mægtig Indflydelse, hverken en udpræget Revolutionair eller en kras Fritænker. Dels laa dette vel i, at de stærke Brydninger i Udlandet kun som en forholdsvis svag Dønning naaede indenfor Danmarks Grændser, og dels havde det vistnok sin Grund i Rahbeks egen Karakter, der hadede alle Voldsomheder og ikke kunde taale Udskeielser, end ikke af det Parti, til hvilket han nærmest hørte.

Han blev en varm Frihedens Ven, og for Friheden traadte han stedse uforfærdet i Skranken, saaledes at det ofte paa hans Livs Bane var ham til Skade i materiel Henseende, men dog kunde han som Frihedsmand godt fole sig til Rette med det landsfaderlige Regimente, under hvilket han levede, og Kongemagten var for ham ingen fjendtlig Anstødssten for Frihedens rolige og besindige Udvikling. Hvad Rahbeks religieuse Standpunkt angaaer, da var han saa langtfra Fritænker, at han tvertimod var tolerant i høieste Grad og dertil smittet af hin Tids Indifferentisme. Han var endog saa tolerant, at han i Tidsskriftet »Tilskueren« troede at kunne mægle mellem Dekanus Horrebow, som i sit Skrift »Jesus og Fornuften« erklærede Christendommen for en Menneskehedens Pest, og Biskop Balle, der i sit Blad »Bibelen forsvarer sig selv« optraadte som den christne Kirkes varme Forkæmper. For Rahbek vare disse to Modstandere ædle og sandhedskjærlige Mænd, og han havde saa lidt Blik for, hvad Kjernen i denne

heftige Strid egenlig var, at han troede at kunne stifte Forlig mellem dem og beklagede, at de paa Grund af »en lille Meningsforskjellighed« skulde staa saa skarpt ligeoverfor hinanden.

Efter at vi her i størst mulig Korthed have givet nogle Momenter til Bedømmelsen af Rahbek som Menneske, ville vi gaa over til en Skildring af hans Livs Historie.

Han var som sagt født i Kjøbenhavn, hvor Faderen, en Bondesøn fra Rahbek By i Ribe Stift, ved Flid og Duelighed havde arbeidet sig op til at blive Justitsraad, Toldinspekteur og Toldskriver. Efterat Sønnen i Hjemmet havde nydt privat Undervisning, blev han i sit tolvte Aar sat i Herlufsholms lærde Skole. Her fik han i Professor Berndth en i mange Retninger fortræffelig Rektor, hvem han kunde takke for sit omfattende Kjendskab til Oldtidens Klassikere, og efter et treaarigt Ophold ved Skolen absolverede han i 1775 Studenter-Examen ved Universitetet med Udmærkelse, Som en Rangpersons Søn blev den femtenaarige Student indskreven *inter nobiles* og havde den Ære at holde *gratiarum actionem* til ikke liden Harme for de mange Normænd, der som Karle med Skjæg paa Hagen ærgrede sig over den Ære, der tilfaldt den lille Pebling. Mellem disse Normænd var der navnlig en, som yttrede sin Harme, og det var en ung Mand, til hvem Rahbek senere sluttede sig med det inderligste Venskab, kort sagt Michael Rosing.

Den 11te September s. A. besøgte Rahbek det kgl. Theater, hvor han vel tidligere havde været som Dreng, og saa her Opførelsen af »Emilie Galotti«. Henrykt over Udførelsen, men misfornøiet over den Maade, paa hvilken Lessing havde benyttet sig af Virginias tragiske Historie, gik den ungdommelige Student hjem og begyndte strax ved Hjælp af sin Livius at ville skrive et bedre Sørgespil over det samme Sujet. Forsøget mislykkedes selvfølgelig, men det havde dog det Gode for ham, at det bragte ham i Forbindelse med flere yngre og ældre Studenter, med hvilke han indtraadte i en filologisk Forening, hvor man udarbeidede Disputatser og forsvarede dem.

Strax fra denne første Komedie-Aften begyndte Rahbek at føre en Art Dagbog over, hvad han havde seet paa Skuepladsen, og længe varede det ikke, før Theatret blev hans kjæreste Syssel. Hans knappe Pengemidler hindrede ham imidlertid i at være en altfor flittig Gjæst i Komediehuset, saaledes at han ikke derover forsømte sine Studier, og i 1776 tog han da den filosofiske Examen med bedste Karakter.

Paa den Tid fik Rahbek Indpas i det Neergaardske Kaffehus. Vel spillede dette Samlingssted for Datidens Skjønaander ikke den samme Rolle som tidligere, idet mange af de mest bekjendte Medlemmer dels søgte op til Leiligheden paa første Sal, den senere Fabricius' Klub, og dels vare traadte ind i den i 1775 stiftede Dreiers Klub, men Rahbek traf dog mange betydelige Mænd i Kaffehuset, bl. A. navnlig Kritikeren P. Rosenstand-Goiske.

Her var det, at Rahbek om Eftermiddagen, som han havde taget den filosofiske Examen, erfarede, at Rosing var gaaet til Theatret, og udbrød: »Jeg vilde ønske, jeg kunde gjøre det Samme.« Disse Ord kom snart til Rosings Kundskab og dannede Indledningen til deres senere Venskab.

Nu kom Spørgsmaalet om, til hvilken Embedsexamen Rahbek skulde læse, og da den store filologiske Examen just paa dette Tidspunkt blev anordnet, bestemte han sig til at tage den. Han tog alvorlig fat paa Studiet, som dog led et temmelig stort Afbræk ved hans flittige Besøg i Theatret og ved hans begyndende Forsøg paa at være Poet. Disse Forsøg vandt nemlig mere og mere Overhaand, efterat han havde gjort Bekjendtskab med den ogsaa i ⧉ bekjendte Digter, Br.·. C. H. Pram.

Af alle Rahbeks Medstuderende og i hans Familiekreds var det almindelig antaget, at han skulde være den Første til at tage den nye Embedsexamen, og det voldte derfor et vist Røre, da han fik at vide, at P. A. Heiberg allerede i Foraaret 1777 vilde absolvere den samme Examen. Nu maatte Rahbek skynde sig med sine Studier for at blive færdig paa

samme Tid, og han gik da ogsaa op til Examen sammen med Heiberg den 18de Februar s. A.

Han bestod Examen med første Karakter og begyndte saa Smaat at studere Theologi, men hermed havde det ingen Art. Skuespilhuset og Neergaards Kaffehus optog for meget af hans Tid, og da han kort efter blev Medlem af et dramatisk Selskab, blev han rent forrykt efter selv at komme til at spille Komedie. Disse Forsøg faldt imidlertid saa uheldigt ud for ham, at han snart opgav at ville være Skuespiller for udelukkende at være Forfatter. Han hørte op med det theologiske Studium, gjorde i kort Tid et fortvivlet Forsøg paa at studere *Jus*, men opgav ogsaa dette og helligede sig mere og mere til Dyrkelsen af de skjønne Kunster. Efter at have leveret forskjellige middelmaadige Artikler i et Tidsskrift, begyndte han endelig i Aarene 1778—79 i »Alm. dansk Bibliothek« at skrive den bekjendte Serie af »Breve fra en gammel Skuespiller til hans Søn«. Disse Breve, der udkom anonymt, gjorde ikke ringe Opsigt, og Mange troede virkelig, at de, som det angaves paa Titelbladet, vare skrevne af en tydsk Skuespiller og oversatte paa Dansk. Hvad Rahbek her udtalte som sit Princip, holdt han omtrent uforandret fast ved paa sin lange dramaturgiske Forfatterbane. »Elsk Dyden, min Søn«, var i Korthed hans Valgsprog, og han søgte i Brevene at godtgjøre, at en Kunstner kun kan blive stor og sand i sit Kald, naar han tillige er et dydigt Menneske. Brevene gjorde en for den Tid ikke ringe Lykke, men skaffede tillige Forfatteren mange Uvenner, navnlig da han ved at omtale de forskjellige Skuespilarter fuldstændig brød Staven over det egenlige Lystspil til Fordel for den larmoyante Komedie, for hvilken han havde faaet Kjærlighed gjennem Diderot og Mercier.

Aarene 1779—80 tilbragte Rahbek i fortrolig Omgang med Skuespiller-Familierne Rosing og Preisler. Han blev ved Rosings Hjælp arbeidende Medlem af det af Instrukteur Fr. Schwarz stiftede »dramatiske Selskab« og udarbeidede det borgerlige Drama »Den unge Derby«, der blev opført den 6te

April 1780 og gjorde en vis Lykke. Sit Honorar lod Rahbek ved Theatrets Chef, Kammerherre Warnstedt, fordele blandt de otte Personer, der spillede i Stykket. I Sommeren s. A. flyttede Rahbek med sin Ven Pram ud til Bakkehuset, hvor han senere tilbragte henved halvhundrede Aar.

Den 3die April 1782 blev han under Stamnumer 268 optaget som Frimurer i □ Z.·. t.·. N.·. Vi ville her aftrykke, hvad han i sine »Erindringer af mit Liv« meddeler om sin Optagelse i Frimurer-Ordenen.

»Et saare vigtigt Ønske, som jeg samme Aar fik opfyldt, var, at jeg ved Wiwets formaaende Indflydelse hos sin Morbroder, Hoiesterets-Advokat Boll, og paa mine Venner R. Langes og I. M. Schonheyders venskabelige Anbefaling, uagtet jeg ikke havde naaet den lovbestemte Alder og ikke, ved at være en Frimurers Søn eller i Sons Sted, havde nogen Fødselsadkomst dertil, blev optaget i Murerordenen. Idet jeg dybt og levende erkjender, hvad jeg fra utallige Sider har denne uskatterlige Forbindelse at takke, kan jeg ikke tilbageholde det Ønske, at Enhver, der i forstandig, redelig og værdig Hensigt søger og finder Optagelse i denne ærværdige Orden, maa have det Held tidlig at møde en Ledsager som den, jeg i den ærværdige Abrahamson fandt, der kan gjøre ham opmærksom paa, hvad, hvor og hvorledes han har at søge; at jeg har søgt i hin forklarede Broders Spor, og hvad jeg der har søgt og fundet, ligger for mine Br.·. Br.·., og tildels for Verden; men det uskatterligste af det Alt er, at jeg har lært: hvad der fortjener at søges, og hvad det er Held at finde; dette ene maa og vil gjøre, at jeg til min sidste Time vil prise den Dag lykkelig, da Ordenens Lys oprandt for mig.«

Disse Ord ere saameget mere værd at lægge Mærke til, som det ikke kan frakjendes en vis Betydning, at en Mand med en saa sandru og retskaffen Karakter som Rahbek, efter at have tilbagelagt to og fyrgetyve Aar af sin Murer-Bane, offenlig har fundet sig beføiet til at udtale, hvor meget Godt og Sandt han havde truffet i Ordenen, og i hvor høi Grad han

var tilfreds med i sin Ungdom at være bleven indviet i dens Mysterier. Hvad der imidlertid, som han selv siger, bidrog en Del til, at han blev optaget i en saa ung Alder, var, at han tænkte paa at reise udenlands og derfor gjerne vilde høste Nytte af de Fordele, som Ordenen byder dem, der færdes i fremmede Lande.

Paa denne Tid var det, at han begyndte en anden Side af sin Digtervirksomhed, der har bidraget ikke mindst til hans Ry som Forfatter, og det er hans Virksomhed som Visedigter. Det var den Tid,

»Da vore Dage
Var viet til Arbeid og til Plage,
Men Aftenen til Ro og Drik«,

da Rahbek, som han selv siger, i et godt Lag ikke var bange for at se en Flaske Vin under Øinene, og da

man sang til sin Drik og drak til sin Sang.

Det var da navnlig Selskabssangene og Drikkeviserne, som Rahbek var en Mester i, og skjøndt Moden jo har forandret sig meget i den forløbne Tid, ligger den Stund dog ikke saa langt tilbage, da Viser som »Nu bort med alskens Politik«, »Al Verden til Feide nu udruster sig«, »Paa Frihed hores Alle skrige«, »Det hændte sig engang«, »Der var engang en tapper Mand« osv. osv. vare paa Alles Læber og bleve sungne ved ethvert festligt Lag. Ungdommen hyldede paa hin Tid de lystige Drikkelag, som rigtignok ofte varede til ud paa Natten. Men man maa dog ikke tro, at disse Gilder vare særlig umaadeholdne, især der, hvor Rahbek var den ledende Faktor. »Den Vin, vi nod, — siger Steffens i »Was ich erlebte« — blev mere besunget end drukket«. Drikkevisernes Filosofi var en modig Sorgløshed, der med Humor opfattede alle Livets Trængsler som et muntert Spil, belo dem og afviste dem med Lethed.

Med Efteraaret 1782 begyndte Rahbeks »Wanderjahre«. Han reiste først til Kiel, hvor han opholdt sig henved et Aar,

tildels i Selskab med sin Ungdomsven O. I. Samsøe, og hvor han navnlig høstede Nytte af at høre Filosofen I. N. Tetens' Forelæsninger. Da »Kieler-Omslaget« kom, indtraf der et Skuespillerselskab til Byen under Direktion af den bekjendte Seiler, hvem det skyldes, at Lessings »Hamburgische Dramaturgie« saa Lyset. Rahbek stiftede strax Bekjendtskab med den store Skuespiller og fandt et nøie Tilknytningspunkt i den dybe Kjærlighed, som den gamle Veteran nærede til Frimurersamfundet. »Dermed siger jeg ingenlunde — skriver Rahbek — at, skjøndt Ordenen var os Begge lige kjær, vi saa den Begge med samme Øine. Han elskede den saa høit, at han, paa det den kunde svare til hans høie Forestillinger derom, gjerne vilde se deri, hvad der sikkerlig ikke er og vel neppe kunde være; jeg troer ikke at elske den mindre, fordi jeg med Overbevisning veed, at det, der er og uimodsigelig er deri, saa aldeles fyldestgjør alle de Fordringer, Menneskeheden kan have til den, at hvad der var Mere og Andet, var mig af det Onde.«

Samtidig med sine Studier i Kiel dyrkede Rahbek ivrig Mureriet. Der var i denne By den 3die Juli 1776 stiftet en til *Observantia stricta* hørende ⚌ Luise zur gekrönten Freundschaft, der arbeidede indtil 1791, og det er uden Tvivl til denne ⚌, Rahbek sigter, naar han skriver: »Endnu maa jeg mellem denne Sommers Mærkværdigheder nævne, hvad endog blot som Bevis paa den Godhed, Mænd, hvem det var en Hæder at behage, værdigede mig, her fortjener et Sted. Ved min Bortgang fra Kjøbenhavn stod jeg paa Mureriets nederste Trin. Da imidlertid nu henved tre Aar vare henrundne siden min Optagelse, og da jeg under hele mit Ophold i Kiel ingen ⚌ havde forsømt, som jeg havde Ret at bivaane ⚌ hvilket naturligvis i en liden By, hvor Br.·. Br.·. ikke ere talrige, særdeles paaskjønnes —, tilbød man inden min Afreise at udvirke min Forfremmelse i Ordenen, endog over, hvad min Murer-Alder berettigede mig til; og at det var virkelig Tilfredshed med min Murer-Færd, de her handlede af, derpaa fik jeg et

nyt ligesaa hæderligt som ubedrageligt Bevis, idet de, saasnart jeg vàr bleven embedsdygtig, overdrog mig det vigtige Præparatorhverv, som jeg i Høsten 1783 ved mine Venner Kunzens og v. Kampzes Optagelse første Gang forrettede, som jeg nu i en og fyrgetyve Aar, i forskjellige ⧉, temmelig uafbrudt har beklædt, og der staaer hoit mellem de mit Livs Sysler, som jeg i min sidste Time haaber med Glæde at kunne se tilbage paa.«

Fra Kiel reiste Rahbek nu til Leipzig, hvor han gik ind i et af »Landmandsskaberne« og saaledes fik Leilighed til ret at lære Studenter-Væsenet ved et tydsk Universitet at kjende; derfra drog han til Berlin, hvor han bl. A. traf sammen med Moses Mendelssohn, og tog endelig i April 1784 med Samsøe afsted over Prag til Wien, hvor han gjorde Bekjendtskab med den i det tydske Frimureries Annaler saa bekjendte Skuespiller Schröder. Herfra gik Reisen over München, Salzburg og Ulm til Mannheim, hvis tre mest berømte Skuespillere, Beil, Iffland og Beck, snart bleve Rahbeks bedste Omgangsvenner.

Ved dette stadige Bekjendtskab med Tydsklands første Skuespillere modnedes Rahbeks Lyst til at blive Theaterdigter mere og mere, og han skrev ogsaa enkelte dramatiske Arbeider paa Tydsk, hvoriblandt f. Ex. Skuespillet »Sophie Brauneck«. Schrøder gjorde ham Forslag om at tage en Plads som Theaterdigter ved det Selskab, han vilde grunde i Hamborg, og Rahbek var nærved at være gaaet ind paa Tilbudet. Han rev sig imidlertid løs fra disse fristende Omgivelser og reiste over Strasbourg til Paris, hvor han dog ikke kunde finde sig rigtig tilrette og heller ikke stiftede Bekjendtskaber af videre Interesse. Fra Paris gik Reisen hjemad gjennem Tydskland, og i Oktober 1784 stod han atter i Kjøbenhavn.

Hvad skulde han nu tage fat paa? For Faderen stod det klart, at Sønnen burde søge Ansættelse i Toldvæsenet for efterhaanden at avancere op i Faderens Plads, men Sønnens Hu stod aldeles ikke til Kontorarbeide. Han blev Medlem af

»Dreiers Klub«, som paa dette Tidspunkt var Samlingspladsen for Datidens mest bekjendte literaire Kapaciteter; og stiftede i Juli 1785 sammen med Pram det bekjendte Maanedsskrift »Minerva«, der kom til at spille en betydelig Rolle ikke alene i hans eget Liv, men ogsaa for hele Tidsalderen. Rahbek havde tænkt sig, at Tidsskriftet nærmest skulde være helliget de skjonne Kunster, men Pram bragte det til at blive et frimodigt Organ for alle liberale og patriotiske Ideer. Fra 1794 var Rahbek Eneudgiver, og først i 1808 standsede han med dette mærkelige Maanedsskrift. Det kunde imidlertid ikke brødføde sine Udgivere, og efter at have medvirket i 1786 ved Oprettelsen af »Selskabet til Efterslægtens Fremme« fik Rahhek endelig to Aar senere ved Hjælp af sin frisindede Beskytter, Hertugen af Augustenborg, som da var Universitetets Patron, Tilladelse til at holde offenlige Forelæsninger over Æsthetik og Rhetorik ved Kjobenhavns Universitet.

Her var altsaa Begyndelsen gjort til at komme i Vei, og Udsigterne vare da ganske gode for Rahbek. Dels gjorde hans Forelæsninger megen Lykke, og dels arvede han en lille Kapital efter sin Tante Lyne. Men Reiselysten drev ham atter afsted, og i Juli 1789 drog han igjen til Tydskland, hvorfra han ved Aarets Slutning vendte tilbage.

I 1786 havde han paany fæstet Bopæl paa Bakkehuset, men det var dog forst Aaret efter, at han for bestandig opslog sit Paulun i det gammeldags Hus, som han senere beboede til sin Dødsdag. Hver Aften, hvorledes Veiret end var, vandrede han i Mulm og Morke den lange Vei fra Bakkehuset ind til Byen enten for at deltage i ='s Arbeider eller for at besøge Skuespilhuset. Thi efter sin Hjemkomst var han atter bleven en flittig Gjæst i Theatret, og hvad Frimurersamfundet angik, udeblev han sjelden eller aldrig fra noget af dets Møder.

Endelig blev han den 14de Mai 1790 udnævnt til extraordinair Professor i Æsthetik ved Universitetet og blev samme Aar Medlem af Kommissionen, der skulde udarbeide den nye Psalmebog. Et Par Aar senere ansattes han som Privat-

sekretair hos Hertugen af Augustenborg og som Sekretair i Kommissionen for Universitet og de lærde Skoler.

I ═ Z.·. t.·. N.·. havde han imidlertid efterhaanden vidst at vinde alle Br.·. Br.·.'s Agtelse og Kjærlighed ved sin Retskaffenhed, Sandhedskjærlighed og ikke almindelige Begavelse, og længe varede det ikke, inden han blev et af ═'s mere betydningsfulde Medlemmer. Den første Gang, han extraordinairt fungerede som Taler i ═, var uden Tvivl den 9de April 1794, men hvad der dengang var extraordinairt, blev snart til Regel, idet det endte med, at han officielt blev udnævnt til Taler i ═ Z.·. t.·. N.·.. I denne Stilling virkede han med en sjelden Ufortrødenhed og Iver, hvorom hans i 1816 udgivne Frimurer-Taler bære Vidne, og i samfulde syv og tyve Aar beklædte han denne vigtige Post til Br.·. Br.·.'s Glæde og Opbyggelse.

Ved sin Universitets-Virksomhed og sine Skrifter tjente han nu saa Meget, at han kunde ernære sig nogenlunde ordenligt, og den 31te August 1798 hjemførte han Karen Margrethe Heger som sin Brud til Hjemmet paa Bakkehuset. Stedet er ikke her til at omtale, hvad Kamma Rahbek har været for det danske Samfundsliv; for Rahbek var hun en Hustru, som ved sit varmtfølende Hjerte viste at styrke ham i Livets tunge Timer og holde hans Mod oppe. Da hun døde i 1829, brast den Traad, som knyttede ham stærkest til Livet.

Sin Professor-Virksomhed opgav han imidlertid allerede i 1799, idet han indgav Ansøgning om Afsked og fik den. Grunden hertil var, at man havde bebreidet ham, at han ikke havde studeret Kants Filosofi og ikke forstod sig paa den. Det var nok for ham til at opgive det Professorat, som Oehlenschlæger fik efter ham, og han søgte da sit Erhverv som Lærer i Historie ved Hofpræst Christianis Institut, ved hvilket han virkede til Aaret 1805.

Efter at have taget sin Afsked som Professor var han selvfølgelig nødt til at arbeide flittig for at fortjene til sit Livs

Underhold, og i denne Periode fremkom da ogsaa flere af hans mere bekjendte Skrifter. Fra 1791 til 1806 udgav han saaledes Ugebladet »Den danske Tilskuer«, i hvilket han skrev de fleste af sine i sproglig Henseende bedste Artikler, udarbeidede i Aarene 1800—1808 i Forening med Rasmus Nyerup de bekjendte »Bidrag til den danske Digtekunsts Historie«, publicerede sine »Poetiske Forsøg«, i hvilke mange af hans bedste Drikkeviser og Selskabssange findes, og skrev endelig sin bekjendte »Danske Læsebog«. Noget senere fremkom hans nationale Skuespil og hans udmærkede Værk om »Holberg som Lystspildigter«.

Samtidig var Theatret hans Liv og Lyst. Han skrev Recensioner over Skuespillene i sine talrige Tidsskrifter, hvor han fandt Leilighed til at fremkomme med sine dramaturgiske Kundskaber, som ofte vare parrede med en for vor Tidsalder lidt naiv Theori, og der var paa hin Tid neppe en eneste literair Feide, i hvilken han ikke tog Del. Da i 1805 den kongelige dramatiske Skole blev oprettet, havde Rahbek den Glæde at blive ansat som Lærer ved den, og han virkede her med ufortrøden Iver for praktisk at føre sine dramaturgiske Theorier ud i Livet. Han læste med de unge Kræfter, oversatte Stykker for dem, indstuderede dem og fik dem opførte paa Hoftheatret, og hvad man end kan indvende mod denne hans Virksomhed, kan det dog ikke nægtes, at den havde en gavnlig og vækkende Indflydelse paa mange af de Unge, der senere kom til at glimre paa det kgl. Theater. Det var ham derfor ogsaa et tungt Stod, da denne Planteskole efter mere end en halv Snes Aars Virken blev ophævet, navnlig da Grunden hertil mere skyldtes personlige Hensyn end Hensyn til Kunstens Tarv.

I Kronprindsens Livkorps eller, som Studenterkorpset senere kaldtes, Kongens Livkorps var Rahbek 1801 Lieutenant *à la suite* og skrev i Farens Dage forskjellige nationale Sange. Med særlig Forkjærlighed omfattede han denne sin militaire Virksomhed, men han viste ogsaa, da Hovedstaden

truedes af Englænderne, at han ikke alene var Poet, men ogsaa modig Soldat. I 1807 blev han nemlig udnævnt til Kaptain ved Studenterkorpset, og under Kjøbenhavns Bombardement fik han Kommandoen over det Detachement, der skulde vaage over Universitetsbygningen. Denne Vagt trodsede i lang Tid med Uforfærdethed Faren. Bomberne faldt i Mængde i Bygningen, ja gjennemkrydsede endog Mandskabets Vagtstue og gjorde saaledes alle Studenternes Bestræbelser for at frelse Bygningen frugteslose. Da nu tilmed Frue Kirke var stukket i Brand, og hele Bygningen stod i lys Lue, begav Rahbek sig med sine Soldater til Universitetsbibliotheket, som var opbevaret paa Loftet over Trinitatis Kirke, og bidrog her til at redde de samlede Skatte af Bøger og Manuskripter fra Ødelæggelse.

Endelig fik Rahbek i sit ni og fyrgetyvende Aar sit kjæreste Ønske opfyldt, idet han i Aaret 1809 blev udnævnt til Medlem af det kgl. Theaters Direktion, men det viste sig her som saa ofte i Livet, at Theoretikeren ikke altid slaaer til i det praktiske Liv. Hans Virksomhed som Direkteur beredte ham derfor ogsaa utallige Ærgrelser og blev hverken ham eller Skuepladsen til videre Glæde. Under denne Side af sin Virksomhed, der varede fra 1809 til hans Livs Ende, oplevede Rahbek to epokegjørende Begivenheder: Oehlenschlægers Fremtræden som tragisk Digter og J. L. Heibergs Indførelse af Vaudevillen paa den danske Skueplads Den første Retning kunde Rahbek hilse med Glæde, skjøndt han i sit stille Sind egenlig satte et Sørgespil som »Emilie Galotti« høiere end »Hakon Jarl«, men med den sidste Retning kunde han aldeles ikke forsone sig. Alt, hvad der for ham havde den mindste Mundsmag af Fjæleboden, var ham en Vederstyggelighed, og med al sin Kraft stred han, heldigvis forgjæves, imod, at Vaudevillen fik Indpas paa det kgl. Theater. Det laa blandt Andet deri, at han, Frihedens djærve Forkæmper, der uden Personsanseelse sagde sin Mening rent ud, var fuldstændig konservativ, hvad Kunstanskuelse angik. Hvad det attende

Aarhundredes Kunstdommere havde indprentet ham, hvad han havde seet og oplevet i den iffландske, kotzebueske og schrøderske Skole, stod for ham som en ufravigelig Rettesnor, og her var han ikke til at overbevise, For ham var Vaudevillen kun en Farce, og Farcen var i hans Øine saa forkastelig en Kunstart, at han ikke en Gang kunde bekvemme sig til at se Casorti spille sine beromte Pantomimer. »Theatret er min Kirke«, skriver han i et af sine Breve, og disse faa Ord karakterisere ham tilstrækkelig. Han havde den dybeste Veneration for Kunsten, men hans ufortrodne Holden fast ved de engang vedtagne Kunstformer hindrede ham fra at kunne forstaa og følge med Tiden og dens Udvikling.

Han blev atter kaldet til Universitetets Læresale, idet han i 1816 paany blev Professor i Æsthetik. Paa Kongens Fødselsdag i 1810 blev han dekoreret med Danebrogsordenens Ridderkors, i 1820 Assessor i Konsistoriet og Medlem af det kgl. danske Videnskabernes Selskabs historiske Klasse samt af dets Ordbogs-Kommission, og endelig var han i Aaret 1826—27 Rektor for Kjøbenhavns Universitet.

Under alle disse forskjellige Hverv forsomte han dog ikke Arbeiderne i ▭. Hans Virksomhed som Taler fandt en saa stor Anerkjendelse, at han endogsaa, samtidig med at beklæde denne Plads i ═ Z.·. t.·. N.·., den 4de November 1818 blev udnævnt til at være Taler og Præparator i ▭ Fr.·. z.·. g.·. H.·.. Omtrent samtidig hermed var det ogsaa, at han begyndte at virke som Frimurer-Skribent. Sine Taler i ⧉ udgav han i 1816, og i Aarene fra 1821—24 fremkom hans fire Nytaarsgaver for Murere, »Theano«, »Eos», »Metis« og »St. Johannes«. Blandt de Taler, som det faldt i hans Lod at holde, skulle vi blot nævne to: den 27de Oktober 1819, da han i ═ Z.·. t.·. N.·. talte til Ære for Albert Thorvaldsen, der denne Aften var i ═ som bes.·. Br.·. og modtog ═'s Ærestegn, og den 23de Juli 1828, da han holdt Festtalen i Anledning af Prinds Frederik Carl Christians Formæling med Prindsesse Vilhelmine.

Den 21de Januar 1829 fristede han den tunge Sorg at se sin Hustru dø, og denne Begivenhed rystede ham saa dybt, at han Aaret efter selv lagde sit trætte Hoved til Hvile. Med rørende Inderlighed har han i det femte Bind af sine »Erindringer« skildret Kammas sidste Dage og sin egen Sorg, og ved Læsningen af denne Skildring forstaaer man godt, at Philemon ikke længe kunde overleve sin Baucis. Mere og mere sygnede han hen; de Interesser, som før vare ham de kjæreste, sløvedes af hans nedbrudte Sind, og endelig sov han hen paa Bakkehuset den 22de April 1830.

I ▭ vedblev han dog at virke omtrent til det Sidste, og han fungerede endogsaa som Taler den 11te November 1829. Der var selvfølgelig Sørgefest over en saa kjær Br.·. i ▭, og ved denne Fest, som afholdtes den 2den Juni 1830, talte først den ordf.·. M.·., General Hegermann Lindencrone, hvorefter Br.·. Ove Thomsen holdt den egenlige Sørgetale, idet han endte med Digterens Ord:

»Held den, der saa elsket døer;
Han har levet, som han bør!“

Festen sluttedes paa en værdig Maade med, at kgl. Skuespiller, Br.·. Carl Winsløw fremsagde et af ham selv forfattet Digt til den Afdødes Minde.

Alt, hvad vort Fædreland eiede af dygtige og hæderlige Mænd, fulgte Rahbek til hans sidste Hvilested, hvor den Afdødes Ven, Biskop Mynster bl. A. i sin Ligtale med Føie sagde: »Derfor var Rahbeks Liv saa mærkværdigt, saa velgjørende, fordi han tidlig havde lært at gjennemtrænge sin Tale med sit Hjertes Flammer, fordi han mægtig kunde tænde i de Unges Bryst den Lue, som overstraaler Egennyttens og Lidenskabernes skumle Glød, som næres af Alt, hvad der er ædelt og helligt, som brænder for Gud og Pligt, for Konge og Fædreland, for Hustru og Børn og det fredelige Hjem og for det hellige Venskab; fordi han forstod at vække i dem det frie Sind, som hader enhver Trældom, hvad Navn den endog

bærer, det Sind, i hvilket alene Troskab og Mod og ædel Anstrengelse kunne bo.«

Rahbek elskede Sandhed hoiere end Roes. Det er let at nævne mange danske Mænd med storre Geni og en mere fast Karakter end Rahbek, men vort Fædreland har kun faa Sonner, om hvem der med Rette kan tales saa meget Sandt og Godt. Hos ham var en redelig Villie parret med en ren Sjæl, utrættelig Iver og elskelig Godmodighed. Han var en Frimurer i Ordets sande Betydning.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Em Bærentzen & Cº lith. Inst

HANS CHRISTIAN ÖRSTED.

HANS CHRISTIAN ØRSTED.

Blandt de Mænd, som ved deres Virksomhed have bidraget mest til, at Danmarks Navn er bekjendt og agtet blandt alle Folkene, staaer Navnene Thorvaldsen og H. C. Ørsted i første Række. Medens den mejslende Kunst i den første synes at have naaet sit Højdepunkt, staaer den Anden som en Videnskabens Heros, hvis vigtige Opdagelser paa Naturvidenskabens Omraade have gjort ham udødelig.

Og naar i Danmark ved Rette er stolt over disse to Sønner, skulde da Frimurer-Samfundet ikke have Ret til ligeledes med Stolthed at kunne sige: »Disse to udmærkede Mænd have sluttet sig til os og udgjort Led af vor Kjæde, som omspænder hele Jordkloden?« Vi have i den foregaaende Biografi løselig berørt, at Thorvaldsen som bekjendt deltog i den danske Frimurer's Arbeider og modtog dens Æresstegn, og i det Efterfølgende ville vi nu beskjæftige os med H. C. Ørsted, der var opraget som Frimurer her i Kjøbenhavn og var en Tid Mester i Stjernen.

Hans Christian Ørsted blev født den 14de August 1777 i Rudkjøbing, hvor hans Fader var Apothekeren. Da der i Hjemmet var voldt op at gjøre for Forældrene blev Drengen tilligemed sin to Aar yngre Broder, den af vor Forfatter saa høit feirede Anders Sandøe Ørsted, hver Dag sendt hen til en tydsk Perykmager, der gav dem den første Undervisning. Ved denne sjeldne Nøiagtighed gjorde Drengene saa

HANS CHRIST

HANS CHRISTIAN ØRSTED.

Blandt de Mænd, som ved deres Virken have bidraget mest til, at Danmark indtager en høi Rang blandt alle Kulturfolkene, straale Navnene Thorvaldsen og H. C. Ørsted i forreste Række. Medens den moderne Kunst i den Første synes at have naaet sit Toppunkt, staaer den Anden som en Videnskabens Heros, hvis vigtige Opdagelser paa Naturvidenskabens Omraade have gjort ham udødelig.

Og naar Danmark med Rette er stolt af disse sine to Sønner, skulde da Frimurer-Samfundet ikke have Ret til ligeledes med Stolthed at kunne sige: »Disse to udmærkede Mænd have sluttet sig til os og udgjort Led af den Kjæde, som omspænder hele Jordkloden?« Vi have i den foregaaende Biografi løselig berørt, at Thorvaldsen som bes.·. Br.·. deltog i den danske ▭'s Arbeider og modtog dens Ærestegn, og i det Efterfølgende ville vi nu beskjæftige os med H. C. Ørsted, der var optaget som Frimurer her i Kjøbenhavn og var en jævnlig Gjæst i ▭.

Hans Christian Ørsted fødtes den 14de August 1777 i Rudkjøbing, hvor hans Fader var Apotheker. Da der i Hjemmet var fuldt op at gjøre for Forældrene, blev Drengen tilligemed sin et Aar yngre Broder, den af vor Lovkyndighed saa høit fortjente Anders Sandoe Ørsted, hver Dag sendt hen til en tydsk Parykmager, der gav dem den første Undervisning. Ved deres sjeldne Naturgaver gjorde Drengene saa

hurtige Fremskridt, at Parykmageren snart fik et stort Ry som Børneopdrager og tog andre Familiers Børn op i sin Skole, hvor han daglig paa Tydsk læste et Stykke af Bibelen for dem, hvilket da Hans Christian igjen oversatte paa Dansk. Da han var syv Aar gammel, vilde et Par gamle Koner fortælle ham, at Jordemoderen havde bragt ham en lille Broder fra Piledammen; han svarede dem da, at Børn ikke kom fra Piledammen, men fra Moders Liv; det havde han læst i Bibelen, hvor der stod: »Jeg vil mangfoldiggjøre din Kummer og din Undfangelse; med Smerte skal du føde Børn.« De gamle Koner rystede paa Hovedet og mente, at den Dreng var altfor klog til at kunne leve længe.

I sit tolvte Aar blev han Elev i Faderens Apothek, hvilket dog ikke smagte ham rigtigt, da baade han og hans Broder helst vilde have studeret Theologi. Den ældre Broder fik dog snart Interesse for at foretage Experimenter i Faderens Laboratorium, hvorimod Anders Sandøe samtidig begyndte at kaste sig over Retsvidenskaben, og efter at de ved eget Studium havde udvidet deres Kundskaber, drog de i Foraaret 1794 til Kjøbenhavn, hvor de i samme Aar med stor Hæder bestod den akademiske Adgangsexamen. Ret karakteristisk er det, at Brødrene samme Dag, som de vare blevne Studenter, atter tog fat for at studere videre.

I Kjøbenhavn vare de komne i Huset hos en Slægtning, Madam Møller, som holdt Spisekvarter for Studerende og Andre, og om disse Middagsgjæster skriver Oehlenschlæger i sine »Erindringer« Følgende:

»Blandt disse var der en Komet, som nylig havde mistet sin lange lyse Hale — jeg mener sin lange blonde Pidsk, der hang ned ad Ryggen; det var Madam Møllers Brodersøn, en ung Langelænder, der nylig var bleven Student. Hans et Aar ældre Broder havde morke Haar ligesom jeg, dog ikke slet saa sorte; — om han havde været haarfager ligesom den Blonde, melder Historien Intet.«

»Disse to Brødre kom mig strax venligt imøde den første

Aften; vi udoste vore Hjerter for hinanden, vi meddelte hinanden vore Tanker og Meninger. Jeg var ganske henrykt over at finde al den Visdom i en Farvelade hos saa unge Mennesker. Hvad de hed, horte jeg ogsaa, men glemte det strax igjen, da jeg altid har havt ondt ved at huske fremmede Navne. Jeg skrev derfor i min Dagbog den næste Morgen: »Jeg har i Aftes gjort de unge Herrers (her var et ledigt Rum til at fylde Navnene i, naar jeg horte dem igjen) Bekjendtskab. Det er et Par fortræffelige Mennesker; jeg er vis paa, at vi blive de bedste Venner.« — Ved Bordet den næste Dag saa jeg dem igjen, og det var mig paafaldende, at den Blonde oste næsten en hel Spiseske Salt i sin Suppe. Jeg spurgte nu min Nabo hviskende om, hvad den unge Student egenlig hed, og Svaret var: Anders Sandoe Ørsted. Broderen, den morkhaarede, hed Hans Christian Ørsted. Nu glemte jeg det ikke. Det varede ikke længe, før vi vare fortrolige Venner.«

»Ørstederne levede ellers meget ensomt. Den forste Vinter, jeg kjendte dem, gik de i lange Kavaier, der næsten naaede dem til Hælene, som Slobrokker; Arm i Arm klamrede de sig fast og holdt sig til hinanden, saa at de næsten lignede et sammenvoxet Tvillingpar. Men for alle Medstuderende straalede de som Dioskurer, og selv ældre Lærde mærkede snart, hvad der boede i dem. I akademiske Prisafhandlinger og vundne Guldmedailler viste sig deres Aands og deres Flids Frugter.«

«Nu besøgte jeg dem ofte paa Ehlers' Kollegium, — og hvor forskjellig var denne Omgivning fra min forrige. Det var ikke det lystige Frederiksberg, den lystige Efterslægt, det lystige Theater, det lystige Middags- og Aftenselskab hos Madam Møller. Som i en dunkel Munkecelle sad Ørstederne her alvorlige, tause og studerede! — Her gik mig først ret et Lys op om, hvad det vil sige: med Anstrengelse at arbeide for Alvor af Kjærlighed til Videnskaben.«

Efter i 1795 at have taget anden Examen med Udmærkelse var Hans Christian Ørsted nemlig bleven Alumnus paa

Ehlers' Kollegium; to Aar senere vandt han Prisen for Universitetets æsthetiske Prisopgave: »Hvorledes kan det prosaiske Sprog fordærves ved at komme det poetiske for nær, og hvor ere Grændserne imellem det prosaiske og poetiske Udtryk?« Samme Aar underkastede han sig den farmaceutiske Examen, ved hvilken han overraskede Examinatorerne ved sine omfattende Kundskaber, og i 1798 vandt han atter Universitetets Pris ved at besvare det medicinske Spørgsmaal «Om Modervandets Oprindelse, Natur og Nytte.« Aaret efter blev han *Doctor philosophiæ* og overtog Ledelsen af Løve-Apotheket som Provisor. I Aaret 1800 holdt han sine første offenlige Forelæsninger over Kemi for de Studerende ved det kirurgiske Akademi og blev ansat som Adjunkt ved det medicinske Facultet.

Kemien var nu hans ivrigste og kjæreste Studium, men ved Siden heraf fik han ogsaa Tid til at dyrke de skjønne Kunster. Ved sit Bekjendtskab med Oehlenschlæger vándt han Poesien kjær og gjorde sig ikke alene fortrolig med det Bedste i den danske, tydske og franske Skjønliteratur, men skrev endogsaa selv mange Digte, der vidne om et ikke almindeligt Herredømme over Sproget. Hans Kjærlighed til Poesien bar imidlertid i en anden Retning endnu ædlere Frugter, thi naar han med sin umaadelige Flid og store Skarpsindighed granskede over Naturens skjulte Kræfter og stræbte at løse de store Problemer, trængte hans Kjærlighed til Kunsten sig frem ved Siden heraf og oplod hans Forskerøie for den Skjønhedside, som aabenbarer sig i Naturen. Ogsaa med den nyere Tids Filosofi var han fortrolig, og navnlig maatte da, som naturligt var, den da opblomstrende Naturfilosofi anslaa beslægtede Strenge i hans Indre, om han end ikke kunde følge denne Skole paa de Afveie, hvortil dens Fantasier ledede saamange af dens Tilhængere.

I 1801 tiltraadte han sin første Udenlandsreise og besøgte Tydskland, Frankrig og Holland. Han stiftede paa denne Reise Bekjendtskab med F i c h t e, S c h e l l i n g, Fr. B a a d e r,

Schleiermacher, Tieck og de to Brødre Schlegel, ligesom han i Fysikeren I. W. Ritter traf en Mand, i Forening med hvem han anstillede flere mærkelige Forsøg over Galvanismen. Over München gik han til Paris, hvor han blandt Andre traf Cuvier, Bertholet og Thénard, og vendte over Belgien og Holland tilbage til Hjemmet efter to Aars Fraværelse.

Ved hans Hjemkomst var Professoratet i Fysik ved Universitetet ledigt, men han fik dog ikke denne Post, hvorimod han foreløbig for tre Aar erholdt en Gage af 300 Rd. for som Docent at holde fysiske Forelæsninger ved Universitetet. Disse Forelæsninger bleve stærkt besøgte og gjorde ved deres sjeldne Klarhed et stærkt Indtryk paa de Unge, der med Begjærlighed lyttede til de af ham udtalte Anskuelser, som i saa mange Punkter brød med de fra Fortiden overleverede Principer. I Aaret 1806 blev han endelig extraordinair Professor i Fysik ved Kjøbenhavns Universitet og udgav i de følgende Aar flere af sine vigtigste Arbeider, blandt Andet »Betragtninger over Kemiens Historie« og om »Grunden til den Fornøielse, Tonerne give.« I dette sidste Skrift udviklede han den bekjendte Theori om Klangfigurerne og viste, hvorledes Sand eller Hexemel, der strøes paa en Skive af Glas eller Metal, danner en harmonisk Figur, naar man, efter at have understøttet Skiven paa forskjellige Punkter, med en Violinbue frembringe en harmonisk Tone deri. Hvis Tonen derimod er disharmonisk, blive de Figurer, som Hexemelet danner paa Skiven, uregelmæssige og sønderrevne. Denne Harmoni i Kunstens Verden overførte Ørsted nu paa selve Naturen, hvilket han senere mere fyldigt udviklede i Samtalen om Vandspringet, der findes i hans sidste Værk »Aanden i Naturen«.

Inden Ørsted i 1812 foretog sin anden Udenlandsreise, blev han Frimurer. Han blev optaget den 29de Januar s. A. i ▭ Fr.·. z.·. g.·. H.·., og Grunden til hans Optagelse var nærmest den, at han skulde reise. Den, der førte ham ind i Frimurer-Samfundet, var ▭'s Taler, Br.·. Manthey. Skjøndt

Ørsted kun fra Slutningen af Januar Maaned havde været Medlem af Ordenen, blev han dog med Br.·. Br.·.'s Samtykke allerede den 16de April samme Aar forfremmet til 2den og to Dage senere til 3die Gr.·..

Den 7de Mai forlod han da Kjøbenhavn og opholdt sig tre Maaneder i Berlin, hvor han skrev og udgav sit bekjendte Værk »Ansichten der kemischen Naturgesetze«. Nedad Rhinen drog han til Kölln og over Belgien til Paris, hvorfra han i Sommeren 1813 over Belgien og Holland vendte tilbage til Kjøbenhavn.

Det følgende Aar giftede han sig med Inger Birgitte Ballum, en Datter af Pastor Ballum i Kjeldby paa Møen, og med sin udmærkede Hustru førte han et langt og lykkeligt Samliv. I Begyndelsen af 1815 valgte det kgl. danske Videnskabernes Selskab ham til sin Sekretair, den 31te Juli s. A. udnævnte Kongen ham til Ridder af Danebroge, derefter var han i et Par Aar Lærer i Agerdyrkningskemi ved den Classenske Agerdyrkningsanstalt og blev endelig i 1817 ordenlig Professor i Fysik og Assessor i Konsistorium. I dette og det paafølgende Aar var det, at han i Forening med Etatsraad L. Esmarch og Konferentsraad Forchhammer foretog flere Reiser til Bornholm for at undersøge Øens geognostiske Forhold med Hensyn til Kullenes og Jernmalmenes praktiske Anvendelse. Hermed gjordes den første Begyndelse til en geognostisk Undersøgelse over Danmark, bygget paa nyere videnskabelige Grundsætninger.

Den 21de Juli 1820 tilstillede Ørsted alle de mere bekjendte naturvidenskabelige Selskaber en lille Afhandling, som bar Titelen »*Experimenta circa effectum conflictus electrici in acum magneticum*«. Pjecen var kun fire Kvartsider stor, men den var dog stor nok til at gjøre hans Navn verdensberømt og udødeligt, thi i den var det, at han meddelte den forbausede lærde Verden sin Opdagelse af Elektromagnetismen. Ørsted fandt paa, hvad Ingen havde gjort før ham, at forbinde de to Ledere i den galvaniske Kjæde og at lade den lukkede Kreds

virke paa Magnetnaalen. Han saa nu, at Naalen virkelig blev sat i Bevægelse af den elektriske Strøm, og at den afveg i forskjellige Retninger, eftersom Strømmen indtraadte over, under eller ved Siden af de magnetiske Poler. Herved var det bevist, at der fandt en væsenlig Forbindelse Sted mellem Elektricitet og Magnetisme. Ved talrige Forsøg godtgjorde han i sin lille Afhandling Opfindelsens Rigtighed, og længe varede det ikke, førend Udlandet med Ærbodighed bøiede Hovedet for den danske Lærde, hvis Opdagelse senere skulde faa en saa storartet Udbredelse over hele Verden og afføde den elektriske Telegraf, et af dette Aarhundredes største Vidundere. Det kgl. Videnskabernes Selskab i London tildelte ham samme Aar i Anledning af hans Opdagelse det Copleyske Legats Medaille, og to Aar senere modtog han det franske Instituts store Guldmedaille. De lærde Selskaber rundt om i Europa kappedes om at vælge ham til Medlem, og han var saaledes ialt Medlem af 52 forskjellige videnskabelige Instituter.

Da han derfor i Aarene 1822—23 foretog sin tredie Udenlandsreise, var hans Ry allerede fløiet ud over alle Lande. I Paris læste han i det franske Akademi sin Afhandling om de af ham gjorte Forsøg til Vandets Sammentrykning og reiste herfra til England og Skotland, hvor man modtog Elektromagnetismens Opdager med stor Gjæstfrihed og Høiagtelse.

Efter sin Hjemkomst stiftede han Selskabet til Naturlærens Udbredelse, til hvilket han havde fattet Planen, da han paa sin Fødselsdag i 1823 seilede fra Calais til Dover, og han havde den Glæde at se dette Selskab slaa stærke Rødder og bære gode Frugter, saaledes at det endnu den Dag idag virker til at udbrede Kjendskab til Naturlæren.

Den 21de Februar 1829 udnævnte Kong Frederik den Sjette ham til Direkteur og Lærer i Fysik ved den polytekniske Læreanstalt, som Ørsted i lang Tid havde virket for at faa oprettet. Til sin Dødsdag stod han i Spidsen for Anstalten, som han omfattede med sin varmeste Interesse, og ved sine beaandede Foredrag samlede han den store Kreds af Elever,

af hvilken saa mange udmærkede Videnskabsmænd senere ere fremstaaede.

Som Medlem af »Selskabet til Trykkefrihedens rette Brug« tabte han, der tidligere havde staaet i høi Gunst hos Kongen, i de senere Aar af Frederik den Sjettes Regeringstid en Del af den store Indflydelse, han forhen havde havt hos Monarken, thi denne kunde ikke lide det nye Selskab, hvis Tendents han frygtede. Dette gjorde Ørsted ondt, ikke for hans egen Skyld, men fordi han derved blev hindret i at hjælpe saamange Mennesker som tidligere ved at tale deres Sag hos Kongen. Da Christian den Ottende kom paa Tronen, fandt Ørsted imidlertid i ham en varm Beskytter, der stedse modtog ham med den høieste Grad af Interesse.

Paa Grund af sine omfattende Studier og sin anstrengende Lærervirksomhed kunde Ørsted ikke saa flittig deltage i ▭'s Arbeider, som han uden Tvivl ellers vilde have gjort, thi for et Menneske med hans ædle Karakter, store Ærefrygt for Sandheden og for det høieste Væsen kunde ▭ kun være et kjært Tilflugtssted. Vandt han saaledes end ikke nogen overordnet Post indenfor ▭'s Mure, saa vidste han i desto høiere Grad at vinde alle Br.·. Br.·.'s Kjærlighed og Høiagtelse ved sin sjeldne Vandel i Livet, og naar han deltog i ▭-Arbeidet, var han bramfri og hjertelig i sin Optræden, som han var mild og overbærende i sin Dom.

I de senere Aar af sit Liv slog han ind i den Retning, som nærmest er repræsenteret ved hans berømte Værk »Aanden i Naturen«. Han optog her mange Anskuelser og Arbeider, der laa mange Aar tilbage, og søgte støttet paa sine rige Erfaringer at paavise, at Naturlovene ere Fornuftlove, og at man i Følelsen for det Ædle og Skjønne kan eftervise Sammenhængen med hine Naturlove. I sine udmærkede Dialoger, der ere udarbeidede med en sjelden Kunstfærdighed, udviklede han sine Theorier paa en Maade, der forskaffede ham en udbredt Læsekreds ikke blot herhjemme, men alle de Steder i Udlandet, hvor »Aanden i Naturen« er bleven oversat.

Som Ørsted var mangesidet i Kundskaber, saaledes var han det ogsaa i Interesser. Han har i Datidens forskjellige Tidsskrifter og i Brochurer leveret ikke faa Bidrag i theologisk, filosofisk, politisk, æsthetisk, sproglig og kritisk Retning, og i Alt, hvad han skrev, mærker man den overlegne, klare Aand. For det danske Sprogs Renhed havde han tidlig en udviklet Sands, og vi skylde ham mange Ord, som ved deres Bestemthed, Korthed og Boielighed forlængst have vundet Borgerret i det danske Sprog.

Ørsted var imidlertid herhjemme gradvis stegen op ad Rangstigens Trin. 1828 blev han Etatsraad, 1836 Kommandeur af Danebroge, 1840 Konferentsraad og 1847 Storkors af Danebroge. Samtidig havde Udlandet hædret ham. Han blev 1837 Ridder af Æreslegionen og 1850 Officer af samme Orden, i 1842 fik han den preussiske Orden *pour le mérite dans les sciences et les arts* og blev samme Aar Kommandeur og senere Storkors af Nordstjerne-Ordenen.

Endelig kunde han den 7de November 1850 feire sit halvhundredaarige Jubilæum som Statstjener, og samme Dag hædredes han med talrige Æresbevisninger. Kongen udnævnte ham til Geheimekonferentsraad, en Udmærkelse, som ikke tidligere var bleven nogen Universitetslærer til Del, Universitetet overrakte ham en Doktorring med et i Guld udskaaret Minervahoved, som var omgivet af Diamanter, Industriforeningen bragte ham en Tak, for hvad han havde udrettet for Landets Industri, og Studenterforeningen udnævnte ham til Æresmedlem.

Heller ikke Frimurerne glemte deres fremragende Br.·. paa denne Høitidsdag, idet de hædrede ham med at udnævne ham til Æresmedlem saavel af ⚌ Fr.·. z.·. g.·. H.·. som af ▭ Z.·. t.·. N.·.

Desuden skjød Venner, Disciple og Beundrere af den Lærde en Sum Penge sammen, hvormed de for hans Levetid sikkrede ham Besiddelsen af Oehlenschlægers tidligere Bopæl, Fasangaarden i Frederiksberg Have. Hans Buste opstilledes

her, og paa Festaftenen foranstaltede Studenterne et Fakkeltog til hans Ære.

Rolig og beskeden modtog Ørsted alle disse Beviser paa Folkets Erkjendtlighed og Høiagtelse. Med Glæde saa han Fremtiden imøde og haabede endnu at kunne virke længe til Gavn og Hæder for sit Fædreland; men det stod ikke saaledes skrevet i Skjæbnens Bog.

Allerede næste Foraar befandt han sig mindre vel, og efter den 1ste Marts at have deltaget i en Familiefest blev han syg den følgende Dag. Brystet var angrebet, og om han end ikke havde Smerter, tog hans Kræfter dog af med hver Dag. Endelig oprandt Søndagen den 9de Marts 1851, og om Formiddagen drog han sit sidste Suk. Let og mildt skiltes han fra Livet, og hans Bortgang var saaledes, som han selv saa smukt har udtalt det i følgende Digt, der fandtes efter hans Død:

»Hulde Søvn! endskjøndt det visseste Billed paa Døden,
Bydes Du, venlige Gjæst, dog til mit Leie herhid.
Vær velkommen! hvor sødt saadan uden Liv dog at leve!
O hvor saligt at dø saaledes hen uden Død!«

Det danske Folk viste ham paa en sjelden Maade den sidste Ære ved hans Jordefærd. Om Aftenen den 16de Marts samledes over hundrede Polyteknikere i Læreanstalten, hvorfra de i Procession gik til den Hensovedes Bolig. En Sølvkrands lagdes paa hans Kiste, og efterat en Sang af Br.·. P. Faber til Musik af Br.·. C. J. Hansen var afsunget, bares Kisten til Universitetet, hvis Vestibule og Solennetetssal vare iklædte Sorgens Farver. En Æresvagt af Polyteknikere bevogtede Kisten, indtil den den 18de Marts bares over til Frue Kirke, hvor Sørgefesten afholdtes. Alt, hvad Hovedstaden rummede af Stort og Betydeligt, fulgte ham, ja selv fra Byens Skoler mødte Disciple med Sølvkrandse, som de havde samlet Bidrag til for at hædre Nationens Stolthed.

Sjelden har Nogen — siger Digteren J. C. Hauch i sit

Mindeskrift om ham -- forenet et saa stort Navn med et saa barnligt og uskyldigt Hjerte som Ørsted; han lignede en af de Karakterer, hvis Træk endnu ere opbevarede i Skrifter fra Oldtiden, og hos hvilke en høi Sjælsenfoldighed er forenet med en stærk Villie, med en uegennyttig Kjærlighed til den Ide, for hvilken de levede, og med den kraftigste Aand. Der var Intet hos ham, som man behøver at lægge Dølgsmaal paa eller at stille i et bedre Lys, før man viser det for Verden, og man kan derfor vel sige om ham, at han ikke blot var en stor Videnskabsmand og en sjelden Tænker, men ogsaa, at han var et stort og sjeldent Menneske.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Em. Bærentzen & C° lith. Inst.

Erik Christian Werlauff.

ERIK CHRISTIAN WERLAUFF.

Medens det danske Folk [illegible] 7de Juni [illegible] Grundlovens Aarsdag, [illegible] Kjøbenhavn en Mand [illegible] sit halvfemsindstyveaarige Liv [illegible] forste Fødselsdags Høitidelighed, hvenheder foregaa. H[illegible] havde været Tilskuer fra Galleriet i Christiansborg Slots Riddersal, da Svenskekongen Gustav den Tredie besøgte Danmark, han havde seet Kjøbenhavn illumineret i Anledning af de Danskes Seier [illegible] og Kronprinds Frederiks Fødselsdag [illegible] Frederikke; han var tilstede [illegible] blev lagt paa [illegible] ansborg Slotsplads [illegible] og den [illegible] han var [illegible] blandt de Studenter, som [illegible] ven, saa fra Toldboden Skuet paa [illegible] den 2den April hvogtede omhyggelig det store kgl. Bibliothek under de tre rædselfulde Nætter af Kjøbenhavns Bombardement, var Vidne til, [illegible] kort derefter rejste ved Flaade- [illegible] Provindsialregimenter blev udskrevne her i Landet. Efterat senere i Valget [illegible] grundlovgivende Rigsforsamling, oplevede de to slesvigske Krige og følgte fra Kongen til den ol[illegible]burgske Stamme til Sorø.

Begivenhederne i disse Aarhundreder forgik dem ikke i samme Tidsrum, men [illegible] Mere end [illegible] maa være nok at nævne den store franske Revolution, Ludvig den Sextendes og Marie Antoinettes Henrettelser, Napoleons Krige som Konsul og

Erik Christian Werlauff

ERIK CHRISTIAN WERLAUFF.

Medens det danske Folk ifjor paa den 5te Juni feirede Grundlovens Aarsdag, hensov i Kjøbenhavn en Mand, som i sit halvfemsindstyveaarige Liv havde seet de storste Verdensbegivenheder foregaa. Han havde været Tilskuer fra Galleriet i Christiansborg Slots Riddersal, da Svenskekongen Gustav den Tredie besøgte Danmark, han havde seet Kjobenhavn illumineret i Anledning af de Danskes Seir ved Quistrumbro og Kronprinds Frederiks Formæling med Prindsesse Marie Sophie Frederikke; han var tilstede, dengang Grundstenen til Frihedsstøtten blev lagt paa Vesterbro af Kronprindsen, han overværede Christiansborg Slotsbrand og den store Ildsvaade i Kjøbenhavn, han var med blandt de Studenter, som bar P. F. Suhm til Graven, saa fra Toldboden Slaget paa Rheden den 2den April, bevogtede omhyggelig det store kgl. Bibliothek under de tre rædselsfulde Nætter af Kjobenhavns Bombardement, var Vidne til, at England kort derefter røvede vor Flaade, saa Provindsialstænderne blive indførte her i Landet, deltog senere i Valget til den grundlovgivende Rigsforsamling, oplevede de to slesvigske Krige og fulgte fire Konger af den oldenborgske Stamme til Jorden.

Og hvilke storartede Forandringer foregik der ikke i samme Tidsrum rundt om i Verden? Det maa være nok at nævne den store franske Revolution, Ludvig den Sextendes og Marie Antoinettes Henrettelse, Napoleons Krige som Konsul og

Medens Werlauff som Historiker trolig fulgte Kalls Exempel, blev han som Menneske særlig tiltalt af Abrahamsons pletfri Vandel, og det er derfor neppe en altfor dristig Hypothese, naar vi udtale, at det mulig var med Abrahamsons Exempel for Øie, at han følte sin Lyst vaagne til at blive Medlem af den ærv.·. Frimurer-Orden.

Han blev optaget i ▭ Fr.·. z.·. g.·. H.·. den 16de April 1807 og indskreven i Matriklen under Stamnumer 653. Ordenen maatte ved hele sin Karakter og den Aand, som gaaer igjennem den, selvfølgelig tiltale ham i høi Grad, men hvad der dog for ham særlig maatte have Interesse, var dens Historie, og han skal derfor ogsaa have underkastet denne et grundigt og noie Studium, uden at hans rige Erfaringer i saa Henseende dog vides at være komne Br.·. Br.·. til Nytte.

Kort forinden sin Optagelse i Frimurer-Ordenen var Werlauff bleven Medlem af Kjæde-Ordenen »De tre Vise af Østerland«. Han optoges som R. B. den 14de Januar 1807, blev R. den 23de Januar 1810, U. R. den 26de April 1812 og S. K. R. den 10de April 1818.

Imidlertid drev Universitetets Patron paa, at Werlauff skulde søge sig en Stilling som Universitetslærer, hvilken han godt kunde forene med sin Plads ved Bibliotheket, og han efterkom Patronens Ønske. Den 9de Juli 1808 disputerede han ved Universitetet over sin for den filosofiske Doktorgrad skrevne Afhandling »Om Are Frode, den ældste islandske Historieskriver«, og han begyndte i Vintersemestret samme Aar at holde offenlige Forelæsninger over Historie ved Universitetet. Først talte han om den norske, senere over forskjellige Afsnit af den nordiske Historie og blev den 15de August 1810 ansat som Adjunkt ved Universitetet, navnlig for at dyrke og holde Foredrag over den nordiske Historie og Oldsager. Samme Aar blev han Medlem af Kommissionen for nordiske Oldsagers Opbevaring og beklædte denne Post indtil 1849.

Hans mangehaande literaire Beskjæftigelser hindrede ham dog ikke i flittig at deltage i ═'s Arbeider. Vi se saaledes,

at han den 4de Mai 1808 blev optaget i 2den Gr.·. og den 9de Mai 1810 i 3die Gr.·., og af □'s Protokoller fremgaaer det, at han ikke var en sjelden Gjæst i □-Huset. Han deltog f. Ex. i Valgene paa en ordf.·. M.·. den 3die Mai 1811, den 3die Juni 1818 og den 30te Mai 1821, ligesom det ogsaa vides, at han er optraadt som Taler i □ Fr.·. z.·. g.·. H.·.. Snart indtraf dog det Tidspunkt, hvor hans Syslen i den ydre Verden lagde saa stærkt Beslag paa hans Tid og Kræfter, at han ikke kunde hellige Frimureriet de Timer, han uden Tvivl ellers saa gjerne havde offret det.

Den 24de Februar 1812 blev han nemlig *Professor extraordinarius* ved Universitetet i nordisk Historie og Arkæologi og kort efter Medlem af den Arnæ-Magnæanske Kommission. Omtrent fra denne Tid daterer sig ogsaa hans omfangsrige Virksomhed som historisk Forfatter. Allerede i 1809 vandt han i Forening med R. Nyerup Prisen for en Afhandling om den af Grev Danneskjold-Samsøe to Aar tidligere fremsatte Prisopgave: »En historisk Bearbeidelse af samtlige Efterretninger Samsøes gamle og nyere Historie indtil 1675 angaaende«, og i Aarene 1816—17 udarbeidede han sit lærde Prisskrift »Forsøg til det danske Sprogs Historie i Hertugdømmet Slesvig«. Skriftet, der ved sin store Grundighed vandt Prisen, var fremkaldt af Etatsraad Scavenius til Gjorslev og vakte ikke ringe Rore hos det allerede dengang under Asken ulmende slesvig-holstenske Element. Som det sees, vare Werlauffs hidtil udgivne Arbeider mest fremkomne ved ydre Anledninger, og saaledes gik det fremdeles med talrige af de Skrifter, han senere gav i Trykken. Dette var f. Ex. Tilfældet med hans to Universitetsprogrammer om Kjøbenhavns Universitets Bygnings Historie og om Sofie af Mecklenborg, Danmarks og Norges Dronning, hvilke Skrifter fremkaldtes ved Indvielsen af den nye Universitetsbygning og ved Prinds Frederik Christians Formæling med Prindsesse Mariane af Mecklenborg-Strelitz. I Anledning af Hundredaarsdagen for Oprettelsen af det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog

udgav han i 1847 Selskabets Historie og tog samme Aar fat paa en Beskrivelse af Helligtrekongers Kapel i Roskilde Domkirke, fordi Kong Christian den Ottende, som havde ladet Christian den Førstes og Dronning Dorotheas Kister aabne, onskede en Monografi derover udgivet ved det oldenborgske Kongehus' firehundredaarige Fest i 1848, hvor Kongen da tillige vilde give Landet den paatænkte Konstitution. Kongens Død i Foraaret og det paafølgende slesvig-holstenske Oprør hindrede dog som bekjendt Festens Afholdelse.

Vi skulle nu nævne nogle af Werlauffs Arbeider, som ikke fremkom saaledes ved ydre Paavirkning, og vi ville da blandt dem fremhæve hans »Historiske Efterretninger om det store kgl. Bibliothek i Kjøbenhavn« og hans lærde »Bidrag til den nordiske Ravhandels Historie«, men særlig bør dog nævnes de »Historiske Antegnelser til Ludvig Holbergs Lystspil«. I dette sidste Skrift, hvoraf Samfundet til den danske Literaturs Fremme senere foranstaltede et nyt og forøget Oplag trykt, har Werlauff leveret et literairhistorisk Bidrag, som ene vilde være tilstrækkeligt til for bestandig at sikkre ham et anseet Navn i den danske Literaturhistorie. Med sjelden Lærdom og Skarpsindighed har han tydet ethvert Udtryk, som i atten af Holbergs Komedier kunde være dunkelt, og for Enhver, der vil studere den holbergske Muse, er Werlauffs Skrift et uundværligt Hjælpemiddel, der i sig indeholder de med største Møisommelighed rundt omkring hentede Smaameddelelser, som kunne kaste et klart Lys over hele Frederik den Fjerdes Tidsalder. Hertil knytte sig som supplerende Skrifter de »Historiske Optegnelser til Niels Klims Reise«, »P. J. Phønixberg, kjøbenhavnsk Bogtrykker og Leilighedspoet«, »Oplysninger til Peder Paars« og flere andre Smaaskrifter, som findes spredte i forskjellige Tidsskrifter.

Ogsaa i frimurerisk Henseende optraadte Werlauff som Skribent. Efterat han var bleven Medlem af ⊠ C.·. t.·. L.·., lod han saaledes i den af Br.·. Rahbek udgivne Nytaarsgave

for Murere »Eleusis« indrykke en Afhandling om Ridderskab og Mureri, som han tidligere havde oplæst i ⊠.

Som historisk Skribent har Werlauff efterladt sig et anseet Navn, og dog var han ikke saameget Historieskriver i dette Ords egenlige Betydning som snarere Historieforsker. Han besad et forbausende grundigt Kjendskab til den nordiske Histories Kilder, havde gjort omfattende Studier i enhver Retning og forstod ved Hjælp af sin sjeldne Hukommelse at beholde alt det Læste. I enhver Retning af Nordens Historie var han saa bevandret, at han ligesom var en Haandbog, i hvilken man kunde slaa op og søge al mulig Underretning om ethvertsomhelst Spørgsmaal, hvad enten det angik de egenlige historiske Data, personal- eller kulturhistoriske Oplysninger. Og talrige vare de Mænd, som tyede til ham som til Lærdommens Kilde; men hvor Mange der end kom og spurgte, blev han dog aldrig træt af at svare. Med sjelden Beredvillighed gav han ethvert Vink, og det var ham ligefrem en Glæde at kunne være de yngre Forskere til Nytte med en Hukommelse, som man kunde have misundt ham, naar man ikke havde vidst, at den hos ham havde været paa rette Sted og var bleven benyttet paa rette Maade.

Den 18de November 1815 giftede han sig med Frøken Vilhelmine Heger, ældste Datter af kgl. Skuespiller Stephen Heger og kgl. Skuespillerinde Eline Marie Heger, født Smidth, og som hans Liv var lykkeligt i Ydreverdenen, saaledes hengled det ogsaa i Fred og Ro i det stille Hjem.

Tiderne skiftede, den ene store Begivenhed afloste den anden, men Werlauff fulgte stedse med. Skjondt han aldrig var aktiv Deltager, svobte han sig dog ikke saaledes ind i de Anskuelser, med hvilke han var opvoxet, at den nyere Tid blev ham fremmed. Kunde han end ikke billige alt det Nye, der kom frem, saa kunde han dog godt forstaa det og med Interesse følge dets Udvikling, og til sin sidste Levetid var han en opmærksom Iagttager af de nyere Tiders Bevægelser.

Da Moldenhawer dode, blev Werlauff, som imidlertid

var avanceret op til virkelig Justitsraad, den 29de November 1823 Bibliothekar ved det store kgl. Bibliothek, og denne Post beklædte han til den 1ste April 1861. I disse otte og tredive Aar bidrog han i høi Grad til Bibliothekets Udvidelse. Lokalerne blev forogede i en overordenlig Grad, Bøgernes Antal formeredes med over 100,000 Bind, og navnlig sørgede han for, at alle Haandskrifter og literaire Sjeldenheder anskaffedes af Bibliotheket istedenfor at vandre til Udlandet. Det skyldes derfor ogsaa hans utrættelige Arbeidsomhed, at det store kongelige Bibliothek er det sjette i Rækken af alle Europas store Bibliotheker.

I 1828 var han bleven ordenlig Professor ved Universitetet, og da Rektoratet i 1836—37 gik over til ham, faldt det i hans Lod den 15de Oktober 1837 at indvie den nye Universitetsbygning. Det var første Gang, at der ved en Universitetsfest var holdt en Tale i Modersmaalet.

Hans store Lærdom bragte ham selvfølgelig ind i en Mængde Kommissioner, ligesom den bevirkede, at han blev Medlem af talrige udenlandske og fremmede lærde Selskaber og Instituter. Kongen hædrede ham med Danebrogsordenens Ridderkors, og fra Norge, Sverig, Frankrig og Preussen sendtes der ham Dekorationer som Anerkjendelsesbeviser af hans fremragende Dygtighed. Hæder og ydre Glands kunde dog ikke blænde den stille Forsker, som altid var lige mild, venlig og forekommende mod Enhver, der søgte Oplysninger hos ham.

Den 1ste November 1855 høitideligholdt han sit Jubilæum som halvhundredaarig Embedsmand ved det store kgl. Bibliothek. Hans stille, fredelige Forskerhjem var paa denne Dag besøgt af talrige Videnskabsmænd, som ønskede Veteranen til Lykke, og Kongen hædrede ham ved at tilstille ham Storkorset af Danebroge.

At man just ikke altid behøver at reise udenlands for at blive en stor Lærd, det viste Werlauff, thi det var en af Mærkelighederne hos ham, at han aldrig havde seet noget fremmed

Land, ja ikke engang betraadt Fastlandet. Hans længste Udflugt var til Fyen.

Efter i 1861 at være fratraadt som Overbibliothekar ved det Bibliothek, der næst Hjemmet havde været hans kjæreste Opholdssted, levede han et stille tilbagetrukket Liv. Alderen gjorde efterhaanden sine Krav gjældende, men om ogsaa Legemets Kraft i de senere Aar nedbrødes, var Aanden stedse lige lys og klar. Med Interesse fulgte han alle literaire Frembringelser, idet han overalt, hvor han kunde stifte Nytte, gav sin Skjærv af sin Hukommelses Forraad, der syntes at være uudtommeligt.

Endelig lukkede den ædle Olding sine Øine den 5te Juni 1871. Et talrigt Følge ledsagede ham til hans sidste Hvilested, og det udtaltes med Enstemmighed overalt, at Danmark i ham havde tabt en af sine ypperste Videnskabsdyrkere.

Hvad Samfundet tabte, var en sjelden Mand. Han var Mildheden og Elskeligheden i egen Person, og det er neppe for Meget sagt, at han aldrig har havt nogen Uven.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Em Bærentzen & C° lith. inst.

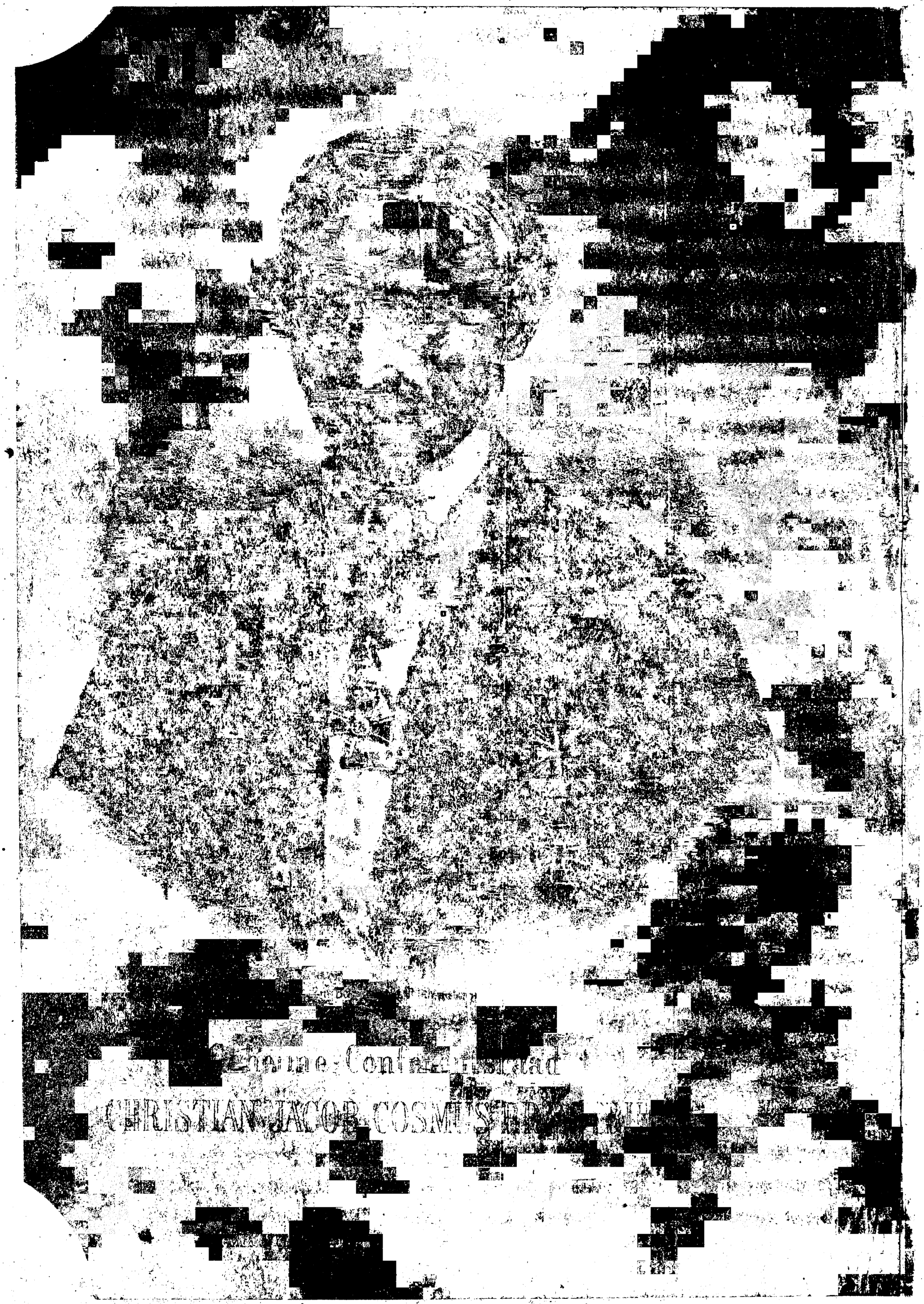
Geheime-Conferentsraad

CHRISTIAN JACOB COSMUS BRÆSTRUP.

CHRISTIAN JACOB COSMUS BRÆSTRUP.

Da Kong Frederik den Syvende var afgaaet ved Døden, [illegible] raade skj[illegible] ·.V.·. styr[illegible]nens Anliggender. De unge efter Kongens Død ikke i deres Midte en Ven, der saa [illegible] enede Dygtighed og Retskjærhed for Oldenborgernes Anliggender med fyrstelig Fødsel; men kun Mand, som [illegible] kaldtes til at beklæde den h[illegible] i Danmark viste, at han ikke [illegible] havde Villie [illegible] at arbeide videre i den [illegible] Spor, og gav under ham skjød det System, [illegible] ifølge [illegible] For-gangs[illegible] rugter for F[illegible]

Hans Fader, Cosmus [illegible] Præstegaard Præstrup. [illegible] Cosmus P[illegible] blev født i Kjø-[illegible] December 1783, hvor Faderen, *Dr. med.* [illegible] Præstrup, [illegible] gang privatiserte som Læge. Moderen flyttede [illegible] Omgivelser, [illegible] Sønner [illegible] Ungdom at [illegible] Præstrup [illegible] omme [illegible] Hans [illegible] Skole, [illegible] kun fire [illegible] Aaret [illegible] Rektor, Professor [illegible] som [illegible] Testimonium fremhævede det unge [illegible] Begavelse og sølle, rene Hjerte, idet han [illegible] Aaret [illegible] at de nu kun Ynglinge skulde gjøre det [illegible]

Genuine Contrast
CHRISTIAN JACOB COSMETICS

CHRISTIAN JACOB COSMUS BRÆSTRUP.

Da Kong Frederik den Syvende var afgaaet ved Døden, stod Frimurerne uvisse om, hvem der indenfor deres Omraade skulde optage Arven efter den Hensovede og som V.·. S.·. V.·. styre Ordenens Anliggender. De talte efter Kongens Død ikke i deres Midte en Br.·., der som den Afdøde forenede Dygtighed og Nidkjærhed for Ordenens Anliggender med fyrstelig Fødsel, men den Mand, som endelig kaldtes til at beklæde den høieste Post blandt alle Br.·. Br.·. i Danmark, viste, at han ikke alene havde Villie, men ogsaa Evne til at arbeide videre i den Afdødes Spor, og just under ham skjød det System, som var blevet indført i de danske ▭ under hans Forgængers Regimente, nye Skud og bar velsignelsesrige Frugter for Frimureriet indenfor vort Fædrelands Grændser.

Denne Mand var Geheime-Konferentsraad Bræstrup.

Christian Jacob Cosmus Bræstrup fødtes i Kjøbenhavn den 26de December 1789, hvor Faderen, *Dr. med.* Tycho Bræstrup, dengang privatiserede som Læge. Moderen hed Inger Kirstine, født Høyer. Faderen flyttede imidlertid til Vordingborg, og her fik Sønnen en saa god Undervisning i Hjemmet, at han i Foraaret 1802 kunde komme ind i øverste Klasse i Byens lærde Skole, fra hvilken han fire Aar senere dimitteredes til Universitetet af den lærde Rektor, Professor Stoud, som i sit Testimonium fremhævede det unge Menneskes høitbegavede Aand og ædle, rene Hjerte, idet han lovede Universitetet, at denne hans Yndling skulde gjøre det Ære.

Den gamle Mand havde ikke lovet for Meget. Den unge Bræstrup tog Studenter-Examen med Udmærkelse, og ligeledes blev han udmærket, da han Aaret efter, den 2den Oktober 1807, absolverede sin anden Examen.

De urolige Tider i Landet hindrede ham imidlertid fra strax at arbeide videre i Videnskabens Tjeneste, men efter et halvt Aarstids Forløb tog han atter fat og kastede sig over det retsvidenskabelige Studium. Han arbeidede med en saa vedholdende Flid, at han i sit nittende Aar, efter en Forberedelsestid af kun atten Maaneder, kunde tage den juridiske Embedsexamen med bedste Karakter saavel til den theoretiske som til den praktiske Prøve.

Han var altsaa nu bleven Kandidat. Men han saa snart, at der paa adskillige Punkter endnu var en Del tilbage at lære, og i et halvt Aarstid offrede han derfor sin Tid udelukkende til at dyrke adskillige Videnskabsgrene, som han tidligere havde maattet forsømme. Navnlig lagde han sig efter levende Sprog, og med det ham medfødte Talent drev han det til en ikke almindelig Færdighed i at tale de fleste europæiske Sprog. Han begyndte derpaa sin Karriere som Statstjener med at være Volontair i Kancelliet; derfra gik han over i Generalkommissariats-Kollegiet og endte endelig med at gjøre Tjeneste under Generalauditeuren, indtil han den 17de December 1810 blev kongelig Embedsmand ved at blive udnævnt til Auditeur ved det slesvigske Infanteri-Regiment.

Bræstrup reiste nu ned til sit Regiment, som laa i Kantonnement paa Falster og de tilstødende Øer, og hans første Par Virkeaar forløb i Ro og Fred. Da imidlertid Napoleons Felttog atter bragte Danmark ind paa Krigsskuepladsen, drog Bræstrup i Begyndelsen af 1813 med sit Regiment til Holsten for at slutte sig til det Armeekorps, som skulde operere i Forbindelse med Russerne under General Tettenborn. Korpset blev senere indrangeret under det trettende franske Armeekorps, som stod under Kommando af Fyrsten af Eckmühl, og under denne berømte Hærfører gjorde Bræstrup hele Kam-

pagnen i 1813 med i Holsten, Mecklenborg og Grændselandene. De to paafølgende Aar fulgte han gjennem Tydskland med det under Generallieutenant von Kardorff og Prinds Frederik af Hessen udsendte danske Auxiliairkorps, idet han gjorde Tjeneste hos Prindsen som Brigadeauditeur. Da Freden i Kiel var sluttet, kom han med sit Regiment i Kantonnement i Slesvig By, hvor han blev i flere Aar. I 1818 avancerede han til at blive Overauditeur.

Under dette sit Ophold i Hertugdommerne, som han i Embeds Medfør ofte bereiste, blev han Medlem af den ærv.·. Frimurer-Orden. Han blev optaget som Murer den 12te Mai 1819 i ▭ Carl zum rothen Löwen i Rendsborg, og Ingen havde vistnok dengang Anelse om, at den unge Auditeur med Tiden skulde blive kaldet til at beklæde den høieste, mest ansete og ansvarsfulde Post blandt alle danske Br.·. Br.·..

Det var selvfølgelig ikke Bræstrups Mening at virke hele sit Liv igjennem som Auditeur, og efter at han derfor havde søgt om et Dommer-Embede, blev han, som paa Grund af sine Kvalifikationer ikke kunde forbigaaes, den 21de November 1821 udnævnt til Assessor i Kjøbenhavns Politiret. Hermed begynder en ny Virksomhed for ham, nemlig hans Virken som Politimand. Assessor i Politiretten var han, som sagt, bleven i 1821, men allerede den 29de Marts 1823 oprettedes der et nyt Embede for ham som Vicepolitidirekteur i Kjøbenhavn, samtidig med at han vedblev at fungere som Assessor.

Nu var Bræstrup altsaa bleven ansat i Kjøbenhavns Politi. Vil man dvæle ved denne Mands Betydning, kan man fremfor Alt ikke undlade at omtale denne Side af hans Virksomhed, dels fordi den omfatter Størsteparten af hans Liv, og dels fordi han som Embedsmand i Politiet har sat sig selv et Ef-
termæle, der vanskelig vil kunne naaes, ikke overgaaes.

Den, der staaer i Spidsen for Politiet i en Hovedstad, maa for at kunne løse sin Opgave til Tilfredshed ikke alene for sine Medborgere, men tillige for sig selv, være i Besiddelse af ikke faa sjeldne Evner. Han maa være en Mand, til

hvem Befolkningen har en urokket Tillid paa Grund af hans Retsind; han maa være i Besiddelse af ikke alene Talent, men ogsaa Genialitet for at kunne af de forhaandenværende Data slutte sig til, hvem der kan have begaaet den eller den Forbrydelse; han maa være Psykolog for saavidt mulig at kunne granske Hjerter og Nyrer hos de Utallige, med hvem han kommer i Berøring; han maa have en eminent Hukommelse for til enhver Tid at kunne erindre Alt, hvad der indenfor hans Omraade har Betydning i Henseende til Forbrydelsernes Natur, Karakteristiken af Lovovertrædelserne osv. osv.; og han maa fremfor Alt være en human Mand.

Alle disse Egenskaber forenede Bræstrup hos sig. Ad Logikens stringente Vei søgte han ved Opdagelsen af en Forbrydelse stadig hen til Spørgsmaalet: *Cui bono*, han oplærte sine Underordnede i samme Aand, og naar vort Opdagelsespoliti nu for Tiden arbeider med saa stort Held og gode Resultater, da er det ham, at dette skyldes. Han har vist Veien, ad hvilken der skulde arbeides for at naa Maalet.

Men ved Siden af sin skarpt udviklede logiske Sands var han en udmærket Menneskekjender, og denne Evne satte ham fremfor nogen Anden i Stand til at benytte Humaniteten paa rette Maade og paa rette Sted. Thi human var Bræstrup fremfor Alt. Det skal i en Skildring af ham som Frimurer blandt alle hans fremragende Egenskaber mindst forglemmes, hvad han har gjort som Menneske for sine Medmennesker. For ham vare alle Mennesker Brødre. Som han vidste at optræde med den nødvendige Strenghed ligeoverfor den forstokkede Synder, saaledes forstod han ogsaa at vise Mildhed ligeoverfor den i Sandhed Angrende, og naar hans Pligt tillod ham det, da optraadte han stedse som den milde, kjærlige Dommer. Fra den Tid, da Politikjælderen var i det bekjendte Sted paa Hjørnet af Gothersgade og Kronprindsessegade, hvor Bræstrup havde sin Bopæl paa første Sal, er han mangen en Nat bleven vækket, naar En eller Anden var bleven anholdt, for at han strax kunde resolvere, hvad der skulde foretages

mod en Person, der i den ene eller anden Retning havde overtraadt de bestaaende Love eller Anordninger, og han blev aldrig træt af at varetage sit besværlige og ansvarsfulde Hverv, lod ikke Ærgrelsen over at blive vækket midt om Natten indvirke paa sin Dom, men horte stedse med Opmærksomhed paa den Rapport, der forebragtes ham, og resolverede altid saaledes, at hans Hjerte stemte overens med, hvad Pligten bød ham. Han har i sin lange Embedstid som Politidirekteur havt Leilighed til at gribe ind i utallige private Forhold, men hvor han saaledes greb ind, der bragte han, den strenge Lovens Opretholder, ikke Vanære, men Velsignelse med sig. Han vidste at domme en Ungdomsubesindighed med et overbærende Sind, han forstod saa godt de mange smaa Omstændigheder, der ofte kunne bringe et Menneske ligesom mod hans Villie ind paa Forbryderbanen, og han kunde i Reglen altid skjelne mellem, hvor Mildheden var paa sin Plads, og hvor der burde anvendes Haardhed. Saa han da, at der var grundet Haab om at redde et Menneske fra Ulykken, da var han stedse den Første til at udstrække den hjælpende Haand, og det er ikke Overdrivelse at sige, at Hundreder af Familier ved hans kjærlighedsfulde Optræden og sjeldne Humanitet have seet Vanæren afværget fra deres Hoveder, ligesaa lidt som det er overdrevent at sige, at han ved sin alvorsfulde Optræden, christelige Formaning og inderlige Advarsel har bragt Hundreder, som havde betraadt Forbryderbanen, tilbage til den rette Vei. Ikke blot her i Landet, men ogsaa paa den anden Side af Verdenshavet findes der mange ansete Borgere, som i deres stille Sind takke Bræstrup for, at de nu ere hæderlige Mænd og ikke Udskud af Samfundet, brændemærkede med Straffelovens uudslettelige Stempel. Der har som Politidirekteur været givet Bræstrup Leilighed fremfor de fleste Andre til at vise, at han var Frimurer i Ordets sande Betydning, og det skal siges til hans Ære, at hans Karakter her har vist sig i det skjønneste Lys. Han vidste altfor godt, hvormegen Sandhed der skjules i det gamle Ord: *Summum jus summa injuria,* og derfor tog

han aldrig i Betænkning at anvende Mildhed der, hvor den var paa sin rette Plads og gavnede mere end det døde Bogstav i Lovbogen.

Ikke to Aar efter sin Indtrædelse i det kjobenhavnske Polities Tjeneste lod Bræstrup sig affiliere i ▭ Z.·. t.·. N.·.. Dette skete den 14de Mai 1823.

Som Vicepolitidirekteur og Assessor i Politiretten vedblev han at virke, saalænge Kjerulff var Politidirekteur. Han udnævntes i 1825 til Justitsraad, og dekoreredes tre Aar senere af Kongen med Danebrogsordenens Ridderkors. Men da Kjerulff i 1833 forfremmedes til Overpræsident, overtog Bræstrup den 11te Januar s. A. hans Embede som Politidirekteur og Justitiarius i Politiretten, medens han samtidig fik Titel af Etatsraad, og fra denne Dag tog han saaledes hele Bestyrelsen af Kjøbenhavns Politi i sin Haand, thi at Kjerulff havde Titel af Chef for Kjøbenhavns Politi og Kystpolitiet, havde Intet at sige. Dette fremgaaer klart af den Omstændighed, at da Forordningen af 28de Februar 1845 udkom, hvorved Politidirekteuren ophørte at være Justitiarius i Politiretten, idet Kriminal- og Politiretten oprettedes som en særskilt Domstol jævnsides Hof- og Stadsretten, blev alt Politiet Vedkommende underlagt Bræstrup, som samtidig forfremmedes til Konferentsraad, medens Kjerulff paa Grund af sin høie Alder afskedigedes. Titel af Chef for Kjøbenhavns Politi og Kystpolitiet fik Bræstrup dog først i 1859, men da var der ikke Tale om at adjungere ham nogen Politidirekteur.

Ved Siden af sine anstrængende Forretninger fik Bræstrup dog stedse Tid til at besøge ▭, i hvis Arbeide han jævnlig deltog, men det var egenlig først efter Kong Frederik den Syvendes Tronbestgelse, at han gradvis steg op til de høieste Værdigheder i Frimurer-Ordenen. Efter at have gjennemgaaet St.·. Joh.·. Gr.·. Gr.·. blev han den 24de Oktober 1849 optaget i den skotske ⊠ C.·. t.·. L.·. og forfremmet sammesteds den 19de November s. A. Da det svenske System herhjemme afløste det rektificerede System, efter hvilket samtlige danske ⧉ hidtil havde

arbeidet, var Bræstrup blandt de Første, der i Sverig bleve optagne i St.·. Andr.·. ⊠, og da endelig Kongen selv paa Frederiksborg Slot indviedes i det svenske Systems høieste Gr.·. Gr.·., blev Bræstrup samtidig i en Kap.·. ▭ paa Slottet den 13de Juli 1852 forfremmet til 7de og 8de Gr.·.· I det skaanske Præfektorat-Kap.·. i Christianstad modtog han den 17de Marts 1856 den 9de Gr.·., fik 10de og 11te Gr.·. i Efteraaret s. A. under et Ophold i Stockholm og blev endelig den 22de Marts 1862 Kommandeur af det røde Kors. Da St.·. Andr.·. ⊠ *C. F. S.* i 1855 var flyttet fra Helsingør til Kjøbenhavn, blev Bræstrup dens ordf.·. M.·., og denne Hæderspost beklædte han til Kongens Død.

I Ydreverdenen steg Bræstrup samtidig i Hæder og Anseelse. Det var ikke alene Landets Konge, der hædrede den loyale Borger for hans dygtige Embedsførelse, men ogsaa Udlandets Monarker skjænkede ham deres Paaskjønnelse. Svenske, norske, russiske, græske og preussiske Ordensdekorationer prydede hans Bryst, og mange Privatmænd i Udlandet gav ham ofte Beviser paa Anerkjendelse af den Dygtighed, hvormed han røgtede sit Kald. I Hjemmet førte han et lykkeligt Familieliv ved Siden af sin Hustru Christiane Erasmine, en Datter af Konferentsraad, Kancellideputeret Christian Ludvig Lassen, og deres syv Børn.

Efterat de danske ⧉ ved Kong Frederiks Død havde mistet deres Overhoved, samledes Ordenens fornemste Mænd for at vælge hans Efterfølger, og den danske store Lands-▭ udkaarede da Br.·. Bræstrup til at indtage den høieste Post i Ordenen. Efterat han ved en Reise til Stockholm var bleven indviet i Ordenens hemmeligste Mysterier, indsattes han den 9de Juni 1864 paa ritualmæssig Maade som den VIII^de^ Fr.·. Prov.·.'s V. S. V.

Denne Høitidelighed foregik i den gamle ═-Bygning i Kronprindsensgade. Det viste sig imidlertid ved denne som ved saa mange andre Leiligheder, at Lokalet var altfor indskrænket, thi efter Kongens Død var Kap.·. ═ flyttet fra Fre-

deriksberg Slot ind til Bygningen i Kronprindsensgade, som nu altsaa skulde rumme baade ⚌ Z.·. & F.·. t.·. d.·. k.·. H.·., ⊠ *C. F. S.* og Kap.·. ⚌. Der opstod derfor hos alle Br.·. Br.. en Trang til at faa et nyt og større Ordenshus, og en Komite blev nedsat for at varetage det Fornødne. Den betydelige Kapital, som udfordredes for at opføre et nyt, storartet og rummeligt Ordenshus, indkom ved Aktietegning blandt Br.·. Br.·., den nødvendige Byggegrund erhvervedes i Nyboder, og i Aaret 1867 lagde Bræstrup Grundstenen til det nye ▭-Hus, som opførtes af Arkitekten, Br.·. Tvede. Den pragtfulde Bygning, som er beliggende i Klerkegade Nr. 2, var hurtig fuldført, og paa den afdøde Konges Fødselsdag, den 6te Oktober 1868, blev ▭ høitidelig indviet. Selve Indvielsestalen holdtes af Br.·. Bloch-Suhr, S.·. Pr.·. Cler.·. VIII Prov.·., og talrige Deputationer vare mødte fra ⚌ i Danmark og Sverig. Høitideligheden overværedes blandt Andre af den IX^de^ Fr.·. Prov.·.'s S.·. P.·., Hs. kgl. H. Prinds Oscar, og Enhver, som ved denne Leilighed hørte Hertugen af Østergøtland tale, vil vanskelig kunne glemme det stærke Indtryk, han gjorde ved sin store Veltalenhed, der støttedes af et sonort Organ, som rungede over hele Festsalen.

Efter det svenske Systems Indførelse blomstrede Frimureriet med fornyet Frodighed i Danmark, og den Grundvold, som var bleven lagt af Frederik den Syvende, byggede Bræstrup med Ufortrødenhed videre paa. Det fortjener derfor ogsaa at fremhæves, at under hans Regimente som V.·. S.·. V.·. fik saagodsom alle ⧉ i Danmark nye Ordenshuse. Dette var saaledes Tilfældet med ⧉ i Helsingør, Aalborg og Odense, og kun ▭ i Aarhus høitideligholdt Indvielsen af sit nye Ordenshus efter Bræstrups Død.

Vi gribe denne Leilighed til at meddele nogle enkelte Notitser om ⧉ i de danske Provindsbyer.

Om ▭ i Helsingør have vi allerede under Skildringen af Frederik den Syvendes Liv meddelt de vigtigste historiske Data, hvilke vi her skulle supplere med efterfølgende Notitser. Den

gamle ⟂-Bygning i Helsingør laa paa Hjornet af Sophiegade og Hestemollestræde og havde ved Aarhundredets Begyndelse tilhørt ▭ Maria til den røde Ørn, men overgik efter denne ⟂'s Ophør til Privateiendom og kjøbtes af Klubben »Øresundsforeningen«, af hvilken ⟂ leiede Lokaler, indtil Bygningen nedbrændte Natten mellem den 3die og 4de December 1860. Efter Branden hvilede Arbeiderne i nogen Tid, medens der dog afholdtes Istr.·. ⧉ i et Lokale, som var leiet i det helsingørske Skydeselskabs Bygning, og dette varede ved, indtil dens nye ▭-Bygning var taget i Brug. Grundstenen til det nye og smukke Ordenshus, som er beliggende i Lundegade, blev lagt den 16de Mai 1866 af den ordf.·. M.·., Br.·. K. H. A. Gad, og allerede den 7de Februar det følgende Aar kunde man atter paabegynde Arbeidet. Den egenlige Indvielsesfest afholdtes først et Par Maaneder senere, hvor Br.·. Friedenreich som Taler i ▭ holdt Indvielsestalen i Overværelse af Br.·. Bræstrup som V. S. V., de fleste Medlemmer af ▭-Direktoriet og den danske store Lands-⟂'s Embedsmænd. Efterat Br.·. Gad den 24de Oktober 1870 havde endt sit daadrige Liv, valgte Br.·. Br.·. i Helsingør Hs. H. Prinds Hans af Glücksborg til deres ordf.·. M.·..

Den næste ⟂ i Provindserne, som fik et nyt Ordenshus under Bræstrups Regimente, var ⟂ C.·. i Aalborg. I denne By dannede sig i Efteraaret 1855 under Ledelse af den nu afdøde Br.·. Nissen en Murer-Forening, som holdt sine ugenlige Sammenkomster i et dertil leiet Lokale paa Østerbro. I denne Forening opstod snart Ønsket om at faa oprettet en virkelig arb.·. St.·. Joh.·. ▭, og en i den Anledning af Br.·. Br.·. i Aalborg indgiven Ansøgning blev bevilget af Ordenens V.·. S.·. V.·., der tillige blev Medlem og Stifter af ⟂ C.·.. De Penge, som hørte til for at montere ⟂, indkom ved Aktietegning mellem Br.·. Br.·. i Byen, man leiede anden Sal i den af Murmester Rasmussen opførte Bygning i Slotsgade, og den 15de November 1856 blev ▭ høitidelig indviet af den hst.·. opl.·. Br.·. C. Otto i Overværelse af endel Repræsen-

tanter fra forskjellige danske og svenske ⧉. Den forste ordf.·. M.·. i = var Eieren af Glasværket ved Aalborg, Br.·. J. M. Rathmann, som fungerede til den 6te Januar 1864. Han efterfulgtes af praktiserende Læge, Br.·. H. T. Zimmermann, der den 12te December 1865 aflostes af Kaptain ved 9de Bataillon, Br.·. H. Chr. Koss. Om Aftenen mellem Kl. 9 og 10 den 7de April 1867 opstod der Ild i ='s Lokale, hvorved Alt, Arkiv, Protokoller og Inventarium, gik op i Luer. Ved Hjælp af en ny Aktietegning, frivillige Gaver og et optaget Laan i Bygningen kjobte Br.·. Br.·. nu Pladsen, paa hvilken Ruinerne af den gamle Bygning stod. Der opførtes en Sidebygning, hvori ▭-Salen nu findes, og hele Eiendommen er for Tiden udelukkende afbenyttet af Br.·. Br.·.. Allerede den 1ste Mai 1868 kunde Grundstenen lægges til den nye ▭-Bygning, og den 17de November s. A. fandt den høitidelige Indvielse Sted, i hvilken Anledning de hst.·. opl.·. Br.·. Br.·. A. F. Host, G. Silfverberg og Hamburger vare tilstede som Repræsentanter henholdsvis for den danske store Lands-=, ⊠ *C. F. S.*. og St.·. Joh.·. = *Z.*·. & F.·. t.·. d.·. k.·. H.·.. Den 10de Juni 1870 fratraadte Br.·. Koss som ordf.·. M.·.. og den nuværende ordf.·. M.·. for = C.·., Konsul J. F. Sødring, overtog denne Post den 6te Oktober s. A. Da ='s Stiftelsesdag faldt sammen med Kong Frederik den Syvendes Dødsdag, blev denne efter Ansogning forandret til den 6te Oktober, paa hvilken Dag Stiftelsesfesten nu afholdes. I =, hvis ugenlige Arbeidsdag er Tirsdag, var der ved dens Stiftelse 27 Br.·. Br.·.; for Tiden er Br.·. Br.·.'s Antal 160.

Vi komme dernæst til = i Odense. som ligeledes, medens Bræstrup var V.·. S.·. V.·., fik et nyt Ordenshus opreist for Br.·. Br.·., og til Grundlag for de efterfølgende historiske Data benytte vi den interessante Tale, som den ordf.·. M.·. for = i Odense, Br.·. C. A. Wilcken, holdt ved Ordenshusets Indvielse. Frimureriet kan i Fyen regne sin Historie fra Midten af det forrige Aarhundrede. En gammel Frimurer, Konferentsraad Pentz samlede jævnlig ved sit gjæstfri Bord paa Herre-

gaarden Fjellebro alle de Br.·. Br.·., han traf paa i Fyen, men nogen = kjendte man ikke og endmindre noget egenligt =-Arbeide. Da Danmark imidlertid, efterat Peter den Tredie havde besteget Ruslands Trone, truedes med Krig, samledes der Tropper over hele Riget, og et Husarregiment skulde bl. A. have sin Samlingsplads i Odense. Flere af Regimentets Offi-cerer, som vare Br.·. Br.·., gjorde Bekjendtskab med Br.·. Pentz og overtalte ham til, skjøndt han manglede den fornodne Konstitution, paa Fjellebro at oprette en □, i hvilken da flere andre af Officererne bleve optagne. Efterat Regimentet imidlertid var blevet fuldtalligt, kantonneredes det i Kolding, og her oprettede Officererne da i 1768 atter en = Josua, i hvilken, som det hedder, »Civilister bleve optagne«. Blandt disse Sidste var en Br.·. Berg, som senere blev Forstander i = Knuth i Odense. Efter denne Br.·.'s Fortælling kom den i Kolding af Officerer oprettede = siden til Slesvig, hvor den grundlagdes i Juli 1768, erhvervede sig Konstitution under Navn af □ Salomo zum goldenen Löwen og omsider blev Moder-□, hvorfra ⧉ i Rendsborg, Kiel, Horsens*) og Odense have deres Oprindelse og Konstitution. Den standsede atter sine Arbeider i 1796. = i Odense, der ligesom de andre ⧉ arbeidede i det tydske Srog, fik Navnet »St. Knuth zum goldenen Lindwurm« efter Byens Skytspatron og Øens Provindsialvaaben. De Br.·. Br.·., som medvirkede til denne ='s Oprettelse i 1775, vare Kommandanten i Nyborg, General Firks, Oberstlieutenant Schinkel, Konferentsraad Fabricius de Tengnagel, Major Berger og Grev Knuth til Gyldensten. Som Ordenens Overhoved meddelte Landgreve Carl af Hessen den fornodne Konstitution, og Firks blev ordf.·. M.·., medens Schinkel og de Tengnagel bleve 1ste og 2den Forst.·.. Efterat = med Held havde arbeidet i en syv til otte Aar, tabte den sin vigtigste Støtte i Br.·. Knuth, som

*) Den i Horsens i 1778 installerede □ Sophie Frederikke til de ni forbundne Hjerter traadte i 1791 ud af Virksomhed.

blev udnævnt til Minister ved Hoffet i Dresden, og lidt efter lidt hørte den da op at arbeide. Alle Rekvisiter og Protokoller sendtes til Moder-= i Slesvig, medens alt øvrigt Inventarium opbevaredes af den bekjendte Boghandler, Br.·. Iversen i Odense. Murergjerningen hvilede nu i Fyen indtil 1791, da Br.·. Br.·. Kancelliraad Ewald paa Hesberggaard, Kammerherre Heinen paa Hollufgaard, Boghandler Iversen, Ritmester Lasson, Kammerherre Juel til Taasinge og Major Bassewitz af Landgreve Carl af Hessen fik Tilladelse til i Odense at oprette en ny = under Navnet M.·. t.·. d.·. t.·. H.·., som skulde arbeide i det danske Sprog. Br.·. Ewald blev derefter udnævnt til at være ordf.·. M.·., og Konstitutions-Patentet udfærdigedes i det tydske Sprog og dateredes Christiansborg den 12te og Slesvig i den retmæssige og fuldkomne ⊠ Carl zum stehenden Löwen den 3die April 1791. ='s Indvielse fandt Sted den 30te Mai s. A. i det af Br.·. Iversen for 80 Rdl. aarlig leiede Lokale i hans Gaard, nuværende Nr. 57 paa Vestergade i Odense. = vedblev nu at virke uafbrudt og flyttede den 21de August 1837 sit Lokale til Postgaarden i Overgade, efterat den i sit første Hjem havde havt den Lykke at se Kongerne Christian den Ottende og Frederik den Syvende blive indførte der som Frimurere. Den 30te Marts 1854 vedtog Br.·. Br.·. i Odense at andrage om Tilladelse til at overgaa til det svenske System, og dette Andragende blev bevilget den 20de Oktober s. A. Skrivelsen meddeltes dog først til ▭ den 24de April 1855, og Arbeidet hvilede da, indtil alle Forberedelser til Overgangen vare trufne i 1858, hvorpaa Systemet høitidelig indførtes den 6te Juli s. A., paa hvilken Dag ogsaa Distriktslæge i Faaborg, Br.·. Ortmann indsattes som ordf.·. M.·.. I Aarenes Løb havde Br.·. Br.·. ofte følt Trang til at have et ordenligt Lokale, og paa Kongens Fødselsdag den 6te Oktober 1860 vedtog man at opfordre alle Br.·. Br.·. i Fyen til at skjænke Bidrag til en ny =-Bygning. Først i 1868 kunde Br.·. Br.·. skride til Planens Realisation, og den 5te April 1870 blev det nye og smukke

Ordenshus høitidelig indviet i Overværelse af flere Br.·. Br.·. fra andre ⧉. Ved denne Leilighed førtes Ham.·. af Br.·. C. A. Wilcken, og den egenlige Indvielsestale holdtes af ═'s Taler, Skolelærer, Br.·. Hansenmeyer. Bygningen er opført paa en i Albanigade beliggende Plads af omtrent 11000 Kvadratalens Storrelse. Den ligger fem og tyve Alen fra Gaden, og Pladsen foran danner et lille Haveanlæg, der er skilt fra Gaden ved et Jerngitter. Bag Bygningen, der i sin Form danner et T, er der en temmelig stor Have.

For Fuldstændigheds Skyld skulle vi endnu kun tilføie et Par Data om ═ i Aarhus, endskjøndt dens Bygning først indviedes efter Bræstrups Død. Den 8de August 1863 stiftedes der i Aarhus en Istr.·. ═ af tretten Br.·. Br.·., og som dens Formand beskikkedes Byens Postmester, Major Brechwoldt. Efter ham fungerede Br.·. Br.·. Ritmester Frederiksen, Prokurator Molbo og senest Kammerraad, Branddirekteur og Sagfører J. V. Esmann, hvilken Sidste var en af de Mænd, som ivrigst arbeidede hen til, at Istr.·. ═ kunde blive en virkelig arb.·. St.·. Joh.·. ═. Medens Istr. ═ arbeidede, havde den sine Møder i tre sammenliggende større Værelser i Hôtel Royals Bygning mod Rosensgade, men da der var meddelt den Tilladelse til at være en virkelig arb.·. St.·. Joh.·. ═, flyttede den hen til sin egen Bygning, som blev opført i Amaliegade i Aarhus Byes nye Kvarter, omtrent midtveis mellem Jernbanegaarden, St. Clemenstorvet og Domkirken af samme Navn. Den 23de November 1871 indviedes da St.·. Joh.·. ═ St.·. Cl.·. i Aarhus paa høitidelig Maade af fhv. Appellationsretsraad Fr. Knudsen, ordf.·. M.·. for ═ Fr.·. i Flensborg og den danske store Lands-═'s Kantsler. Ved denne Leilighed blev Br.·. Esmann installeret som ordf.·. M.·. for ═, der er opkaldt efter Byens gamle Skytspatron, hvis Historie er et saa lysende Exempel for alle Br.·. Br.·..

Vi vende nu atter tilbage til Bræstrup. Kjøbenhavns Politi, som han i den lange Aarrække havde staaet i Spidsen for, og som for største Delen skyldte ham sin Udvikling, trængte

imidlertid til en Omorganisation, og han, som ved sine talrige Reiser i Udlandet havde gjort sig bekjendt med Ordningen af Politiforholdene i de største Hovedstæder, var selv den, der tog Initiativet i saa Henseende. Inden Spørgsmaalet om Omordningen var blevet reist, indgav han derfor i Aaret 1857 til Justitsministeriet et udførligt Forslag til, hvorledes de kjøbenhavnske Politiforhold kunde omordnes efter tildels engelsk Mønster, og dette Forslag tjente med faa Forandringer til Grundvold for den Omorganisation, som endelig efter flere Aars Forløb blev sat i Værk. Man ønskede imidlertid at faa en yngre Mand til at bringe den nye Ordning af Kjøbenhavns Politi ud i Livet, og Bræstrup blev derfor afskediget fra sin Post. Saavel Politiets overordnede som underordnede Personale beklagede i hoi Grad at skulle skilles fra en Chef, der vistnok ofte havde været en streng Herre, men som tillige ved sin Retfærdighed, sin Humanitet og sit Hjertelag havde omfattet alle sine Underordnede med den største Interesse, og et smukt Bevis paa den Agtelse, Politiet nærede for ham, fik han derved, at man kaldte den Fribolig, som senere oprettedes for Politibetjente og deres Enker, for »Bræstrups Stiftelse«.

Efterat Bræstrup var fratraadt som Chef for Kjøbenhavns Politi, trak han sig dog ikke tilbage i Privatlivets Ro. Staten skulde endnu i flere Aar have Brug for hans store Evner og administrative Dygtighed, og hvor Kongen kaldte ham, stod han strax rede. Da saaledes Hs. kgl. H. Prinds Vilhelm af den græske Nationalforsamling var kaaret til Hellenernes Konge, blev Bræstrup forinden af den danske Regjering i 1863 som overordenlig Gesandt sendt til Athen for at træffe alle de fornødne diplomatiske Foranstaltninger i Anledning af det nye Kongevalg, og han besøgte ved samme Leilighed ligeledes Korfu, idet de joniske Øer som bekjendt forinden Prindsens Tronbestigelse stod under engelsk Overherredømme. Han løste sin vanskelige Opgave med stor Dygtighed og blev efter sin Hjemkomst i 1864 udnævnt til Overpræsident for Staden Kjøbenhavn, i hvilken Stilling han virkede med sjelden Nidkjærhed

og Dygtighed til sin Dødsdag. En kort Tid afbrødes dog denne hans Virksomhed, idet han af vor nuværende Konge kaldtes til at tage Sæde i Ministeriet og fra April til November 1865 overtog Justitsministeriets Portefeuille, i hvilken Mellemtid Overpræsident-Embedet bestyredes ved Konstitution. Vandt han imidlertid som Minister ikke Yndest hos det Parti, som da havde Ordet i de fleste af Dagspressens Organer, saa vidste han dog at bevare sin Konges Naade og Tillid usvækket. Fire Konger havde han tjent, og Alle havde de vidst at vurdere den Trofasthed, hvormed han virkede for dem og det Folk, de herskede over. Ligesaa varm en Ven han var af den sande Frihed, ligesaa heftig en Modstander var han af alle demagogiske Udskeielser, for hvilke han, saavidt det stod i hans Magt, stedse satte en uoverstigelig Skranke. Ethvert, selv det ringeste Udfald mod Kongen, Statens Forfatning og Religionen var ham en Vederstyggelighed, thi ligesom han var en loyal Undersaat i Ordets bedste Betydning, saaledes var han ogsaa en ægte Christen. Atter her viste sig hans sande Murer-Sind. Som han var opdraget i christelig Gudsfrygt, saaledes levede og døde han ogsaa; han var — som der stod paa hans Epitafium i ▭ — *eques a gladio et cruce.*

Den 12te Mai 1869 var det halvhundrede Aar siden, at Geheimekonferentsraad Bræstrup første Gang saa Lyset som Frimurer, og Br.·. Br.·. havde derfor ogsaa isinde at feire denne Mærkedag paa en festlig Maade. Med den ham egne Beskedenhed frabad han sig imidlertid enhver mulig Høitidelighed, og Br.·. Br.·. indskrænkede sig da til ved en Deputation at overrække ham en af dem indsamlet Sum af ca. 1800 Rdlr., som under Navnet »Bræstrups Legat« danner en Kapital, hvis Rente aarlig uddeles til trængende Br.·. Br.·.. Kort Tid efter, da St.·. Joh.·. Festen den 24de Juni s. A. feiredes i ▭ Z.·. & F.·. t.·. d.·. k.·. H.·., viste Br.·. B.·. ham en ny Hædersbevisning ved høitidelig at afsløre hans af Br.·. N. C. Hansen for ▭ malede Portrait, af hvilket vi her levere en lithografisk Gjengivelse. Ogsaa fremmede ⧉ hædrede den alder-

stegne, erfarne og hæderlige Murer; saaledes var han f. Ex. Æresmedlem af □ Bonaparte i Paris.

Til sin sidste Stund var Bræstrup virksom saavel i sit Embede i Ydreverdenen som i sin høie Post indenfor □'s Mure, men endelig slog Dødsklokken for ham, og den 11te Juli 1870 drog han sit sidste Suk. Et talløst Følge, hvoriblandt selvfølgelig Frimurerne vare stærkt repræsenterede, samledes ved hans Jordefærd den 19de samme Maaned i Vor Frue Kirke, hvor der før og efter Stiftsprovst Rothes Mindetale blev afsunget smukke Digte af Br.·. Br.·. C. Otto og O. F. Olsen, og endelig holdt Frimurerne den 10de Oktober s. A. en Storsørge-□ til hans Ære, hvor Br.·. Bloch-Suhr holdt Talen over den saa høit ansete og afholdte V.·. S.·. V.·.

Efter Bræstrups Død stod den høieste Post i Frimurer-Ordenen længe ledig, men efterat Hs. kgl. H. Kronprinds Frederik den 1ste November s. A. var bleven Medlem af Ordenen, satte alle Br.·. Br.·. deres Lid til, at han med Tiden vilde gribe Styret og lede Ordenens Anliggender som dens Overhoved. Dette Haab gik ogsaa i Opfyldelse, men dog ikke strax. I den lange Ventetid stod den hst.·. opl.·. Br.·., Geheime-Etatsraad J. P. Trap som den VIII^de Fr.·. Pr.·.'s S.·. P.·. i Spidsen for alle danske Br.·. Br.·. og ledede med stor Indsigt og Duelighed alle Arbeiderne indtil det Tidspunkt, da han kunde overdrage sin Magt til Danmarks Kronprinds. Dette skete den 4de Januar 1872, paa hvilken Dag Hs. kgl. H. Kronprinds Frederik høitidelig indsattes som den VIII^de Fr.·. Pr.·.'s V.·. S.·. V.·.. Den Alvor og Iver, hvormed Ordenens nye Overhoved lige siden sin Optagelse har taget sig af Frimureriet, lover de bedste Frugter af hans Virken, og det er alle danske Br.·. Br.·.s sikkre Fortrøstning, at det af Kong Frederik den Syvende indførte og af hans Efterfølgere hævdede svenske System under Ordenens nuværende Førstemand vil bringe Held og Velsignelse over Frimureriet i Danmark, saa at det maa staa frodigt og levende til sene Tider.

17/227 KVV

